

Учітесь, читайте, і ружому научайтесь, і свого не цурайтесь. /Т. Шевченко/

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА

№ 23-36
(1087-1100)
Червень-
вересень
2022 року

Видається
з грудня
1993 року

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА

Методичні рекомендації Дніпровської академії неперервної освіти
для роботи над обласним науково-методичним проєктом

«Педагогічні стратегії розвитку самоефективності особистості в освітньому просторі Нової української школи»

II практичний (системний) етап

Стор. 2. Рекомендації щодо системи роботи закладів освіти Дніпропетровської області над науково-методичним проєктом «Педагогічні стратегії розвитку самоефективності особистості в освітньому просторі Нової української школи» на другому практичному (системному) етапі. Тетяна ГАЛЬЦЕВА, завідувач кафедри психології Академії, доктор психологічних наук, доцент.

3-4. Пріоритети національно-патриотичного виховання на 2022-2023 н. р. Іван БЕЗЕНА, завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат філософських наук, доцент.

4-5. Виховання громадянина-патріота у партнерській взаємодії шкільного бібліотекаря і класного керівника. Тетяна РИГА, методист навчально-методичної лабораторії професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників Академії.

6-7. Національно-патриотичне виховання дітей та молоді засобами шкільної бібліотеки. Тетяна ДОРОНІНА, заступник директора Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей.

8. Методичні рекомендації щодо викладання предметів мовно-літературної галузі у 2022-2023 н. р. Олена ФЕДІНА, доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат філологічних наук.

9. Майстерність вчителя – запорука успіху вивчення іноземної мови. Марія АЛУЄВА, методист обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників навчально-методичної лабораторії базових дисциплін Академії.

10-13. Викладання іноземної мови у 2022-2023 н. р. Тетяна БОГАТИРЬОВА, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії.

14. Проблеми викладання мов національних меншин та зарубіжної літератури. Марина ЧУБАРОВА, методист навчально-методичної лабораторії вивчення базових дисциплін Академії.

15-16. З упевненістю до НУШ – 2022 (громадянська та історична освітня галузь). Ірина КАРПАНЬ, доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат філософських наук, доцент.

17-18. Інтегрований розвиток наскрізних умінь історичної та громадянської освіти під час «ранкового кола» у 5 класі. Людмила БАЗИЛЕВСЬКА, завідувач навчально-методичної лабораторії вивчення базових дисциплін обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників Академії.

19-24. Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти з учасниками освітньо-виховного процесу в умовах воєнного стану. В'ячеслав ШИНКАРЕНКО, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Академії, кандидат педагогічних наук, доцент; Валентина КУПРІЄНКО, Людмила КЛІМОВА, Наталія МІХІНА, Ірина МАЗУР, старші викладачі кафедри.

25. Роль батьків у розвитку самосвідомості дошкільника в період війни. Лариса КУЛЬБАЧ, стар-

ший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Академії.

25. Формування цінностей з дошкільного віку. Любов ТАРАБАСОВА, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Академії, кандидат філософських наук, доцент.

26-27. Про хід і результати запровадження Концепції та Стандарту Нової української школи в 1-4 класах. Науково-методичний супровід. Ольга ВІНОГРАДОВА, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Академії.

28. Творчий вчитель Нової української школи – запорука формування успішної особистості учня. Людмила ПИСАРЄВА, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Академії.

29-30. Про результати пілотування Державного стандарту НУШ. Катерина ШАХОВА, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Академії.

30. Поради психолога Світлани Ройз для батьків.

31-33. Природничу галузь НУШ: впевнений старт в адаптаційному циклі базової освіти. Ганна ЧАУС, доцент кафедри математичної, природничої та технологічної освіти Академії, кандидат біологічних наук; Олена РОМАНЕЦЬ, доцент кафедри, кандидат історичних наук; Ельміра СОКОЛОВА, старший викладач кафедри; Тетяна ПОТАПОВА, методист навчально-методичної лабораторії вивчення базових дисциплін Академії.

34-35. Математична галузь НУШ: методичні коментарі. Людмила ХАРЛАШ, старший викладач кафедри математичної, природничої та технологічної освіти Академії, кандидат філософських наук.

36-37. Особливості викладання модельної навчальної програми міжгалузевого інтегрованого курсу «STEM» у 5 класах НУШ у 2022-2023 н. р. (для вчителів природознавства, технологій та інформатики). Оксана БУТУРЛІНА, завідувач кафедри управління інформаційно-освітніми проєктами Академії, кандидат філософських наук; Ольга ЗАПОРОЖЕЦЬ, методист навчально-методичної лабораторії інформаційних технологій та STEM-освіти обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників; Ольга ПИЛИПЕНКО, завідувач НМЛ інформаційних технологій та STEM-освіти.

38-39. Система планування роботи школи. Григорій ДРАГУНОВ, методист навчально-методичної лабораторії професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників Академії.

40. Етика у Новій українській школі: простий comeback чи суттєвий upgrade? Олена РОГОВА, професор кафедри філософії Академії, кандидат філософських наук, доцент.

41. Технології стабілізації емоційного стану дітей з ООП. Світлана ТОЛОШНА, методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти Академії.

42-43. Рекомендації кафедри виховання та культури здоров'я до серпневих нарад. Лариса ЛАВРОВА, завідувач кафедри виховання та культури здоров'я Академії; Борис БРАТАНІЧ, професор кафедри; Вікторія САВЧЕНКО, Андрій КУЦІЙ, доценти; Світлана КУШНИКОВА, Людмила ШАБАЄВА, Олена ЯШИНА, Тетяна АНДРІЮЩЕНКО, старші викладачі кафедри.

44. Позашкілья в умовах воєнного часу. З вірою у Перемогу. Юлія СКЛЯР, директор КЗПО «Центр позашкільної освіти» ДОР»; Оксана САЛЬНИКОВА, завідувач відділу.

45. Трансформація профтехосвіти в синергії з роботодавцями. Віктор ВАСИЛИНЕНКО, директор Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області, заслужений працівник освіти України, голова Дніпропетровського обласного відділення Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти.

45-46. Формування регіонального замовлення ЗП(ПТ)О Дніпропетровщини в 2022 році – виклики, пріоритети. Олена ГУРСЬКА, методист НМЦ ПТО.

47. Запровадження часткових кваліфікацій – інноваційні рішення профосвіти. Олена ГРИШАЄВА, заступник директора НМЦ ПТО.

47. Організація освітнього процесу у закладах П(ПТ)О в умовах воєнного стану. Ірина ЄМЕЦЬ, методист НМЦ ПТО.

48. ФОРД – координатор взаємодії закладів П(ПТ)О та підприємств регіону. Віктор СЕРГЕСВ, голова Федерації організацій роботодавців Дніпропетровщини, доктор економічних наук, заслужений діяч науки і техніки України.

48-49. Реалії та перспективи впровадження дуальної освіти. Ганна БУЛГАКОВА, заступник директора з навчальної роботи Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею.

50-52. Перший урок у 2022-2023 н. р. в закладах П(ПТ)О «Ми українці: честь і слава незламним!». Орієнтовний сценарій Першого уроку. Тамара КЕРНИЦЬКА, методист НМЦ ПТО.

53-54. До ювілею Григорія СКОВОРОДИ. Світлана МАРТИНОВА, старший науковий співробітник музею «Літературне Придніпров'я».

54. Що радить Григорій Сковорода сучасним вчителям і батькам? Катерина КИСЕЛЬОВА.

55. Презентація електронного збірника «Мистецтво сценічного слова». Підготував Іван БЕЗЕНА, завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат філософських наук, доцент.

55. Літературні вартості Дніпра. Еліна ЗАРЖИЦЬКА, методист навчально-методичного центру забезпечення якості освіти Академії.

55. #За нашу і вашу свободу. Еліна ЗАРЖИЦЬКА.
56. Мое Придніпров'я (липень, серпень). Подала Світлана ЖИЛІНСЬКА, завідувач красознавчого відділу ДООУНБ (з календаря «Мое Придніпров'я»).

56. Олена Степанів. Еліна ЗАРЖИЦЬКА.

Рекомендації щодо системи роботи закладів освіти Дніпропетровської області над науково-методичним проєктом «Педагогічні стратегії розвитку самоефективності особистості в освітньому просторі Нової української школи» на другому практичному (системному) етапі

У зв'язку з тим, що українці переживають складну ситуацію, пов'язану з повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну, значна кількість навчальних закладів не мали можливості ефективно продовжувати роботу над проєктом. Тому у 2022-2023 н. р. ми рекомендуємо педагогічним колективам області продовжити роботу над другим практичним (системним) етапом науково-методичного проєкту.

Розвиток самоефективної особистості є особливо актуальною проблемою для успішного навчання і самореалізації, для вибору ефективних стратегій подолання стресових ситуацій (coping strategies) в умовах війни. Згідно з поглядами науковців емоційний стан особистості і самоефективність у навчальному процесі знаходяться у взаємозалежності. Рівень емоційного збудження (триожності) впливає на впевненість у собі. Емоції входять до пізнавального процесу і виконують функцію регуляції динамічної і функціонально-енергетичної сторони мотивації. Страх і тривога є основними причинами дистресу, втрати навчальної мотивації, порушення процесу соціалізації та зниження самоефективності людини, тобто впевненості у власній спроможності. Стрес як екстремальний травматичний досвід може спричинити серйозні порушення процесу когнітивної обробки інформації, її продуктивності, спровокувати деградацію розумового процесу, заниження працездатності, посилення захисних механізмів, пригнічення навчальної активності учня.

Війна в Україні стала стресом для всіх учасників освітнього процесу. Тому, на другому етапі роботи над проблемою, особливу увагу треба приділити розвитку емоційної саморегуляції, стресостійкості та стабілізації психо-емоційного стану учнів і педагогів. Саморегуляція – особливий психологічний механізм управління та оптимізації поведінки і емоційного стану людини. Під само-регуляцією розуміють вплив людини на саму себе за допомогою слів, вправ та відповідних уявних образів. Дослідники вважають, що депресивні та підняті стани настрою можуть створювати

різні стилі обробки інформації, які можуть впливати на продуктивність розв'язання дедуктивних та індуктивних завдань. Само-регуляція навчальної діяльності містить управління власними когнітивними процесами, навчальними діями. Управління емоційним станом сприяє досяжності цілей навчання. Результат успішної або неуспішної саморегуляції навчальної діяльності позначається на емоційному стані суб'єкту навчання, від якого залежить процес формування судження щодо власної навчальної спроможності.

До важливих психологічних інструментів емоційної саморегуляції належить самопідтримка, що містить самопереконання та самонавіювання (аутосугестія). Самопереконання є спрямованим самовпливом на нейтралізацію негативного «Я», негативного емоційного ставлення до себе та дії захисних форм поведінки. Самопідтримка надає людині життєвих сил та активізує внутрішні резерви. Суб'єкт навчання, що вміє переконувати себе у здатності досягти навчального успіху, незалежно від зовнішніх обставин, виниклих труднощів і психологічних бар'єрів, здатний працювати значно більше і ефективніше, менше страждати від тривожності та невпевненості. Володіння навичками самопідтримки стає для нього головним джерелом самоефективності.

Отже, вміння індивіда здійснювати стабілізацію психоемоційного стану у навчальному процесі, самостійно покращувати свій настрій позитивно впливає на ставлення до діяльності, вселяє впевненість в успішності виконання навчальних дій. Водночас більш самоефективні суб'єкти навчання краще володіють психологічними механізмами емоційної саморегуляції, тому менш тривожні і більш оптимістичні щодо майбутніх навчальних досягнень.

Для розвитку самоефективної особистості освітяни мають враховувати емоційний стан здобувачів освіти, повинні здійснювати емоційну підтримку, підвищувати стресостійкість учнів і створювати безпечне, підтримуюче освітнє середовище.

В умовах війни для розвитку само-ефективної особистості особливого

значення набуває співробітництво педагогів з батьками учнів, спрямоване на обговорення умов сприятливого розвитку учнів, запобігання агресії, девіантної та делінквентної поведінки, психологічного травмування дитини.

На практичному етапі реалізації основних завдань проєкту важливо проводити психолого-педагогічні семінари, факультативні заняття, курси, тренінги, спрямовані на збереження і зміцнення психічного здоров'я, розвитку емоційного інтелекту, посилення резервних можливостей особистості, життєстійкості учасників освітнього процесу, популяризації ненасильницької моделі поведінки.

Орієнтована тематика для обговорення на психолого-педагогічних семінарах

на II етапі роботи над проєктом

1. Створення підтримуючого освітнього середовища для розвитку самоефективності учнів.
2. Психолого-педагогічні умови збереження емоційного здоров'я учасників освітнього процесу.
3. Психологічна готовність особистості до подолання кризових ситуацій життя.
4. Самоефективність як психологічний ресурс особистості.
5. Особливості роботи з тривожними та депресивними учнями.
6. Психологічні інструменти емоційної саморегуляції та самопомоги під час стресу.
7. Профілактика посттравматичних стресових розладів у учнів.
8. Розвиток емоційного інтелекту як джерела самоефективності.
9. Розвиток стресостійкості як чинник самоефективності особистості.
10. Збереження психологічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни.
11. Самоефективність як складова Я-концепції особистості.
12. Інтерактивні методи навчання для розвитку самоефективності особистості.
13. Розвиток психологічних компетентностей педагога в умовах Нової української школи
14. Проблеми соціалізації учнів-переселенців в умовах російської воєнної агресії в Україні.
15. Техніки психологічної допомоги в ситуації життєвої кризи.

Орієнтована тематика питань для обговорення на педагогічних радах (конференціях)

на II етапі роботи над проєктом

1. Розвиток самоефективності здобувачів освіти у системі навчально-виховної діяльності освітнього закладу.
2. Особливості організації навчального процесу з використанням різних форм здобуття загальної середньої освіти (очна, дистанційна, мережева, індивідуальна, змішана) для формування розвитку самоефективності здобувачів освіти.
3. Актуалізація підготовки учнів до свідомого вибору власної освітньої траєкторії.
4. Становлення самоефективності учнів різних вікових категорій в системі вчитель-батьки-учні.
5. Розвиток емоційно-вольового компоненту самоефективності у старшому шкільному віці.
6. Самоефективність педагога – фактор впливу на його професійну самореалізацію.
7. Самоосвітня діяльність педагога у контексті НУШ.
8. Розвиток самоефективності вчителя інклюзивної освіти.
9. Партнерська взаємодія школи і сім'ї, вплив батьків на розвиток самоефективності учнів.
10. Запобігання та протидія проявам насильства в закладах освіти – необхідна умова для розвитку само-ефективності учнів.
11. Роль педагога у формуванні стійкості до стресу дітей різних вікових категорій.
12. Психологічна та соціально-педагогічна робота з батьками щодо попередження насильства в родині.
13. Особливості дистанційного та змішаного навчання під час війни.
14. Методи роботи класного керівника з питань запобігання дезадаптації учнів (переселенців) під час війни.
15. Родинні цінності – важлива складова адаптації учнів під час війни.

Тетяна ГАЛЬЦЕВА,
завідувач кафедри психології Академії, доктор психологічних наук, доцент

Пріоритети національно-патріотичного виховання на 2022-2023 н. р.

Освіта і виховання є нероздільними базовими елементами шкільництва та особливості педагогічної діяльності. Людина і її освітні потреби в сучасних умовах набувають особливого значення для майбутньої соціалізації й самореалізації в житті. Адже особистість саме в дитячі роки формує внутрішні базові чесноти загальнолюдських ідеалів, розвиваючи їх в освітньому середовищі здійснює поступ до дорослого життя. Зміст освітнього процесу в загальному плані зорієнтовано на формування людини, яка всебічно готова до майбутнього життєвого шляху, активного громадянина/громадянки з самостійно визначеними пріоритетами в професійному розвитку та самореалізації в житті.

Ми перебуваємо на порозі початку нового навчального року, який, на жаль, має особливість – він проходить в часи війни та карантину коронавірусу. Українське суспільство показало свою загальнонаціональну єдність тилу і фронту, народу і Збройних сил України, що дає впевненість у перемозі над окупантом. У жорстоких реаліях воєнного стану в Україні перед освітянами стоять особливі завдання – посилити зміст освітньої діяльності, зорієнтованої на формування індивідуальних компетентностей взаєморозуміння, співробітництва, гуманізму і турботи, практичних навичок підтримки безпеки і об'єднання зусиль для досягнення загальнонаціональних цілей: перемоги над ворогом, захисту прав і свобод, відбудови нашого краю, оволодіння універсальними загальнолюдськими цінностями та моделями поведінки. Загальними основами формування сприятливого і розвивального освітнього середовища має стати Концепція національно-патріотичного виховання, яка має наскрізно проходити через усі базові дисципліни середньої освіти. Серед основних складових національно-патріотичного виховання виокремлено: громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання.

Концепція визначає, що національно-патріотичне виховання (далі – НПВ) дітей та молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного

обов'язків із захисту національних інтересів, цілісності, Незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Метою НПВ є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності. Національно-патріотичне виховання має сприяти єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Практична педагогічна робота з НПВ в системі закладів загальної середньої освіти має формуватися на нормативному законодавстві України (Конституція України. Київ. 1996; закони України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX, «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за Незалежність України у ХХ столітті» від 9 квітня 2015 року № 314-VIII, «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 9 квітня 2015 року № 317-VIII, «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років» від 9 квітня 2015 року № 315-VIII, «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 № 2704-VIII; Постанова Верховної Ради України «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» від 12 травня 2015 року № 373-VIII; Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» від 18 травня 2019 року № 286/2019; постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки» від 9 жовтня 2020 р. № 932, «Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року» від 30 червня 2021 р. № 673, «Деякі питання дитячо-юнацького військово-

патріотичного виховання» від 17 жовтня 2018 р. № 845; наказ МОНУ «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким що втратив чинність наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641» від 6 червня 2022 року № 527.

Регіональні програми та заходи

Концепція визначає, що на сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної Незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення НПВ дітей та молоді – формування нового українця, який діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герб, Прапор, Гімн України);
- активна участь у громадсько-політичному житті країни;
- верховенство права, повага до прав людини;
- готовність до природоохоронної діяльності;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Унаслідок упровадження системи НПВ очікується:

- забезпечення у молодого покоління розвинутої патріотичної свідомості і відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, поваги до національних, історичних, культурних і духовних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови та державних символів України, турботи про спільне благо, природу, збереження та шанування національної пам'яті, формування активної громадянської позиції;
- зацікавленість молоді щодо служби у Збройних силах України, готовність до захисту України та виконання конституційного і громадянського обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, Незалежності України, з метою становлення її як правової, демократичної, соціальної держави;
- формування компетенцій, необхідних для захисту України, служби в Збройних силах України;
- збереження стабільності в суспільстві, соціальному та економічному розвитку країни, зміцнення її обороноздатності та безпеки;
- створення ефективної системи національно-патріотичного виховання молоді;

– консолідація зусиль суспільних інституцій у справі виховання молоді.

► Базовим питанням НПВ є оволодіння державною мовою. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 21, ст. 81), визначає основні завдання:

1. **Захист державного статусу української мови;**
2. **Утвердження української мови як мови міжетнічного спілкування в Україні;**
3. **Забезпечення функціонування державної мови як інструмента об'єднання українського суспільства, засобу зміцнення державної єдності та територіальної цілісності України, її незалежної державності і національної безпеки;**
4. **Забезпечення застосування української мови як державної на всій території України у сферах суспільного життя, визначених цим Законом, а також у міжнародному спілкуванні, під час здійснення посадовими та службовими особами представницьких функцій;**
5. **Забезпечення розвитку української мови для зміцнення національної ідентичності, збереження національної культури, традицій, звичаїв, історичної пам'яті та забезпечення її подальшого функціонування як державотворчого чинника української нації;**
6. **Підтримка української мови шляхом сприяння:**
 - а) володінню українською мовою громадянами України;
 - б) розвитку української жестової мови як основного або одного з основних засобів спілкування жестомовних осіб. Статус, засади та порядок застосування української жестової мови визначаються законом;
 - в) застосуванню української мови відповідно до вимог українського правопису та інших стандартів державної мови;
 - г) вживанню замість іншомовних українських слів, словосполучень і термінів у разі, якщо в українській мові існують рівнозначні відповідники, та підвищенню рівня обізнаності громадян про них;
 - г) запобіганню вульгаризації української мови та змішування її з іншими мовами;

Закінчення. Початок на стор. 3

д) поширенню знань про українську мову та її роль у розвитку української та європейської культур;

е) популяризації діалектів і говірок української мови та їх збереженню;

є) вивченню української мови в Україні та за кордоном;

7) поширення української мови у світі та сприяння в задоволенні мовних потреб закордонних українців і громадян України, які проживають або тимчасово перебувають за межами України.

З метою науково-методичного супроводу заходів з національно-патріотичного виховання заплановано провести наступну роботу. Так, Дніпровська академія неперервної освіти запланувала низку заходів, до яких пропонує долучитися науковцям, управлінцям, методистам, вчителям та здобувачам освіти:

- проведення курсів підвищення кваліфікації для педагогів Дніпропетровщини за темою «Національно-патріотичне виховання. Українознавство» (30 год, 1 кредит);

- підготовка навчально-методичного комплексу посібників для педагогів про сучасні практики національно-патріотичного виховання, а саме: чергового випуску методичного збірника «За нашу і вашу свободу», нові збірники «#МиОбралиСвободу...» та «Жінки, які змінили світ...», інші посібники;

- організаційно-методичний супровід проведення національних конкурсів і олімпіад для здобувачів освіти: Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської творчості імені Тараса Шевченка, Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика, «Об'єднаймося ж, брати мої!» тощо;

- підготовка посібника з обміну досвідом педагогічної діяльності змішаного, проектного і проблемно орієнтованого навчання/виховання за темою: «НПВ в Дніпропетровщині: стратегії й практики реалізації» та «Демократична школа Дніпропетровщини: кроки розбудови»;

- організаційно-методичний супровід мовних курсів при Академії «Українська мова: від вимови до розмови» для здобувачів освіти та батьків, діти яких навчаються в закладах освіти Дніпропетровщини, надання практичних рекомендацій щодо розбудови мережі центрів вивчення української мови при закладах загальної середньої освіти та формування відповідних освітніх комплексів для поглиблення рівня володіння державною мовою;

- організаційно-методичний супровід заходів військово-патріотичного виховання та розвитку прикладних навичок військово-спортивного напрямку конкурсів «Сокіл» («Джура») тощо;

- проведення міжнародних заходів зі співпраці з українською діаспорою та переміщених осіб за кордоном тощо.

Шановні колеги, рекомендуємо вам ознайомитися із наказом МОН України від 6.06.2022 № 527, яким, затверджено Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року (<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-nacionalno-patriotichnogovihovannya-v-zakladah-osviti-ukrayini-ta-viznannya-takim-sho-vtrativ-chinnistnakazuministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641>).

Детальніше про цілі, завдання, пріоритети, методики та інструменти НПВ, методичні рекомендації з виховання дітей і молоді, ви можете прочитати на сайті Академії та інших освітніх ресурсах України (<https://drive.google.com/file/d/1XVeAD492Hj-Wy3o2PxFMX2L7bBbx5enC/view>).

Успішність національно-патріотичного виховання значно підвищиться, якщо ми навчимося протидіяти маніпулятивним впливам. Ми живемо в умовах потужної інформаційної боротьби, що відповідно вимагає єдності, профілактики та професійності у протистоянні вказаним загрозам. Ми можемо застосовувати освітні проекти «Вивчай і розрізняй: інфо-медійна грамотність» (<https://mon.gov.ua/ua/news/startuvav-konkursnij-vidbir-dlya-vchiteliv-u-proyektivivchaj-ta-rozriznyaj-info-medijna-gramotnist>).

«Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе» (<https://www.unicef.org/ukraine/media/5206/file/mediation%20skills.pdf> та <https://www.unicef.org/ukraine/звіти/«вирішую-конфлікти-та-будую-мир-навколо-себе»>).

Іван БЕЗЕНА, завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат філософських наук, доцент

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА у партнерській взаємодії шкільного бібліотекаря і класного керівника

*...Нема щасливішої долі,
Коли Людина з Твоїх рук, Учителю,
Іде у світ – на краплю світ людніє...
Іван Драч, «Дума про вчителя»*

Із дитинства пам'ятаємо слова видатного українського поета Василя Симоненка: «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину...».

...У надзвичайно складний час життя країни періоду війни, розв'язаної росією проти України, тримаємо освітній фронт, докладаємо дієвих зусиль для безпечного і повноцінного зростання наших дітей. Нині всі маємо нагальну необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена наказом МОН України від 6.06.2022 року № 527, визначає: «Серед виховних напрямів найбільш актуальними виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання, стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним потребам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь».

На передньому плані – проблема цінності людської особистості, особистісно орієнтований підхід у виховній практиці. Провідними засадами, пріоритетами сучасного виховання є гуманізм (людина – найбільша соціальна цінність), дитиноцентризм (незаперечне визнання цінності у житті людини періоду дитинства), безпечне освітнє середовище й турбота про здоров'я дітей; національна ідентичність (посилення уваги до формування духовно-моральних і національних цінностей, формування і розвиток патріотизму як відповідальної діяльності не лише за себе, а й за інших людей, за розвиток і добробут країни), формування екологічної культури («Нова українська школа у поступі до цінностей»).

Реалії життя сучасного українського суспільства переконують: саме громадянськість і патріотизм мають об'єднати й зберегти незалежну державу. Громадянськість – духовно-моральна цінність, світоглядно-психологічна характеристика людини, зумовлена її державною самоідентифікацією, усвідомленням належності до конкретної країни. Патріотизм – особливе, тобто безумовне і високосмісловне почуття-цінність, яке характеризує ставлення особистості до народу, Батьківщини, держави та до самої себе. Базовими

складниками почуття патріотизму є: любов до родини, народу, Батьківщини; діяльнісна відданість Батьківщині; суспільно значуща цілеспрямованість; гуманістична моральність; почуття власної гідності.

...Потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості.

На часі – створення в освітньому просторі Нової української школи особливої духовно-моральної атмосфери емоційності людських відносин, вияву громадянсько-патріотичних почуттів, нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу, реальних подій сьогодення. Здійснення таких важливих завдань забезпечується єдністю усіх учасників освітнього процесу.

Основою Нової української школи є орієнтація на дитину, виховання цінностей, педагогіка партнерства. Майстерність і мистецтво виховання патріотично спрямованої особистості полягає у визначеній громадянській позиції кожного дорослого, в умінні всіх учасників освітнього процесу створювати умови безпечного спілкування, радості пізнання, природної доброти і творчого вибору, відкриття перед кожним учнем його потенціалу і можливостей черпати сили із джерел людської гідності.

Нове покоління, наші вихованці потребують організації нового, творчого освітнього середовища, в якому побутує взаємно зацікавлений стиль спілкування, істинно поціновується становлення людської особистості, постійна праця душі, розуму і серця. У кожній школі – своя, органічна модель такого середовища. Нелегка справа для працівників освіти в процесі оновлення та змін перебудовувати себе, свій професійний досвід і вміння – бути новаторами. Та без цього не обійтись. «На любові до дітей тримається світ» (В.А. Сухомлинський) – ця думка була і є головною у справі виховання. Заради дітей, заради життя змінюємось самі й змінюємо життєвий виховний простір наших школярів.

У кожній школі, з-поміж усіх працівників, безпосередніми, першочергово значущими для дитини особистостями виступають, зокрема, учитель-класний керівник і шкільний бібліотекар. Їхня партнерська взаємодія між собою, з учнями-вихованцями, з педагогами, психологами,

Далі – на стор. 5

Закінчення. Початок на стор. 4
з батьківською громадськістю, з працівниками позашкільних закладів освіти і закладів культури регіону – важлива складова формування ціннісних орієнтирів, світоглядних і життєтворчих позицій кожної дитини.

Класний керівник (педагог, який виконує обов'язки класного керівника) – професія унікальна; поєднання високих цілей і завдань, пов'язаних із вихованням учнівського колективу і конкретного учня; нелегка праця розуму і серця; проблеми, пошуки, знахідки й неповторна мудрість досвіду. **Шкільний бібліотекар** – володар книжкових скарбів, навігатор у книжковому світі, у безкрайньому інформаційному просторі; його професійна і творча діяльність – це «м'яка, (але – потужна) сила» на користь усього закладу загальної середньої освіти.

Взаємодія бібліотекаря з класними керівниками є надзвичайно важливим аспектом освітньої діяльності школи і шкільної бібліотеки. Така співпраця – корисна і плідна для всіх: учитель і бібліотекар, поєднавши своє життя зі школою, книгою, – залучають своїх вихованців до першоджерела знань, діти вчаться працювати з книгою, розширюють коло своїх інтересів, об'єднуються у неформальному колі спілкування активних користувачів бібліотеки. Згадаймо важливі ствердження Василя Олександровича Сухомлинського:

«Класний керівник творить найбільше багатство суспільства – Людину». «Якщо ви хочете, щоб молодь тягнулася до знань, турбуйтеся про головні, найважливіші джерела духовної культури – бібліотеки». «Справжній педагог – книголюб. Атмосфера любові до книги, поваги до книги, благоговіння перед книгою, – у цьому полягає сутність школи і педагогічної праці».

Змінилися часи та покоління, живемо в цифрову добу, мусимо, однак, пам'ятати ці висновки видатного педагога. Зважаючи на те, що посадові та функціональні обов'язки названих працівників школи відмінні між собою, – у контексті практичної взаємодії, безперечно, доцільними є їхні **компетентності** щодо володіння базовими виховними вміннями: комунікативними, організаторськими, проєктувальними, інформаційно-комунікаційними, діагностичними, дослідницькими, рефлексивними.

Партнерська взаємодія учителя – класного керівника і шкільного бібліотекаря виявляється у таких напрямках:

- планування спільної діяльності (узгодження й конкретизація

планів – загальношкільного, планів роботи класних керівників, бібліотеки, органів учнівського самоврядування...);

- *краєзнавчий підхід, інтеграція краєзнавчих ресурсів і можливостей шкільної бібліотеки, шкільного колективу;*

- *організація консолідованого простору спілкування на діалогічній основі (спільна участь у прийнятті об'єднуючих рішень);*

- *волонтерська діяльність* (залучення до співпраці зацікавлених сторін у поширенні букросингу, у наданні допомоги людям, постраждалим від війни і т. ін.);

- *зустрічі з ветеранами, учасниками бойових дій сьогодення;*

- *співпраця з громадою* (спільні зусилля щодо поліпшення умов навчання і виховання дітей, створення додаткових можливостей для їхнього всебічного розвитку);

- *участь у всеукраїнських, обласних, міських, районних, територіальних акціях, конкурсах* (принагідно звертаємо увагу, що у жовтні 2022 року планується проведення Всеукраїнського місячника шкільних бібліотек за темою: «У нас єдина мета – Україна свята, нездоланна ніким і ніколи»).

Шкільним бібліотекарям і класним керівникам, у процесі планування співпраці *рекомендуємо* створювати й використовувати **скарбничку сучасних методів і форм організації спільних дій**. Зокрема, у зв'язку із зазначеною темою *доцільно скористатись* оригінальними матеріалами електронного методичного посібника Дніпровської академії неперервної освіти «Виховуємо патріотів України» (обласний конкурс новітніх педагогічних ідей і виховних технологій 2019 року), методичними рекомендаціями Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського (2016-2022 р.р.). А також – змістовною, якісно підготовленою інформацією міських (районних, територіальних) центрів професійного розвитку педагогічних працівників області щодо участі у Всеукраїнських місячниках шкільних бібліотек (2015-2021 р.р.). Методи і форми роботи можуть творчо доповнюватись і наповнюватись новим змістом відповідно до часу, потреб вікового та духовно-морального розвитку дітей з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, можливостей конкретної школи.

Серед методів найбільш поширеними є народно-педагогічні способи формування суспільної поведінки дитини (дотримання норм і традицій укладу життя, спілкування, практична діяльність); виховання словом рідної мови (переконливі й образні розповіді, пошук і створення дерева роду, складання

літопису сім'ї, мовні творчі змагання). Навчально-виховні, ігрові, проєктні мистецькі засоби допоможуть заохотити учнів до вивчення історії України, до пізнання українських державотворчих традицій, видатних діячів і сучасних воїнів, які захищають рідну землю, усіх нас і є реальним живим прикладом боротьби за Незалежність. Зазначимо при цьому: методи, прийоми, форми (словесні, наочні, практичні) як способи організації певних дій інтегруються між собою. Це можуть бути:

- розповіді, сторітелінги, читання вголос;

- книжкові виставки (наприклад, постійно діючі під назвою «Бібліотечка українця», «Поетичне слово у боротьбі за Незалежність»);

- ілюстрування прочитаних книг;

- мережеві технології (дистанційно) – аудіо- та відеопроєкти «Разом – переможемо», екскурсії, експедиції, дебати, тренінги;

- акції «Бібліотека українського воїна», «Читаємо українською, читаємо про Україну».

Цікавими і повчальними для **учнів 1-4 класів** можуть бути такі заходи:

- віртуальні подорожі рідним краєм;

- майстер-класи з виготовлення оберегів, саморобних іграшок і сувенірів із використанням народної символіки для захисників української Незалежності;

- конкурси малюнків «Естафета злагоди», «Ми – діти вільної країни», «За мир у всьому світі».

Учні 5-9 класів зацікавляться підготовкою і проведенням флешмобу «Єднання заради незалежності», толоки на місцях пам'яті, конкурсом презентацій бук-трейлерів, леп-буків, літературною майстернею «Слово громадянина-патріота», інсерттехнологією ефективного читання, усним журналом чи історичним кінозалом «Збережемо Незалежність», «Я – українець і я цим пишаюсь».

У 10-11 (12) класах можуть бути проведені патріотичні слухання «Від кого залежить доля України?», скрайбінг «Борімося – поборемо!», марафон мультимедійних проєктів «Між книжкою і зброєю», історичний квест «Читаємо про Україну та українців», тренінги «Я народився в Україні», «Я – громадянин своєї країни».

У всіх класах класні керівники разом із бібліотекарем і бібліотечним активом готують і проводять години мужності, літературні години, огляди «Україна – єдина і неподільна країна», «Лицарі в боротьбі за волю», «Україна понад усе», «Герої – наші сучасники», «Мужай, прекрасна наша мова!» та ін.

Головне у спільній роботі – активність і добродійність, узгодженість

і рівноправність, відкритість і системність, взаємне зацікавлення і відповідальність.

У партнерській взаємодії класних наставників і бібліотекарів важливим і доречним є послуговування різноманітними методологічними та інформаційними джерелами за визначеною темою. Серед них звертаємо увагу на такі:

- Бех І.Д., Чорна К.І. – Національна ідея у становленні громадянина-патріота України (програмно-виховний контекст), Черкаси, 2010.

- Хемчян М.І., Бондар Л.М., та ін. – Патріотичне виховання у шкільних бібліотеках: методи та підходи (навчальний посібник), К. 2017.

- Калашин В.Ф. – Патріотичне виховання учнівської молоді, ж. «Виховна робота в школі», 2018, № 12.

- Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України (програма) – наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243.

Одним із кращих способів ознайомлення з практичним досвідом, останніми тенденціями у виховній практиці роботи колег є використання матеріалів науково-методичного журналу «Шкільний бібліотекар» (2017-2019 роки – паперовий журнал, зокрема – №№ 1, 4, 6, 9 – 2017; № 5 – 2019; з 2020 р. – його електронна версія), а також – сайтів ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського, Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія (портал «ДніпроКультура»), Обласної бібліотеки для дітей, Обласної бібліотеки для молоді і, безперечно, – щорічного краєзнавчого бібліографічного видання «Моє Придніпров'я».

Шановні колеги, освітяни Дніпропетровщини!!!

Працюймо активно, творчо, наполегливо – для саморозвитку й безпечного та успішного поступу наших дітей! Будьмо сильними, готовими до змін у Новій українській школі, запроваджуймо цікаві проєкти, форми роботи! Йдемо вперед, разом – наближаємо Перемогу України, мирне, щасливе сьогодення усіх українців!

Вітаємо з новим 2022-2023 н. р.! Доброго здоров'я усім, миру, злагоди, благополуччя, успіхів у справі виховання юних громадян рідної землі! Щира вдячність Вам за професіоналізм, відданість і служіння справі Дитинства!

Тетяна РИГА, методист навчально-методичної лабораторії професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників Академії

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді засобами шкільної бібліотеки

Після нападу росії на Україну 24 лютого 2022 року потребують переосмислення і оновлення багатьох світоглядних речей. Війна вплинула на весь світ, формується нова парадигма взаємовідносин між окремими країнами, перерозподіляються регіональні впливи. Ми є свідками історичних подій і важливо знайти своє місце в глобальному суспільстві. А це неможливо без оновлення Концепції національно-патріотичного виховання, зокрема в школі.

Сьогодні в умовах війни особливого значення набуває морально-етичне та національно-патріотичне виховання дітей – як утвердження в свідомості і почуттях дитини патріотичних цінностей, поваги до держави, родини, культурного та історичного минулого України, державної символіки, культивування кращих рис української ментальності, національної гордості та національної самоповаги.

У сучасних умовах шкільна бібліотека виступає провідним фактором залучення дітей і молоді до національної культури та традицій. Тут закладаються основи національної самосвідомості та духовності, через книгу прищеплюється любов до рідної мови, повага до свого народу, його історії, культури.

Завдяки інформаційним технологіям існує проблема зниження рівня читацької культури молоді, а також зниження інтересу до користування друкованою книгою, як джерелом інформації. Учні перестають цікавитися історією своєї держави, її минулим. Шкільна бібліотека повинна сприяти роботі школи в національно-патріотичному вихованні дітей, введенню нових технологій та максимальному залученню книжкового фонду по даній темі та популяризації літератури патріотичного напрямку; вихованню компетентного читача; систематичному проведенню серед учнів популяризації національно-патріотичних ідей засобами читання книги.

Робота шкільної бібліотеки базується на Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженій наказом МОН від 29 липня 2019 р. № 1038, Указі Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019 про затвердження Стратегії національно-патріотичного виховання. Саме згідно з цими документами виховання має охоплювати всі сфери життєдіяльності суспільства, насамперед освіту, культуру, відновлення та збереження національної пам'яті, краєзнавство, фізкультуру і спорт, цивільну оборону, безпеку і, звичайно, оборону України.

Шкільна бібліотека є справжнім центром популяризації книги,

надійним помічником учителів у навчанні та вихованні учнів у напрямку національно-патріотичної ідеї. Для цього потрібно здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування новоготу українця, що діє на основі національних та європейських цінностей: • повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); • участь у громадсько-політичному житті країни; • повага до прав людини; • верховенство права; • толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; • рівність усіх перед законом; • готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Основними завданнями шкільної бібліотеки є: • координація діяльності педагогічного колективу, батьківської громадськості, органів учнівського самоврядування з виховання у дітей почуття патріотизму, національної самосвідомості через шкільну бібліотеку; • організація змістовного дозвілля учнів школи, успадкування духовних надбань українського народу шляхом проведення на базі бібліотеки виховних заходів патріотичного спрямування; • забезпечення доступу до інформації всіх учасників освітнього процесу через використання бібліотечно-інформаційних ресурсів; • використання традиційних та інноваційних форм роботи бібліотеки із залучення дітей до читання кращих зразків української та світової літератури; • вивчення читацьких інтересів і формування читацької культури школярів; • формування мовленнєвої культури, оволодіння українською мовою та її вживання в повсякденному житті; • організація та ведення постійно діючих рубрик на сайті школи, що популяризують українську та світову літературу; • здійснення науково-методичного супроводу реалізації завдань патріотичного виховання дітей; • застосування сучасних форм, методів і засобів бібліотечної роботи; • створення та наповнення інформаційних ресурсів з питань патріотичного виховання школярів.

У творчій співпраці з педагогічним колективом шкільні бібліотекарі працюють за такими **напрямами**: • **духовно-моральне виховання** – утвердження в свідомості й почуттях учнів патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України, виховання високої громадянської активності, шанобливого ставлення до родини, батьків, сімейних традицій, культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності,

бережливого ставлення до природи;

• **історико-краєзнавче – виховання** в учнів любові до своєї «малої» Батьківщини, рідного краю, співвітчизників, формування почуття національної гордості, національної самосвідомості, толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій; • **історико-патріотичне та цивільно-правове виховання** – здобуття знань з історії нашої держави, виховання поваги до Конституції України, законів України, державної символіки, прав і обов'язків громадянина України; • **військово-патріотичне виховання** – підвищення престижу військової служби, формування позитивного образу Збройних сил України, готовності до виконання військового обов'язку.

Серед методів і форм національно-патріотичного виховання пріоритетна роль належить активним, що передбачають демократичний стиль взаємодії, самостійний пошук істини й формування критичного мислення, ініціативу й творчість. До таких методів належать: соціально-проектна діяльність, ситуаційно-рольові ігри, соціограма, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», ігри-драматизації. У творчому арсеналі активних методів – створення проблемних ситуацій, ситуацій успіху, аналіз конфліктів, моделей, стилів поведінки, прийняття рішень, демократичний діалог, педагогічне керівництво лідером і культивування його авторитету, використання засобів масової комунікації, методики колективних творчих справ, традицій, символіки, ритуалів, засобів народної педагогіки.

Традиційними методами патріотичного виховання є: бесіди, диспути, лекції про славу історію рідної країни і рідного міста; різні форми роботи з книжкою, періодичною пресою; демонстрація тематичних слайдів, відеороликів, ілюстрацій; прослуховування тематичних аудіозаписів; ознайомлення з українським фольклором і народним мистецтвом – казками, прислів'ями, приказками, піснями, іграми, народною творчістю, вишивкою, розписом; популяризація творчості вітчизняних письменників, композиторів і художників. В арсеналі активних форм – цільові прогулянки, екскурсії визначними місцями, до пам'ятників, монументів захисників Вітчизни, в історичні та краєзнавчі музеї, відвідування тематичних виставок; участь у святах, добродійних акціях.

Форми роботи мають бути розраховані на певну вікову категорію учнів, об'єднаних спільними читацькими інтересами та психологічними особливостями.

Для учнів молодшого шкільного віку важливо проводити індивідуальні бесіди про прочитані книжки, залучати їх до групової форми роботи через участь в обговоренні книжок, голосні читання, конкурси віршів і малюнків, пізнавальні ігри.

Для учнів середнього шкільного віку, в яких спостерігається висока читацька та пізнавальна активність, потяг до практичних знань, прагнення співвідносити навколишню дійсність з власним досвідом, доцільно проводити огляди книжок, залучати до творчих робіт і проєктів (написання казок, віршів), участі у хвилинках ерудита, літературних годинах, вікторинах, брейн-рингах. Чим дорослішою стає дитина, тим яскравіше виявляються її індивідуальні особливості.

Пізнавальні запити старших підлітків 12-13 років стають більш усвідомленими, вибірковими, переростають в особисті інтереси. Їх особливо хвилюють суспільні й моральні питання: доля людства та своєї країни, життя суспільства, сенс життя, щастя, кохання, дружба. Для них будуть цікавими інтерактивні форми роботи, прес-діалоги, відкриті мікрофони, інтелектуальні ігри, театралізовані вечори, тематичні бесіди.

14-15 років – вік переходу від підліткового до раннього юнацького етапу розвитку. У цей період підлітки прагнуть до самовизначення, усвідомлення свого «Я», а також пізнання зовнішнього світу, щоб знайти в ньому своє місце, мати підґрунтя для формування особистих поглядів і переконань. Успіх масових заходів може забезпечити продумана індивідуальна робота з читачами, їхня думка, побажання.

Найціннішим для учнів старшого шкільного віку є глибока і вдумлива «розмова на рівних» з дорослими – батьками, вчителями, бібліотекарями. Радимо з цією категорією користувачів проводити диспути, дискусії, бесіди-роздуми, години спілкування, тренінги, залучати їх до організації та проведення читацьких конференцій, вечорів, марафонів, благодійних акцій тощо.

Для всіх вікових категорій користувачів можуть проводитися читацькі конференції, уроки мужності, вахти пам'яті, благодійні акції та ярмарки, конкурси, олімпіади, зустрічі з письменниками і видатними особистостями, реальні та віртуальні екскурсії.

Далі – на стор. 7

Закінчення. Початок на стор. 6

Сучасним засобом спілкування з користувачами є також інформаційний брифінг. Брифінги можуть бути як самостійним заходом, так і частиною різних бібліотечних форм роботи. Форма брифінгу дає змогу не лише відповідати на запитання користувачів щодо пошуку інформації, а й проводити тематичні консультації.

Актуальними є інформаційні години, присвячені висвітленню героїчних вчинків українських військовослужбовців, бійців добровільних батальйонів під час війни, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у захист держави, зміцнення її обороноздатності. Такі заходи сприятимуть розвитку в учнівської молоді почуття гордості та шани до героїзму українських воїнів, сучасних героїв України.

Досить популярною формою роботи в шкільних бібліотеках є презентація книжки – комплексний захід, мета якого полягає в інформуванні читачів про нове видання. Однією з умов успішного проведення презентації є завдання шкільного бібліотекаря не лише заохотити учнів прочитати та цікаво розповісти про книжку, а й знайти літературознавчі матеріали, рецензії на цей твір і біографічні відомості про автора. До презентації може бути організовано книжкову виставку, підготовлено рекомендаційний список або бібліографічний огляд літератури, запрошено автора.

Однією з ефективних форм патріотичного виховання учнів є тематичні вечори, спрямовані на створення яскравої позитивної атмосфери, що має дві складові – пізнавальну й емоційну. Тема вечора розкривається за допомогою різних засобів, що містять музику, художнє слово, образотворче мистецтво, кінофотодокументи. Тематичні вечори можуть бути різноманітними: літературні та літературно-музичні, театральні-музичні, кіновечори, літературно-музичні вітальні, вечори поезії, запитань і відповідей, зустрічі з цікавими людьми, вечори-діалоги, вечори-портрети тощо.

Зустрічі-знайомства з видатними українцями, військовослужбовцями, учасниками війни. Щоб такі зустрічі були цікавими, необхідно насамперед ознайомитися з біографією гостей. Безпосереднє спілкування учнів з видатними українцями викликає у школярів почуття поваги й особистої причетності до здобутків нації, заохочує їх до активного соціального життя, стимулює бажання зробити щось значне для свого народу, формує громадянську позицію. Найрезультативнішими є ті зустрічі, які стають початком систематичного спілкування учнів із ветеранами, працівниками культури, військовими підрозділами та творчими колективами.

Зацікавлять читача й ігрові форми масової роботи, зокрема такі,

як турнір ерудитів, конкурс кросвордів, екологічний бумеранг, літературний лабіринт та інші. Ігрові форми роботи активізують читання, стимулюють учнів звертатися до художньої, науково-пізнавальної, довідкової літератури, розвивають логічне мислення. Популярними також є рекламні-ігрові форми, що ґрунтуються на поєднанні показу переваг рекомендованих видань з широким висвітленням інформації про твори друку. Це – прем'єри книжок, журналів, календарів, альманахів, зустрічі з актуальною книжкою.

Під час організації масових заходів шкільні бібліотекарі мають враховувати важливість візуальних форм роботи. Серед них найважливіше місце посідає книжкова виставка як наочна форма популяризації літератури й читання. Виставки класифікуються: • за статусом – самостійні або такі, що супроводжують масові заходи; • змістом – універсальні, галузеві, тематичні, персональні; • цільовим призначенням – на допомогу навчальному процесу, для підвищення загальноосвітнього й загальнокультурного рівня; • часом публікації й надходження до бібліотеки – виставки нових надходжень, добірки за різні роки; • терміном функціонування – постійні, довготривалі, короткотермінові; • видами видань – книжкові, інших видів видань (журнальні або газетні).

Найпоширенішими виставками у шкільних бібліотеках мають бути ті, що популяризують українську історію, боротьбу українського народу за Незалежність, традиції, побут, мову та культуру українців, а також висвітлюють актуальні проблеми сучасності. Якість книжкових виставок визначається новизною та оригінальністю, кількістю виданих з виставки книжок, інтересом до теми.

Сьогодні набувають популярності такі **форми книжкових виставок**: • **виставка-діалог** – спонукає читачів до бесіди на хвилюючу їх тему (біля виставки бажано поставити скриньку, де читачі можуть залишити запитання або висловити свої думки); • **виставка-конкурс** – на кращий відгук, малюнок, твір на задану тему; • **виставка-словник** – розкриває значення термінів; • **виставка-вікторина** – пропонує запитання, а також книжки, в яких можна знайти відповіді на них; • **виставка-роздум** – сприяє осмисленню прочитаного; • **виставка-дискусія** – має аналогічні завдання, що й виставка-роздум, але при її оформленні використовують метод обговорення; • **експрес-виставка** – до дня народження видатних особистостей, актуальних проблем сьогодення; • **виставка-реквієм** – для вшанування пам'яті та днів скорботи; • **виставка «Імена»** – передбачає цикл виставок, який доречно організувати до ювілейних дат, днів народження видатних особистостей держави, краю; • **виставка**

однієї книги – представляє книгу, яку за рейтингом визначено найпопулярнішою, а також статті, відгуки, рецензії з періодичних видань та матеріали про автора твору; • **виставка-порада** – містить поради з будь-якої проблеми, яка цікавить читача; • **виставка-кросворд**, яка стимулює та розвиває допитливість, спонукає до уважнішого прочитання експонованих видань.

Актуальним буде створення у шкільних бібліотеках тематичних полиць героїко-патріотичної тематики «Хроніка війни», «Дні війни», на яких експонуються газетні та журнальні статті, присвячені трагічним подіям. Спільно з читачьким активом бібліотекарі можуть створити куточки бойової слави – «Вогненні рядки», де можна розмістити інформаційні матеріали, фотографії війни.

Окрім традиційних візуальних форм бібліотечної роботи, шкільні бібліотекарі опановують нові – створення та відеопоказ буктрейлерів на художню літературу національно-патріотичного спрямування. Буктрейлер – короткий відеоролик за мотивами книжок, кліп за змістом книжки. Основне його завдання – яскраво та образно розповісти про видання, зацікавити, заінтригувати читача, спонукати його до читання.

Шкільні бібліотекарі оволодівають **сучасними формами масової роботи**: проведенням флешмобів, квестів, буккросингу тощо. Флешмоб – це заздалегідь спланована масова акція, під час якої певна кількість людей оперативно збирається у визначеному місці, протягом кількох хвилин виконує заздалегідь узгоджені дії (за обговореним сценарієм). Флешмоб відрізняється від інших акцій, по-перше, своєю незвичністю, по-друге, його масовістю. При проведенні флешмобів необхідно дотримувати певних правил: дія повинна здаватися неспланованою, не викликати негативних емоцій та агресивної реакції. Для яскравості учасники флешмобу можуть використовувати різні атрибути (плакати, листівки, квіти), які відповідають тематиці заходу. Працівники шкільних бібліотек можуть застосовувати флешмоби в проведенні різноманітних заходів, що сприяють національно-патріотичному вихованню учнів.

Однією з форм масової роботи, що набирає дедалі більшої популярності серед молоді, є буккросинг – «книжкова естафета». «Його сутність полягає в подорожі книжки до читача: кожен бажачий безкоштовно може взяти з полиці вподобану книгу у куточках буккросингу або принести туди своє улюблене видання, щоб інші могли його прочитати. Запозичуючи досвід колег, шкільні бібліотекарі можуть організувати буккросинг патріотичної літератури. Для цього у шкільній бібліотеці виділяють окрему книжкову шафу або

полицю «Прочитав – запропонуй іншому», де учні братимуть та залишатимуть взамін книжки патріотичної тематики.

Працівники шкільних бібліотек можуть також проводити з учнями різноманітні квести (літературно-краєзнавчі, літературно-інформаційні, історичні, квести-орієнтування у бібліотеці, фотоквести). Квест – різновид активних інтелектуально-логічних ігор, синонім активного відпочинку. Сьогодні квест вважають головним конкурентом комп'ютерних ігор у боротьбі за час дітей і молоді. Це ігрова форма групового виконання завдань з різними варіантами її організації. Мета квесту – відгадування непростих і несподіваних загадок або завдань з наступною реалізацією загаданого. У разі, якщо гра виходить за межі установи, маршрут може проходити через пам'ятні місця, архітектурні об'єкти, музеї, сквери, парки.

Одним із сучасних методів патріотичного виховання є метод проєктів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Використання методу проєктів ґрунтується на певних етапах і виборі актуальної теми. Важливим напрямом реалізації програми патріотичного виховання школярів є створення довгострокових проєктів. Серед проєктів патріотичної спрямованості можуть бути: «Україна – європейська країна», «Я – родина – Україна», «Захисники України – наші земляки». Участь учнів у проєктній діяльності сприяє виявленню в них патріотичних почуттів (любви до своєї країни, своїх рідних, гордості й шанобливого ставлення до школи, її випускників).

Останнім часом у шкільних бібліотеках набувають поширення діяльнісно-практичні форми роботи з читачами – патріотичні акції, ярмарки, марафони на підтримку ЗСУ. Спільно з учнями бібліотекарі власноруч виготовляють поробки для воїнів, пишуть листи воїнам-захисникам, разом із представниками громад плетуть маскувальні сітки.

Саме зараз, під час війни, в Україні сплеск патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, традицій і звичаїв українського народу. Ми спостерігаємо відновлення національно-патріотичного виховання дітей та молоді. І в цьому процесі не остання роль бібліотекарів шкільних бібліотек, кожен із нас на своєму місці робить і має робити надалі все необхідне аби наблизити час Перемоги, час завершення війни, час миру.

Сайт Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей – <http://biblio-child.dp.ua/>; фейсбук-сторінки – <https://www.facebook.com/bibliodnepr>, <https://www.facebook.com/bookshelfodb>, <https://www.facebook.com/profile.php?id=100015519422901>

Тетяна ДОРОНІНА,
заступник директора
Дніпропетровської обласної
бібліотеки для дітей

Методичні рекомендації щодо викладання предметів мовно-літературної галузі у 2022-2023 н. р.

У 2022-2023 навчальному році освітній процес у закладах освіти здійснюється з урахуванням модельних навчальних програм, оприлюднених на сайті Міністерства освіти і науки України:

5-9 кл. НУШ (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>);

6-9 кл. (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>);

10-11 кл. (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>).

В оцінюванні навчальних досягнень учнів важливо розрізнати поточне формувальне оцінювання (оцінювання для навчання) та підсумкове оцінювання (семестрове, річне).

Відповідно до «Методичних рекомендацій щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа», поточне формувальне оцінювання здійснюється системно в процесі навчання на основі запропонованого МОН України алгоритму діяльності вчителя під час організації формуального оцінювання. Такий алгоритм забезпечує наступність між підходами до оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової і базової середньої освіти.

Для розуміння особливостей формуального оцінювання та з метою унаочнення різниці між поточним і формувальним оцінюванням, рекомендуємо переглянути роз'яснення: <https://www.youtube.com/watch?v=Agm21SkpbNs> та послугоуватись алгоритмом, наданим у «Методичних рекомендаціях щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» з додатками.

У додатках до зазначених методичних рекомендацій міститься перелік інструментів для здійснення формуального оцінювання (46). В умовах онлайн навчання в нагоді стануть відеоінструкції про використання онлайн-сервісів та платформ, зокрема:

• **вправи з використанням спінерів онлайн** (https://www.youtube.com/watch?v=Es90gRX_e08);

• **чек-листи засобами онлайн-сервісів** (<https://www.youtube.com/watch?v=BZtaRUGxKNQ>);

• **засоби Google Jamboard** (<https://www.youtube.com/watch?v=bSYS2jKeEs4>);

• **діаграма Вєнна засобами онлайн-сервісів** (<https://www.youtube.com/watch?v=HTnlu1s71Lg>).

Звертаємо увагу, що оцінка учнів є конфіденційною інформацією, яку повідомляють лише учневі та його батькам.

У першому семестрі 5 класу НУШ рекомендовано здійснювати оцінювання за рівневою шкалою, а його результати позначати словами або відповідними літерами: «початковий (П)», «середній (С)», «достатній (Д)», «високий (В)» та супроводжувати вербальною характеристикою орієнтуючись на досягнення учня / учениці, а не на помилки або невдачі.

У процесі переходу від підсумкового оцінювання за рівневою шкалою в I семестрі до оцінювання за бальною шкалою в II семестрі рекомендовано під час виставлення річної оцінки орієнтуватись на оцінку за II семестр, а можливу різницю між рівнями результатів навчання у I та II семестрах враховувати шляхом виставлення річної оцінки, що відповідає вищому показнику.

Якщо рівень результатів навчання учня / учениці визначити неможливо через тривалу відсутність учня / учениці, у класному журналі та свідоцтві досягнень

робиться запис «(н/а)» (не атестований(а)).

Повномасштабне вторгнення країни-агресора на територію України стало причиною недостатньої кількості/відсутності/несвочасного постачання друкованої навчальної продукції. Учасникам освітнього процесу в нагоді стануть матеріали ІМЗО, де містяться посилання на електронні підручники та посібники, календарно-тематичне планування, модельні навчальні програми: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1mC99CMln4MEbhW_G4v62ptgK8i0MpJAv/htmlview?fs=e&s=cl#gid=1559956736

Крім того, електронні версії у вільному доступі можливо безкоштовно переглянути та завантажити на платформі: <https://pidruchnyk.com.ua/ukrainska5>.

10 способів зробити урок цікавим

1. Вносьте у свої уроки загадку. Навчання цікавіше для учнів, коли вони не знають, чого очікувати. Коли ви вивчаєте нову тему, приховуйте її назву, але дайте дітям на початку уроку невелику підказку – це допоможе додати родзинку-загадку в процес навчання. Діти будуть зацікавлені чекати на новий матеріал, щоб розгадати тему уроку.

2. Не повторюйте матеріалу підручника.

3. Вигадуйте навчальні ігри. І в 5, і в 25 років люди люблять гратися. Якщо на уроці вивчаєте правопис нових слів, проведіть гру на вибування. Кожен, хто неправильно напише нове слово, вибуває – і так доти, доки не буде визначено переможця.

4. Дайте учням можливість вибору. Коли уроком передбачена практична діяльність, дайте кілька завдань на вибір. Наприклад, ви можете дати дев'ять завдань, з яких учні повинні обрати і виконати три.

5. Зробіть уроки більш інтерактивними. Практикуйте групові форми роботи й навчальні проекти, у яких кожен учень відповідає за свою частину.

6. Використовуйте технології. Замість того щоб просто читати лекцію перед класом, використовуйте презентації та інтерактивні дошки.

7. Пов'яжіть матеріал із життєвим досвідом учнів.

8. Ставтеся простіше до освітнього процесу. Інколи можна додати трохи гумору (хвилинки-веселинки), родзинок (хвилинки-цікавинки), інтерактиву. Не переобтяжуйте учнів теоретичною базою.

9. Використовуйте метод «перевернутого навчання». Він полягає в тому, що діти вивчають нову інформацію вдома, а в класі обговорюють вивчений матеріал, критично його оцінюють і закріплюють.

10. Мисліть нестандартно. Плануйте нестандартні форми проведення уроків. Наприклад, ви можете запросити на урок гостя (письменника, культурного діяча тощо), відвідати віртуальну екскурсію, провести спільний урок з класом іншого закладу освіти і т. п. Якщо ви спробуєте щось нове і незвичайне, це з великою ймовірністю сподобається вашим учням. Дітям буде цікавіше вчитися, якщо ви будете творчо підходити до викладу програмного матеріалу.

Олена ФЕДІНА,
доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії,
кандидат філологічних наук

Негативні аспекти оцінювання, яких варто уникати

Будь-яка дія оцінюється. Учні бояться висловлюватися, коли переймаються наслідком — низькою оцінкою. Через це розвиток дитини гальмується, вона не знає, наскільки успішно може висловлюватися. Варто проводити форми роботи, які допомагають здобути знання та вдосконалити навички, проте не за всі відповіді треба виставляти бали.

Результат впливає на можливість. Оцінка — це маркер етапу розвитку, мотивація для узагальнення, привід поспілкуватися, отримати зворотний зв'язок. Це поточний результат певної роботи, а не оцінка особистості дитини. Про це варто говорити дітям постійно.

Я залежу від того, хто оцінює. Дуже часто діти вважають, що отримують певні бали, бо конкретний учитель так оцінює. Учні ж мають усвідомити, що їхній успіх залежить насамперед від них, а отримана оцінка виставляється відповідно до критеріїв, затверджених вищим органом.

Майстерність вчителя – запорука успіху вивчення іноземної мови

Головною метою і змістом освіти стає формування компетентної особистості, самостійної, самодостатньої, конкурентної, здатної навчатися впродовж життя. Таку особистість зможе виховати лише творчий, креативний вчитель, який бачить шляхи формування у школярів предметних, загальнонавчальних, ключових компетентностей. Таких як: читання з розумінням, уміння висловлювати свою думку, вміння конструктивно керувати своїми емоціями, оцінювати ризики, здатність співпрацювати. Міністерство освіти і науки України розробило нову модель оцінювання учнів. Ця модель ґрунтується на формуальному оцінюванні учнів, яка дає можливість зробити висновки саме до процесу навчання та поступу учня, а не тільки результату. **Без вчителя – зміни не можливі.** Щоб навчати по-новому вчитель повинен отримати свободу дій, імпровізувати та експериментувати. Цю свободу дає новий Закон «Про освіту». МОН пропонує типові навчальні програми, проте вчитель чи авторська група може доповнити їх або створити свої. Вчитель тепер обмежений тільки Державним стандартом. У цьому документі окреслено результати, що мають знати та вміти учні, закінчивши певний етап навчання. Натомість, як дійти до цих результатів, вчитель має визначити сам.

На основі модельної або затверджені педагогічною радою навчальної програми предмета (інтегрованого курсу) вчитель складає календарно-тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнів класу. Календарно-тематичне та поурочне планування здійснюється вчителем у довільній формі, зокрема з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя. Встановлення універсальних стандартів таких документів у межах закладу загальної середньої освіти міста, району чи області є неприпустимим. Під час розроблення календарно-тематичного та системи поурочного планування вчитель має самостійно вибудовувати послідовність формування очікуваних результатів навчання, враховуючи при цьому послідовність розгортання змісту в навчальній програмі. Вчитель може переносити теми уроків, відповідно до того, як учні засвоїли навчальний матеріал, визначати кількість годин на вивчення окремих тем. Адміністрація закладу загальної середньої освіти або працівники методичних служб можуть лише надавати

методичну допомогу вчителю з метою покращення освітнього процесу, а не контролювати його. Вчителю необхідно мати не лише знання свого предмета, але й володіти методикою викладання іноземних мов на основі впровадження інноваційних технологій, які допоможуть йому створити предметний курс на основі електронних засобів навчання нового покоління, розробляти дидактичні навчальні матеріали з урахуванням електронних дисциплін (електронна педагогіка, електронна методика). Для забезпечення теоретичної й практичної бази навчання вчителя іноземних мов в нових умовах інформаційного суспільства важливим є формування його інформаційної компетентності, яка допоможе вчителю використовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчально-виховному процесі з метою забезпечення якості навчання.

Оцінювання

В оцінюванні навчальних досягнень учнів важливо розрізнати поточне формувальне оцінювання (оцінювання для навчання) та підсумкове оцінювання (семестрове, річне). Поточне формувальне оцінювання здійснюють з метою допомогти учням усвідомити способи досягнення кращих результатів навчання. Підсумкове оцінювання здійснюють з метою отримання даних про рівень досягнення учнями результатів навчання після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Формувальне оцінювання

Мета – це визначити поступ у навчанні учнів, зрозуміти чи досягли вони мети у навчанні, чи учні знаходяться на правильному шляху (у короткостроковій та довгострокових перспективах).

Чим відрізняється класичне оцінювання від формуального?

Класичне оцінювання	Формувальне оцінювання
Сфокусована на результаті	Сфокусована на процесі
З'являється у кінці курсу	Триває протягом курсу
Оцінює результат навчання	Оцінює процес навчання
Ставить кінцевий бал	Моніторить якість та ефективність навчання
Стандартизована, відштовхується від загальноприйнятої шкали	Індивідуальна, відштовхується від початкового рівня знань
Здебільшого показує тільки недопрацювання	Показує і досягнення, і сфери, які вимагають додаткової уваги

Сучасний урок проводиться не так для учнів, а разом з ними. Підготовка і проведення його вимагають від учителя великої затрати сил. Гарний вступ уроку та позитивна установка на урок створює ситуацію захоплення і зацікавленості.

При плануванні подачі нового матеріалу важливо правильно визначити обсяг матеріалу для даного уроку, послідовність його презентації та співвідношення витрат

часу на подачу матеріалу та його тренування.

Найбільшу частину уроку займають тренувальні вправи та практика в мовленнєвій діяльності. Це його основні елементи. Особливістю навчального процесу є те, що на уроці має місце тренування як щойно поданого матеріалу, так і раніше поданого, але ще не засвоєного матеріалу. **Тому тренування або практика буде залежати від поставленої вчителем мети уроку.** Актуальним є застосування таких форм роботи, що інтенсифікують навчання, спонукають учня до активної роботи і дають йому можливість самому регулювати темп і умови виконання діяльності. Вимога різноманітності форм роботи є особливо важливою для навчання усного мовлення.

Особливий ефект дає поєднання індивідуальних форм роботи з колективними. До індивідуальних форм відносять роботу у фронтальному режимі, опитування окремих учнів, самостійне синхронне виконання завдань з аудіювання, читання, письма тощо. Колективні форми роботи охоплюють тренування в парах без змін або зі зміною партнерів (прийоми «шеренги», «натопп» і в малих групах (від трьох до п'яти учасників), хорова робота в режимі група-група або група-один учень, один учень-група. Колективні форми роботи учнів є перспективними для навчання спілкуванню. Вони не лише збільшують активний час діяльності учнів, але й допомагають подолати страх помилок.

Розвиток продуктивних вмінь говоріння вимагає чимало підготовчої роботи і керованої практики. Завдання для розвитку навичок і вмінь говоріння містять повністю контрольовані вправи, тобто тренувальні вправи (повторення слів чи фраз, пісні, віршики, декламації),

частково контрольовані, тобто умовно-комунікативні вправи (заповнення пропусків у словах чи реченнях і трансформаційні вправи) та більш вільні форми висловлювання (рольова гра, відкрите обговорення, ігри й міні-діалоги).

Трансформація запитань забезпечує корисну додаткову практику і мотивацію через особистісний підхід.

Діалоги і рольові ігри можуть базуватися на коротких уривках з

епізодів оповідання. Учні практикуються в парах, а потім по черзі показують свій діалог перед класом. Після достатнього відпрацювання формальних аспектів важливо підказувати і давати учням теми для спілкування. Одним із найбільш ефективних прийомів у цьому плані є **інформаційний пропуск**, який також можна назвати комунікативним пропуском. Цей прийом реалізується через завдання, які виконуються в парах. Суть в тому, що один учень володіє інформацією, яка потрібна іншому учневі для виконання завдання. **Наприклад**, перший учень може мати карту, на якій зображено місце, яке другий мусить знайти. Тому другий повинен запитати у першого, як пройти до того місця. Перший учень дає вказівки, другий учень знаходить місце і таким чином відбувається реальне спілкування іноземною мовою між двома учнями.

На що треба звернути увагу:

– мова розглядається як засіб спілкування. Перевага надається оволодінню поняттями та функціями;

– **мова вивчається через особисту діяльність учнів**, вони є головними суб'єктами навчання, які повинні дати основні прийоми оволодіння мовою;

– основними цілями є комунікативна компетентність;

– **урок іноземної мови розглядається як діяльність спілкування. Це означає відмовлення від домінування на уроках формальних вправ на користь діяльнісно- й інтелектуально орієнтованих завдань, які дають змогу вивчати іноземну мову як основний засіб міжкультурного спілкування в процесі цього спілкування;**

– навчання видів мовленнєвої діяльності відбувається інтегровано;

– типовими завданнями є заповнення інформаційних програм, вирішення проблем, рольова гра, симуляція тощо;

– типовими формами інтерактивності є групова та парна роботи.

Змінюється ставлення до помилок. Вони розглядаються як свідчення процесу навчання. Рідна мова використовується зрідка, коли це виправдано складною ситуацією.

Марія АЛУЄВА, методист обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників навчально-методичної лабораторії базових дисциплін Академії

Викладання іноземної мови у 2022-2023 н. р.

У нашому сьогоденні освітня, як і багато інших галузей, змушена долати безліч викликів, адже питання надання якісної освітньої послуги продовжує бути актуальним та одним з пріоритетних. Змінюються умови навчання, відбувається переоцінка форм організації процесу, надається більше уваги психологічній підтримці учня в ситуації воєнного стану та бойових дій в Україні.

Процес реформування загальної середньої освіти залишається одним із ключових питань. Логічний перехід на новий Державний стандарт базової загальної середньої освіти змусить вчителів іноземних мов переглянути підхід до викладання іноземної мови учням 5-9 класів Нової української школи.

Відповідно до діючих нормативних актів вивчення іноземних мов у 2022-2023 н. р. здійснюватиметься за декількома державними стандартами та типовими освітніми програмами:

- **для учнів 1-4 класів** за новим Державним стандартом початкової освіти, затвердженим Постановою КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87 та Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О.Я. Савченко, і Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р.Б. Шияна;

- **для учнів 5 класів** за Державним стандартом базової загальної середньої освіти, затвердженим Постановою КМУ від 30 вересня 2020 № 898, Типовою освітньою програмою затвердженою наказом МОН 19 лютого 2021 р. за № 235 та модельними навчальними програмами, яким наказом МОН від 12 липня 2021 р. № 795 надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України».

Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів ЗСО (авт. Редько В.Г., Шаленко О.П., Сотникова С.І., Коваленко О.Я., Коропецька І.Б., Якоб О.М., Самойлюкевич І.В., Добра О.М., Кіор Т.М. https://drive.google.com/file/d/1Lvr1Juvpo3CMswCPptWQozxXDQpq_yH/view?usp=sharing).

Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів ЗСО (авт. Зиморя І.М., Мойсюк В.А., Трифан М.С., Унгурян І.К., Яковчук М.В. <https://drive.google.com/file/d/1QtBRLiTpKDCcA5JDu0CBL8crUo0DbNv/view?usp=sharing>).

Друга іноземна мова. 5-9 класи
Модельна навчальна програма «Друга іноземна мова. 5-9 класи» для закладів ЗСО (авт. Редько В.Г., Шаленко О.П., Сотникова С.І., Коваленко О.Я., Коропецька І.Б., Якоб О.М., Самойлюкевич І.В., Добра О.М., Кіор Т.М., Мацькович М.Р., Глинюк Л.М., Браун Є.Л. <https://drive.google.com/file/d/197vT9KTM6SRSci04yqZY544t8LnIPnUI/view?usp=sharing>).

- для учнів 6-9 класів за Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, затвердженим Постановою КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1392, та Типовою освітньою програмою закладів ЗСО II ступеня (базова середня освіта), розробленою на виконання Закону України «Про освіту» і затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 № 408;

- для учнів 10-11 класів за Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, затвердженим Постановою КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1392, та Типовою освітньою програмою закладів ЗСО III ступеня (профільна середня освіта), розробленою на виконання Закону України «Про освіту» і затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 № 407 (у редакції наказу МОН від 28.11.2019 № 1493).

Організація навчання учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти

Згідно з новою Типовою освітньою програмою, затвердженою наказом МОН 19 лютого 2021 р. № 235 та модельними навчальними програмами, яким наказом МОН від 12 липня 2021 р. № 795 надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», питання навчального навантаження учнів 5-9 класів закладів ЗСО регулюється Санітарним регламентом для закладів ЗСО, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України 25.09.2020 № 2205 (zareestrowano в Міністерстві юстиції України 10 листопада 2020 р. за №1111/35394) і Державним стандартом базової середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. Заклад освіти визначає перелік навчальних предметів та/або інтегрованих курсів для реалізації кожної освітньої галузі, а також предмети/курси варіативного освітнього компонента з урахуванням освітніх потреб учнів, що відображається у навчальному плані освітньої програми закладу освіти. Навчальне навантаження у типових навчальних планах орієнтоване на «рекомендований» навчальний час, визначений базовим навчальним планом Державного стандарту для вивчення певної освітньої галузі на адаптаційному та предметному циклах навчання базової середньої освіти. Кількість навчальних годин на вивчення інтегрованих курсів заклад освіти визначає самостійно з урахуванням навчального навантаження на відповідні навчальні предмети у типовому навчальному плані. Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі, відповідно до пункту 26 Державного стандарту, визначає заклад освіти в межах заданого діапазону «мінімального» та «максимального» навчального

навантаження. Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі заклад освіти може зменшувати, включно до мінімального показника. Різниця між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин (резерв навчальних годин) у кожній освітній галузі може бути перерозподілена закладом освіти між освітніми компонентами цієї освітньої галузі або на інші освітні галузі, а також на вибірково освітні компоненти (незалежно від освітньої галузі). Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі заклад освіти може збільшувати, включно до максимального показника, з урахуванням перерозподілу різниці між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин інших освітніх галузей. Кількість навчальних годин, визначена у навчальному плані на вивчення вибірково освітніх компонентів, не включається до максимального показника навчального навантаження, передбаченого на ту чи іншу освітню галузь. Додаткові години для вивчення навчальних предметів, інтегрованих курсів, курсів за вибором, через які реалізуються освітні галузі, проведення індивідуальних консультацій та групових занять заклад ЗСО розподіляє самостійно, враховуючи особливості організації освітнього процесу та індивідуальні освітні потреби учнів, що відображається в освітній програмі закладу. Спираючись на модельні навчальні програми, заклад освіти може розробляти навчальні програми предметів, білінгвальних курсів, інтегрованих курсів, що мають містити опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено Державним стандартом та/або відповідними модельними навчальними програмами. Формування змісту навчальних предметів, білінгвальних курсів, інтегрованих курсів може здійснюватися шляхом упорядкування в логічній послідовності результатів навчання кількох освітніх галузей, однієї освітньої галузі або її окремих складників. Друга іноземна мова (не менше двох годин на тиждень) включається до навчального плану освітньої програми за вибором закладу освіти як вибірково освітній компонент за рахунок перерозподілу навчальних годин інших освітніх галузей.

Дозволяється використовувати підручники, видані у поточному році та в попередні роки, враховуючи при цьому зміни в програмах. Щодо додаткової навчально-методичної літератури, то вчителі вільні в її виборі й можуть застосовувати таку, що найкраще реалізує їхню методику навчання та компетентнісний потенціал предмета «Іноземні мови». Програма не обмежує самостійність і творчу ініціативу вчителів, передбачаючи гнучкість у виборі та розподілі навчального матеріалу відповідно до потреб

учнів та обраних з а с о б і в навчання. Із переліком рекомендованої літератури можна ознайомитися на сайті Міністерства освіти і науки України (www.mon.gov.ua) та на сайті Інституту модернізації змісту освіти (www.imzo.gov.ua).

Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти затверджені наказом МОН від 1.04.2022 № 289

Згідно Закону України «Про повну загальну середню освіту» кожен учень має право на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та добросовісне оцінювання результатів його навчання незалежно від виду та форми здобуття ним освіти.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне, поточне (не поурочне) та підсумкове: тематичне, семестрове, річне. За вибором закладу оцінювання може здійснюватися за власною шкалою, або за системою оцінювання, визначеною законодавством. За умови використання власної шкали заклад має визначити правила переведення загальної оцінки результатів навчання семестрового та річного оцінювання до системи, визначеної законодавством, для виставлення у Свідоцтві досягнень. Семестрове та підсумкове (річне) оцінювання результатів навчання здійснюють за 12-бальною системою (шкалою), а його результати позначають цифрами від 1 до 12.

За рішенням педагогічної ради (за потреби) заклад освіти може визначити адаптаційний період, упродовж якого не здійснюється поточне та тематичне оцінювання.

Заклади освіти мають право на свободу вибору форм, змісту та способів оцінювання за рішенням педагогічної ради.

Формувальне (поточне формувальне) оцінювання, окрім рівневого або бального може здійснюватися у формі самооцінювання, взаємооцінювання учнів, оцінювання вчителем із використанням окремих інструментів (карток, шкал, щоденника спостереження вчителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учнів тощо).

Основною ланкою в системі контролю в закладах ЗСО є поточний

Далі – на стор. 11

Продовження. Початок на стор. 10 контроль, що проводиться систематично з метою встановлення рівнів його опанування та здійснення корегування щодо застосовуваних технологій навчання. Основна функція поточного контролю – навчальна. Запитання, завдання, тести тощо спрямовані на закріплення вивченого матеріалу й повторення пройденого, тому індивідуальні форми доцільно поєднувати із фронтальною роботою класу.

Тематичне оцінювання пропонується здійснювати на основі поточного оцінювання із урахуванням проведених діагностичних (контрольних) робіт, або без проведення подібних робіт залежно від специфіки навчального предмета. Під час виставлення тематичного бала результати перевірки робочих зошитів не враховуються.

Семестрове оцінювання (контроль) здійснюється на основі контролю груп загальних результатів, відображених у Свідоцтві досягнень. Семестровий контроль проводиться з метою перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу в обсязі навчальних тем, розділів семестру й підтвердження результатів поточних балів, отриманих учнями раніше двічі на рік. Завдання для проведення семестрового контролю складаються на основі програми, охоплюють найбільш актуальні розділи й теми вивченого матеріалу, розробляються вчителем з урахуванням рівня навченості учнів, що дає змогу реалізувати диференційований підхід до навчання. Звертаємо увагу, що «Контроль» не є контрольною роботою і може бути комплексним та проводитись у формі тестування. Фіксація записів тематичного та семестрового оцінювання проводиться в окремій колонці без дати. Оцінка за семестр ставиться на основі тематичного оцінювання та оцінок контролю груп загальних результатів.

Річне оцінювання здійснюється на основі загальної оцінки результатів навчання за I та II семестри. Окремі види контрольних робіт як правило не проводяться.

Основні принципи оцінювання навчальних досягнень учнів з іноземних мов єдині для будь-якого контексту: офлайн, онлайн, чи гібридно, синхронно чи асинхронно.

Кожен учитель володіє інформацією, які ресурси доступні його учням. Щоб обрати найкращий підхід до оцінювання для вчителя й учнів варто відповісти на наступні запитання:

Яка мета оцінювання? Наприклад, можна оцінювати учнів для того, щоб:

- вирішити, який клас/рівень підходить учню;
- визначити напрямок навчання;
- отримати дані щодо прогресу учня;
- зробити зріз знань.

Що саме необхідно оцінювати?

Яка інформація необхідна для досягнення визначеного результату?

Наприклад, необхідно визначити рівень розвитку навички читання, або дати оцінку його/її спроможності використовувати якесь конкретне вміння, скажімо робити презентацію.

Який найкращий шлях для отримання визначеної інформації?

Загалом вчитель має знайти баланс між різними, буває розбіжними, факторами оцінювання, як от:

Чіткість. Чи обраний метод оцінює необхідні вміння та навички? Дати завдання прочитати вголос абзац тексту підходить для визначення рівня вимови учня. Втім, таке завдання не надасть вичерпну інформацію щодо інших аспектів мовленнєвої компетентності говоріння, таких як використання повних речень, вміння підтримувати бесіду, влучне застосування словникового запасу та граматичних конструкцій під час говоріння.

Надійність. Максимальна точність результату оцінювання досягається шляхом зменшення факторів, що можуть викривити результат оцінювання. Одним з таких факторів можуть бути набуті знання учня з теми. Наприклад, може виявитись різоча різниця в результатах усного тестування учня, якщо в одному випадку дати йому/їй завдання описати рідне місто, а в іншому поділитись своїми думками щодо незнайомої або нецікавої теми.

Доцільність. Наскільки аспект оцінювання наблизений до використання англійської мови у життєвих ситуаціях? Чи сприймає учень оцінювання доцільним для його життя, самореалізації, подальшої трудової діяльності, громадянської активності, навчання?

Вплив. Чи обраний метод оцінювання має позитивний або негативний вплив на навчання і розвиток учня? Чи стимулює він учня до продовження навчання та покращення знань?

Практичність. У будь-якій ситуації є обмеження в часі та ресурсах, що суттєво впливає на оцінювання. Наприклад, дати завдання учню написати есе та здати електронну версію в певний проміжок часу є чітким, надійним та доцільним оцінюванням, але, якщо учень не має доступу до ПК, і буде виконувати завдання на смартфоні, то таке оцінювання стає непрактичним і ненадійним.

Підсумкове оцінювання полягає в тому, щоб дати оцінку результатам навчання учня в конкретний момент навчального процесу. Воно може втілюватись у коротких тестах, тематичних, семестрових та річних контрольних, оцінюванні окремих завдань.

Важливо готувати учнів до оцінювання, тому перед тестуванням або перевіркою знань необхідно виділити час на те, щоб учні ознайомились з форматом оцінювання, щоб вони знали що саме буде оцінюватись і з якою метою. Необхідно впевнитись, що учні розуміють поставлені завдання та правила,

мають вдосталь можливостей для практики до оцінювання.

Відкрите оцінювання: тобто учень може використовувати будь-які тексти або матеріали, які стануть у пригоді, зазвичай проводиться протягом довшого проміжку часу (48 годин або навіть декілька днів). Часто учневі потрібно проводити дослідницьку діяльність та залучати онлайн-ресурси. Такі завдання, зазвичай, найбільш наближені до використання іноземної мови у життєвих ситуаціях, наприклад, академічне письмо вимагає від учня вміння знайти та опрацювати інформацію, оформити посилання на відповідні використані джерела.

Проектні завдання: можуть втілюватись у різних форматах, таких як презентації, створення листівок, постерів, та інше. Під час такого оцінювання визначається не лише рівень володіння мовою, а й навички XXI століття, такі як співпраця, комунікація, креативність.

Учніське портфоліо: паперові чи цифрові портфоліо – це відображення розвинутих навичок учня, з наведеними прикладами його робіт, що спонукає вчителя надати відгук і резюме щодо процесу навчання учня, та розвиває учнівську самостійність, підприємливість та критичне мислення.

Формувальне оцінювання. Навчальна практика вимагає від учителя постійного збору даних щодо рівня володіння мовою учнем – що він/вона осягнув та вмє робити. Інакше кажучи – необхідне формувальне оцінювання, що спрямоване на формування напрямку навчання учня через аналіз його навичок на даний момент, визначення цілей та етапів навчального процесу, а також параметрів успішного досягнення завданих цілей. Тобто це визначення відповідей на запитання «Де я?», «Що далі мені необхідно вивчити?», «Як виглядає досягнення цілей?». Таким чином створюється постійна взаємодія між учнем і вчителем, регулярні та конструктивні коментарі від учителя щодо успіхів учня допомагають учневі ефективно просуватись у розвитку та навчанні. Щоб учні були успішні, їм необхідно розуміти що вони вже засвоїли і якими навичками в якій мірі володіють.

Спостереження: створення ситуацій, в яких учитель має можливість спостерігати за невимушеним використанням учнями мови, наприклад, групова або проектна робота.

Швидкі тести: автоматизовані тести (на різноманітних ресурсах і вебсайтах), або короткі тести на пройдений матеріал спонукають взаємодію з учнями й надають можливість продемонструвати набуті знання.

Опитування: самоаналіз учня надає можливість не лише розвинути навички XXI століття, такі як критичний аналіз, але і створює

простір для формувального оцінювання та взаємодії з учителем або/та учнями, надає учневі відчуття відповідальності за своє навчання. Може бути у форматі опитувальника чи списку стверджень типу «я можу» зі шкалою оцінювання.

Мікротексти: короткі письмові завдання, такі як: завершити речення, написати визначення, створити список, навіть використання чату для обговорення теми, дає змогу учневі продукувати письмову взаємодію, на основі якої можна проаналізувати досягнення учня у сфері письма.

Оскільки формувальне оцінювання має бути безперервним та постійним, рекомендується вчителю мати бланки для формувального оцінювання та регулярно їх заповнювати (наприклад, раз на семестр, раз на чверть). У бланку можуть відобразитись такі пункти як: ключові компетентності; об'єм граматичних конструкцій та словникового запасу; критерії успіху; подальші кроки; коментарі вчителя.

З наведених вище рекомендацій та прикладів можна зробити висновок, що підсумкове та формувальне оцінювання часто використовують схожі завдання та тестування. Наприклад, семестрова контрольна робота надає оцінку результатів навчання учня за семестр і може бути використана для формувального оцінювання в ракурсі аналізу поточного стану вивчення мови після якого є можливість встановити цілі для подальшого навчання. Інший приклад – це робота над проектом: за результатами презентації проекту виставляються оцінки учням (підсумкове оцінювання), а під час роботи над проектом вчитель має нагоду провести спостереження для формувального оцінювання і використати зібрані дані для надання обґрунтованого коментаря.

Організація дистанційного навчання іноземних мов у закладах ЗСО

За останні роки онлайн-уроки стають дедалі популярнішими у царині вивчення іноземних мов. Із закриттям шкіл, пов'язаним з пандемією коронавірусу та воєнним станом в Україні, вчителі були вимушені стрімко перейти на онлайн-навчання, що спричинило певні складнощі у процесі навчання. Щоправда позитив у тому, що методика викладання предмета не змінилася, і питання полягає лише в адаптації методики з урахуванням сучасних онлайн-інструментів. Для вчителів іноземних мов (англійської, зокрема) відповідно до стратегії розвитку та реформи національної освіти, впровадження нової програми навчання англійської у середній школі (5-9 класи) Міністерство освіти і науки України, Британська Рада в Україні, Cambridge Assessment English та Cambridge University

Далі – на стор. 12

Продовження. Початок на стор. 10
 Press створили наступну частину онлайн-курсу на платформі nuse-english.com.ua для дистанційного навчання вчителів англійської мови. Ця платформа створена з урахуванням усіх чинних вимог і критеріїв навчальних програм і стандарту базової середньої освіти, враховує специфіку контексту викладання у сучасній українській школі, поєднує в собі міжнародні практики та підходи до викладання іноземної мови. Платформа містить розділ Secondary Teachers, який складається з онлайн-курсу, документів, банку додаткових матеріалів і тестування. Онлайн-курс для вчителів середньої школи надає необхідну основу для системного та структурованого засвоєння теоретичного матеріалу, практичні поради, приклади та кейси, а також численні вправи і готові частини уроків на відпрацювання певних рецептивних і продуктивних умінь та навичок. Курс побудований за принципами наступності, диференціації, циклічності та системності. Матеріал викладений у доступній формі з використанням матеріалів, які нададуть змогу вчителям не тільки підвищити кваліфікацію з методики викладання англійської мови, а й отримати необхідний набір онлайн-інструментів для навчання дітей дистанційно. Тематика курсу охоплює методи та техніки комунікативного підходу до викладання англійської, психолого-педагогічні особливості навчання підлітків, основи формального та формувального оцінювання в середній школі й викладання англійської дистанційно. Навчальні матеріали на платформі у відкритому доступі, без прив'язки до певних дат або часових рамок. Учителі мають можливість проходити курс у власному темпі та порядку. Крім цього, особливо цінним є ресурс 'Mapping Online Resources to the Curriculum', який складається з п'яти інтерактивних розробок відповідно до класу навчання та тематики програм на кожному етапі навчання. Матеріали надають чітку та зрозумілу систему додаткових активностей, планів уроків, вправ і завдань, які спрямовані на збалансоване відпрацювання граматики та лексики в контексті говоріння, аудіювання, письма і читання. Учителям також стануть у пригоді додаткові ресурси для батьків – підбірка порад та завдань з вивчення англійської, які можна виконувати вдома. Resource Bank містить матеріали для завантаження, додаткові завдання для уроків англійської мови, додатки та інтерактивні ігри з найбільш поширених тем від провідних фахівців міжнародних організацій, які допоможуть вчителям

і батькам ефективніше організувати дистанційне навчання або урізноманітнити навчальний процес у класі та вдома. Розділ також містить додаткові можливості для професійного розвитку вчителя (статті, вебінари, обговорення та поради). Вчителі німецької та французької мов зможуть отримати аналогічну інформацію й пройти курси на платформах Гете-Інституту та PRO-FLE.

Ведення шкільної документації. У початковій школі (1-4 класи) зошити перевіряються після кожного уроку в усіх учнів. У 5-9 класах зошити перевіряються один раз на тиждень. У 10-11 класах у зошитах перевіряються найбільш значимі роботи, але з таким розрахунком, щоб один раз на місяць перевірялися роботи всіх учнів. До виправлення помилок у письмових роботах учителі можуть підходити диференційовано, враховуючи вікові особливості учнів та рівень сформованості відповідного умінь у конкретного учня/учениці: виправляти помилки власноруч; підкреслювати слово/вираз тощо з помилкою; підкреслювати саму помилку з метою самостійного виправлення її учнем/ученицею; позначати рядок, в якому є помилка, на полях з метою самостійного пошуку та виправлення помилки учнями. Відповідно до загальних вимог до ведення класного журналу «записи в журналі ведуться державною мовою. З іноземних мов частково допускається запис змісту уроку та завдання додому мовою вивчення предмета». Зошити підписуються виучуваною мовою. Поділ класів на групи здійснюється відповідно до нормативів, затверджених наказом МОН України від 20.02.2002 № 128. При поглибленому вивченні іноземної мови клас ділиться на групи з 8-10 учнів у кожній (не більше ніж 3 групи); при вивченні іноземної, що не є мовою навчання, а вивчається як предмет – клас чисельністю понад 27 учнів ділиться на 2 групи.

Безкоштовні онлайн-ресурси для організації дистанційного навчання Англійська мова

Британська Рада

Навчання різних вікових груп: практичні ресурси, плани уроків тощо <https://www.teachingenglish.org.uk/resources>.

Низка різноманітних коротких курсів для вчителів на FutureLearn <https://www.teachingenglish.org.uk/training>.

Тематичний блог для вчителів: дистанційне навчання <https://tinyurl.com/y8lesqzd>.

Путівник із дистанційного навчання <https://tinyurl.com/ydgtesy0>.

Публікація «Інновації в освіті: дистанційне навчання» <https://tinyurl.com/y8kqp5qz>.

Навчальний відеосеріал «Word on the street» (рівні B1, B2) <https://tinyurl.com/yc44nndh>.

Аудіосеріал «Big City Small World» (рівень B1) <https://tinyurl.com/rlgq7j2>.

Колекція ресурсів для розвитку мовленнєвих умінь <https://learnenglish.britishcouncil.org/skills>.

Грамотичний практикум <https://learnenglish.britishcouncil.org/grammar>.

Лексичний практикум <https://learnenglish.britishcouncil.org/vocabulary>.

Express Publishing

Матеріали для сприймання на слух (рівні A2-B1), плани уроків, формувальне оцінювання <https://foliobooks.com.ua/ua-teachers-room>

Безкоштовні ресурси для вчителів: робочі аркуші, картки, аудіозаписи, портфоліо та багато іншого <https://tinyurl.com/y9dk9nca>

Linguist – Cambridge University Press – MPublications Дистанційне навчання (1-4 класи): Quick Minds – <https://bit.ly/2xGdCeV>, Super Safari – <https://bit.ly/3eH0HtB>, Kid's Box – <https://bit.ly/2RXm93H>.

Дистанційне навчання (5-9 класи): Eyes Open – <https://bit.ly/2zmAS1R>, Think – <https://bit.ly/3brzFVe>, Prepare – <https://bit.ly/2wXqdK4>.

Дистанційне навчання – підготовка до складання Кембриджських іспитів: Objective – <https://bit.ly/2Y2gDRv>, Compact – <https://bit.ly/2RVJ1AA>, Complete – <https://bit.ly/2Vs2QBN>, Fun Skills (Starters) – <https://tinyurl.com/y9jhesw9>, Fun Skills (Movers) – <https://tinyurl.com/ydix6o8c>, Fun Skills (Flyers) – <https://tinyurl.com/y83s43rn>.

Інтерактивний додаток, аудіо, додаткові ресурси, підручники, книги для вчителя та інше до курсу «Quick Minds for Ukraine»: підручники, книги для вчителя та інше до курсу Quick Minds for Ukraine <https://tinyurl.com/y77lj6me>.

Методичні поради, посилання на платформи для організації дистанційного навчання та інше: Quizlet – <https://tinyurl.com/y8yl7oel>, Kahoot – <https://tinyurl.com/y9x5n54z>, Blackboard <https://tinyurl.com/yd5n42a7>.

Використання візуальних елементів <https://tinyurl.com/y8gkyo9>.

Дія та взаємодія – важливі складники дистанційного навчання у початковій школі <https://tinyurl.com/ybhj8jqs>.

Відеоуроки «Smart Junior for Ukraine» для учнів 1-3 класів <https://tinyurl.com/ybdm5k5q>

Oxford University Press

Навчаємося вдома: вебінари, блоги, корисні поради, ідеї, завдання та інше <https://tinyurl.com/y9svcuuh>.

Вчительські спільноти, вебінари, підписка на професійні розсилки, домашнє читання тощо <https://tinyurl.com/y9l9cqxu>.

Оцінювання: активності, які допомагають учням продемонструвати те, що вони знають <https://tinyurl.com/y7fnqnek>.

Адаптивне тестування у вивченні англійської мови <https://tinyurl.com/y7vn7g66>.

Оцінювання глобальних умінь <https://tinyurl.com/y74fcmzz>.

Створення тестів для підлітків <https://tinyurl.com/y98koce9>

Серія вебінарів для вчителів на тему оцінювання <https://tinyurl.com/y8tejpna>.

Pearson – DINTERNAL EDUCATION

Освітній сайт «Пірсон» Україна <https://www.pearson.eu/cee/ukraine/homepage/>.

Дистанційне учіння та навчання <https://tinyurl.com/ya5e77wl>.

Вебінари та відеотренінги для вчителів англійської мови <https://tinyurl.com/y9u6avfr>.

Ресурси для вчителів <https://tinyurl.com/yaz5mccch>.

Ресурси для учнів <https://tinyurl.com/y79lec3u>.

Освітній проект: уроки наживо <https://tinyurl.com/y9cvmxx>.

Macmillan education

Початкова школа: <https://macmillanukraine.com/distance-learning/>.

Середня та старша школа <https://macmillanukraine.com/distance-learning/>

Відеоінструкції стосовно роботи з онлайн-ресурсами <https://www.youtube.com/channel/UCy6NceOPLfFGjKuq6l8l-3w/playlists>.

Вебінари з експертами по дистанційному навчанню <https://www.macmillanenglish.com/tr/distance-teaching-and-learning-hub/knowhow/webinars>.

Французька мова

Основні інтернет-ресурси з французької мови для різних категорій користувачів, зосереджені на одній платформі <https://kit-francais.glideapp.io/>.

Базовий інтернет-ресурс для батьків <https://tinyurl.com/yazfinkcu>.

Базовий інтернет-ресурс для вчителів <https://tinyurl.com/y9vvjahb>.

Базовий інтернет-ресурс для учнів, навчальний додаток <https://tinyurl.com/y88q3zv2>.

Сайти для безкоштовного вивчення французької мови: для учнів усіх рівнів <https://tinyurl.com/y8rdoynx>, <https://www.bonjourdefrance.com/>.

Безкоштовні онлайн-тести для перевірки рівня володіння мовою <https://tinyurl.com/ydgg4g2t>, <https://tinyurl.com/y9sclmem>, <https://tinyurl.com/yc4a9ehu>.

Додатки для вивчення мови <https://www.lingozing.com/fr/> / <https://babadum.com/>.

Французька мова для вчителів і учнів <https://savoirs.rfi.fr/en/apprendre-enseigner>.

Безкоштовний навчальний кібержурнал для вивчення мови в режимі онлайн <https://tinyurl.com/ybxslzms>, <https://tinyurl.com/ybgt3ow>, <https://tinyurl.com/y7xfroq>, <https://espacevirtuel.emdl.fr/>.

Соціальна мережа професійного типу «IFprofsUkraine», яка об'єднує франкомовних освітян України <https://ua.ifprofs.org/>, <https://tinyurl.com/y9lzo6hy>, <https://enseigner.tv5monde.com/>.

Навчальні матеріали для вчителів, з використанням актуальних подій у Франції та світі <https://tinyurl.com/ybxslzms>, <https://tinyurl.com/ybgt3ow>, <https://espacevirtuel.emdl.fr/>.

Закінчення. Початок на стор. 10

Допоміжний сайт з вивчення мови <https://www.zerodeconduite.net/>

Навчальна онлайн-платформа «PROFLE+» для вчителів <https://www.ciep.fr/formation/profle-plus>, <http://www.cned.fr/inscription/8PFLEDIX>.

Відкриті курси (МООС) для викладання мови <https://mooc.cavilam.com/>.

IFOS навчальна платформа для викладання професійної французької мови <https://ifos.institutfrancais.com>.

Німецька мова

Університет для дітей віком від 8 до 12 років, де вони можуть навчатися за трьома напрямками: людина, природа, техніка, а також вивчати німецьку мову <https://tinyurl.com/y7p7w6sn>.

Онлайн-університет «JuniorUni» для учнів від 12 до 14 років <https://tinyurl.com/yamzdemt>.

Безкоштовна комп'ютерна гра для учнів віком від 8 до 12 років, яка мотивує їх до вивчення іноземних мов, водночас допомагає оцінити навчальні досягнення учнів <https://tinyurl.com/ycfap3vw>.

Місто слів. Навчальний додаток для опанування лексики рівня A1/A2 <https://tinyurl.com/h2tcz7w>.

10 навчальних розділів для опрацювання лексики та граматичних структур на повсякденні теми <https://tinyurl.com/y9ne2nkk>.

Казки з усього світу <https://tinyurl.com/y78hfalz>.

Для вчителів

Безкоштовні вебінари <https://tinyurl.com/y8lbfjg6>, <https://tinyurl.com/ychn9gns> та онлайн-платформа від «Goethe-Institut» – «Німецька в початковій школі»: добірка матеріалів, які можна використовувати, щоб зробити уроки веселими та різноманітними <https://tinyurl.com/y9srcdx7>.

Матеріали для навчання, цікаві ідеї для занять, актуальні теми з методики та дидактики німецької мови <https://tinyurl.com/yba213c5>.

Проект «Lautstark»: різноманітні дидактичні матеріали до теми «Популярна музика із Німеччини» <https://tinyurl.com/ycmrcrfd>.

Художні фільми або відеоролики для мотивації учнів у процесі навчання <https://tinyurl.com/y7laq7l4>.

Дидактичні матеріали з літератури <https://tinyurl.com/yc4993cf>.

Звернення до вчителя. Необхідність підтримки психологічного здоров'я учасників освітнього процесу (Поради психолога).

Проживши 2 роки із загрозою Ковіду-19 у різних його проявах, ситуація в Україні підвела людей до краю, і багато людей по всьому світу відчувають стрес і тривогу. Глобальна пандемія вже завдала руйнівного удару на психічне здоров'я, а новини про війну лише посилили вже наявні почуття страху та невизначеності, примножуючи тривогу.

Люди, які вже не знаходяться посеред конфлікту, можуть дивуватися, чому їхнє психічне здоров'я страждає через новини та світлини, які вони бачать. Частково

це можна пояснити тим фактом, що нашому мозку природно вишукувати загрози, щоб захистити нас від потенційної небезпеки. Це може призвести до майже нестримного, постійного перегляду новин, щоб допомогти підготуватися до гіршого – явище, яке багатьом відоме як «думскролінг».

Війни, очевидно, змінюють психологічне здоров'я населення, яке безпосередньо піддається насильству. Унаслідок люди страждають від депресії, тривоги, посттравматичного стресового розладу, біполярного розладу або шизофренії. Згідно зі звітом, підготовленим Всесвітньою організацією охорони здоров'я, розпочата війна в Україні вплинула на всіх нас і впливатиме на нас ще довго. Це нормально відчувати спектр почуттів, тривог і страхів. Страх – це природне почуття, яке попереджає людей про небезпеку та загрозу. При занепокоєнні організм отримує сигнал тривоги, що є звичайною реакцією на стрес, підвищується рівень адреналіну. Люди оцінюють рівень небезпеки в ситуації та виважують варіанти дій, щоб мати змогу вжити відповідних захисних заходів. Зазвичай вони складаються з таких реакцій, як уникнення, очікування або напад. Фізичні та емоційні симптоми тривоги можуть призвести до панічних атак. Фізичні прояви тривоги можуть містити: перехоплення подиху або задишка, відчуття паніки, біль у грудях, прискорене або нерегулярне серцебиття, біль у животі, розлад травлення, головний біль, безсоння та багато іншого. Тривога може спричинити психологічні дисоціативні розлади, такі як деперсоналізація та емоційна сплячка – відчуття нереального, відстороненість та часто нездатність відчувати емоції.

У порівнянні з трагічними подіями в Україні, вплив на душевний стан людей, які живуть в інших країнах, здається зовсім незначним, і важко не відчувати провини, коли повсякденне життя залишається незмінним. Однак це може викликати дуже небезпечний синдром, який називається синдромом привілейованих, який часто призводить до нехтування та недбалого ставлення до власних потреб. Потрапляння в пастку провини також заважає нам діяти.

Війна в Україні згубно впливає на сім'ї, насамперед на дітей. Люди відчайдушно прагнуть безпеки, все більше українських учнів навчаються у різних школах по всій Європі, багатьом вдалося виїхати.

Учителі мають знати, як поводитися в такій кризовій ситуації, як підтримувати учнів, які раптово приєдналися до класу, і як інтегрувати їх у групу. Це непросте завдання, адже кожен учень індивідуальний, кожна ситуація унікальна, а вчителі повинні проявляти співчуття, педагогічну інтуїцію

та такт. Отже, що ви можете робити як вчитель?

Варто подумати, як спілкуватися в класі без залучення слів, оскільки деяким українським студентам може бути важко зрозуміти і вас, як свого вчителя, так і своїх нових однокласників. Добре спочатку покладатися на невербальні комунікативні стратегії, такі як малювання чи пантоміма.

- Можна попросити учнів поділитись тим, який колір, символ чи зображення відображають їх почуття.

- Учні можуть показати, що вони відчувають за допомогою пантоміми, використовуючи жести та картки.

- Можна створити «скриньку страхів» – кожен учень може написати на папірці страх, який вони переживають, і покласти у скриньку.

- Можна використовувати книжки з малюнками та оповіданнями, щоб допомогти дітям досягти відповідні поняття та подумати про свою поведінку щодо інших.

- Можна прибігати до імпровізованої драми, використовуючи метафори та символи, щоб говорити про складні питання.

- Можна зробити скриньку подяки, куди учні та вчителі кластимуть папірці, на яких написано те, за що вони вдячні (щось повсякденне).

Важливо **знаходити час, щоб вислухати**, коли дитина хоче виговоритись, не кваплячи її. Іноді учні не хочуть говорити – вони можуть перебувати **в стані гібернації** (сплячки), або вони вже впоралися зі стресом і не хочуть повертатися до нього. **Не робіть припущень** щодо минулого учнів, і дайте їм знати, що за потреби вони можуть з вами поговорити. Може бути корисним створити «контракт класу» з **чіткими правилами**, що застосовуються у кризових ситуаціях в класі. Намагайтеся бути **максимально гнучкими і мудрими**. Як і у випадку з усіма складними темами, вчителі повинні усвідомлювати емоційний вплив подій на учнів, тому потрібно приділяти пильну увагу тим учням, у яких члени сім'ї можливо ще залишились в зоні військових дій, і які можуть хвилюватися, як ця криза впливатиме на них тут. Учителі мають створити безпечне середовище для учнів, щоб вони могли обмірковувати обставини, ставити питання та отримували роз'яснення щодо поточної ситуації. Здебільшого доречно помічати сильні сторони учнів, гордість за свою культуру, їх стійкість і внесок, який вони роблять у шкільну спільноту.

Ситуація, що склалась, дуже складна для всіх нас, і нікому, зокрема вчителям, не вдасться впоратися з усім розмаїттям проблем, з якими вони стикаються, не дбаючи про власні потреби. У стресових ситуаціях нам потрібно багато доброї енергії для підтримки

нашої життєдіяльності та емоцій. Надзвичайно важливо навчитися розвивати емоційну стійкість, яку також називають **емоційною кмітливостю**, тобто здатністю емоційно відновлюватися після стресових ситуацій. Найперше визнайте та прийміть почуття та думки, що виникли – усі вони значні, навіть тяжкі. Прийняття допомагає впоратися з важкими ситуаціями. Уникайте когнітивних пасток (розумових хиб), таких як катастрофізація мислення (очікування найгіршого можливого результату і віра, що, коли це трапиться, неможливо буде це пережити) або тунелювання (концентрування уваги лише на негативних аспектах ситуації, ігноруючи будь-що позитивне). Припиніть заціклюватися на думках, живіть моментом, цінуйте дрібниці і контролюйте те, що ви можете контролювати. Це дасть вам відчуття свободи та володіння ситуацією.

Враховуючи вищезазначене, рекомендовано:

1. У разі розподілу та перерозподілу кількості навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі, насамперед мовно-літературної (іншомовної освіти), дотримуватись вимог базового навчального плану та алгоритму, окресленому діючими нормативними документами, а також з урахуванням освітніх потреб учнів.

2. Систематично дотримуватись рекомендацій МОНУ щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти.

3. Ефективно поєднувати різні форми оцінювання задля реалізації об'єктивності та прогнозування подальших дій з боку вчителя і учня з метою поліпшення результативності та підвищення рівня успішності у засвоєнні знань та набутті мовленнєвих навичок школяра.

4. Під час організації дистанційного навчання використовувати допоміжні електронні ресурси, вебсайти, блоги провідних фахівців тощо з метою збільшення рівня мотивації учня до вивчення іноземної мови.

5. Звертати особливу увагу на психологічний стан учасників освітнього процесу шляхом проведення низки заходів задля психологічного розвантаження, зниження рівня стресу у критичних ситуаціях, надання постійної психологічної підтримки із залученням шкільного психолога.

6. Сприяти підвищенню кваліфікації вчителів іноземної мови з метою розвитку фахової майстерності, вдосконалення професійних умінь, оновлення форм, методів і підходів у педагогічній практиці, ознайомлення з новими інструментами та техніками для застосування протягом освітнього процесу.

Тетяна БОГАТИРЬОВА,
старший викладач кафедри
соціально-гуманітарної освіти
Академії

Проблеми викладання мов національних меншин та зарубіжної літератури

Навчання у новому навчальному році будуватиметься за двома Державними стандартами. Починає працювати 5 клас за програмами Нової української школи. Відбувається перехід від знання системи до компетентної. Це передбачає застосування більш діяльних, технологічних підходів до здобуття освіти. Методична база філологів перезавантажується у різних аспектах. Це дає змогу бачити та відтворювати художні образи літературних творів у різні сфери діяльності учня. Тобто вчитель має наповнювати творчу та розумову спрямованість дитини на обов'язкове застосування образів, думок, дій літературного персонажу або авторів художнього твору у діяльну сферу. Кожний урок повинен нести практичну спрямованість, на якому дитина пише твори, малює, фотографує, створює лепбук тощо з обов'язковим своїм поглядом на літературний образ або твір.

Але уроки мови та зарубіжної літератури мають предметні та загальні компетентнісні навантаження, які зараз набувають першочергових значень. Головним, мабуть, треба назвати функціональне читання. У потоку інформації часто зникає головне – смислове наповнення тексту. Це стосується всіх предметів, особливо мовно-літературної галузі. Тому уроки словесності – це робота з текстами, словом, образом.

Відповідно до інструктивно-методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022-2023 н. р. (МОН від 19.08.2022 № 1/9530-22) мови національних меншин та зарубіжна література викладаються за такими програмами:

Зарубіжна література, 5 клас

Модельні навчальні програми: «Школа радості. Зарубіжна література. 5-6 класи» (авт. Ніколенко О.М. та ін.); «Школа радості. Зарубіжна література. 5-9 класи» (авт. Ніколенко О.М. та ін.); «Зарубіжна література. 5-6 класи» (авт.

Волощук Є.В.); «Зарубіжна література. 5-6 класи» (авт. Богданець-Білокаленко Н.І. та ін.), «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної) 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Яценко Т.О., Тригуб І.А.), «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 5-6 класи» для закладів ЗСО (авт. Старагіна І.П. та ін.).

Оцінювання п'ятикласників здійснюється відповідно до методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджених наказом МОН України від 1.04.2022 № 289 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти».

Учителі, які викладають предмети у 5 класі, вперше використовують формувальне оцінювання, яке повинно захопити дитину до читання. Але треба обов'язково пропонувати учневі дії, що дозволять йому досягти більше успіхів: читати та переказувати, частіше читати вголос, ставити запитання до прочитаного тощо.

Зарубіжна література, 6-11 класи

За Державним стандартом 2011 року працюватимуть у 6-11 класах. Звертаємо увагу, що у 2022 році оновлено зміст навчальних програм із зарубіжної літератури. Оновленими навчальними програмами «Зарубіжна література. 6-9 класи», «Зарубіжна література. 10-11 класи. Рівень стандарту», «Зарубіжна література. 10-11 класи. Профільний рівень» наказом від 3.08.2022 № 698 надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України».

Відповідно до оновленої програми предмета «Зарубіжна література» замість російських, вивчатиметься творчість таких письменників, як Жан де Лафонтен, О. Генрі, Анна Гавальда, У. Старк, Джон Бойн, Е. Шмітт,

Йозеф Рот, А. Гранах тощо. У програму замість творів російських поетів включені шедеври світової лірики (П'єр Ронсар «До того, як любов у світ прийшла...», Р. Бернс «Моя любов...», Й.В. Гете «До моїх пісень...», Г. Гейне «Коли настав чудовий май...», Адам Міцкевич «Непевність»). У шкільному курсі «Зарубіжна література» вивчатимуться твори письменників, які писали російською мовою, але життя та творчість яких були тісно пов'язані з Україною – М. Гоголя, В. Короленка (за вибором вчителя), твір М. Булгакова «Собаче серце» (твір вивчається за вибором учнів і вчителя). У списку творів для додаткового читання (для уроків позакласного читання і уроків резервного часу) залишено для вибору вчителем твори Ільфа і Петрова («12 стільців») та А. Кузнецова («Бабин Яр»). Також визнано доцільним залишити вивчення творів кримськотатарського письменника Т. Халілова.

Звертаємо увагу вчителів на те, що вони можуть скористатись правом академічної свободи та зробити заміни на свій розсуд або просто розподілити години на більш об'ємні твори програм.

Мови національних меншин

Система навчання мов національних меншин і корінних народів здійснюється на підставі Конституції України, законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державних стандартів базової середньої освіти, ратифікованої Європейської Хартії регіональних мов меншин тощо.

У зв'язку з військовими подіями декілька регіонів відмовилися від вивчення російської мови. І це зрозуміло. У нашому регіоні таких рішень озвучено не було. Якщо психологічно-емоційна ситуація дозволяє та є бажання учнів і батьків, то МОН пропонує для 5 класу модельну програму «Російська мова. 5-9 класи» для закладів ЗСО (авт. Самонова О.І., Крюченкова О.Ю).

Для 6-11 класів залишаються 2 оновлені програми з російської мови, що розміщені на сайті МОН: «Російська мова.

6-9 класи. Вивчення з 1 класу» (авт. Курач Л.І. та ін.) та програма «Російська мова. 6-9 класи. Вивчення з 5 класу» (авт. Баландіна Н.Ф.).

На допомогу вчителю авторські колективи модельних програм розробили календарне планування, що розміщене на сайті Інституту модернізації змісту освіти. Авторський колектив під керівництвом О.М. Ніколенко пропонують і навчальну програму. На їх платформі «Друзі Полліанни» можна знайти всіляку допомогу для роботи у 5 класі. Освітній проєкт «Навчання без меж» видавництва «Ранок» пропонує електронні підручники, тести, допомогу вчителю. Дуже багато різних ресурсів в Інтернеті, які насичені різноманітними матеріалами для вчителя. У Фейсбуці «Методичні родзинки» та «Літературні смаколики» мають цікаві розробки, форми роботи, поради для філолога. Всі підручники у цьому році будуть лише в електронному вигляді, розміщені безкоштовно на сайтах МОН, ІМЗО, видавництва.

Усе більшої популярності набуває вивчення польської мови. Програми розміщено на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyiukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuysya-poetapno-z-2022-roku>) та офіційному сайті ІМЗО (<https://imzo.gov.ua/model-ni-navchalni-prohramy/movnoliteraturna-osviti-haluz/movy-natsional-nykh-menshyn-ta-korinnykh-narodiv/>).

Марина ЧУБАРОВА,
методист навчально-методичної лабораторії вивчення базових дисциплін Академії

З упевненістю до НУШ – 2022

(громадянська та історична освітня галузь)

Досить багато часу у минулому навчальному році було присвячено питанням упровадження нового Державного стандарту середньої (базової) освіти та реалізації Концепції Нової української школи в 5 класі.

Організовано велику кількість семінарів, конференцій, курсів, зустрічей із розробниками модельних навчальних програм, авторами навчально-методичного забезпечення до них, фахівцями як вітчизняними, так і зарубіжними... Здавалося б, все розкладено по полицях, роз'яснено, можна приступати сміливо до роботи у прийдешньому навчальному році. Але, підбивши підсумки опитування вчителів, які навчалися на відповідних курсах підвищення кваліфікації у грудні минулого року, вимальовується така картинка. Попри схвальні відгуки щодо наповнення змістової частини, підбір викладацького складу та організації в цілому, наполегливо висловлювалися побажання і надії на зустрічі з вчителями-практиками, які вже отримали практичний досвід роботи за новими стандартами та програмами у 5 класі. З цією метою було організовано семінар в рамках весняних студій (<https://youtu.be/RKvghrQeiSA>). Подібні заходи, звичайно, будуть мати систематичний характер по мірі поповнення педагогічної скарбниці з початку навчального року.

Крім зазначеного питання, найчастіше зустрічалися такі:

- оцінювання (зокрема, формувальне);
- навчання дітей в сучасних умовах.

Саме ці питання спробуємо деталізувати, спираючись на офіційні документи та практичний досвід колег.

Зміни, що відбуваються засобом реформування освіти, є серйозними і охоплюють усі сфери шкільництва. Найбільшими викликами є перехід до компетентного навчання та демократичного врядування у закладах освіти. Згідно Закону України «Про повну загальну середню освіту» кожен учень має право на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та добросовісне оцінювання результатів його навчання незалежно від виду та форми здобуття ним освіти.

Нові вимоги налаштовують вчителів середньої школи, наслідуючи досвід колег з початкової школи та враховуючи особливості нового покоління взагалі, до пошуку й

застосування нових навчальних методів, створення нового освітнього середовища.

У педагогіці існує поняття формульованого та підсумкового оцінювання. Формульоване оцінювання дозволяє оцінити і скоригувати процес навчання, а підсумкове – результат навчання.

Підсумкове оцінювання проводиться наприкінці навчання, найчастіше, у вигляді тесту або контрольної роботи. Формульоване оцінювання здійснюється в процесі навчання, і необхідне для того, щоб з'ясувати, чи успішно учні справляються, а також визначити, як необхідно будувати процес навчання в подальшому.

Щодо оцінювання навчальних досягнень учнів у 5-6 класі варто опрацювати Рекомендації, затверджені відповідним наказом МОН України від 1 квітня 2022 р. № 289.

Формульоване оцінювання є одним із найефективніших методів відстеження розвитку соціальних та громадянських компетентностей. Формульоване, або формативне, формаційне оцінювання називають ще оцінюванням для навчання (англійською «assessment for learning»), це інтерактивний і частий обмін інформацією про процес навчання, що однаково важливий як для тих, хто навчається, так і для тих, хто навчає. Тобто, однозначно, це двосторонній процес.

Формульоване оцінювання **допомагає учням:**

- розвивати як предметні, так і громадянські, соціальні компетентності;

- дає можливість обрати свій власний темп і спосіб роботи на уроках, тобто, брати відповідальність за свій процес;

- учневі простіше, у разі потреби, отримати допомогу і від вчителя, і від однокласників;

- для вчителя є інтерактивним моніторингом прогресу учнів (розуміння навчальних потреб та адаптація до них процесу навчання);

- вчить учнів самостійності та відповідальності, що з часом «розвантажує» вчителя.

Формульоване оцінювання – це не інструмент контролю знань. Це інструмент підтримки й розвитку.

Технік формульованого оцінювання є багато. Насамперед учителю важливо зрозуміти, для чого саме він хоче використати формульоване оцінювання. Радимо починати з простіших технік і поступово переходити до складніших. Надзвичайно важливо використовувати формульоване оцінювання на ваших уроках. Для тих учнів, які прийдуть до 5 класу, саме формульоване оцінювання є превалюючим, зрозумілим і звичним.

Самооцінювання є елементом освіти, який допомагає учневі стати відповідальним за свій розвиток. Взаємооцінювання є корисним для обох сторін, що обумовлюються чітко вираженими цілями та спільно узгодженими критеріями.

Зворотна інформація – важливий елемент, що допомагає учням вдосконалюватися:

- має надаватися відповідно до узгоджених/знаних критеріїв;

- сприяє прозорості процесу оцінювання й розвитку в учнів компетентності «уміння вчитися».

Корисна для учня зворотна інформація (зворотний зв'язок) має містити:

- коментар, що учень зробив добре;
- коментар, що можна було зробити краще;
- інформацію про те, як можна покращити роботу;
- поради для подальшої роботи – мотивуйте до дії.

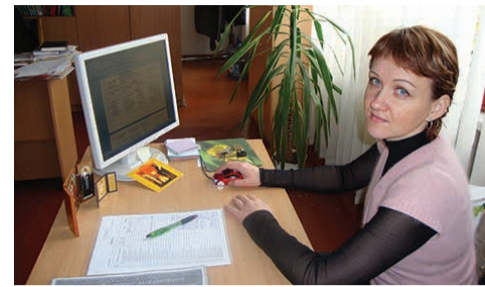
Отже, формульоване оцінювання:

- є частиною процесу навчання;

- передбачає обговорення і загальне визнання цілей навчання всіма учасниками процесу;

- націлене на розуміння того, що треба досягти;

- спонукає до самооцінювання і взаємооцінювання;

- забезпечує зворотний зв'язок, який допомагає зрозуміти наступні кроки в навчанні;

- зміцнює впевненість у тому, що можна поліпшити результати;

- залучає до обмірковування здобутих результатів і рефлексії.

Будь-яке оцінювання – це серйозний емоційний вплив на того, кого оцінюють, його показники впливають на соціалізацію в житті, кар'єрні перспективи, ідентичність, громадянську свідомість тощо.

Тому воно має:

- тривати весь період навчання (процесуальне);

- включати самооцінювання, взаємооцінювання, вчительське оцінювання, демонстрацію портфоліо (комплексне);

- бути прозорим, узгодженим, аргументованим, відповідальним, чесним, заперечувати усі види соціальної і культурної нерівності та дискримінації (демократичне);

- передбачати демонстрацію вмінь у різних видах діяльності (багатоаспектним).

Вважаємо за доцільне звернути увагу та вивчити питання щодо здійснення формульованого оцінювання з використання численних сервісів для проведення опитування, тестування та ігор. Серед них Triventy, Kahoot, OnlineTestPad, Plickers та багато інших.

Питання, що стосувалися особливостей викладання не лише предметів громадянської та історичної освітньої галузі, а й роботи з дітьми в цілому, можна поділити також на декілька категорій, які змінювалися відповідно до тих подій, які провокували насамперед стресові ситуації, порушували звичний плин життя. Для розбору кожного актуального питання потрібно не одну газетну шпальту. До виходу поточного номеру газети також можуть втратити актуальність деякі питання, а нові виклики хвилю переживань. Але, на нашу думку, необхідно виробляти ті навички, яких ми, педагоги, батьки хочемо навчити дітей – ситуативно знаходити необхідну інформацію та вміти з нею працювати.

Якщо говорити про те, що буде з початком нового навчального року, однозначного алгоритму немає

Далі – на стор. 16

Формульоване оцінювання	Звичайне оцінювання
Мета	
Впливати на процес розвитку учнівських компетентностей	Контроль рівня навчальних досягнень учнів
Хто оцінює	
Самооцінювання, взаємооцінювання, вчитель	Учитель
Що оцінюється	
Компетентності: вміння, знання, ставлення	Переважно володіння інформацією, фактами, знаннями
На що орієнтується вчитель	
На попередні досягнення учня	На результати інших учнів
Як взаємодіють учні з учнями, вчителі з учнями	
Співпраця, співтворчість	Конкуренція
Критерії	
Спільно визначені, зрозумілі всім	Нечіткі, невідомі

Закінчення. Початок на стор. 15 і не може бути. Але є загальні рекомендації, доступні для кожного педагога. Є такі фактори, що однозначно мають враховуватися для успішної організації навчання. Зокрема, необхідно морально і психологічно готуватися до дистанційного, змішаного навчання, урахуваючи освітні тенденції. Як показує досвід останніх років, більше виникає негараздів з «дистанційкою» у дорослих учасників освітнього процесу, на відміну від учнів.

Основні аспекти, що треба враховувати

Організація дистанційного навчання відбувається зі строгим розподілом повноважень, сфер діяльності й відповідальності організаторів.

Для педагогів це:

- вивчення стану забезпеченості й можливостей учнів для дистанційного навчання;
- проведення онлайн-зустрічей з батьками учнів;
- розробка власних відеоуроків;
- унесення змін до календарно-тематичного планування;
- поширення особистого досвіду роботи у соцмережах, власних блогах і сайтах;
- складання індивідуальних планів роботи або інших документів з обліку свого робочого часу;
- ущільнення навчального матеріалу;
- самоосвіта та вивчення технологій дистанційного навчання;
- ведення документації.

Дистанційне навчання може відбуватися в синхронному (всі учасники одночасно перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання) та асинхронному режимах. Необхідно зазначити у розкладі уроки з синхронним та асинхронним навчанням, урахуваючи санітарні норми й години самопідготовки учнів для уникнення їхнього перенавантаження.

Змішане навчання дуже часто називають гібридним. Це – інтеграція онлайн-навчання з традиційним навчанням у класі. Змішане навчання передбачає використання двох або більше різних методів навчання, наприклад чергування очних занять з онлайн-навчанням.

Наведемо лише назви моделей змішаного навчання:

- обличчя до обличчя (face to face);
- одночасна робота груп;
- ротації. Ротаційна модель з онлайн-станціями. Перевернутий клас. Ротаційна модель з лабораторними роботами;
- модель самостійного змішування (Self-blend модель);
- віртуально збагачена модель.

Цифрові інструменти для створення інтерактивного контенту та

створення тестів: онлайн-дошки Padlet та Jamboard, інтерактивні презентації Mentimeter, LearningApps, Wizer, ThingLink, Pinterest, Playposite, Classtime, Google Forms, Testorium, Online Test Pad, Quizizz, Kahoot, QuizWhizzer, конструктор тестів «Всеосвіта», MozaBook тощо.

В умовах дистанційного навчання важливо організувати спілкування, співпрацю та перевірити, оцінити навчальну діяльність учнів.

Про взаємодію з учнями під час війни. Війна, незалежно від місця перебування та інтенсивності бойових дій, залишає відчутний відбиток у свідомості та психологічному стані кожної людини будь-якого віку та статі. Наша психіка здатна адаптуватися під будь-які складнощі, та кожен день з невизначеною кінцевою датою нещастя у рідній країні пережити надзвичайно складно. Тому має бути поряд той, хто зможе підтримувати себе, рідних та близьких. Це життєво необхідно для того, щоб зберегти здоров'я – фізичне та психологічне.

У різних джерелах публікується достатньо доступних порад і для дорослих, і для дітей, проводиться чимало практичних тренінгів, консультацій. За великим рахунком, населення, що мешкає у східних регіонах нашої країни, не один рік знаходилося в екстремальних умовах виживання. Є відповідні дослідження, на основі яких та досвіду зарубіжних фахівців з даного питання, поради та алгоритми дій є практичними та вивіреними. (Наприклад, турбуючись про дітей, які страждають від наслідків війни в Україні, Міністерство освіти і науки у співпраці з дитячим психологом підготувало серію інформаційних матеріалів «Психологічна турбота від Світлани Ройз»). У освітньому закладі в таких умовах педагоги набувають нової функції – поради, людина, яка може зрозуміти, розрадити і дати надію. Для цього необхідно самому педагогові мати тверде підґрунтя та певну психологічну міць. Як звичайній людині – це важко, Як вчителю – треба. Наведені поради (звичайно, вибіркові) стосуються кожного.

Як допомогти собі

- Достатньо спати (якщо треба, приймаємо заспокійливе);
- п'ємо воду;
- робимо паузи від новин;
- відкидаємо жаль за втраченим майном, ми обов'язково все відбуємо;
- не перестаємо мріяти й планувати, що зробимо після війни;
- знижуємо стрес обіймами та гумором, взаємодіємо з тваринами;
- підтримуємо близьких словами «Я тебе люблю».

Як допомогти та підтримати дітей (для усіх дорослих)

Говоріть з дитиною. Обговорюйте з дітьми їхні почуття, спостерігайте за поведінкою та реакцією на страшні події. Постійно нагадуйте, що вони під вашим захистом. До того ж, вас захищають

найсмівливіші воїни. Якщо є можливість, нехай дитина робить щось руками – ліпить, малює або складає конструктор.

Будьте поруч. Надавайте дітям підтримку, зокрема у вигляді обіймів. Намагайтеся робити щось разом, приділяйте їм більше часу, ніж раніше.

Контролюйте себе. Коли дорослі втрачають самоконтроль, це дуже впливає на дітей. Вони можуть злякатися та замкнутися. Більшість дорослих зараз відчувають страх, біль, злість та утому. Намагайтеся тримати себе в руках. Хоча б, коли діти поруч з вами.

Не забувайте про режим. Намагайтеся, наскільки це можливо, дотримуватися режиму (і під час навчання також) та пам'ятати про сімейні ритуали. Вкладайте дитину спати в той самий час, як вкладалися раніше. Не забувайте про повноцінні прийоми їжі. Навіть, якщо ви знаходитесь у бомбосховищі, читайте дітям казки перед сном, якщо робили це раніше.

Скористайтеся нашим каталогом з українськими казками.

Не забувайте про ігри. Найкраща терапія під час складних життєвих обставин – це ігри. Давайте дитині можливість гратися, дивитися мультфільми, бігати та стрибати. Дозвольте дітям брати з собою в укриття улюблену іграшку.

Підтримуйте один одного. Постійно підтримуйте дітей. Говоріть, які вони хоробрі, як добре вони справляються з ситуацією, як вправно допомагають дорослим. Обов'язково розповідайте про перемоги, щоб діти вірили в світле майбутнє. Але ні в якому разі не можна обманювати.

«Першими зламалися ті, хто вірив, що скоро все закінчиться. Потім ті, хто не вірив, що це колись закінчиться. Вижили ті, хто сфокусувався на своїх справах, без очікування того, що ще може статися».

Віктор Франкл, австрійський психотерапевт

Очікування. Розчарування, страх та відчай виникають тоді, коли не здійснюються очікування. Психологи радять не очікувати, що війна завершиться швидко. Найкраще для психіки – звикнути до нових реалій. Якщо ж постійно чекати швидкого завершення цього жаху, можна впасти у відчай.

Підсумовуючи, хочеться зазначити, що освітянам є достатньо приводів для створення належних умов навчання дітей у новому навчальному році. Нова українська школа вимагає зосередження на перебудові педагогічної свідомості та пошуків свого, власного, шляху взаємодії з 5-класниками. Про них «пілотники» говорять, що це інші учні, не такі, як попередні, вони вже вийшли з іншого освітнього середовища, звикли до дещо інакших умов навчання та спілкування. Характеризують їх як більш розкутих, «живих»

і допитливих, більш «думаючих». До того ж, кожному вчителю необхідно обрати модель навчальної програму, цікаву, змістовну і перспективну, забезпечену достатньою кількістю та якістю навчально-методичних матеріалів. Вчитися ефективно працювати з електронними версіями посібників.

Передбачаючи запитання, що не зовсім вдалося розкрити у даній статті, зазначимо таке:

– успіх початку роботи з п'ятикласниками здебільшого залежить від комунікації з колегами початкової школи, які можуть розкрити деталі особливостей організації НУШ, новітні підходи у навчанні та традиції, що склалися протягом чотирьох років навчання саме у цьому класі, саме з цими учнями;

– переглянути свої методичні надбання та виокремити ті, що, на вашу думку, найбільш гармонійно відповідатимуть педагогічному дизайну предметів громадянської та історичної галузі; у кожного є необхідні надбання та досвід;

– бути готовими до проведення уроків у будь-якому форматі, в різних умовах, за різних обставин, що неможливо передбачити заздалегідь у мінливому, непередбачуваному, нестабільному світі;

– прислухайтеся до тих, з ким працюєте – у них є багато того, чому можна навчитися навіть дорослому;

– не забувайте про тісну взаємодію з батьками – зараз надзвичайно слухний час для згуртування;

– пам'ятайте про академічну свободу вчителя;

– основою формування компетентностей в освітньому процесі слугує досвід учнів, який вони здобувають, взаємодіючи з фізичним і суспільним довкіллям, вміння, які формуються в різному навчальному середовищі – у школі, родині, у різних соціальних ситуаціях і які мають стати поштовхом до конструювання знань і формування ставлень, а також потреби й інтерес, які мотивуватимуть до постійного навчання;

– перелік затверджених модельних навчальних програм для 5-9 класів Нової української школи для громадянської та історичної освітньої галузі можна знайти на сайті МОН України та Інституту модернізації змісту освіти (на 1.07.2022 – 11 програм). У відкритому доступі – презентації від авторських колективів і розробників.

Таким чином, НУШ впевнено крокує в освітньому просторі, наразі час для акумулювання досвіду – свого й колег, творчості та чуйності, відповідальності у діях. Кожен вчитель має бути готовим, що у цьому процесі будуть траплятися помилки, і не боятися цього. Для того, щоб помилки не стояли на заваді, потрібен прозорий обмін інформацією, постійний відкритий діалог, самооцінювання та моніторинг.

Ірина КАРПАНЬ, доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат філософських наук, доцент

Інтегрований розвиток наскрізних умінь історичної та громадянської освіти під час «ранкового кола» у 5 класі

Поняття «інтеграція навчання» для вчителя не нове, бо в освіті воно є значним здобутком дидактики. У педагогічному словнику воно тлумачиться як: «відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів з метою цілісного, системного й різнобічного вивчення важливих наскрізних тем (тематична інтеграція); це створення інтегрованого змісту навчання – предметів, які об'єднували б в єдине ціле знання з різних галузей».

Сьогодні все більш значимої актуальності набирає похідне від цього поняття – «міжпредметна інтеграція», реалізація якої закладена у Концепцію Нової української школи та у Державний стандарт базової загальної середньої освіти.

У новому 2022-2023 н. р. основні освітні зміни будуть спрямовані саме на реалізацію міжпредметної інтеграції у 5 класі Нової української школи. Вона є продовженням навчання у початковій школі, і через загальну систему формування ключових компетентностей та наскрізних умінь покликана поєднати структурно-логічні зв'язки між окремими навчальними предметами та створити в учнів цілісне уявлення картини світу. Міжпредметна інтеграція дасть змогу дитині сприймати предмети і явища цілісно, системно, різнобічно та з емоціями. Завдяки їй ізольоване викладання навчальних предметів, де кожен предмет тематично був відірваний в часі, тобто вивчався не одночасно, а впродовж тижня чи місяця, так званий горизонтальний міжпредметний зв'язок, повинен зникнути. А натомість має з'явитись вертикальний міжпредметний зв'язок, у якому інтегровані предмети вивчаються в близьких часових межах, упродовж одного уроку й одного дня, з використанням навчального матеріалу з різних предметів.

Плануючи викладання інтегрованих предметів громадянської та історичної освітньої галузі у 5 класі, кожен учитель, насамперед, має знати, який компетентнісний потенціал закладений у новому Державному стандарті (додаток 17), на які уміння та ціннісні ставлення він спрямований, якими є вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у громадянській та історичній освітній галузі (додаток 18). Додатки 17 і 18 за посиланням: <https://osvita.ua/legislation/Ser-05v/76886/>.

Спираючись на одну із обраних модельних програм, затверджених Міністерством освіти і науки України для роботи у 5 класі, вчитель повинен розуміти, які види навчальної діяльності матимуть місце у його педагогічній діяльності, як правильно планувати уроки з інтегрованого навчання, як поєднати блоки знань з різних предметів громадянської та історичної галузі, які методичні інструменти використовувати, забезпечуючи реалізацію міжпредметної інтеграції. Особливістю впровадження інтегрованого навчання є здатність

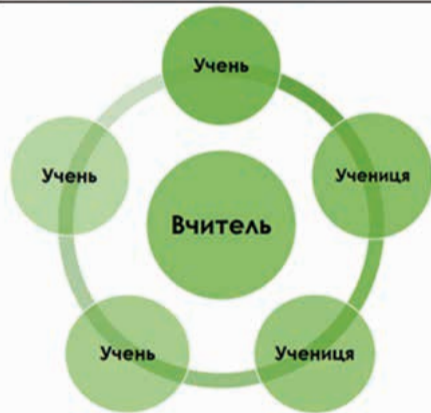
та готовність вчителів у 5-х класах досягти оптимальних результатів у забезпеченні неперервності та наступності змісту між початковою й базовою школою. Ця проблема є першочерговою і найвідповідальнішою.

Яких саме умов при цьому має дотримуватись вчитель – спробуємо розібратися.

Урок – це основна дидактична форма навчання, він є одним зі способів досягнення інтегрованих результатів навчальної діяльності учнів. Реформування загальної середньої освіти передбачає використання на уроці таких педагогічних форм і методів, що зацікавлювали б дітей навчальним матеріалом, захоплювали вчитися, які сприяли б досягненню високого рівня знань та умінь учнів. Враховуючи це, у 5 класі мають відбутися і кардинальні зміни у плануванні сучасного уроку.

Важливою ланкою уроку є його побудова. Структура інтегрованих уроків громадянської та історичної галузей у 5 класі може бути різною, вона залежатиме від освітнього матеріалу, що інтегрується. При цьому слід пам'ятати про правила педагогічного принципу наступності у навчанні: перехід від 4 класу до 5-го кл. має бути поступовим, зміна у змісті, методах, формах і прийомах навчання, насамперед, має бути плавною і послідовною.

Схема 1. «Ранкове коло»

Одним із елементів плавного переходу та успішної адаптації учнів до навчання в 5 класі є використання освітньої технології початкової школи під назвою «ранкове коло» чи «ранкові зустрічі». Звичайно, вона тепер не носить такого прямого призначення, як в 1-4 класах, бо мала місце лише зранку, перед початком навчання. Але елементи цієї знайомої і звичної учням технології вчителі можуть використовувати і в 5-му класі. «Практика «ранкових зустрічей», – кажуть вчителі початкової школи, – є однією з успішних, бо вона допомагає вчителю створити відповідальну і дбайливу спільноту в класі, працювати в команді, дає змогу розвивати соціальні та академічні навички тощо».

Що ж таке «ранкові зустрічі» або «ранкове коло» в початковій школі?

«Ранкова зустріч» – це 10-15 хвилинна зустріч учнів класу з вчителем на початку дня або перед уроком (дивіться схему 1), коли: • сидючи в колі, учні вітаються і бажають одне одному щось хороше; • стисло діляться власним досвідом (з обраної вчителем або учнями теми); • толерантно слухають інших; • ставлять один одному запитання, щось уточнюють, коментують думки; • емоційно налаштовуються на урок.

Ці навички мають украй важливе значення для успішного життя в колективі, спільного навчання, розв'язання проблемних ситуацій, вони допомагають вдосконалювати соціальні навички, толерантне ставлення один до одного, розуміння позиції інших дітей, бути емоційно врівноваженими та конструктивними, позитивно ставитись один до одного тощо (деякі навички «ранкового кола» позначені на схемі 2 відповідними іконками або піктограмами).

Практика «ранкових зустрічей» – це ідеальна можливість для їх розвитку. Отже, вчителі 5-х класів можуть продовжити цю успішну практику і визначити для себе «ранкове коло» як структуру уроку.

Звернімо тепер увагу на організацію уроку, а для цього погляньмо на схему 3 «Компоненти «ранкового кола» або структура уроку НУШ у 5 класі».

Звернімо тепер увагу на організацію уроку, а для цього погляньмо на схему 3 «Компоненти «ранкового кола» або структура уроку НУШ у 5 класі».

Схема 3. Компоненти «ранкового кола» на уроці. Або структура уроку НУШ у 5 класі

У ній використані ті ж самі елементи «ранкового кола» початкової школи, але вже адаптовані під структуру уроку. Таких елементів уроку є чотири: привітання; обмін досвідом, групове заняття та щоденник вражень. Зауважу, що універсальної,

жорсткої структури уроку, яка була б придатна для всіх випадків організації навчання, на сучасному уроці бути не може, особливо у 5-му класі. Учні вже звикли в початковій школі працювати не за шаблонами та методичними стереотипами. Переважно, вчителі початкової школи довільно обирали певну послідовність дій на уроці та спрямовували їх на досягнення освітньої мети.

Оскільки сучасний урок у Новій українській школі здебільшого розрахований на інтерактивність, то структура інтерактивного уроку повинна мати таку послідовність:

1. Мотивація (5 % робочого часу).
2. Представлення теми та очікуваних навчальних результатів (5 % часу).
3. Надання необхідної інформації (10 % часу заняття).
4. Інтерактивна вправа – центральна частина заняття (60 % часу).
5. Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку (15 % часу уроку).

6. Домашнє завдання та інструктаж до нього (5 % часу).

Якщо «перевести» структуру інтерактивного уроку в «ранкове коло», то ми матимемо таку умовну видозміну будови уроку – таблиця 1

Далі – на стор. 18

Таблиця 1	«Ранкове коло» як структура уроку в 5 класі	«Ранкове коло» в початковій школі
Інтерактивний урок		
Мотивація уроку (5% робочого часу)	Привітання. Емоційне налаштування на урок. Згуртування спільноти у класі через запитання та думки учнів щодо майбутньої теми уроку	Привітання
Представлення теми та очікуваних навчальних результатів (5 % часу)	Висловлення ідей, обговорення знайденої інформації у домашньому завданні, обмін досвідом формування умінь. Час запитань. Активні слухання. Введення теми та завдань уроку	Обмін досвідом та інформацією
Надання необхідної інформації (10 % часу заняття)	Обмірковування інформації. Робота з підручником. Проведення тематичних ігор. Виконання вправ. Робота з картами. Робота над міні-проектами уроку. Руханки	Групове заняття
Інтерактивна вправа – центральна частина заняття (60 % часу)	Рефлексія уроку, підбиття підсумку уроку. Саморефлексія. Відповіді на питання. Фіксація досягнень у свідості	Щоденник вражень
Підсумки, оцінювання результатів уроку (15 % часу уроку)	За необхідності у легкій формі. Малозатратне у часі	Відсутнє

Закінчення. Початок на стор. 17

А тепер перейдімо до діяльносної та компетентносної складових уроку у 5 класі. Діяльносний підхід із громадянської та історичної освіти вимагає від учителя спеціальних зусиль, спрямованих на формування і поєднання змісту навчального предмета, на досягнення мети, на відбір методик й організацію діяльності учнів, на активізацію їх навчання, на розвиток умінь і навичок учнів та набуття ними навчальних компетентностей.

Особливий наголос у діяльносному навчанні п'ятикласників має робитись на застосуванні ними здобутих знань у практичних ситуаціях за принципом: «Не що ти знаєш, а як ти цим вмєш користуватися». Тобто, не надавати учням знання тільки заради знань, а отримувати знання для того, щоб вмєти їх застосовувати у реальній дійсності та щоб упевнитись у правильності та дієвості своїх знань.

Саме тому, в новому Державному стандарті постійно вказуються прив'язки до особистого досвіду учнів і можливостей застосовувати здобуті знання практично. Так само, і підручники до модельних програм, що містять проблемні ситуації та практико-орєнтовані завдання, адресовані учням для самостійного здобування знань у процесі пошуково-дослідницької діяльності. Окрім того підручники ще й спрямовані на аналіз та оцінювання інформації і також допомагають у цьому вчителєві.

Для педагога досить важливо навчитися реалізувати вказані освітні процеси, бо учні-«нушівці» вже багато чого вмєють, багато чого можуть і багато чого очікуватимуть від учителя 5 класу. Тут головне, побудувати урок так, щоб не втратити бажання учнів працювати в інтерактивному форматі, підтримувати їхній інтерес до різного роду активностей та не переламувати їх через коліно старих методичних підходів, що вже зовсім є не цікавими «нушівцям». Залежно від цього, кожен педагог має визначити для себе ті найоптимальніші методи, які дають можливість учням свідомо сприймати навчальну інформацію, бути активними у процесі навчання, бути здібними до самоосвіти і командної роботи, успішно інтегруватися в соціум.

Компетентносні ж результати навчання учнів 5 класу визначено у Державному стандарті базової загальної середньої освіти (2020 р.), у вимогах, вмєщених у модульних освітніх галузевих програмах, у вимогах до контролю та оцінювання

навчальних досягнень учнів і спрямовано, передусім, на досягнення ключових компетентностей, але і не обмежуються тільки ними.

Спільними для всіх ключових компетентностей є так звані м'які навички (soft skills) або наскрізні вмєння (схема 4): читання з розумінням (як паперових носіїв інформації, так і електронних); умєння висловлювати власну думку (усно й письмово); критично, системно та творчо мислити; логічно обґрунтовувати позицію; продукувати нові ідеї; доцільно використовувати ідеї інших; проявляти ініціативність; конструктивно керувати емоціями; рішуче приймати рішення; розв'язувати проблеми й оцінювати ризики.

Наскрізні вмєння є новим результатом освіти. Їхня функція полягає у забезпеченні інтеграційного взаємозв'язку навчальних результатів навчання з реальними життєвими потребами та формуванні міжпредметних компетентностей. Водночас, учителєві мають керувати лише розумовою діяльністю учнів, а самим учням дати можливість стати активними учасниками педагогічного процесу, привчати їх до творчої праці, виховувати інтерес і потребу в ній, навчити самостійно підходити до розв'язування пізнавальних і практичних завдань.

Запропоную вам конкретні прийоми реалізації формування наскрізних умінь учнів у 5 класі при вирішенні практичних завдань з історії на прикладі теми: «Присутність минулого в сучасному громадському просторі», або «Історичні пам'ятки. Пам'ятки історії як джерело історико-культурної інформації», або «Науки, що вивчають минуле» (теми по-різному називаються у різних модельних програмах).

Як приклад, до вивчення цих тем, розглянемо вправу «Український посуд». Мета її – розвинути увагу, усне мовлення, творче мислення; розширювати та закріплювати знання; формувати творче продукування ідей. Хід завдання: обрати давній керамічний посуд українців.

Схема 5. Вправа «Український посуд»
Мета: розвинути увагу, мовлення, мислення; розширювати та закріплювати знання; формувати творче продукування ідей
Завдання: обрати давній керамічний посуд українців

На початку вправи (схема 5), проілюструвавши набір різноманітного посуду, що вживався українцями у різні історичні часи, вчитель має розказати хід самої вправи, оголосити завдання та кінцевий її результат.

Схема 6. «Етапи уроку за технологією «Ранкове коло»

Якщо при цьому застосувати технологію «ранкового кола», як структурний компонент уроку, то ми маємо зрозуміти, поглянувши на схему 6, що перший етап уроку «Привітання» призначено не лише для згуртування класу на урок, а й для ввідного тематичного опитування: «Назвіть посуд, з якого ви сьогодні снідали?», «З якого матеріалу був зроблений ваш посуд?» тощо.

На наступному етапі уроку «Обмін досвідом» вчитель з учнями вже обговорить деякі тонкощі ранкового застосування посуду в сім'ї, ритуали сніданку, звички членів родини, їх уподобання та інше. І врешті-решт, через наступні запитання підведе учнів до тематичного вивчення програмного матеріалу: «А чи завжди люди мали посуд?», «Чи був цей посуд схожий на сучасний?», «З якого посуду їли ваші предки: дідуся-прабабусі?».

На двох перших етапах уроку чітко прослідковуються можливості формування та розвитку наскрізних умінь, як от, вмєння спілкуватися і налагоджувати комунікацію; висловлювати думку, пов'язану з особистим досвідом; не перебиваючи, уважно слухати інших; керувати власними емоціями, не заважаючи; співпрацювати та взаємодіяти з іншими учнями; пропонувати свої ідеї; вирішувати певні проблеми тощо.

На двох останніх етапах уроку «Групове заняття» та «Щоденник вражень» (схема 7) вже простежуються інші наскрізні вмєння:

застосовувати критичне мислення порівнюючи, висловлювати думки з приводу зробленого, вмєння проявляти ініціативу та пропонувати певні ідеї, ухвалювати відповідні рішення та розв'язувати поставлені проблеми.

В якості ілюстрації використаємо схему 8 та побачимо, як досліджуючи

український посуд різних історичних періодів, через сформовані вже вмєння учні виконали завдання і залишили лише керамічний і лише давній посуд.

Виконання цього завдання вчителем може поетапно ускладнюватися. Наприклад, крім відбору посуду, можна дати завдання на подальше його

дослідження: назвати вже відібраний посуд та підписати його, розповісти про його призначення, уявити, коли та де українці могли б використовувати відібраний посуд.

Наприкінці необхідно обговорити з учнями питання на логічно-мисленеві операції: чому учні залишили саме відібраний посуд, чому окремий посуд не ввійшов до обраного, що не дозволило учням залишити дерев'яний, скляний та металевий посуд тощо. Завдяки виконаним нескладним діям учні практично вчаться проблемно-пошуковим і дослідницьким методам навчання та вдосконалюють їх.

До того ж на уроці має бути створена така атмосфера навчання, за якої учні не боялися б ставити запитання, робити помилки й показувати, чого вони ще не вмєють або не знають. А на останньому етапі уроку «Щоденник вражень» (схема 7) учні вже, як правило, зможуть здійснити саморефлексію досвіду, який отримали на уроці, поділитись враженнями від дослідженого та набутого, провести загальну рефлексію уроку, підбити свої підсумки та, навіть, оцінити себе.

Наприкінці уроку вся його сутність має звестися до формуального оцінювання та фіксації результатів у свідості досягнень. Для успішного застосування формуального оцінювання навчальний процес має бути організований у такий спосіб, щоб спонукати кожного учня бути активним його учасником, а не пасивним «отримувачем» знань і оцінок. Учителєві має пам'ятати, що формувальне оцінювання, як явище, сприяє розвитку в учнів конкретних навичок і умінь: вмєння планувати, регулювати, аналізувати власну навчальну діяльність, визначати причини труднощів та можливі шляхи їхнього подолання, що, зі свого боку, розвиває внутрішню мотивацію.

На закінчення зазначу, що інтегрований розвиток наскрізних умінь буде показником упровадження компетентносного підходу й орієнтований на рівновагу між знаннями та вмєннями. Кожна освітня галузь має великий потенціал для їх розвитку і найбільш важлива роль в цьому відводиться рівню майстерності педагога.

Людмила БАЗИЛЕВСЬКА,
завідувач навчально-методичної лабораторії вивчення базових дисциплін обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників Академії

Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти з учасниками освітньо-виховного процесу в умовах воєнного стану

Одним із ключових компонентів Нової української школи є педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між дитиною, педагогами і батьками.

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року проголошують побудову освіти усіх рівнів з максимальним урахуванням індивідуальних, фізичних, психологічних та інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти України) визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної освіти.

Важливим засобом забезпечення наступності між дошкільною і початковою освітою є створення і реалізація єдиної, динамічної, перспективної системи конструктивних дій, спільних для управлінців, педагогів і батьків, і спрямованих на розвиток, виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Для сталого функціонування такої системи важливо налагодити взаємодію між закладами освіти на основі угоди про співпрацю, у якій визначається мета співпраці, права і обов'язки кожного закладу (лист Міністерства освіти і науки України від 19.04.2018 № 1/9-249 «Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти»).

Введення в Україні воєнного стану позначилося на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнає освітня галузь, зокрема, дошкільна. Чимало закладів дошкільної освіти не працюють, деякі приймають тимчасово переміщених осіб, організують освітній процес дистанційно, консультують батьків тощо.

Сьогодні внесло корективи в освітнє життя, та незмінним лишилося те, що у стані війни діти дошкільного віку належать до найуразливішої категорії населення. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини.

Відповідно до листа МОНУ від 17.03.2022 № 1/3475-22 «Про зарахування до закладу дошкільної освіти дітей із числа внутрішньо переміщених осіб» з огляду на існуючу загрозу життю і здоров'ю учасників освітнього процесу внаслідок збройної агресії російської федерації та оголошення в Україні воєнного стану згідно з Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженням Законом України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», міграцією населення України до більш безпечних регіонів, виникає необхідність щодо зарахування до закладів дошкільної освіти дітей із числа внутрішньо переміщених осіб.

Відповідно пунктів 8, 9 Положення про заклад дошкільної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.03.2003 № 305 (в редакції постанови КМУ від 27 січня 2021 р. № 86), зарахування дітей до державного (комунального) закладу

дошкільної освіти здійснюється керівником такого закладу протягом календарного року на вільні місця у порядку черговості надходження заяв про зарахування. Заява про зарахування подається особисто одним із батьків або іншим законним представником дитини.

Прийом заяв про зарахування дітей до державного (комунального) ЗДО може організуватися з використанням системи електронної реєстрації, запровадженої згідно з рішенням відповідного засновника державного (комунального) ЗДО.

Зарахування дитини здійснюється згідно з відповідним наказом керівника ЗДО. До заяви про зарахування дитини до закладу додаються:

- копія свідоцтва про народження дитини;
- медична довідка, видана відповідно до статті 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», разом із висновком про те, що дитина може відвідувати заклад.

Звертаємо вашу увагу на лист МОНУ від 2.04.2022 № 1/3845-22 «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні», в якому надано рекомендації щодо діяльності ЗДО на період дії правового режиму воєнного стану:

- «Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану»;
- «Щодо здійснення заходів захисту вихованців під час освітнього процесу в умовах воєнного стану та надзвичайної ситуації»;
- «План дій вихователя закладу дошкільної освіти у випадку надзвичайної ситуації».

Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану

Рекомендації містять чотири розділи.

У першому розділі подано інформацію про організацію освітнього процесу у ЗДО під час дії правового режиму воєнного стану (очний, дистанційний, змішаний). Із другого розділу можна дізнатися про організацію освітнього процесу на всіх рівнях освіти. Третій розділ містить рекомендації щодо участі інститутів післядипломної педагогічної освіти, керівників, вихователів і батьків у забезпеченні якості дошкільної освіти в умовах війни. У четвертому розділі систематизовано корисні покликання для педагогів, батьків щодо роботи з дітьми дошкільного віку у воєнний час.

Акцентуємо увагу на основних позиціях, які варто враховувати в організації освітнього процесу в закладах освіти у воєнний час.

Базовий компонент дошкільної освіти (2021), як стандарт дошкільної освіти, є актуальним у будь-який час. Він утверджує політику держави у галузі дошкільної освіти. ЗДО мають відповідати його вимогам і під час дії воєнного стану.

Наскрізними в організації освітнього процесу з дітьми будь-якої вікової групи мають бути такі ідеї та теорії:

- ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на гуманне ставлення до дитини;

– теорія природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу;

– ідеї про патріотичне і громадянське виховання, використання казки та гри у гармонійному розвитку особистості;

– ідея солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

З-поміж актуальних питань в умовах воєнного стану найважливішими є такі:

- організація психологічної, методичної підтримки педагогічних працівників;
 - підтримка дітей та батьків у складних ситуаціях;
 - організація освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку;
 - налагодження зв'язків і підтримка педагогічного партнерства ЗДО з батьками вихованців, представниками територіальних громад;
 - надання різних видів психолого-педагогічної підтримки дітям, батькам;
 - здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей, зокрема й з особливими освітніми потребами.
- Означені завдання мають реалізовуватися на різних рівнях.

На державному рівні цей процес забезпечується своєчасним та миттєвим законотворчим реагуванням на освітні виклики, що постають в умовах воєнного стану. Зокрема, 20 березня 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану». Він створює умови для відновлення якісного та безпечного освітнього процесу в умовах воєнного стану. Державні гарантії педагогічним і науково-педагогічним працівникам визначає нова стаття 57-1 Закону України «Про освіту».

На сайті МОН у вільному доступі зібрано матеріали, з допомогою яких педагоги зможуть підготуватись до роботи, організувати освітній процес у нових умовах – «Сучасне дошкільня під крилами захисту».

Відкрито дитячий онлайн-садок НУМО з відеозаняттями для дітей віком від 3 до 6 років (ЮНІСЕФ разом із МОН України). Всі випуски доступні до перегляду на ютуб-каналі МОН та ЮНІСЕФ і на платформі MEGOGO. Цей проект є платформою, на якій батьки та педагоги зможуть знайти розвивальні матеріали у відкритому доступі.

Також для використання у роботі є корисними такі матеріали:

- поради з надання першої психологічної допомоги людям, які пережили кризову подію;
- поради від експертів ЮНІСЕФ «Як підтримати дітей у стресових ситуаціях»;
- інформаційний комікс для дітей «Поради від захисника України»;

– хрестоматія для дітей дошкільного віку «Моя країна – Україна» з національно-патріотичного виховання.

Матеріали для дітей дошкільного віку постійно оновлюються та поповнюються на сайті МОН.

На регіональному та місцевому рівнях вирішення окреслених питань покладається на засновників ЗДО та місцеві органи управління освіти, що полягають у:

- забезпеченні матеріально-технічних умов для надання якісних освітніх послуг;
- зарахуванні до ЗДО дітей раннього та дошкільного віку з числа внутрішньо переміщених осіб за місцем тимчасового проживання;
- залученні донорів з метою мобілізації фінансових та інших ресурсів із різних джерел для реалізації соціально та освітньо значущих неприбуткових проектів, що спрямовані на захист дітей під час воєнного стану та у повсякденний час;
- налагодженні партнерства з громадськими, неурядовими організаціями щодо надання підтримки вихованцям із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, із числа внутрішньо переміщених осіб, а також дітям, які живуть у місцях, розташованих на лінії зіткнення населених пунктів, пережили та переживають травматичні події різного характеру, як-от: розлука з рідними та близькими; тривале очікування звістки про рідну людину, телефонні розмови, зустрічі з рідною людиною; втрата близьких; ночі в бомбосховищі під час обстрілів; переселення (переїзд), адаптація до нових умов життя тощо.

На локальному рівні ЗДО мають стати осередками, які дають змогу дітям отримувати не лише знання та практичні вміння для життя, а й психолого-педагогічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до спільноти.

У зв'язку з тим, що в частині регіонів України зберігається загроза для життя та здоров'я мирних мешканців і по кілька разів на день оголошується повітряна тривога, більшість ЗДО тимчасово призупинили освітній процес. Наразі, частково відновлюють роботу заклади, які знаходяться на більш безпечній території. Освітній процес у них здійснюють очно, з використанням дистанційних форм роботи та у змішаному форматі.

Першочерговими завданнями ЗДО у воєнний час є:

- налагодження ефективної комунікації учасників освітнього процесу;
- відновлення освітнього процесу;
- зарахування до закладу дітей раннього та дошкільного віку із числа внутрішньо переміщених осіб за місцем тимчасового проживання;
- організація освітнього процесу в ЗДО для всіх дітей;
- своєчасне надання керівником ЗДО запиту до засновника щодо наявності

Продовження. Початок на стор. 19
проблем і можливих шляхів їх вирішення;

- створення у ЗДО безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу;
- створення умов для підвищення фахового рівня педагогічних працівників щодо організації освітнього процесу за дистанційною та змішаною формами організації освітнього процесу й надання педагогічної підтримки дітям раннього та дошкільного віку, зокрема й з особливими освітніми потребами, їхнім батькам;
- здійснення інформаційної підтримки та психологічного супроводу учасників освітнього процесу;
- здійснення співпраці з інклюзивними ресурсними центрами;
- застосування інструментів управлінської діяльності для вирішення надзвичайних ситуацій.

В умовах війни педагогічні працівники мають бути готовими, спроможними повноцінно надавати освітні, інформаційні, консультативні послуги сім'ям, які виховують дітей раннього та дошкільного віку. Саме тому питання організації комунікації з учасниками освітнього процесу посідає ключове місце. В умовах військових дій найбільшої актуальності набувають системи комунікації з дітьми, їхніми батьками, сім'ями, педагогами, що дає змогу встановити швидкий обмін інформацією, мобільність зворотного зв'язку.

У процесі організації комунікації учасників освітнього процесу, а також з метою покращення адаптації громадян із числа внутрішньо переміщених осіб із зон активних бойових дій працівники ЗДО мають надавати підтримку інформаційну, методичну, консультативну тощо дітям та їхнім сім'ям:

- сприяти організації комунікації дітей та їхніх батьків з іншими членами громади;
- створювати безпечний соціально-освітній простір;
- адаптувати освітній процес в умовах війни з урахуванням ситуацій, що склалися;
- добирати форми і методи взаємодії між учасниками освітнього процесу відповідно до конкретної ситуації кожного;
- володіти інформацією щодо ресурсного забезпечення освітнього процесу в умовах дистанційної роботи;
- володіти навичками організації та проведення онлайн-заходів;
- налагоджувати комунікацію з учасниками освітнього процесу в телефонному режимі, через листування електронною поштою тощо.

Рекомендації керівникам ЗДО, педагогам та батькам щодо забезпечення якості дошкільної освіти в умовах війни

Рекомендації, які стосуються ключових завдань та кроків їх реалізації, що допоможуть консолідувати зусилля всіх учасників освітнього процесу задля забезпечення необхідних умов для освіти, повноцінної соціалізації дитини й створення безпечного освітнього середовища у воєнний час.

Керівникам ЗДО

1. Керуватися положеннями нормативних документів щодо організації діяльності ЗДО, організації освітнього процесу, створення безпечного освітнього середовища у закладі в умовах військових дій. Покликання на нормативні документи, зазначені у цьому документі.

2. За можливості своєчасно видавати внутрішні накази, що регламентують організацію роботи ЗДО в умовах воєнного стану.

3. Оповідати учасників освітнього процесу про виникнення надзвичайної

ситуації; інформувати про межі поширення, наслідки, способи та методи захисту, а також про дії у зоні можливої надзвичайної ситуації відповідно до алгоритму дій та інструкцій з безпеки життєдіяльності в умовах воєнного стану.

4. У разі безпосередньої загрози життю та здоров'ю учасників освітнього процесу у ЗДО вводити в дію плани евакуації учасників освітнього процесу.

5. Розробляти план заходів консультативної, методичної, організаційно-педагогічної роботи з батьками вихованців у період військових дій.

6. Надавати інформацію та поширювати інформаційно-освітні матеріали оновленого довідника «У разі надзвичайної ситуації або війни», в якому зібрані поради, як захистити себе у надзвичайній ситуації.

7. Організувати зворотний зв'язок з працівниками ЗДО та батьками вихованців через сайт закладу, електронну пошту або інші соціальні мережі, засоби зв'язку.

8. Створювати умови для отримання якісної дошкільної освіти усіма дітьми, які відвідують ЗДО, а саме: проводити освітню, просвітницьку, роз'яснювальну роботу серед педагогів, батьків про важливість організації освітнього процесу у закладі з використанням різних форм організації освітнього процесу; мотивувати педагогів, дітей та їхніх батьків на співпрацю та успіх. У фокусі особливої уваги мають бути діти передшкільного віку (5-6 років) та діти з особливими освітніми потребами.

9. Надавати освітні послуги із застосуванням різних форм організації освітнього процесу в ситуації, коли ЗДО повністю або частково припиняє діяльність у зв'язку з військовими діями, з використанням дистанційної та змішаної форми організації освітнього процесу. Дистанційна форма освіти – це організація освітнього процесу із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у зручний для здобувачів освіти спосіб і час. Змішана форма освіти – це поєднання традиційної очної форми освіти з дистанційною.

10. Розмішувати на вебресурсах ЗДО методичні кейси, банк розвивальних ігор і вправ із різних напрямів виховання та розвитку дітей дошкільного віку, відеозаписів, описи та алгоритми проведення дослідів і експериментів тощо задля організації пізнавально-дослідницької діяльності дітей, забезпечення їхнього повноцінного розвитку.

11. Створення й підтримка у ЗДО безпечного психологічного, фізичного, безбар'єрного середовища для всіх учасників освітнього процесу. З цією метою можна скористатися матеріалами методичного посібника «Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід», поради для педагогів ЗДО «Середовище, що належить дітям».

12. Вивчати потреби і запити батьків щодо надання освітніх послуг для подальшого планування індивідуальної освітньої траєкторії дітей дошкільного віку в період війни за допомогою онлайн опитування (усного або письмового).

13. Підтримувати потенціал вихователів та створювати умови для його розвитку з питань організації дистанційної та змішаної форми освітнього процесу, психолого-педагогічного супроводу дітей та їхніх батьків в умовах війни, створення розвивального середовища тощо.

14. Організувати систематичне навчання для працівників ЗДО з питань організації продуктивної взаємодії з

дітьми та їхніми батьками у період війни; формування стресостійкості учасників освітнього процесу в умовах невизначеності; використання варіативних, інноваційних форм роботи з дітьми під час війни тощо.

15. Створювати умови для педагогів щодо обміну досвідом з реалізації успішних практик організації пізнавально-дослідницької діяльності, виховання та розвитку дітей у процесі дистанційної/змішаної форми комунікації з вихованцями.

Педагогам ЗДО

1. Організувати освітній процес з урахуванням воєнної ситуації у населеному пункті (очне, змішане, дистанційне).

2. Враховувати особливості дітей дошкільного віку під час організації освітнього процесу в дистанційному форматі. Такі заняття, у разі згоди батьків, з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться не більше 10 хвилин, старшого дошкільного віку – 15 хвилин.

3. Перевіряти технічне налаштування, обов'язково звертати увагу на налаштування вебкамери, її необхідно встановити на рівень очей або трохи вище, адже діти повинні бачити очі педагога, важливо дивитися у камеру.

4. Під час зйомки прагніть до створення коротких і дидактично продуманих відеороликів. Два п'ятихвилинних відео будуть переглянуті з набагато більшою ймовірністю і користю, ніж одне десятихвилинне.

5. Використовуйте режим демонстрації екрану. Простий спосіб створити відеозапис – це записати показ ваших слайдів. Але не забувайте, що це досить швидкий спосіб втомити дітей, якщо ви не тримаєте екран активним. Слайди повинні бути рухомими. Додайте більше переходів і анімацій, використовуйте курсор миші або режим малювання, щоб виділити, підкреслити щось важливе на слайді.

6. Співпрацювати та організувати зворотний зв'язок з батьками дітей, через вебсайт закладу, програми Skype, Viber, WhatsApp, Telegram та соціальні мережі з питань стану здоров'я дитини, особливостей навчання, виховання, розвитку дітей при використанні дистанційного та змішаного видів комунікації. Результати зворотного зв'язку сформулюють основу для планування консультативної та методичної допомоги батькам з різних питань виховання дітей.

7. Інформувати батьків щодо допомоги дітям у подоланні негативних наслідків травмуючих подій та адаптації до нових обставин їхнього життя. Для цього практичні психологи мають вести постійне спостереження за ними, а вихователі – враховувати в освітній роботі дані моніторингу психічного стану дітей, організувати емоційно підтримувальну мовленнєву комунікацію, використовувати індивідуально дібрані комплекс технологій психолого-педагогічного супроводу.

8. Формувати бібліотеку онлайн-матеріалів для організації освітнього процесу. Бібліотека може зберігатися у хмарі з подальшим надсиланням доступу всім стейкхолдерам.

9. Використовувати публікації психолого-педагогічного та методичного спрямування, зокрема на сайті МОН «Сучасне дошкільня під крилами захисту» у телеграм-каналі «Підтримай дитину» (<https://t.me/pidtrumauidutny>).

10. Проводити роботу з батьками щодо психологічного супроводу дитини у воєнний час, надавати консультативну підтримку щодо допомоги дітям

впоратися з тривожністю під час воєнних дій.

11. Залучати дітей до самостійного виготовлення поробок, малюнків, будь-яких проєктів, адже швидке усвідомлення результату підвищує відчуття спокою і сили.

12. Спостерігати за поведінкою дитини. У разі регресивного стану (від катування в поведінці та реакціях до більш раннього віку) доречними будуть тілесні ігри та вправи.

13. Організувати педагогічний супровід дітей дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та їхніх батьків щодо формування навичок безпечної поведінки, стресостійкості, збереження фізичного, психологічного, емоційного здоров'я із застосуванням освітнього процесу у дистанційному та змішаному форматі.

Необхідними умовами якісної інклюзивної освіти, зокрема в умовах дистанційної взаємодії є:

- створення інклюзивного освітнього простору, яке відповідало б потребам і можливостям кожної дитини та забезпечувало належні умови для здобуття освіти в дистанційних умовах (здійснюється через застосування низки ІКТ, веб і хмарних технологій, адаптації або модифікації тощо з дотриманням таких складових, як: фізичне (загальний дизайн кімнати з урахуванням осередків діяльності, матеріалів, меблів та ін.), соціальне (охоплює взаємодію, яка відбувається в групі між однолітками, педагогами та членами сім'ї) та часове середовище (сукупність, послідовність і тривалість процедур і заходів, що відбуваються у ЗДО протягом дня). Для дітей, чий особливий освітні потреби не вдається задовольнити через технології універсального дизайну в умовах дистанційної освіти, здійснюється відповідна адаптація та/або модифікація змісту, процесу, результатів навчання та онлайн-середовища, відповідно до індивідуальної програми розвитку дитини та поточної ситуації щодо факторів середовища;

- проєктування освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами може здійснюватися з урахуванням рекомендацій, що подані у порадику для педагогів ЗДО «Середовище, що належить дітям»;

- надання освітніх, психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг;

- забезпечення партнерства вихователя й асистента вихователя (складання графіку роботи; підбір базових інструментів та платформ для створення комунікативного простору; планування освітнього процесу та режимних моментів, підготовка, адаптації, наповнення освітнього середовища, зокрема й онлайн; присутність під час онлайн-занять, і навіть з метою здійснення спостережень та фіксування результатів у журналі спостережень (форма ведення – довільна, визначається в ЗДО) для вивчення взаємодії, проявів індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів і задоволення потреб дітей групи; участь у розробленні та наповненні індивідуальної програми розвитку, зокрема у підготовці інформації для учасників засідання команди психолого-педагогічного супроводу за результатами спостереження за дитиною з ООП);

- здійснення моніторингу виконання індивідуальної програми розвитку та задоволення особливих освітніх потреб дітей в умовах дистанційної освіти: синхронне спостереження за процесом виконання дитиною завдання,

Далі – на стор. 21

Продовження. Початок на стор. 19
рівнем самостійності та труднощами, які в неї виникають, участь батьків та ін. Такі фрагменти надаються за попередньою погодженістю між батьками та педагогами. Забороняється поширення та демонстрування фрагментів іншим особам без дозволу батьків.

7. Підвищувати власний фаховий рівень з оволодіння цифровими інструментами для забезпечення якості дошкільної освіти відповідно до суспільних викликів. Зокрема, за допомогою реєстрації і проходження різних онлайн-курсів на платформах суб'єктів підвищення кваліфікації.

8. Вивчати та поширювати досвід педагогів, зокрема з інших країн щодо організації роботи з дітьми дошкільного віку під час військових дій.

Батькам вихованців

1. Співпрацювати з педагогічними працівниками ЗДО щодо організації освітнього процесу дітей дошкільного віку в дистанційному форматі в умовах війни.

2. Підтримувати зв'язок з вихователями щодо місця перебування та стану здоров'я дитини.

3. Відстежувати негативні наслідки пережитих психотравмуючих подій. Вони можуть проявлятися не одразу, тому дорослі, вихователі та батьки мають постійно стежити за психоемоційним станом дітей, їхнім самопочуттям, виявляти хвилювання, тривоги. Необхідно звертати увагу на збудливість, тривожність, агресивність, заглиблення в себе. Також слід уважно стежити за здоров'ям дітей, зокрема сном, апетитом, настроєм, частотністю вередування, наріканнями на головний біль тощо. Такі показники загального стану здоров'я дітей переважно є об'єктивними показниками втоми, перевантаження, хвилювання, страхів і проявами наслідків психотравми.

4. Пам'ятати, що щоденне спілкування та спільне проведення вільного часу з дитиною є запорукою її успішного подальшого майбутнього. Для дітей надзвичайно важливо відчувати певну емоційну присутність батьків. З цією метою можна послуговуватися матеріалами, які розміщені на платформі розвитку дошкільнят НУМО, а також на сайті МОН «Сучасне дошкілля під крилами захисту». Допомогати дитині, якщо в неї щось не виходить, підтримувати її, бути терплячими. Пам'ятати, що педагоги завжди готові до співпраці з питань виховання, розвитку дитини і надання необхідної професійної допомоги, не зволікати й звертатися до них за порадами та рекомендаціями.

5. Дотримуватися режиму дня, звичних ритуалів, що допоможе дитині встановити зв'язок не лише з минулим, а взагалі з життям і безпекою.

6. Сприяти формуванню у дітей навичок безпечної поведінки, використовуючи рекомендовані онлайн-матеріали та відео, підготовлені МОН, ДУ «Український інститут розвитку освіти», ЮНІСЕФ.

Щодо здійснення заходів захисту вихованців під час освітнього процесу в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуацій

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» та статті 57-1 Закону України «Про освіту» здобувачам освіти, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у

встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників.

Забезпечення державних гарантій, визначених частиною першою цієї статті, створення безпечного освітнього середовища, організацію здобуття освіти, освітнього процесу в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) у межах своєї компетенції здійснюють:

- органи виконавчої влади, органи військового командування, військові, військово-цивільні адміністрації та органи місцевого самоврядування, їх представники, посадові особи (керівники, голови, начальники), органи управління (структурні підрозділи) у сфері освіти;

- заклади освіти, установи освіти, науки установи, їх засновники;

- громадські об'єднання, благодійні організації та фізичні особи, які здійснюють благодійну (волонтерську) діяльність.

З огляду на необхідність створення безпечного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти педагогічні та інші працівники таких закладів повинні бути готові до здійснення заходів щодо захисту учасників освітнього процесу, особливо вихованців, зокрема їх укриття у захисних спорудах цивільного захисту та евакуаційних заходів, а також неухильного дотримання алгоритму дій під час тривожної сирени.

Згідно листа МОНУ від 03.06.2022 № 1/6015-22 «Про методичні рекомендації впровадження професійного стандарту керівника (директора) закладу дошкільної освіти» основна мета цього документа – надати практичні рекомендації керівникам (директорам) ЗДО, засновникам установ дошкільної освіти, відділам/управлінням освітою, структурним підрозділам, центрам професійного розвитку педагогічних працівників, суб'єктам підвищення кваліфікації щодо впровадження професійного стандарту керівника (директора) ЗДО.

28 вересня 2021 року було затверджено професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» та внесено його до Реєстру професійних стандартів. У Законі України «Про освіту» професійний стандарт визначено як затверджений в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій.

Згідно з професійним стандартом, мета професійної діяльності керівника (директора) ЗДО полягає в безпосередньому управлінні закладом і відповідальності за освітню, фінансово-господарську та інші види діяльності закладу освіти.

Професійний стандарт складається з 8 пунктів. У підпунктах 1.1-1.5 подано загальні відомості, зазначено, що основною метою керівника ЗДО є управління закладом та організація освітнього процесу. Конкретизовано назву виду професійної діяльності згідно з Національним класифікатором України ДК 003:2010 «Класифікація професій» та назви типових посад (керівник ЗДО та директор ЗДО).

У підпункті 1.6 деталізовано інформацію про розташування та оснащення робочого місця відповідно до вимог законодавства. Зазначено, що професійна

діяльність керівника передбачає управлінську, організаційну та інші діяльності, передбачені трудовим договором або посадовою інструкцією.

Професійним стандартом визначено також умови праці: тривалість робочого часу та відпочинку, врегулювання питань оплати праці, відпустки. Зазначено, що робота пов'язана з підвищеним нервово-емоційним навантаженням. Прописані також умови допуску до роботи: наявність необхідних документів про вищу освіту, особистої медичної книжки та ін.

У професійному стандарті врегульовано питання про документальне підтвердження освітньої та професійної кваліфікації.

Усі компетентності, зазначені у ньому, є взаємопов'язаними, взаємообумовленими і необхідними для здійснення фахової діяльності на високому професійному рівні. У процесі розроблення програм підготовки фахівців та підвищення кваліфікації педагогічних працівників мають враховуватися ключові позиції професійного стандарту. Подані у кодифікованому форматі дані щодо трудових функцій та пов'язаних із ними професійних компетентностей й відповідних знань, умінь, навичок скомпоновано так, що це дозволяє зручно використовувати його при розробленні програм професійного розвитку, підвищення рівня кваліфікації й самовдосконалення педагогічних працівників.

Відповідно до статті 31 Закону України «Про дошкільну освіту» керівника закладу дошкільної освіти призначає на посаду та звільняє з неї засновник (засновники) або уповноважений ним (ними) орган. У процесі формування положення про конкурс на посаду керівника ЗДО засновникам необхідно орієнтуватися на перелік загальних і професійних компетентностей, окреслених у професійному стандарті.

При розробленні посадової інструкції керівника ЗДО слід враховувати трудові функції, професійні компетентності (за трудовою дією або групою трудових дій, що входять до них), знання, вміння та навички, зазначені в професійному стандарті. Наприклад, у розділі посадової інструкції, де прописані основні завдання та обов'язки керівника, слід звернути увагу, що виконання таких професійних обов'язків, як забезпечення дотримання санітарно-гігієнічних, протипожежних норм, вимог з охорони праці, цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, забезпечення умов для організації освітнього процесу, фізичного та психічного розвитку дітей уможливується за умов розвинутої здоров'язбережувальної професійної компетентності, яка зазначена в професійному стандарті першою (згідно кодифікації стандарту – А1).

Професійний стандарт має стати для керівника дорожньою картою професійного розвитку. Вивчивши його норми, можна оцінити якість виконання трудових функцій, розвиненість тих чи інших компетентностей, намітити шляхи удосконалення професійної майстерності, спланувати підвищення кваліфікації, створити якісну внутрішню систему забезпечення якості освіти тощо.

При створенні чи розбудові внутрішньої системи забезпечення якості освіти радимо використовувати поради для директора «Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти».

Педагогічному працівникові, який претендує на посаду керівника ЗДО, необхідно орієнтуватися на вимоги професійного стандарту. Оскільки у

ньому окреслено фахові вимоги до посади керівника ЗДО, умови й засоби праці, зазначено перелік компетентностей (загальних і професійних), необхідних для повноцінного виконання професійної діяльності, це дає можливість претендентам на посаду керівника завчасно підготуватися, спланувати цей процес та обрати інструментарій для розвитку професійних компетентностей з урахуванням індивідуальних особливостей.

Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників затверджений постановою КМУ від 21.08.2019 № 800.

Пунктом 6 Порядку формами підвищення кваліфікації визначено такі:

- інституційна: очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева;
- дуальна;
- на робочому місці;
- змішана.

Відповідно до пункту 9 Порядку суб'єктом підвищення кваліфікації може бути заклад освіти (його структурний підрозділ), наукова установа, інша юридична чи фізична особа, зокрема фізична особа – підприємець, який провадить освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації педагогічних та/або науково-педагогічних працівників.

У повоєнний період у зв'язку з дистанційною роботою важливим напрямом є опанування керівником навичок цифрової грамотності, захисту свого цифрового профілю, користування безпечними інтернет-джерелами, володіння навичками цифрової безпеки, самостійного розроблення і наповнення професійного інформаційного контенту тощо. Сучасний керівник ЗДО має впевнено і критично використовувати цифрові технології і ресурси, цифрове освітнє середовище у професійній діяльності, повсякденному житті, комунікації, про що зазначено у професійному стандарті.

За результатами навчання за програмами підвищення кваліфікації у здобувачів освіти мають розвинутися й сформуватися професійні та загальні компетентності, що закладені в професійному стандарті.

Обласні інститути післядипломної педагогічної освіти є потужним ресурсом у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. На базі цих установ керівник за певним графіком може підвищити свій професійний рівень та пройти курси підвищення кваліфікації за встановленим законодавством порядком. У процесі розроблення програм підвищення кваліфікації рекомендуємо спиратися на професійний стандарт керівника (директора) ЗДО.

Розв'язати найскладніші питання, з якими стикаються педагоги дошкілля, можна завдяки об'єднанню педагогічних працівників для навчання, обміну досвідом і колегіального вибудовування траєкторії професійних дій.

Керівники ЗДО мають змогу під час взаємодії з колегами професійних спільнот розвивати свої фахові компетентності у напрямі управління закладом освіти, вдосконалювати особистісно-професійні якості з орієнтацією на професійний стандарт. Йдеться про опрацювання конкретних знань, умінь, навичок, компетентностей (загальних і професійних), визначених у професійному стандарті. Допомогу у цьому мають надати центри професійного розвитку педагогічних працівників.

Первинна професійна підготовка фахівців, спроможних здійснювати трудову діяльність на посаді керівника (директора) ЗДО, відбувається в закладах вищої освіти й передбачає підготовку на другому (магістерському)

Далі – на стор. 22

Продовження. Початок на стор. 19
рівні вищої освіти для здобуття освітнього ступеня «магістр». Освітня програма, за якою відбувається професійна підготовка фахівців, має обов'язково враховувати загальні й професійні компетентності, визначені у професійному стандарті, й будуватися з опорою на трудові функції, які майбутні фахівці будуть виконувати у професійній діяльності.

Сьогодні внесло свої корективи в освітнє життя та незмінним залишилося те, що всі ми маємо працювати заради наших дітей. Робота кожного надзвичайно важлива!

У стані війни діти дошкільного віку належать до найуразливішої категорії населення.

Згідно з листом від 29.03.2022 № 1/3737-22 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні» Міністерство освіти і науки України повідомляє, що одним із важливих пріоритетів в діяльності закладів освіти є забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу, які страждають від російської воєнної агресії.

Сьогодні всі учасники освітнього процесу більш, ніж будь-коли раніше, потребують психологічної підтримки і допомоги. В цей буремний час МОН вдячне кожному та кожній із понад 23 тисяч педагогічних працівників психологічної служби у системі освіти України, хто засвідчив високий професіоналізм і надає психологічні послуги в режимі 24/7, налагодив взаємодію з учасниками освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, проводить консультування через електронний «Кабинет психолога/соціального педагога», що створені на вебсайтах закладів освіти; здійснює інформаційну підтримку щодо джерел консультування, куди саме можна звернутися, розмістивши повідомлення у месенджерах, соціальних мережах (групи, канали, сторінки, чати тощо).

У зв'язку із введенням воєнного стану відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 МОН України листом від 25.02.2022 № 1/3276-22 рекомендувало тимчасово призупинити освітній процес у закладах дошкільної, загальної середньої і професійної (професійно-технічної) освіти.

Відповідно до листа МОНУ від 06.03.2022 № 1/3371-22 «Про організацію освітнього процесу» пріоритетом для всіх нас є забезпечення максимально можливої безпеки кожної дитини, кожного працівника системи освіти. У зв'язку з тим, що в частині регіонів України зберігається реальна загроза для життя та здоров'я мирних мешканців, а в більшості регіонів по кілька разів на день оголошується повітряна тривога, рекомендуємо організувати роботу закладів освіти у залежності від конкретної ситуації: тимчасове призупинення освітнього процесу (виконання працівниками закладів освіти заходів і завдань, що визначені військово-цивільною адміністрацією); організація освітнього процесу за дистанційною або змішаною формами навчання (за погодженням з військово-цивільною адміністрацією).

Також звертаємо увагу на необхідність психологічної підтримки дітей.

Відповідно до листа МОНУ від 30.05.2022 № 1/5735-22 «Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні» зауважуємо, що будь-які потрясіння в суспільстві, особливо такі серйозні,

як війна, коли багато громадян України втратили рідних і близьких людей, житло, роботу, звичний стиль життя і продовжують перебувати у стані невизначеності – сприяють збільшенню випадків домашнього насильства.

Суголосно до статті 1. Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, між колишнім чи теперішнім подружжям або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Під час війни від домашнього насильства найбільше страждають традиційно вразливі категорії – жінки, діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю, вимушені переселенці.

Діти відчують на собі подвійний вплив війни. Якщо у родині, де відбувається домашнє насильство, є діти – не варто тішити себе ілюзіями, що вони нічого не помічають й на них така ситуація ніяк не вплине. Діти все бачать, усе відчують, й нездорові стосунки між батьками можуть травмувати їх навіть більше за те, що вони побачили на війні.

Дитина – свідок (або очевидець) насильства – теж постраждалий від домашнього насильства.

Відповідальність за домашнє насильство несе кривдник із числа таких осіб: 1) подружжя; 2) колишнє подружжя; 3) наречені; 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя); 5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти; 6) особи, які мають спільну дитину (дітей); 7) батьки (мати, батько) і дитина (діти); 8) дід (баба) та онук (онучка); 9) прадід (прабаба) та правнук (правнучка); 10) вітчч (мачуха) та пасинок (падчерка); 11) рідні брати і сестри; 12) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племянниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онучка); 13) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або вшивовленими; 14) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням; 15) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

У листі МОНУ від 22.06.2022 № 1/6894-22 «Про методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в літній період» зазначається, що організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку в літній період в умовах воєнного стану відбувається з урахуванням низки чинників.

Головне завдання закладів дошкільної освіти – зосередитись на збереженні, зміцненні й відновленні фізичного, психічного та духовного здоров'я дітей.

Діяльність закладів дошкільної освіти в літній період в умовах воєнного стану в Україні необхідно спрямувати на організацію змістовної, різноманітної

діяльності не лише з метою оздоровлення дітей, забезпечення їх активного відпочинку, закріплення й розширення уявлень про довкілля, а й для здійснення психолого-педагогічної підтримки. Тому надзвичайно важливо гнучко підходити до організації роботи ЗДО та налаштовувати освітній процес так, щоб він був комфортним і нетравматичним для дітей і педагогів.

Планування освітнього процесу

Планувати організацію освітнього процесу в літній період слід таким чином, щоб максимально забезпечити психологічний комфорт дітей та всіх учасників освітнього процесу, налагодити умови для відновлення їхньої нервової системи, посилити реабілітаційний напрям, активізувати роботу психологічної служби або практичного психолога при ЗДО, передусім убезпечити освітнє середовище і налагодити необхідний психолого-педагогічний супровід освітнього процесу.

Важливе завдання педагогів ЗДО – допомогти дітям подолати негативні наслідки травмуючих подій та адаптуватися до нових обставин їхнього життя. Саме тому до планування освітнього процесу в літній період в умовах воєнного стану педагогічним працівникам необхідно залучати практичних психологів ЗДО й враховувати їхні рекомендації під час здійснення освітньої діяльності. Під час організації взаємодії з дітьми працівникам ЗДО слід послуговуватися листом МОН від 12.12.2019 № 1/9-766 «Щодо комунікації з дітьми дошкільного віку з родин учасників ООС/АТО, внутрішньо переміщених осіб та організації взаємодії з їхніми батьками».

Також планування освітнього процесу має відбуватися з орієнтацією на тривале перебування в природному середовищі із залученням усіх природних ресурсів (повітря, вода, сонце, пісок, рослини, природне довкілля тощо), які сприяють загальному розвитку дитини та її освіті в цей період.

Освітня діяльність ЗДО здійснюється на основі розробленого плану роботи на навчальний рік і літній період, що схвалюється педагогічною радою закладу та затверджується його керівником (лист МОН від 07.07.2021 № 1/9-344 «Планування роботи закладу дошкільної освіти на рік»). План роботи літнього періоду може бути як складовою плану роботи закладу на навчальний рік, так і окремим документом.

Календарне планування в літній період здійснюється вихователями на тих самих підставах, за такими самими вимогами, що й упродовж усього навчального року. Календарний план передбачає організацію життєдіяльності дітей протягом дня на день/тиждень (два тижні – для груп дітей раннього віку).

Календарному плануванню освітньої роботи передують перспективне планування комплексів ранкової гімнастики та гімнастики після денного сну, загартовувальних заходів із зазначенням назв процедур і норм загартовування, форм взаємодії з батьками (назва заходу, тема, дата проведення), завдання щодо виховання культурно-гігієнічних навичок. Вкрай важливим є формування та закріплення питань щодо культурно-гігієнічних навичок, які мають бути відображеними в плануванні вихователя.

Модель календарного планування освітньої роботи з дітьми на літній період вихователі обирають самостійно: за режимними моментами, сферами життєдіяльності, лініями розвитку;

графічну, текстову тощо. Вона може бути спрощена, проте має відповідати вимогам внутрішнього локального документа (інструкції з діловодства закладу чи положення про планування).

Безпека життєдіяльності

У реаліях сьогодення особливо значущим є розуміння, що життя постає найвищою цінністю людини (Загальна декларація прав людини, Декларація прав дитини, Конвенція про права дитини, нормативні документи ЮНІСЕФ), а потреба в безпеці є однією з базових потреб особистості (А. Маслоу). У Законі України «Про освіту» метою дошкільної освіти визначено забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

Іншим важливим чинником, який необхідно врахувати під час планування й організації освітнього процесу, є загальна ситуація, яка склалася в Україні у зв'язку з воєнними діями. Тому слід приділити увагу заходам безпеки в разі надзвичайної ситуації. Відповідно до додатка 3 до листа МОН «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні» від 02.04.2022 № 1/3845-22 розроблено наступні пам'ятки: «План дій вихователя в разі укриття в приміщенні закладу», «План дій на випадок блокування», «План дій евакуації за межі закладу», «Як діяти в разі надзвичайної ситуації».

Одним із пріоритетних завдань літнього періоду має стати формування в дошкільників свідомого ставлення до власної безпеки, формування в них навичок безпечної поведінки та стресостійкості, збереження життя та здоров'я (фізичного, психологічного, емоційного). Тому варто під час літнього періоду провести Тиждень безпеки дитини. У його межах слід організувати освітню діяльність з дітьми за такими напрямками: правила безпеки під час евакуації, мінної безпеки (правила мінної безпеки, UNICEF розробила спеціальний комікс «Суперкоманда проти мін»); правила дорожнього руху; правила поведінки на вулиці, у транспорті, при зустрічах з незнайомими людьми; правила безпечної поведінки під час відпочинку на сонці, у лісі, біля водойми; користування електричними й газовими приладами; запобігання харчовим отруєнням і кишковим інфекціям та ін.

Одна зі складових безпечної освітнього простору – інформаційна безпека дитини. Дорослим (педагогам, батькам) слід постійно спілкуватися з дітьми, бути поруч, відповідати на їхні запитання, враховуючи вікові особливості. Водночас у розмові з дітьми обов'язково наголошувати, що нас захищають і ми перемаємо.

При проведенні роз'яснювальної роботи серед вихованців щодо необхідності дотримання ними правил безпеки важливо говорити, що ми знаємо, як убезпечити себе, повторювати правила, як поводитися під час обстрілів; закріплювати інформацію, яку дитина має знати відповідно до віку (власне прізвище та ім'я, адресу, кого з дорослих і де можна знайти, якщо дитина опинилась сама).

Важливо здійснювати систематичний моніторинг стану здоров'я (фізичного, психологічного) дітей дошкільного віку впродовж дня, співпрацювати із батьками дітей або законними представниками дитини та організувати зворотний зв'язок.

Далі – на стор. 23

Продовження. Початок на стор. 19
Організація освітнього процесу в разі епідемічної небезпеки

Літній період починається 1 червня і закінчується 31 серпня. Рівень епідемічної небезпеки визначається рішенням Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Згідно з підпунктом 2 пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19)» на період встановлення карантину власником установи, організації або уповноваженим органом може змінюватися режим роботи закладу.

Із керівними принципами та заходами щодо безпечного функціонування ЗДО, а також розвитку дітей і підтримки працівників можна ознайомитися в постанові головного державного санітарного лікаря України від 06.12.2021 № 23 «Про затвердження Тимчасових рекомендацій щодо організації протиепідемічних заходів у закладах дошкільної освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)».

Організація освітньої взаємодії з дітьми

Враховуючи, що більшість ЗДО припинила свою роботу внаслідок воєнних дій, необхідно організувати освітню діяльність у літній період з урахуванням специфіки індивідуальної роботи, керуваної вихователем, самостійної діяльності дітей та обов'язково організувати психолого-педагогічний супровід усіх учасників освітнього процесу. Звісно, сьогодні підтримки потребують усі діти, однак організація освітнього процесу має бути різною з урахуванням умов, в яких вони опинилися: проживають у місцевості воєнних дій; проживають у районах, де не здійснюються воєнні дії; проживають в Україні, куди родини тимчасово переїхали або евакуйовані; проживають у місцевості, що тимчасово перебуває під окупацією; залишилися без одного або двох батьків, мають батьків та інших родичів, які перебувають у лавах ЗСУ та ін.

Педагог повинен віднайти у своїй діяльності найліпші та найпродуктивніші способи зрозуміти кожну дитину та підтримати її. Команда UNICEF Ukraine підготувала добірку тілесних ранкових ігор за матеріалами психологині Світлани Ройз. Файл з іграми для зняття стресу у дітей легко завантажити на телефон і використовувати у випадках, коли немає зв'язку.

Важливо пам'ятати, що зараз і діти, і дорослі навряд чи зможуть грати в ігри чи реалізувати практики із закритими очима, адже у стресовому стані люди намагаються контролювати всі процеси, які відбуваються навколо. Якщо дитина в стані сильного стресу, то краще торкатися тільки тих частин тіла, що закриті одягом. Торкатися рекомендовано не поверхнево чи лоскочучи, а наче проминаючи тіло дитини. Якщо дитина просить повторювати якусь гру багато разів – погоджуйтеся, адже саме ця гра для неї найбільш терапевтична.

Під час планування різних форм організації життєдіяльності слід враховувати стан дітей, їхній настрій і віддавати перевагу різним формам взаємодії, як-от: бесіди про природу, пору року, про тварин; читання художніх творів з інсценуванням; образотворча діяльність: малювання, ліплення, конструювання тощо, що може відволікти дитину; різноманітні ігри з дітьми, адже

для дитини дошкільного віку гра – це насамперед досвід, їхнє життя – це провідний вид діяльності.

Під час організації роботи з дітьми рекомендуємо уникати таких тем: про родину, адже зараз багато родин розкидано по різних країнах, ви можете мати справу з дітьми, які втратили когось із рідних; про війну, озброєння, небезпечні ситуації, пов'язані з воєнними діями; про мирне життя – це, з одного боку, приємні спогади, а з другого – зайве нагадування про те, чого нині складно досягти.

Під час спілкування з дітьми рекомендуємо відповідати лише на поставлене запитання.

У літній період педагоги зазвичай здійснюють освітню діяльність переважно фізкультурно-оздоровлювального напрямку з метою зміцнення здоров'я вихованців. Наголошуємо, що актуальним залишаються наразі інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію фізкультурно-оздоровлювальної роботи в дошкільних навчальних закладах у літній період».

Під час організації освітньої взаємодії з дітьми доречно використовувати такі форми роботи, як ранкова гімнастика на свіжому повітрі (з урахуванням небезпечної ситуації), заняття з фізичної культури, рухливі ігри та вправи, свята і розваги, туристичні походи, квести тощо. Фізична активність допоможе дітям зняти психоемоційне напруження, поліпшити настрій та сприятиме загальному фізичному розвитку дошкільників.

Для забезпечення успішного літнього відпочинку та оздоровлення дітей в умовах закладу дошкільної освіти необхідно дотримувати виконання основних завдань роботи закладу на літній період і провести відповідну підготовчу роботу, яка передбачає:

- інструктаж з питань безпеки життєдіяльності дітей, техногенної, пожежної безпеки та цивільного захисту, охорони праці працівників закладу;
- поповнення та поновлення матеріалів для батьків (пам'ятки, буклети, рекомендації) щодо відпочинку з дитиною, профілактики травм і нещасних випадків із дітьми в літній період, інформації з домедичної допомоги дітям;
- забезпечення дидактичними іграми та матеріалами для організації хudoжньої діяльності дітей на вулиці;
- забезпечення іграшками для ігор з вітром, піском, водою тощо.

На початок літнього періоду затверджують режим дня в усіх вікових групах, відповідно до орієнтовного розподілу часу на процеси життєдіяльності дітей та чинної програми, за якою працює заклад.

Улітку в закладі дошкільної освіти слід створити умови для максимального перебування дітей на свіжому повітрі, денного сну та різних видів відпочинку, відповідно до віку дітей. При цьому необхідно забезпечити одяг, взуття та головні убори дітей відповідно до температурного режиму і стану погоди.

Також протягом дня слід забезпечити відповідний повітряний, руховий і питний режим дітей дошкільного віку.

Виятком є такі несприятливі умови, як: сильний вітер; температура повітря вище 35°C у затінку; злива, гроза; підвищений радіаційний фон тощо.

Послідовність різних видів діяльності та форм роботи з дошкільниками потрібно змінювати з урахуванням певних умов: погода, вік дітей та характер попередньої діяльності. Слід забезпечити логічне чергування спокійної діяльності та рухової активності дітей, правильний розподіл фізичного навантаження протягом усього дня.

Для того щоб зробити кожен день цікавим, пізнавальним для дітей, збагатити їхній життєвий досвід позитивними емоціями та власними відкриттями, радимо організувати діяльність за принципами тематичних тижнів. Наприкінці такого тижня доцільно провести підсумковий день – це може бути тематичний день, розвага чи спортивне свято, виставка малюнків чи поробок.

Ранковий прийом дітей є найбільш сприятливим часом для введення дітей у тему тижня/дня (відповідно до перспективного планування) і надасть можливість вихователю зацікавити дітей, зосередити їхню увагу на тих моментах, які стануть предметом обговорення, дослідження цього дня. Під час прийому слід співпрацювати з батьками вихованців і приділяти увагу зворотному зв'язку з ними, особливо це стосується категорії дітей, які були в місцевості бойових дій.

У ранковий час доцільно передбачити індивідуальну роботу, бесіди, спостереження (за об'єктами та явищами природи), трудові доручення (чергування), різноманітні види самостійної діяльності дітей.

Протягом дня вихователь має організувати різноманітну самостійну діяльність дітей за їхнім вибором: образотворчу діяльність з використанням пластиліну, олівців, фарб, фломастерів; розфарбовування; конструювання з будівельного матеріалу, паперу, природного матеріалу, ігрового матеріалу LEGO; дослідно-експериментальну діяльність тощо. Щоб самостійна діяльність дітей була дієвою і різноманітною, варто заздалегідь продумати й організувати для дошкільників спеціально облаштовані осередки. Це можуть бути:

- художньо-творчий (закріплені плівка чи старі шпалери в ігрових павільйонах, матеріали для образотворчої діяльності);
- експериментальний (виносні центри води та піску, невеликі ємкості з матеріалами для експериментів);
- ігровий (атрибути для ігор-драматизацій, сюжетно-рольових, творчих ігор; настільно-друковані ігри та ігри, виготовлені власноруч тощо);
- будівельно-конструювальний (різні види конструкторів, залишкові та природні матеріали тощо);
- природничий (знаряддя праці для роботи на городі, у квітнику; матеріали для спостережень тощо).

Якщо на території закладу є «екологічна стежина» чи територія закладу освіти флористично багата і різноманітна, радимо проводити екологічні прогулянки та квести, різні види праці, спостереження за об'єктами та явищами природи, ігри природничо-екологічного змісту.

Більшу частину роботи з дошкільниками в літній період педагоги проводять на свіжому повітрі, тому рекомендуємо віддавати перевагу організації ігрової діяльності. У літній період у багатьох закладах дітей об'єднують у різновікові групи, тому під час добору ігор радимо враховувати не лише вікові особливості дітей групи, а й їхні уподобання та інтереси. Перевагу слід віддавати самостійним, вільним і сюжетно-рольовим іграм. Особливу увагу під час педагогічного супроводу ігрової діяльності необхідно приділяти ігровій взаємодії та організації спілкування дошкільників, враховуючи стан дітей, настрої і облаштоване середовище.

Робота з дітьми в другій половині дня спрямована переважно на організацію різноманітної ігрової діяльності. Доцільними будуть розваги, які можна

провести на свіжому повітрі: ляльковий, настільний чи інший вид театру; дитячі концерти; спортивні, музичні, літературні дозвілля; читання художньої літератури з продовженням, розповідання казок та ін.

Зміст вечірніх прогулянок потрібно планувати з урахуванням усієї діяльності дітей протягом дня (спостереження, ігри, праця, фізичні вправи, індивідуальна робота, бесіди з батьками вихованців тощо) та з огляду на необхідність зменшити навантаження на дитину.

Робота з батьками

Звертаємо увагу закладів дошкільної освіти, де призупинено освітній процес у зв'язку з воєнними діями, на те, що педагоги продовжують виконувати свої обов'язки – вони виконують функцію модераторів, які пропонують педагогічну підтримку родинного виховання батькам. Щоб цей супровід був дієвим, радимо вихователям дотримувати послідовності та системності. Для цього в календарному плануванні на місяць/тиждень визначають теми та завдання, які будуть надані батькам у доступному форматі конкретного регіону (Вайбер, Телеграм за наявності комунікацій). Необхідно враховувати запити батьків щодо інформаційної підтримки, організувати зворотний зв'язок і дізнаватися, з яких напрямів освітньої діяльності (творчий, інтелектуальний, фізичний) батьки потребують інформаційної допомоги. Для закріплення та формування у дітей знань і вмій у межах вибраних тем педагогічної підтримки родинного виховання рекомендуємо добирати і відправляти батькам невеликі завдання з урахуванням можливостей кожного вихованця.

У роботі з батьками доцільно використовувати онлайн-матеріали, розміщені на сайті МОН «Сучасне дошкільня під крилами захисту», «The LEGO Foundation» – ігрові онлайн-взаємодії для дошкільнят.

На допомогу батькам дошкільників педагоги та дитячі психологи за підтримки МОН створили телеграм-канал «Підтримай дитину» (<https://t.me/pidtrimaidditynu>), де розміщено прості рекомендації, ігри та розвивальні вправи, які можна виконувати в сховищі, вдома чи під час евакуації.

Матеріали (ігри, вправи, завдання, аудіоказки, словесні ігри, завдання для артикуляційної гімнастики тощо) оновлюються щоденно. Всі публікації доступні для використання за наявності мобільного телефону та навіть нестабільного Інтернету. Це допомагає вимушено переміщеним родинам користуватися матеріалами без перешкод. Варто зазначити, що частина матеріалів розроблена чи адаптована для дітей з ООП.

Організація освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у період воєнного стану

В умовах воєнного стану важливим є продовження здобуття дошкільної освіти дітьми з ООП за місцем їх тимчасового перебування, максимальне збереження кадрового потенціалу педагогічних працівників, які забезпечували навчання дітей з ООП, створення безпечного освітнього середовища та надання якісних психолого-педагогічних послуг.

Відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти, затвердженого постановою КМУ від 10.04.2019 № 530, на підставі заяви одного з батьків (інших законних представників) дитини з ООП та висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, наданого інклюзивно-ресурсним

Закінчення. Початок на стор. 19
центром, керівник закладу дошкільної освіти утворює інклюзивну групу та організовує інклюзивне навчання з урахуванням рівня підтримки, рекомендованого ІРЦ.

Психологічний супровід учасників освітнього процесу

Через збройну агресію російської федерації особливої підтримки потребують зараз усі: діти, батьки, співробітники ЗДО, усі учасники освітнього процесу. Однак у центрі особливої уваги мають бути ті учасники освітнього процесу, які перебувають у складних життєвих обставинах: діти з категорії внутрішньо переміщених осіб та їхні сім'ї; особи, які проживають на окупованих територіях або в зоні бойових дій; діти, батьки, педагогічні працівники, які зазнали насильства або потерпіли від дій окупантів та інші.

До подій, пов'язаних саме з війною в країні, і таких, що є причиною психотравм, належать: втрата родичів, близьких людей, тривале перебування у бомбосховищах, у ситуаціях підвищеної небезпеки, очікування інформації про зниклих рідних, переїзд до іншого місця або країни, адаптація до нових соціокультурних умов. Ці чинники спричиняють велику напругу, тривожність, розвиток невротичних станів, депресії у дітей і дорослих. Основними симптомами перенесеної травми в дітей, як зазначають психотерапевти, є порушення сну, настрою. Також можуть виникати фізіологічні реакції (свербіж, енурез, втома), діти можуть бути роздратованими, сумними, замкнутими, скаржитись на головний біль тощо.

З одного боку, проживання дітьми стресових станів, пов'язаних із війною, спричиняє низку негативних наслідків, що проявляються в станах тривожності, гіперактивності або навпаки апатії, неможливості розслабитися. З другого боку, у дітей виявляється посилення розвитку патріотизму, прояву активності, турботливості, відповідальності, бажання бути корисним, що сприяє розвитку соціальної активності дитини. У першому випадку діти потребують спеціального психолого-педагогічного супроводу та допомоги, а в другому – підтримки у розвитку набутих позитивних якостей.

Окрім того, слід зазначити, що, коли батьки дітей дошкільного віку перебувають у стані тривоги, страху, тривалого напруження або відчувають інші негативні емоції/стати, це напряму позначається на загальному психологічному й фізичному стані їхніх дітей. Діти, які пережили травматичні події та відчувають у себе небезпеку через війну, мають розлади на комунікативному, когнітивному, психоемоційному рівнях. Це може проявлятися в домінуванні агресивної поведінки, підвищеній гіперактивності, порушеннях сну, концентрації уваги, проявах підозрілості, недовіри до знайомих та навіть близьких людей, розладах настрою, небажанні комунікувати з іншими тощо. Це все ускладнює процес нормального розвитку дитини та перешкоджає її повноцінному вихованню, освіті та соціалізації.

За таких умов істотно зростає роль психологічної служби системи освіти.

Міністерство освіти і науки України надало закладам освіти методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій».

Для того щоб розробити ефективну програму роботи з дітьми на літній період в умовах воєнного стану, практичному психологу необхідно володіти також прийомками діагностики

стану дитини. Для цього можна використати проєктивні методи («Малюнок тварини, якої не існує», «Малюнок настрою», «Малюнок родини» та інші). Також практичний психолог має бути спроможним аналізувати стан дитини, виявляти ознаки тривожності, використовуючи метод педагогічного спостереження, психологічні методи діагностики стану вихованця.

Діти середнього дошкільного віку ставлять багато запитань, саме тому їхній вік називають віком «чому́чок». Вони можуть звертатися із запитаннями про війну, про насилля. Важливо не відвертатися, не казати «заспокойся», а уважно слухати та коротко надавати правдиву інформацію відповідно до віку дитини.

Не слід підіймати ті аспекти, про які дитина не запитує. Важливо бути відвертими, проте це не означає, що говорити потрібно все. Діти через казки вже знають, що існує добро і зло. Але все, що ви говорите, має бути правдою, інакше можна втратити довіру дитини. Відповіді «Я не знаю» теж нормально.

Важливо бути підготовленим до розмови. Інколи дорослому складно відповісти на запитання дитини. У такому разі просто скажіть, що вам потрібен час, щоб надати відповідь. Але обов'язково знайдіть час, щоб поговорити з дитиною пізніше.

Запитання в дітей дошкільного віку можуть виникати неодноразово.

Упевніть дитину в тому, що ви готові спілкуватися з нею в будь-який момент.

Діти засвоюють інформацію по-різному: кожен у своєму індивідуальному темпі.

Під час взаємодії та спілкування з дітьми важливо допомагати їм висловити свої почуття. Реакція дошкільників на травматичний стрес може бути різною.

Але спільним для всіх є те, що вони реагують ускладнено, оскільки діти не навчені реагувати на стрес, у них ще немає досвіду. І дорослим потрібно виводити дітей з цього стану. На думку фахівців, дуже важливо допомогти дітям висловити свої почуття.

На допомогу педагогічним працівникам закладів дошкільної освіти у контексті роботи з подолання кризових ситуацій та ліквідації їх наслідків в освітньому середовищі рекомендуємо Пам'ятку для керівників закладів освіти («Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту»: навчально-методичний посібник. – К. : Агенство «Україна». – 2015. – 176 с.).

Листом від 10.06.2022 № 1/6267-22 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України» Міністерство освіти і науки України зосереджує увагу на тому, що в умовах воєнної агресії російської федерації в Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та територіальної цілісності України.

Стратегічні підходи до національно-патріотичного виховання дітей та молоді визначені в Указі Президента України від 18.05.2019 № 286/219 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання».

Постановою КМУ від 09.10.2020 № 932 затверджено План дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки.

Постановою КМУ від 30.06.2021 № 673 затверджено Державну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на період до 2025 року.

Відповідно до листа МОНУ від 22.06.2022 № 1/6887-22 «Щодо збереження мережі закладів дошкільної освіти та захисту прав їх працівників» для забезпечення необхідних умов функціонування ЗДО і збереження чисельності працівників у них пропонуємо:

- провести комплектацію ЗДО із врахуванням демографічної ситуації в регіоні, освітніх потреб та запитів населення (збереження кількості груп і штатних розписів);
- зберегти мережу спеціальних груп;
- сприяти розвитку мережі ЗДО приватної форми власності;
- розглянути питання щодо можливості відкриття ЗДО (груп) на базі закладів загальної середньої освіти, вищої освіти тощо;
- відкривати групи з короткотривалим перебуванням дітей, групи «разом із мамами», групи вихідного дня та вечірні, зокрема і для дітей із числа внутрішньо переміщених осіб;
- для забезпечення належних умов із захисту всіх учасників освітнього процесу ЗДО:

– на одну групу дітей передбачити по два вихователі на кожну зміну та по два помічники вихователя на групу;

– зменшити кількість дітей у групах для дітей раннього віку – до 10; для дітей дошкільного віку – до 15;

– запровадити різний режим роботи ЗДО (від 2 до 12 годин);

– передбачити різні форми організації освітнього процесу: очна, змішана, дистанційна (педагогічна підтримка сімей), зокрема і для дітей, які з родинами тимчасово знаходяться поза межами нашої країни.

Звертаємо увагу, що Санітарним регламентом для дошкільних навчальних закладів, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 № 234, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14 квітня 2016 р. № 563/28693, передбачено нові, спрощені вимоги до закладів дошкільної освіти (груп), відкритих у тому числі в житлових і нежитлових приміщеннях.

У разі реорганізації, закриття ЗДО (переважно у сільській місцевості), просимо враховувати думку територіальної громади.

Особливу увагу звернути на збереження усіх посад і штатних одиниць, передбачених Типовими штатними нормативами дошкільних навчальних закладів, затвердженими наказом МОНУ від 04.11.2010 р. № 1055, які є обов'язковими для врахування органами місцевого самоврядування та органами управління освіти і науки при затвердженні штатних розписів ЗДО.

Зважаючи на норми частини другої статті 64 Закону України «Про освіту», накази МОН, якими затверджено штатні нормативи закладів освіти, є обов'язковими до виконання органами місцевого самоврядування.

Відповідно до частини першої статті 571 Закону України «Про освіту» (зі змінами) працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, і навіть тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були

вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується, зокрема, організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку та інших виплат, передбачених законом.

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, їх представники, посадові особи (керівники, голови, начальники), органи управління (структурні підрозділи) у сфері освіти приймають у межах своєї компетенції рішення, обов'язкові до виконання на відповідній території, для реалізації державних гарантій, визначених частиною першою цієї статті, в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду).

Відповідно до статті 10 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-ІХ заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором.

Роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати.

Під час воєнного стану працівники можуть виконувати завдання у штатному режимі або за межами робочого приміщення, адміністративної будівлі (дистанційно). Порядок і підстави дистанційної роботи передбачено законодавством про працю.

Відповідно до статті 602 КЗпП за дистанційною формою організації праці робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Законодавством визначено способи виконання завдань за межами робочого місця (адмінбудівлі), при цьому можна виконувати іншу роботу, пов'язану з освітнім процесом.

У згаданих випадках оплата праці здійснюється в повному обсязі відповідно до законодавства. У разі відсутності організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, оголошується простій щодо окремих працівників або структурних підрозділів відповідно до статті 34 КЗпП.

У частині третій статті 113 КЗпП зазначено, що за час простою, коли виникла виробнича ситуація, небезпечна для життя чи здоров'я працівника або для людей, які його оточують, і докіль не з його вини, за ним зберігається середній заробіток.

Відповідно до пункту 8.3.3 Галузевої угоди між МОН України та ЦК Профспілки працівників освіти і науки України на 2021-2025 роки, що зареєстрована Міністерством економіки України 18.06.2021 за № 12, сторонами рекомендують керівникам установ та закладів освіти забезпечити оплату простою працівникам, включаючи непедагогічних та тих, які працюють за сумісництвом, не з їх вини в розмірі середньої заробітної плати.

В'ячеслав ШИНКАРЕНКО, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Академії, кандидат педагогічних наук, доцент;
Валентина КУПРІСНКО, Людмила КЛІМОВА, Наталія МІХІНА, Ірина МАЗУР, старші викладачі кафедри

Про хід і результати запровадження Концепції та Стандарту Нової української школи в 1-4 класах.

Науково-методичний супровід

Навчати і виховувати так, щоб у кожному серці запалити вогник пізнання, мислення, добра.

Реформа Нової української школи дала великий поштовх до зміни розуміння та значення освіти в сучасному просторі. Найважливішими агентами змін при впровадженні реформи «Нова українська школа» були і залишаються вчителі, а також управлінці закладів освіти всіх рівнів.

Учителі отримали не просто новий зміст освіти, вони отримали нове розуміння побудови освітнього процесу, нові технології, методи, форми, інструментарій.

Найперше вчитель повинен організувати самостійну діяльність учнів, в якій кожний оволодів би низкою здатностей до якісних професійних дій, самонавчання, самоуправління, адаптації, особистісної готовності до майбутнього. Саме він створює середовище, в якому стає можливим вироблення кожним учнем на рівні розвитку його інтелектуальних та інших здібностей, певних компетентностей формування особистісних якостей, формування вмінь самостійно вирішувати в умовах невизначеності, вироблення вмінь розробляти багатоваріантні підходи до реалізації плану дій, формування навичок і прийомів усебічного аналізу ситуацій. Створенню такого середовища сприяють новітні технології, які впливають на професіоналізацію учнів, сприяють їхньому дорослішанню, формують інтерес і позитивну мотивацію на навчання.

У 2017-2018 н. р. у Дніпропетровській області для участі в освітньому експерименті «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» включено чотири пілотних заклади освіти: Кам'янська гімназія № 39; Дніпровська СЗШ № 143; Павлоградська СЗШ № 9; Солонянська СЗШ № 1 (опорний заклад) смт Солоного.

Перші класи (235 учнів) почали вчитися за новим освітнім Державним стандартом початкової школи, принципами якого є:

- презумпція талановитості дитини, цінність дитинства, радість пізнання, розвиток особистості, здоров'я, безпека;
- упровадження ключових і предметних компетентностей;
- створення безпечного освітнього середовища;
- організація навчального процесу із застосуванням діяльнісного

підходу на інтеграційно-предметній основі з перевагою ігрових методів.

Одним із викликів, який постав перед школою – організація освітнього середовища класів. Тут головним питанням було якісне матеріально-технічне забезпечення, адже в нових класах мало бути комфортно й приємно навчатися. Пілотні класи НУШ зараз забезпечені всім необхідним навчальним обладнанням відповідно до наказу МОН України від 13.07.2017 № 1021. Матеріально-технічна база створювалася за кошти місцевого бюджету. Безкоштовно було отримано конструктор Лего (лего-дупло «Шість цеглинок» та набори лего-систем). Багато дидактичного матеріалу протягом року було роздруковано вчителями та зроблено руками дітей під час освітнього процесу та спільною роботою з батьками.

Діти початкового шкільного віку дуже чутливі до оцінки. Вчителі уважно ставилися саме до цієї вікової особливості своїх учнів при оцінюванні. У зв'язку з цим змінилося й нове оцінювання учнів. Воно стало формувальним.

За формувальним оцінюванням відстежується особистісний розвиток дитини та хід опанування нею навчального досвіду як основи компетентності.

Таке оцінювання дозволяє:

- вибудовувати індивідуальну траєкторію розвитку учнів;
- оцінити або визначити досягнення дітей на кожному з етапів освітнього процесу;
- вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню;
- мотивувати учнів до прагнення здобути максимально можливі результати;
- виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, відсутність побоювання помилитися, переконання у своїх можливостях і здібностях, створення ситуації успіху для дитини, формування у неї віри у власні сили.

Для здійснення формувального оцінювання вчителі заповнювали Свідоцтво досягнень учня, яке потрібне для того, щоб дати батькам і учням зрозумілий та структурований зворотний зв'язок про те, що відбувалося протягом навчального року.

За результатами формувального оцінювання вчителі мали змогу корегувати навчальний процес, свою роботу, а також вибудувати індивідуальну освітню траєкторію учня на майбутній навчальний рік згідно потреб:

- заохочувати до активних форм пізнавальної діяльності;

– сприяти формуванню навички свідомого читання;

– акцентувати увагу на виявленні старанності та зосередженості під час практичних завдань;

– удосконалювати навичку усного рахунку;

– сприяти розвитку уваги та концентрації;

– удосконалювати мовлення, а саме навички висловлюватися українською мовою;

– звернути увагу на розвиток дрібної моторики;

– сприяти підвищенню самооцінки;

– залучати до творчості;

– організація наставництва серед учнів;

– соціалізація деяких учнів у колективі;

– виховання толерантного ставлення до оточуючих.

На кафедрі дошкільної та початкової освіти Дніпровської академії неперервної освіти лягла велика відповідальність за хід реформи. Робота будується через оновлення нормативної бази, змісту навчальних програм і підручників, самоосвіту, підвищення кваліфікації, підготовку та проведення семінарів, конференцій, тренінгів, знайомство з інноваційними та авторськими програмами, із міжнародними тенденціями розвитку педагогічної науки та практики. Дякуючи сучасним інформаційним технологіям, дефіциту в інформації немає. Процес освіти і самоосвіти вчителя відбувається постійно і поступально.

Підвищення кваліфікації педагогіє

Система роботи побудована так, щоб вчитель весь час підвищував свій професійний рівень, **розвивав вміння:**

– організувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання);

– конструювати та реалізувати сучасні програми навчання молодших школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій;

– діагностувати освітній процес і складати індивідуальні програми поступального розвитку учня, створювати умови для ефективного формувального оцінювання;

– організувати дослідницьку роботу, керувати проектною діяльністю школярів;

– організувати культуромовне освітнє середовище;

– проектувати власну програму особистісного професійного зростання;

цінності, ставлення:

– дитиноцентризм, партнерство, цінність особистості;

– готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток;

– відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі всіх учнів;

– просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність);

– здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, визначати індивідуальні професійні потреби;

Для курсів підвищення кваліфікації розроблені навчальні програми та плани за блочною системою:

• Забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі.

• Нова українська школа: стратегії впровадження нового Державного стандарту початкової освіти на засадах компетентісно-діяльнісного підходу та педагогіки партнерства.

• Нормативно-правове забезпечення школи першого ступеня. Вимоги до ведення журналу в 1-4 класах. Нові моделі оцінювання сформованості ключових і предметних компетентностей в НУШ.

• Реалізація концептуальних засад реформування початкової загальної освіти: дитиноцентризм, створення освітнього середовища, інтеграція змісту початкової освіти.

• Мовно-комунікативна компетентність.

• Математична та природнична компетентності.

• Гомадянська та історична компетентності.

• Основи інклюзивної освіти.

• Художньо-педагогічні технології в галузі «Мистецтво».

• Методика використання сучасних цифрових засобів навчання (інтерактивні мультимедійні комплекси, електронні підручники).

• Розвиток алгоритмічного мислення та навичок програмування учнів молодшого шкільного віку.

• Технології Лего в освітньому процесі початкової школи.

Відповідно до кожного блоку розроблені практичні матеріали. Для кожної групи створюються

Далі – на стор. 27

Закінчення. Початок на стор. 26
платформи Google Classroom, наповнені теоретичним, практичним матеріалом, новими освітніми технологіями, тестами для контролю.

Тренінгова підготовка

Тренінгові практики мають велике значення для вироблення професійних навичок будувати навчальний процес за вимогами реформи. В плани роботи внесені тренінгові практики за такою тематикою:

- Організація навчального процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтеграційно-предметній основі з перевагою ігрових методів.
- Проектна діяльність при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
- Використання квест-технологій при викладанні основ здоров'я.
- Методичні основи та інструментарій побудови сучасного уроку.
- Використання технологій критичного мислення.
- Ранкові зустрічі, як технологія психологічного комфорту та партнерських стосунків.
- Як побудувати партнерські стосунки з батьками.
- STEM-освіта для формування життєво необхідних компетентностей.

Через тренінгові навчання пройшло 204 обласних тренерів та 3415 вчителів майбутніх перших класів.

Велика системна робота проводиться з заступниками директорів з керівництва запровадженням змісту Нової української школи, це навчальні семінари, тренінги, обмін досвідом, створення власних навчальних програм, проектів.

Хорошою практикою співпраці Академії стало створення регіональних творчих лабораторій, шкіл педагогічної майстерності, фестивалів. Створено науково-дослідницькі лабораторії в закладах освіти, де вчителі ведуть наукові дослідження, створюють свої програми, навчальні посібники.

Залучення вчителів пілотних класів до роботи з кадрами

Учителі пілотних класів стали активними провідниками запровадження реформи. Створено обласний майстер-клас «Сучасний учитель – сучасний урок НУШ», на якому вчителі-пілотники проводять практичні заняття, розробляють власні проекти, вчать аналізувати власні здобутки, визначати і вирішувати проблеми.

Учитель пілотного класу Кам'янської гімназії № 39 Наталія Мельник стала переможцем обласного туру конкурсу «Учитель року – 2020» в номінації «Початкова освіта».

Майстер-клас – це ефективна форма передачі знань і вмінь, обміну досвідом навчання і виховання, центральною ланкою якої є демонстрація оригінальних методів освоєння певного змісту за

активної ролі всіх учасників. Це презентація досягнень конкурсанта як педагога, де він виконує роль «вчителя вчителів», розкриваючи методи, технології своєї роботи та оригінальні ідеї.

Наталія Валентинівна організувала дослідницьку діяльність учнів, приєднавши до неї конкурсантів. Були показані великі можливості використання нових технологій, форм роботи, партнерських стосунків.

Солонянський ліцей є експериментальним закладом за темою «Науково-методичні засади створення інноваційної моделі STEM-освіти». Учитель пілотного класу Валентина Іванівна Бугрієнко розробила систему відеоуроків – досліджень з інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Разом з учнями проводили досліди з повітрям і водою, світ невидимий, процес дихання та вимірювали об'єм своїх легень, як працює наше око, Сегнерово колесо – двигун, принцип роботи якого базується на реактивній дії води, що витікає. Всі уроки-дослідження викладені на платформі Ютуб і використовуються вчителями області та України. Учень четвертого класу Артем Кошевич посів I місце, провівши експеримент про Сегнерово колесо «Як працює наше око» (посилання на відео – <https://youtu.be/Fy8LKaOdr8>).

Методична підтримка педагогів

Проведення щорічних серпневих форумів для вчителів початкових класів, заступників директорів, керівників районних і міських методичних об'єднань, де розглядалися такі питання:

«НУШ: впевнений старт першого циклу, основні стратегії другого циклу початкової освіти». 2020 р.

- Стратегії мовно-літературної галузі другого циклу навчання НУШ.
- Стратегії математичної галузі другого циклу навчання НУШ.
- Формувальне оцінювання – оцінювання для навчання, оцінювання навчання. Ведення шкільної документації.

• Нові стратегії та ідеї для нового навчального року. Пілотування Державного стандарту початкової освіти НУШ у другому циклі.

• Сертифікація педагогічних працівників як оцінювання професійних компетентностей.

«НУШ: ресурс для розвитку успішного учня та творчого вчителя». 2021 р.

- Пілотування нового Державного стандарту початкової освіти НУШ – аналіз результатів.
- Творчий вчитель Нової української школи – запорука формування успішної особистості учня.
- Так починалася Нова українська школа: пілотування Державного стандарту початкової освіти. З досвіду роботи вчителів пілотних класів.
- Нетрадиційні форми, методи та прийоми оцінювання навчальних досягнень учнів на засадах

компетентнісного, діяльнісного підходів і педагогіки партнерства.

Організація та проведення обласних семінарів, круглих столів із залученням авторів підручників для Нової української школи. Така співпраця є ефективною для вчителів, методистів, оскільки дає можливість зрозуміти структуру, зміст, методичний апарат підручників, поспілкуватися з авторами.

Тематика круглих столів відповідає вимогам Концепції, новому державному стандарту, опануванню новими технологіями, оновленими педагогічним інструментарієм. Постійно кафедра організує і проводить міжнародні науково-практичні конференції з проблеми «Сучасні стратегії, цінності й пріоритети дошкільної та початкової освіти» в рамках науково-дослідної роботи кафедри.

Ознайомлення з ходом та результатами реформи відбувається і через роботу зі ЗМІ. Працівники Академії є постійними учасниками на обласних і міських телеканалах. Питання важливості співпраці з батьками, презентації нового змісту, співпраці з закладами освіти області. Ознайомлення з новими документами в НУШ, питання наступності між дошкільною, початковою та базовою школою. При сприятливій обласній раді створені ролики, що ілюструють велику роботу колективу кафедри та закладів освіти по запровадженню змісту Нової української школи. В Академії створено ресурс з відеозаписами всіх лекційних матеріалів відповідно до змісту навчальних програм.

На допомогу вчителям початкових класів, керівникам закладів освіти видано методичні рекомендації, нормативні документи, посібники, створено багато навчальних платформ.

Початкова школа – це найважливіша ланка. Тут закладається майбутнє, тут ростуть діти, які через кілька років прийматимуть важливі і відповідальні рішення, що впливатимуть на долю країни.

На що треба звернути увагу для оптимізації навчального процесу в Новій українській школі:

- Підвищення професійної майстерності педагогів. За трансформацій організації структури освітнього процесу у закладах освіти висувуються певні вимоги до готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності. Ними є: 1. Усвідомлення потреби запровадження освітніх інновацій у власній педагогічній практиці. 2. Інформованість про інноваційні освітні технології. 3. Зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність. 4. Готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом і організацією інноваційної діяльності. 5. Володіння практичними навичками освоєння освітніх інновацій.

• Тема інтеграції знань і методів навчання має стати пріоритетною

для вчителів початкових класів. Анкетування показало, що вчителі недостатньо розуміють цей підхід. Також треба дослідити те, що вчителі з сіл рідше практикують інтегроване навчання і менш оптимістичні в оцінці важливості інтеграції.

• Анкетування показало, що вчителі мало організовують роботу учнів у групах, трохи частіше – у парах. Переважно, у класі панує колективна та індивідуальна форми роботи. Тож варто зосередитися на збалансованому використанні різних форм організації роботи та вмінні застосовувати ту форму, яка дасть максимальний навчальний ефект у певній ситуації.

• Кожен другий третьокласник зазначив про надмірний шум у класах – переважно діти з середніх і великих класів. Проте така ситуація була й у класах з наповнюваністю менше 20 учнів. Тож потрібне збалансоване використання методів і форм організації роботи учнів, що зробить шум контрольованим.

• Умінням, які можна легко автоматизувати, приділяється більше часу, ніж умінням, які не підлягають автоматизації і кожного разу відбуваються по-новому. Потрібно приділити більше уваги інструментам, які розвивають критичне й системне мислення, творчість та ініціативність.

• Для розвитку творчого потенціалу учнів треба посилити на уроках дослідницьку діяльність, дискусії і спілкування з учителем, участь у дидактичних іграх, обмін досвідом, виявлення власної ініціативи.

• Разом із розвитком «м'яких навичок» – необхідно створювати на уроках умови для оволодіння на середньому й високому рівнях такими «твердими навичками» як читання з розумінням, критичне й системне мислення.

• Передбачити компетентнісні завдання й навчальні проекти для формування наскрізних умінь.

• Формувальне оцінювання – порівняно новий інструмент для педагогів. Тож необхідно, щоб кожен учитель досконально оволодів цим інструментом.

• Майже третина учнів відповіли, що рідко мають похвалу за успіхи від учителів. Також у них рідко запитують, чим вони хочуть займатися на уроках. Учителі мають розуміти важливість мотивування учнів і володіти різноманітними прийомами та методами підтримки, знатися на принципах педагогіки партнерства.

• Потрібно формувати в педагогів навичку надання зворотного зв'язку щодо навчального поступу, роботи й поведінки на уроці.

Нова українська школа – це школа компетентностей, яка співпрацює з батьками і враховує індивідуальність дитини.

Ольга ВІНОГРАДОВА,
старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Академії

Творчий вчитель Нової української школи – запорука формування успішної особистості учня

Реформування початкової освіти в Україні потребує системних змін не лише в змісті та методах реалізації державного стандарту початкової освіти, але й у технології роботи сучасного вчителя початкових класів.

У статті 56 Закону України «Про освіту» йдеться про те, що одним із обов'язків педагогічних працівників є постійне підвищення професійного рівня, педагогічної майстерності, загальної культури. Ця державна вимога органічно поєднується з процесом засвоєння педагогами нової нормативної бази, змісту нового стандарту і типових освітніх програм, нових підручників і посібників, що становить основу змісту початкової освіти; а також засвоєння нових принципів побудови сучасної початкової школи: інтергації, дитиноцентризму, партнерства та компетентного підходу до навчання. Опрацьовуючи та реалізуючи через свою педагогічну діяльність завдання реформи, вчителі початкових класів формують власний стиль роботи і створюють власний педагогічний досвід. Цей процес відбувається органічно, тому що виявляється, що мало знати зміст навчальних предметів і класичну методику їх викладання. Якою талановитою не була б людина, але якщо вона не буде постійно цікавитися новим, впроваджувати інноваційні технології – ніколи не стане сучасним учителем, який може задовольнити бажання батьків і бути готовим навчати сучасних учнів.

Своєю практикою вчителі початкових класів НУШ, що стали на шлях власного інноваційного розвитку, підтверджують: сучасний педагог – дослідник, для якого педагогічне дослідження є умовою розвитку професійної майстерності, тому що саме в умовах дослідницької діяльності стають реальними якісні зміни в педагогічному мисленні вчителя, відбувається інтенсивний розвиток його творчих здібностей, і в результаті – ефективне формування власного стилю педагогічної діяльності і досвіду роботи.

Педагог-дослідник орієнтує свою педагогічну діяльність на нові досягнення науки, прагне постійно підвищувати ефективність своєї роботи та результативність освітніх успіхів учнів, володіє вміннями практичного використання методів педагогічних досліджень, поривається до спілкування з розробниками нових програм і методик та педагогами-новаторами для ознайомлення з актуальними проблемами вітчизняної й зарубіжної педагогіки, передовим досвідом роботи, інноваційними технологіями, конструктивно сприймає нові ідеї, прагне з'ясувати їх зміст і переваги. Такий педагог має системне мислення, що виявляється в цілісному сприйнятті різних педагогічних явищ, здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, визначати перспективу свого подальшого професійного та загального розвитку, шляхи його досягнення. Такими педагогами-дослідниками в нашій області варто назвати вчителів пілотних класів, тренерів НУШ Наталію Валентинівну Мельник, вчителя-методиста гімназії № 39 м. Кам'янського, старших вчителів Павлоградського ліцею Світлану Володимирівну Хованську та Тамару Миколаївну Ессі-Езінг.

Наталія Мельник успішно впроваджує інтегроване навчання, технології програми розвитку критичного мислення, групові форми організації освітнього

процесу. Її уроки динамічні, яскраві, мають високий рівень ефективності.

Світлана Хованська працює над проектом «Екологічне виховання та уроки мислення серед природи в початкових класах». Працюючи над реалізацією проекту, Світлана Володимирівна надає перевагу розробці циклу уроків-спостережень в інтегрованому курсі «Я досліджую світ».

Тамара Ессі-Езінг досліджує тему «Розвиток критичного мислення молодших школярів». Результатом її роботи став методичний посібник, в якому вчитель демонструє особливості організації освітнього процесу та моделювання уроків за технологією розвитку критичного мислення.

«Особистість виховує особистість» – це азбука освітнього процесу. Тому таку виняткову роль відіграє перший учитель у навчанні й вихованні дитини – молодшого школяра. Особистісні якості педагога надають процесу навчання ціннісно-значущу спрямованість і своєрідність впливу через індивідуальну культуру спілкування, поведінку, почуття тощо.

Робота педагога – це не лише його власні інтереси, мотиви, плани. Він є посередником між дітьми та системою ідей, традиціями, культурою свого народу і людства. Його обов'язок – виховувати освічених людей, здатних примножувати здобутки людської цивілізації.

Для реалізації зазначених завдань необхідно, щоби зміст, методи навчання й виховання, ритм уроку, режим дня й тижня, етика спілкування, робота з батьками, дизайн середовища – усе працювало на дитячі потреби та вікові можливості, сприяло розвитку дитячих здібностей, не шкодило фізичному та психічному здоров'ю.

Педагогічні портрети вчителів початкових класів Дніпропетровщини різнобарвні, вони відображають власні напруження, а також дослідження особливостей роботи в НУШ педагогів області та країни.

Спеціалісти Академії неперервної освіти, старші викладачі кафедри дошкільної та початкової освіти О.М. Виноградова, Л.В. Писарева, К.К. Шахова в своїй методичній роботі враховують всі аспекти впровадження і поширення кращих педагогічних практик вчителів початкових класів області.

Щороку аналізуються та рецензуються матеріали з досвіду роботи вчителів початкових класів, які атестуються на встановлення звання «Учитель-методист». Таких робіт у 2022 році було 38. Усі представлені роботи відповідали встановленим вимогам і були рекомендовані до розгляду науково-методичною радою Академії.

Доброю традицією в нашій області стало проведення обласних фестивалів педагогічних інновацій освітян Дніпропетровщини «EDU_FEST Dnipro».

Так, в 2021 році в номінації «Педагогічні інновації вчителів початкових класів області в умовах впровадження Нового стандарту початкової освіти» для участі в конкурсі запропоновано 102 роботи. Перше місце отримали 9 робіт, II – 18, III – 23 роботи. Автори 52 робіт отримують сертифікати учасників фестивалю. Сертифікати переможців отримують 50 авторів розробок.

Відмінністю фестивалю 2021 року була наявність як авторських, так і колективних розробок: методичні та навчально-методичні посібники, інтерактивні

зошити, спецкурси. Наприклад, учасники методичного об'єднання вчителів початкових класів Марганецької СЗШ № 12 представили на розгляд журі конкурсу спецкурс з театрального мистецтва для розвитку творчих здібностей учнів в школі I ступеня.

Переважна більшість запропонованих на розгляд журі розробок орієнтована на актуальні напрямки роботи Нової української школи. Серед таких варто відмітити наступні роботи: «Впровадження авторського спецкурсу дослідницько-пошукової роботи учнів початкової школи «Юний дослідник» (авт. Бублик В.Ю., Платана С.О., Криворізька СЗШ ім. М. Решетняка); «Розвиток підприємливості та фінансової грамотності у 1-му класі» (авт. Колесник Ю.В., Вишнівська СЗШ); «Від маленького непосидька до майбутньої ділової людини» (авт. Кононенко К.О., Павлоградська СЗШ № 5); «Використання математичних настільних ігор в педагогічній технології «Щоденні 3» (авт. Оніщенко В.В., Покровська СЗШ № 4).

Найактивнішими учасниками обласного фестивалю педагогічних інновацій 2021 року були вчителі та педагогічні колективи школи I ступеня міст Кривого Рогу – 14 робіт, Кам'янського – 11 робіт, Покрова та Марганця – по 6 робіт, Павлограда – 5 робіт, Синельникового та Вільногірська – по 4 роботи.

Зараз спеціалісти з початкової освіти кафедри продовжують роботу з вивчення матеріалів, поданих вчителями початкової школи області за такими номінаціями: • «Формування наскрізних умінь та ключових компетентностей учнів початкових класів Нової української школи» (відповідальна О.М. Виноградова); • «Інтегроване та проектне навчання в змісті Нової української школи» (відповідальна Л.В. Писарева); • «Розвиток комунікативних здібностей, творчого та критичного мислення учнів початкових класів» (відповідальна К.К. Шахова).

Усього на розгляд подано 124 роботи.

Така кількість бажаних взяти участь у фестивалі свідчить про те, що педагоги з початкової освіти успішно опрацьовують зміст нового державного стандарту початкової освіти, уміло реалізують вимоги типових та модельної програм та накопичують власний досвід, який готові представити колегам.

Крім того, кафедра дошкільної та початкової освіти традиційно організовує конференції та круглі столи із залученням авторів підручників для НУШ, розробниками програм і дидактичних матеріалів, керівників і вчителів пілотних шкіл. Така робота дає можливість вчителям-практикам «наживо» поспілкуватися, а українським вченим, які розробляють новий зміст початкової освіти, заглибитись в авторські ідеї та напрацювання і висловити свої побажання.

У системі спеціалісти з початкової освіти кафедри працюють з керівниками шкільних, міських і районних методичних об'єднань. Ця робота є традиційною, але необхідною, тому що таким чином підтримується зв'язок із освітянськими громадами області: надаються консультації, проводяться конференції з обміну досвідом та семінари з нових напрямків роботи, здійснюється обмін думками між учасниками. Звичайно, пандемія і воєнний час вносять свої корективи, пряме спілкування між колегами замінюється роботою в Зумі, але життя продовжується і ми адаптуємось

до нових умов. Тож, методична робота є незмінною умовою роботи вчителя. Вона дає можливість знайомитись з педагогічним досвідом колег, які працюють в закладах освіти міста чи громади, адже багато з них практично використовували інноваційні системи, педагогічні технології, методи навчання і можуть поділитися власним досвідом роботи. Методична робота дає можливість об'єднати спільноту вчителів початкових класів школи, району, громади чи міста навколо спільної теми чи ідеї.

Ознайомлення та розповсюдження кращого досвіду роботи вчителів НУШ продовжується і під час роботи курсів вчителів початкових класів, які організують і ведуть старші викладачі О.М. Виноградова, Л.В. Писарева і К.К. Шахова. Так, на платформі Classroom пропонуються слухачам матеріали з досвіду роботи вчителів початкових класів області, під час навчання проводяться обговорення окремих тем відповідно до роботи в НУШ, проводяться конференції та робота «вільного мікрофону». Викладачі, що працюють зі слухачами курсів як правило, відкриті для запитань і консультацій. Варто відмітити, що вчителі початкових класів, які отримали досвід роботи в класах НУШ, із задоволенням діляться враженнями та напрацьованим досвідом. Така робота дозволяє компенсувати нестачу спілкування між колегами в умовах дистанційної роботи.

Отже, передовий педагогічний досвід – це творче, активне засвоєння і реалізація вчителем у практичній діяльності засобів і принципів педагогіки, інноваційних програм і технологій з урахуванням конкретних умов, особливостей дітей, учнівської спільноти й особи вчителя. Важливим його показником є стабільність. Це означає, що результати навчання і виховання мають бути перевірені часом. Перспективність передового педагогічного досвіду передбачає, що він є ефективним і у практичній діяльності інших педагогів, його можна поширювати, втілювати в життя.

Механізмом формування педагогічного досвіду можна назвати бажання оптимізувати свою роботу, виконувати її, використовуючи нові ідеї, технології, методи та прийоми, що дають можливість організувати освітній процес за новими вимогами, але без його перенасичення та ускладнення.

Метою інноваційної діяльності вчителя є намагання зробити освітній процес цікавим, доступним, динамічним і продуктивним. Аналіз роботи в класах НУШ показує, що саме такі уроки учнями сприймаються з цікавістю і бажанням вчитися, це спонукає до формування наскрізних умінь і загальних компетентностей, а це і є кінцевою метою сучасною початкової освіти.

Людмила ПИСАРЄВА, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Академії

Про результати пілотування Державного стандарту НУШ

Головна мета Нової української школи – це забезпечення кожній дитині рівного доступу до якісної повної загальної середньої освіти і безпечно, сучасне, здорове, комфортне, інклюзивне та мотивувальне для всіх учасників освітнього процесу середовище.

Перші пілотні класи – 235 учнів Дніпропетровщини: Кам'янська гімназія № 39, Дніпровська СЗШ № 143, Павлоградська СЗШ № 9, Солонянська СЗШ № 1 (опорний заклад) смт Солоняного стали учасниками пілотного Всеукраїнського освітнього експерименту «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти».

Пілотування Нової української школи в початкових класах тривало 4 роки – з 2017 до 2021. Метою пілотування було розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити навчально-методичне забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової освіти. Наразі точно можемо сказати: реформа НУШ була і є на часі.

Усе це стало можливим завдяки спільній роботі педагогів, керівників шкіл, розробників навчальних програм, батьків, а також усіх установ, які надавали підтримку в упровадженні реформи.

Пілотування відбувалось у три етапи:

1. Організаційно-підготовчий етап (червень-жовтень 2017 р.), який містив розробку навчально-методичного забезпечення, створення робочої групи вчених і вчителів для науково-методичного супроводу пілоту, а також підготовку вчителів.

2. Формувальний етап (листопад 2017 р. - травень 2021 р.), під час якого відбувалось пілотне навчання, апробація та внесення корективів до навчально-методичного забезпечення для учасників пілоту, постійна наставницька підтримка вчителів шкіл-учасниць експерименту, а також моніторинг і проміжне коригування процесу.

3. Узагальнювальний етап триватиме впродовж 2021 р., і під час нього робоча група підіб'є підсумки проекту, сформулює висновки, а також поширить кращі практики пілотування.

Одним із викликів, який постав перед школою у 2017 році, була організація освітнього середовища класів. Тут головним питанням стало якісне матеріально-технічне забезпечення, адже в нових класах мало бути комфортно й приємно навчатися. Пілотні класи НУШ зараз забезпечені всім необхідним навчальним обладнанням

відповідно до наказу МОН України від 13.07.2017 № 1021. Матеріально-технічна база створювалася за кошти місцевого бюджету. Заклади освіти безкоштовно отримали конструктор Лего (лего-дупло «Шість цеглинок» та набори лего-систем). Багато дидактичного матеріалу протягом року вчителі роздрукували та зробили діти під час освітнього процесу та спільно з батьками.

У класних кімнатах створено освітні осередки. Проте вчителі зазначають, що площа класів дещо замала для повноцінного облаштування деяких центрів. Тому, наприклад, центр відпочинку (з килимом для сидіння та гри) винесено за межі класів у шкільні рекреації.

Один із принципів НУШ – партнерство, насамперед між школою та батьками. У новому законі «Про освіту» прописано, що останні несуть відповідальність за навчання дитини і повинні їй допомагати. Батьки активніше долучаються до процесу прийняття рішень щодо організації навчального середовища. Батьки, вчителі і діти є повноправними членами освітнього процесу і співпраця між ними допомагає досягти докорінно інших, кращих результатів.

Також, відповідно до вимог НУШ, змінилася система проведення батьківських зборів. Це вже не обговорення, яка дитина – хороша чи недуже, спокійна чи гіперактивна. Учителі проводять тренінги, на яких роз'яснює педагогіку партнерства та яким чином батьки мають допомагати. Батьків залучають до організації активного відпочинку, планування екскурсій тощо. На практиці, впровадження педагогіки співпраці з батьками пілотних класів позитивно впливає на учнів і приносить відповідні результати.

Втілити головну мету НУШ – змінити освітнє середовище, впровадити навчання для життя – можливо завдяки партнерству з батьками, так вважають учителі пілотних класів.

«Діти приходять до школи з відкритою душею, з щирим бажанням добре вчитися. Малюка лякає навіть думка про те, що на нього можуть дивитися як на ледаря чи невдаху. Бажання добре вчитися – красиве людське бажання, що осяває зміст дитячого життя, світ дитячих радощів», – ці слова В.О. Сухомлинського спонукали вчителів уважно ставитися саме до цієї вікової особливості своїх учнів при оцінюванні.

За результатами впровадження формувального оцінювання вчителі мають змогу корегувати освітній процес, свою роботу, а також вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію кожного учня на

майбутній навчальний рік згідно потреб:

- заохочувати до активних форм пізнавальної діяльності;
- сприяти формуванню навички свідомого читання;
- акцентувати увагу на виявлення старанності та зосередженості під час практичних завдань;
- удосконалювати навичку усного рахунку;
- сприяти розвитку уваги та концентрації;
- удосконалювати мовлення, а саме навички висловлюватися українською мовою;
- звернути увагу на розвиток дрібної моторики;
- сприяти підвищенню самооцінки;
- залучати до творчості;
- спонукати наставництво серед учнів;
- створювати умови для соціалізації деяких учнів у колективі.

Моніторинг процесу впровадження нових підходів до навчання в початковій школі показав, що підвищився рівень фахової підготовки вчителів.

Учителі стали обізнанішими щодо компетентнісного навчання. В цьому їм допоміг онлайн-курс початкової школи EdEra, матеріалами сайту Нова українська школа. Вчителі оцінили ці матеріали як дуже корисні, високо вони оцінили і «Порадник для вчителя». Вчителі: Любов Іванівна Олех, Валентина Іванівна Бугрієнко, Тамара Миколаївна Ессі-Езінг, Світлана Володимирівна Хаванська, Наталія Валентинівна Мельник, Анна В'ячеславівна Новікова, Наталія Олександрівна Зінчук, Інна Андріївна Головка мали чітке розуміння щодо змін у власній діяльності, які вимагає новий стандарт. Більше часу приділяли своєму професійному розвитку, обираючи альтернативні шляхи самоосвіти. Сприймали і впроваджували інноваційні підходи в навчальній діяльності: ігрові, інтегровано-предметні.

Навчання у СЗШ № 9, гімназії № 39 відбувалось за програмою під редакцією Р. Шияна, а у СЗШ № 143 і Солонянській СЗШ № 1 – за програмою під редакцією О. Савченко. Майже всі вчителі користувалися частково або повністю модельними програмами з математики, «Я досліджую світ», інтегрованим курсом українська мова і література. У першому класі стержневими були 34 теми модельної програми, а в 2-4 класах 9 тем інтегрованого курсу ЯДС. Тематика тижнів чи місяців була цікавою та захоплюючою для учнів.

У 2019 році р з ініціативи МОН України громадською організацією «Центр підтримки освітніх реформ» у співпраці з Командою

підтримки реформ МОН за фінансової підтримки Швейцарського бюро співробітництва та міжнародного фонду «Відродження» провели дослідження рівня сформованості наскрізних умінь учнів початкової школи. У ньому взяли участь 3-ті класи, серед яких і пілотні НУШ.

Для аналізу застосовували чотирирівневу шкалу – високий, достатній, середній і низький рівні. Учні працювали в групах переважно по 6 осіб.

Понад половина груп учнів на достатньому та високому рівнях володіють усіма наскрізними вміннями з чинного Держстандарту (читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами).

Немає жодного наскрізного вміння, за яким би у третьокласників у груповій взаємодії домінували показники низького рівня.

Учні пілотних класів показали кращі результати за вміннями: співпраця, ухвалення рішень, розв'язання проблемних завдань, обґрунтування власної позиції, ініціативність, творчість.

Жодна група не продемонструвала розвиток «читання з розумінням» на низькому рівні, водночас на високому рівні – лише 22 % груп учнів.

Наскрізні вміння, які потребують когнітивних зусиль (читання з розумінням, здатність висловлювати свої думки, критичне та системне мислення) проявляються в груповій взаємодії гірше, ніж наскрізні вміння, пов'язані з емоційною та сферою комунікації.

Учні на достатньому та високому рівнях спроможні керувати власними емоціями та зберігати позитивний емоційний фон під час виконання компетентнісних завдань; виявили вміння запобігати конфліктним ситуаціям; продемонстрували вміння працювати в групах.

Низькі результати виявлено з розвитку умінь критичного та системного мислення – 42 % груп учнів мають результати низького та середнього рівнів, лише 7 % – високого. 46,75 % груп учнів продемонстрували ініціативність на низькому та середньому рівнях.

Найбільшу частку результатів низького рівня (21,5 %) виявлено

Далі – на стор. 30

Закінчення. Початок на стор. 29 з розвитку вміння обґрунтовувати власну позицію.

Експерти провели спостереження за 546-ми уроками з різних предметів: української мови та/або літературного читання (220), математики (133) та з курсу «Я досліджую світ» або з природознавства/основ здоров'я/трудового навчання (125).

На уроках переважає загальнокласна форма організації роботи учнів, якою керує вчитель, а роботи учнів у парах та невеликих групах на уроці відводиться приблизно 5 хвилин (13 % часу).

Робота учнів у парах майже вдвічі довша на уроках у пілотних школах, ніж у спеціалізованих школах та закладах загальної середньої освіти.

Майже дві третини урочного часу (приблизно пів години) учні займаються адаптивною активністю: слухають учителя, працюють у зошитах, із підручником, беруть участь у перевірці знань тощо.

На неадаптивну активність (проявляють творчу/дослідницьку активність, беруть участь у дидактичних та інших іграх, проявляють позитивні або негативні емоції тощо) припадає приблизно 10-13 хвилин. Серед них виявлення власної ініціативи в середньому триває менше хвилини.

Розмовним навичкам приділяється чимало уваги протягом дня,

проте активність, за якої учні виступали б ініціаторами спілкування (наприклад, проводили інтерв'ю, опитування) трапляються рідко.

Учні проводили власні спостереження вдвічі рідше, ніж переписували записи з дошки; проводили експеримент в дев'ять разів рідше, ніж слухали, як учитель читає. При цьому, якщо врахувати, що учні опрацьовували літературні тексти приблизно в 2,5 рази частіше, ніж читали й опрацьовували інформаційні тексти, рідко читали карти, плани, діаграми, таблиці та ще рідше досліджували моделі геометричних об'єктів або створювали щось із різних матеріалів, то, роблять висновки дослідники, інформація про довкілля і можливості взаємодії з ним через дослідження (спостереження та експеримент) і роботу з різними матеріалами, представлені в навчанні молодших школярів у обмеженому вигляді.

Спостереження за роботою педагогів також показують, що вчителі пілотних шкіл збалансованіше застосовують різні форми організації роботи учнів, пропонують на уроках активності, які сприяють розвитку творчості, комунікабельності, застосуванню теоретичних знань для подолання викликів.

Дослідження показало, що батьки проявляють високу повагу й

довіру до вчителя й більше налаштовані на жорсткішу дисципліну. Експерти запитували, чи питають батьки у своїх дітей про те, які в них взаємини з вчителем. Малий відсоток цим цікавляться. А це один із чинників, які впливають на навчання. Здебільшого, батьки цікавляться оцінками й домашнім завданням.

10 % батьків вважають, що першочерговий виклик, який потребує вирішення в школі – нова система оцінювання. Серед батьків учнів непілотних шкіл про таку проблему сигналізували лише 1 % анкетованих.

Ймовірною причиною такого занепокоєння є недостатня поінформованість батьків учнів пілотних закладів освіти про нові підходи до оцінювання, про переваги формульованого оцінювання, про те, як, послуговуючись свідомством досягнень учня, можна дізнатися про його навчальні успіхи.

Експерти звертають увагу, що скасований табель не дав відповіді на питання про те, що дитина вміє, які особисті досягнення має, але виявилось, що частині батьків це й не важливо, їх більше цікавила конкретна оцінка. Вочевидь, нова система оцінювання потребує додаткової уваги в частині роз'яснення її ідеї, змісту та переваг серед батьків.

Найбільш позитивними змінами НУШ вчителі та директори назвали новий зміст освіти, зміну освітніх стандартів, більшу свободу педагога, дитиноцентризм, педагогіку партнерства, сучасне освітнє середовище, більшу автономію закладу освіти, справедливе фінансування, демократичне управління закладом та зменшення документообігу;

99 % директорів переконані, що передбачені реформою НУШ зміни здатні покращити якість шкільної освіти в Україні. Така ж сама частка керівників переконана, що реформа НУШ продовжуватиметься і далі, повною мірою або принаймні частково;

Здебільшого позитивно НУШ оцінюють і батьки. 3-поміж батьків учнів пілотних шкіл таких 81 %, спеціалізованих закладів – 55 %, загальноосвітніх шкіл – 51 %. Із принципів НУШ батьки третьокласників найбільше підтримують дитиноцентризм, виховання на цінностях і педагогіку партнерства.

Детальніше ознайомитися з результатами та рекомендаціями (перший етап, 2019-2020 рр.) дослідження можливо за посиланням https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/2021/Monitoring/Monitoring_vprovadzheniya_reformy_NUSH_rezultaty_ta_rekomendatsiyi_26_02.pdf.

Катерина ШАХОВА, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Академії

Поради психолога Світлани Ройз для батьків

1. Дбайте про себе, про свій власний ресурс. Втоmlені батьки пропускають дитячі сигнали. Нереалізовані – часто намагаються реалізуватися за рахунок дитини. Будьте впевненими та реалізованими. У будь-якій ситуації повторюйте собі: «Я найкращий батько чи мама для своєї дитини! Я можу припуститися помилки у вихованні, але вона стане директивною лише у разі постійного повторення. Та навіть тоді все можна зцілити любов'ю».

2. Не кидайтеся на барикаду виховання одразу. Часто буває, що, повертаючись додому, батьки тут-таки беруться дитину виховувати. Важливо розуміти, що діти спершу сприймають емоції, а саму інформацію із затримкою на 7-10 секунд. Тож намагайтеся говорити повільніше. Дитина – це не ви! Не переносьте на неї свої емоції, думки і життєвий досвід. Не треба покладати на дитину весь тягар дорослого розуміння, співвідносьте його дозу з віком. Пам'ятайте, що перед вами дитина – говоріть повільно й робіть паузи замість того, щоб повторювати одне й те саме, не отримуючи очікуваного відгуку. Якщо вас переповнюють емоції, зробіть кілька глибоких і повільних вдихів-видихів. Це дозволить пригадати наступні поради і втілити їх.

3. Проявляйте свою любов, робіть це щиро. Батькам здається, що дитина від початку впевнена у батьківській любові. Це не так. Погана поведінка – це сигнал про те, що дитина втратила душевну рівновагу, їй чогось бракує. Так діти, яким не вистачає тілесних проявів любові, обіймів, поцілунків, можуть битися або, навпаки, виснути у вас на шії. Тому показуйте свою любов! Увага потрібна і успіху, і невдачі. Відзначайте кожен найменший дитячий успіх і радійте йому, а не лише критикуйте за невдачі. Дитина потребує вашої уваги, навіть якщо вона виражається в осуді та повчаннях. Навіть якщо ви не можете негайно висловити своє ставлення до якогось вчинку, дайте дитині зрозуміти, що ви це побачили. Так само помічайте й хороше, даруйте своє схвалення також. Акцентуйте увагу на тому, що вийшло цього разу і на тому, до чого ще треба докласти зусиль.

4. Уникайте порівнянь із собою на кшталт «Ет, я у твої роки...». До певного віку ви – недосяжний ідеал для своєї дитини. Йй до вас нізащо не дотягнутися. Порівнюючи дитину з собою, ви штовхаете її або до перфекціонізму, або у безвихідь. Хіба ви цього прагнете? Мабуть, просто бажаєте своїй дитині щастя. А для цього їй треба бачити щасливих батьків. Дитина несвідомо тягне на себе всі проблеми родини, відтворює всі невиявлені емоції. Важливо розібратися у собі, знати напевно, що ви сердитесь саме на дитину, а не на свого партнера, співробітника чи шефа. Якщо так сталося, визнайте це, скажіть: «Пробач. Я роздратований, але це не через тебе».

5. Завжди пам'ятайте: ви передасте дитині те, що маєте самі на цей момент. Свій досвід, стереотипи, те, що передали вам батьки, дідусі, бабусі та ще більш далекі пращури. Ймовірно, це можуть бути й помилкові судження, але кожне – безцінний досвід. Розповідайте дитині про свої помилки і про те, чого вони вас навчили. Помилки – це розвиток, а бездоганність статична і нежива.

6. У вільну хвилинку складіть список рис, які ви бажаєте бачити у своїй дитині, а потім чесно поставте позначки поряд із тими, в яких ви можете бути для неї взірцем. Ви здивуетесь, дізнавшись, що найбільше вимагаєте від дитини того, чого не маєте самі. Дозвольте собі бути звичайною неідеальною людиною, і вам буде значно легше дозволити цю неідеальність дитині. Ніколи не пізно почати зцілювати себе. Що більш вільними та щасливими ви будете, то менше директив захочете давати своїй дитині.

7. Сваріть дитину тільки за порушення тих вимог, які колись були чітко сформульовані. У переважній більшості випадків дитина не капостить, а просто намагається розсунути кордони. Вона росте, і це для неї так само природно, як дихати. Дозвольте їй! Ваше завдання – встановити чіткі і тверді межі. Вони мають бути послідовними і гнучко змінюватися з віком дитини та масштабними трансформаціями в суспільстві. Якщо ви хочете, аби дитина перепрошувала за свої помилки, дайте їй

приклад для наслідування і завжди просіть пробачення за свої. Сміливо зізнавайтесь, що чогось не знаєте, і пропонуйте шукати відповіді разом.

8. Дитині дуже важливо належати. Робіть те, що можете на цей момент, тільки не ігноруйте, не жеміть геть. Дитина сприймає це як маленьку смерть. Навіть якщо вас обох захопили емоції і ви почули від своєї дитини «Я тебе ненавиджу!» або «Краще б я взагалі не народжувався!», будьте дорослим. Скажіть: «Навіть якщо я зараз здаюся тобі чудовиськом, знай, що я люблю тебе, нікуди тебе не відпущу і нікому не віддам».

9. Пам'ятайте, що в більшості дітей домінує права півкуля мозку. Це означає, що діти передусім сприймають емоції, інтонації, почуття, з якими ви говорите, а ви, навпаки, сконцентровані на змісті. Вам, як більш досвідченому перемовнику, треба вийти зі своєї половини, пройти на половину дитини, відчути її емоції, заспокоїти, і лише потім намагатися щось пояснити. Головне правило тут – що більше збуджується одна сторона перемовин, то більш розслабленою і спокійною має стати інша. Під час конфлікту це непросте, тому не перекладайте це завдання на дитину.

10. Краще підтримайте, ніж оцініть. Наші оцінки та оцінювання взагалі впливають на емоційний стан і подальший розвиток дитини. Уникайте оцінок, щоб дитина спиралася на свої внутрішні відчуття, а не на схвалення оточуючих. Кажіть дитині не те, за що ви її любите, а те, що ви любите в ній.

11. Підтримуйте самостійність. Коли дитина намагається робити щось нове, заохочуйте, будьте поруч, але не робіть це за неї. Ваше головне батьківське завдання – відкрити перед дитиною двері, допомогти розкрити свій потенціал, а не прожити життя за неї.

12. Не приносьте себе в жертву інтересам дитини. Вона це відчуває і носить у собі відчуття провини. Стежте за своїм рівнем щастя, щоб потім у сварці не випалити ненароком: «Я заради тебе, а ти...!». Будьте щасливі! Це найкраще, що ви можете зробити для своєї дитини.

Природнича галузь НУШ: впевнений старт в адаптаційному циклі базової освіти

Про особливості реалізації природничої галузі у 2022-2023 н. р.

Відповідно до Типової освітньої програми для 5-9 класів загальної середньої освіти, модельна навчальна програма – це документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета, інтегрованого курсу та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством. Модельні навчальні програми можуть бути розроблені для всього рівня базової середньої освіти (5-9 класи) або окремо для кожного циклу: адаптаційного циклу (5-6 класи) та циклу базового предметного навчання (7-9 класи).

Спираючись на модельні навчальні програми, заклад освіти може розробляти навчальні програми предметів, білінгвальних курсів, інтегрованих курсів, що мають містити опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено Державним стандартом та/або відповідними модельними навчальними програмами.

Наразі гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» надано шістьом модельним навчальним програмам з природничої освітньої галузі для закладів загальної середньої освіти:

– «Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» (авт.: Біда Д.Д., Гільберг Т.Г., Колісник Я.І.);

– «Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» (авт. Коршевнік Т.В.);

– «Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» (авт.: Шаламов Р.В., Каліберда М.С., Григорович О.В., Фіцайло С.С.);

– «Природничі науки. 5-6 класи (інтегрований курс)» (авт.: Білик Ж.І., Засекіна Т.М., Лашевська Г.А., Яценко В.С.);

– «Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» (авт. Бобкова О.С.);

– «Довкілля. 5-6 класи (інтегрований курс)» (авт. Григорович О.В.).

З модельними навчальними програмами можна ознайомитися на офіційних сайтах МОН України (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>) та Інституту модернізації змісту освіти (<https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/pryrodneycha-osvitnia-haluz/>).

Зміст курсу «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс) для закладів ЗСО (авт.: Біда Д.Д., Гільберг Т.Г., Колісник Я.І.) та його структура побудовані на основі спірального принципу неперервного розширення та поглиблення знань

з певної проблеми; структурно-функціонального принципу в описі та поясненні явищ, за якого досліджуються їхні елементи й залежності між ними в межах єдиного цілого. Цей курс реалізує діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, дослідницький, рефлексивний, проблемно-ситуативний та інші підходи до навчання.

Перевагою модельної навчальної програми «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс) для закладів ЗСО (авт. Коршевнік Т.В.) є орієнтованість на способи діяльності й ресурси, які допоможуть учням зрозуміти своє оточення, успішно з ним взаємодіяти. В основі опанування курсом – активна пізнавальна діяльність учнів індивідуально та в групі, співпраця з учителем та іншими особами, у процесі чого учні набувають досвіду. Пропонований зміст інтегрованого курсу структурований за темами. У назвах тем ключовим є дієслово, що характеризує діяльнісний характер змісту. Назви підтем сформульовано у запитальній формі з метою спонукати учнів ставити запитання і шукати на них відповіді.

Головною ідеєю інтегрованого курсу «Пізнаємо природу. 5-6 класи» для закладів ЗСО (авт. Шаламов Р.В., Каліберда М.С., Григорович О.В., Фіцайло С.С.) є підтримання й розвиток у підлітків інтересу до природи, її пізнання та вивчення, а не надання їм готових знань про довкілля. Ця ідея реалізується на основі дослідницьких методів і розв'язання різноманітних наукових і навчальних/життєвих проблем природничого характеру, під час яких учні й учениці здобуватимуть природничі знання. Основою змістової частини програми є методи пізнання природи й розв'язування навчальних/життєвих проблем природничої тематики.

Структура змісту курсу «Природничі науки. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів ЗСО (авт. Білик Ж.І., Засекіна Т.М., Лашевська Г.А., Яценко В.С.) є концентрично-спіральною. Це означає, що більшість змістових понять буде сформовано поступово: на рівні ознайомлення в 5-6 класах, більш детально – під час вивчення окремих природничих предметів у 7-9 класах і в старшій профільній школі. Змістові питання згруповано за об'єктами вивчення, притаманними певній науковій галузі з урахуванням спільних проблем, які є предметом вивчення кількох природничих наук. Це дає змогу водночас реалізовувати інтеграцію

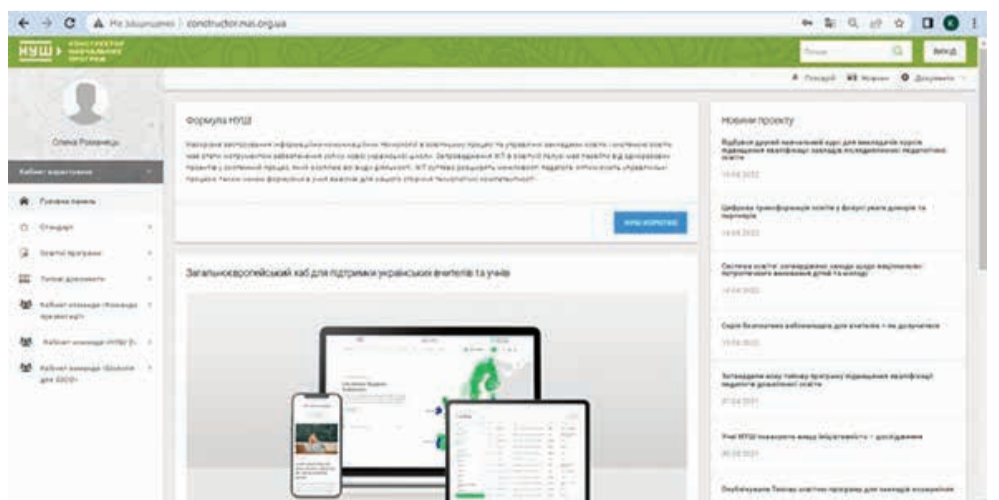

Про особливості конструювання навчальної програми в межах природничої галузі

Завданням учителя, після вибору модельної програми є створення власної навчальної програми, в якій він, враховуючи надану йому академічну свободу, зробить вибір педагогічних і технічних засобів досягнення запланованих результатів навчання, враховуючи всі вимоги Державного стандарту базової середньої освіти.

Для реалізації цієї можливості і полегшення вчителю роботи з документацією розроблений проєкт «Навчаємось разом» за підтримки МОН України, Українського інституту розвитку освіти, команди підтримки реформ МОН дієвий інструмент «Конструктор навчальних планів і програм». Ця електронна платформа, доступна за адресою <http://constructor.nus.org.ua/>. Його новизна полягає в можливості оптимізувати, а тому спростити роботу вчителя з автоматизації розробки навчальних програм. Конструктор – це інструмент проєктування, що дозволяє вчителю структурувати навчальну програму за обраними параметрами. Він надає умови підвищення ефективності планування навчального процесу, активізації творчого потенціалу педагогів. Відповідно до нормативно-правових документів, зокрема Державного стандарту базової середньої освіти, є можливість долучити до навчального плану систематизовані освітні результати навчання з різноманітних освітніх галузей і циклів. До речі, «Конструктор» дозволяє створювати навчальні плани та програми не лише для базової середньої освіти, а також можна залучити документи і для початкової освіти.

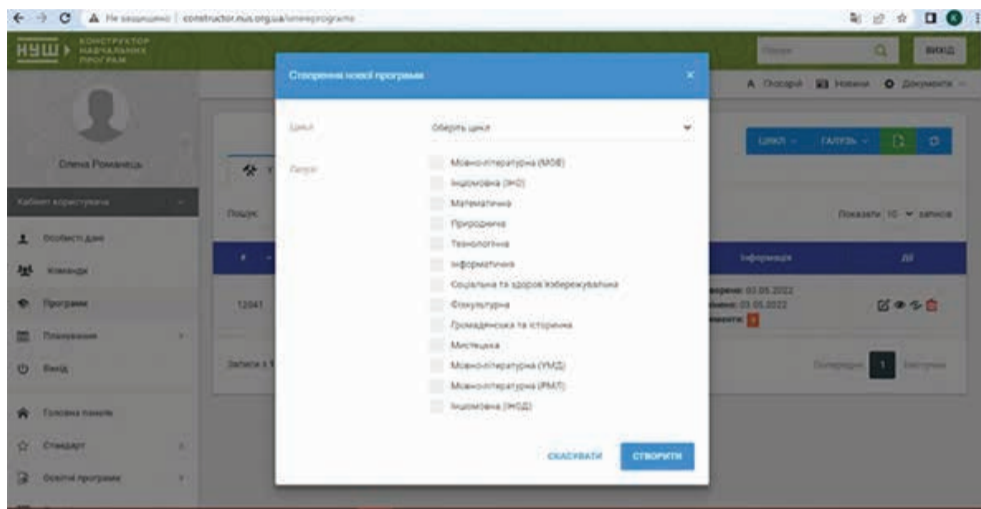
Далі – на стор. 32

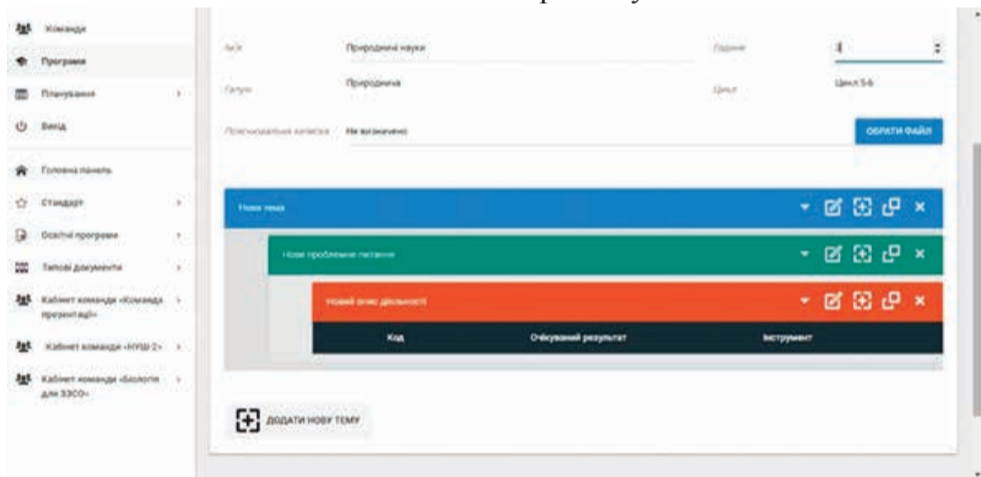
Продовження. Початок на стор. 31

Після реєстрації на платформі, користувач потрапляє до особистого кабінету, де окрім структурованої документальної бази є можливість створити «Кабінети команд» і працювати над навчальною програмою разом зі своїми колегами.

Для створення нової навчальної програми на основі обраної модельної програми необхідно в «Кабінеті користувача» в підменю «Програми» обрати створення нової програми.

Перед створенням нової навчальної програми «Конструктор» пропонує обирати відповідний «Цикл» і «Галузь», після цього будуть автоматично додаватись відповідні результати навчання згідно Державного стандарту базової середньої освіти.

Після цього можна додавати теми, відповідні проблемні питання підібрані під теми і очікувані результати навчання згідно нормативно-правової бази. Оптимізація процесу проектування навчальної програми завдяки «Конструктору навчальних програм та планів» дозволяє вчителю оптимізувати свою професійну діяльність.

Про особливості організації діяльнісного підходу в межах природничої галузі

Діяльнісний підхід у Новій українській школі відображає спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію. Головними напрямками діяльнісного підходу виступають:

- активний, самостійний та перетворювальний характер;
- розвиваюча спрямованість підходу – особистісний розвиток

учня, який характеризує становлення особистості, «саморозвиток» у процесі діяльності в світі природничої галузі, при цьому не просто індивідуальної, а спільної, колективної діяльності;

- особливості реалізації (організація й управління) діяльнісного підходу у навчанні – цілеспрямованість, мотиваційна обумовленість, самостійна або керована вчителем взаємодія учня з навколишньою дійсністю, коли відбувається розв'язання суперечностей

між репродуктивним і творчим пізнанням, раніше засвоєною інформацією та її новим обсягом тощо.

Результативна складова діяльнісного підходу стосується формування компетентностей (ключових і предметних), для опису яких використовуються такі поняття:

- «знає і розуміє» – знаннєві (фактологічні) результати – знаннева форма компетентності;
- «уміє і застосовує», «обчислює, аналізує, будує, трансформує» – результати, які вимагають активної діяльності – діяльнісна форма компетентності;
- «виявляє ставлення й оцінює» – ціннісна форма компетентності.

Ще на початку ХХ століття американський філософ і реформатор освіти Джон Дьюї розвинув концепцію «навчання через діяльність», основні принципи, якої ґрунтуються на врахуванні інтересів учнів, пізнанні через подолання труднощів, вільній творчій роботі і співпраці. У процесі розвитку та трансформації ідея діяльнісного підходу конкретизувалася та узагальнилася у вигляді трьох головних теоретичних положень: перманентне формування способу дій, які розвиваються в результаті навчальної діяльності та її управління. Діяльнісний підхід є основою методологічної стратегії викладання, що забезпечує системне

бачення цілісного освітнього процесу в його діяльнісній інтерпретації, забезпечує можливість розвитку індивідуальної освітньої траєкторії. Процес реформування освіти орієнтований саме на формування ключових і предметних компетентностей, які забезпечують вміння вирішувати різноманітні проблеми у майбутньому професійному та повсякденному житті. Рівень розвитку компетентностей є діяльнісною ознакою навчання та забезпечує достатні умови для мінімальної успішності на шляху до досягнення певного результату. Сучасні науковці, які займаються розвитком змісту освіти, а саме: О. Топузов, Л. Вішнікіна, В. Ільченко, В. Паламарчук, О. Савченко, А. Сиротенко наголошують на тому, що одним із головних елементів навчання є діяльність. Діяльнісний компонент змісту природничої освіти сприяє формуванню ключових компетентностей учнів. Переосмислення підходів до навчання спонукає приділяти увагу учнів не лише пошуку і запам'ятовуванню конкретної природничої інформації, а й практичному використанню та застосуванню при вирішенні проблемних ситуацій. Візуалізація навчального матеріалу за допомогою різноманітних моделей, карт, таблиць, схем, графіків, малюнків, діаграм, світлин природних явищ, художніх та наукових кінострічок спонукає до вивчення великої кількості інформації, розвиває вміння перетворювати текстову інформацію на візуальну, систематизувати та робити висновки. Щоб розв'язати проблему перетворення учня з об'єкта педагогічного впливу на суб'єкт навчання можуть бути використані творчі завдання, нестандартні уроки, дискусії, ігри тощо.

Краєзнавча робота ґрунтується на засадах діяльнісного підходу. Унаслідок відбувається поступова перебудова споживацької культури стосунків із природою та її ресурсами, формування в молоді якісно нового типу поведінки в довіллі, який базується на відповідальності за його стан, вмінні орієнтуватись у конкретній екологічній ситуації і знаходити доцільні шляхи подолання екологічних проблем. Краєзнавча діяльність формує в учнів любов до рідного краю, національну свідомість, відповідальність за свою родину, рідну землю, яку вони пізнають, а разом із цим і Україну. Краєзнавство створює умови для дослідницької роботи, які сприяють розвитку творчої ініціативи учнів, формуванню активної життєвої позиції, ціннісних орієнтацій, що відповідають потребам сталого розвитку. Планування краєзнавчої роботи будується на засадах міжпредметної інтеграції. Краєзнавчий матеріал поживляє процес сприйняття на уроках, продукує діяльнісну активність, розширює і поглиблює розуміння ними довілля, прищеплює уміння

активно впливати на нього. Систематична організація спостережень на уроках інтегрованих природничих курсів є частиною модельних програм і передбачає проведення спостережень за об'єктами та явищами, процесами природи та суспільно-економічного життя. У програмі зазначені пленерні види діяльності, які мають відбуватися безпосередньо на відкритому повітрі, серед природи. Якщо характерною рисою практичних методів є застосування одержаних знань на практиці, то основою самостійної роботи є одержання знань та їх застосування у набутті нових знань і виконання практичних завдань. Основними видами робіт є: організація метеорологічних і фенологічних спостережень у природі та первинна обробка їх результатів; створення природничих колекцій (зокрема мінералогічних, ботанічних); складання планів, блок-схем, картосхем природних ландшафтів; робота з джерелами краєзнавчої інформації. Отже, слід зазначити, що формування компетентностей учнів у галузі природничих наук відбувається на засадах діяльнісного підходу, в умовах організації різноманітних досліджень, з використанням краєзнавчого потенціалу місцевості.

Про особливості оцінювання навчальних досягнень учнів в межах природничої галузі

Учитель відчиняє двері.
Входиш ти сам.
Китайська мудрість

Метою природничої освітньої галузі є формування особистості учня, який знає та розуміє основні закономірності живої і неживої природи, володіє певними вміннями її дослідження, виявляє допитливість, на основі здобутих знань і пізнавального досвіду усвідомлює цілісність природничо-наукової картини світу, здатен оцінити вплив природничих наук, техніки і технологій на сталий розвиток суспільства та можливі наслідки людської діяльності у природі, відповідально взаємодіє із довіллям. Компетентнісний потенціал природничої освітньої галузі та базові знання зазначені в додатку 9 Державного стандарту.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з природничої освітньої галузі зазначені в додатку 10 Державного стандарту.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів складаються з таких компонентів:

- групи результатів навчання учнів, що охоплюють споріднені загальні результати;
- спільні для всіх рівнів загальної середньої освіти загальні результати навчання учнів, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі;
- конкретні результати навчання учнів, що визначають їхній навчальний прогрес за освітніми циклами;

Закінчення. Початок на стор. 31

– орієнтири для оцінювання, на основі яких визначається рівень досягнення учнями результатів навчання на завершення відповідного циклу.

Обов'язкові результати навчання учнів позначено індексами [6 ПРО 1.1.1-1], в яких скорочений буквенний запис означає освітню галузь, цифра на початку індексу вказує на порядковий номер року навчання (класу), на завершення якого очікується досягнення результату навчання, перша цифра після буквеного запису до крапки означає номер групи результатів навчання; цифра після крапки означає номер загального результату навчання; наступна цифра означає номер конкретного результату навчання; остання цифра означає номер орієнтира для оцінювання відповідного навчального результату. Звертаємо увагу, що вимоги до обов'язкових результатів навчання зазначено на завершення адаптаційного циклу базової середньої освіти, тобто навчання в 6 класі.

У Державному стандарті базової середньої освіти визначено чотири групи обов'язкових результатів у природничій освітній галузі:

1. Пізнання світу природи засобами наукового дослідження.

2. Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту.

3. Усвідомлення розмаїття і закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини; відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства.

4. Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту (індивідуально та у співпраці).

Групам обов'язкових результатів навчання відповідають загальні результати, які конкретизуються через конкретні результати навчання. Обов'язкові результати навчання вказують на рівень розвитку кожного вміння на завершення циклу. Вони є наскрізними в кожній навчальній темі й залежно від змісту й обсягу поставлених завдань їх досягають на уроці під час виконання певних видів робіт.

Оцінювання навчальних досягнень учнів 5 класу здійснюється відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 № 289 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти» (https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86195/).

Основними видами оцінювання є формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне).

Поточне формувальне оцінювання – це оцінювання для навчання, є важливим засобом підтримки учнів у навчанні. Поточне формувальне оцінювання здійснюють із метою допомогти учням усвідомити способи досягнення кращих результатів навчання. Поточне формувальне оцінювання здійснюється системно у процесі навчання.

Формувальне оцінювання передбачає двосторонній процес, в якому учень виступає рівноправним учасником навчання й оцінювання. Індивідуальна зорієнтованість такого процесу створює умови для формування адекватної самооцінки на основі пізнавальних досягнень, перетворення процесу контролю у навчання. Таке оцінювання дає можливість учням усвідомлювати й відслідковувати особистий прогрес та планувати подальші кроки з допомогою вчителя.

Для педагога формувальне оцінювання означає бути поруч з учнем і вести його до успіху. Системне залучення учнів до збирання та перевірки інформації про своє навчання допомагає їм ставати відповідальними й самостійними.

Вимоги щодо формувального оцінювання:

- триває весь період навчання (процесуальне);
- містить самооцінювання, взаємооцінювання, вчительське оцінювання (комплексне);
- є прозорим, узгодженим, аргументованим, відповідальним, чесним, заперечувати усі види соціальної і культурної нерівності та дискримінації (демократичне);
- передбачає демонстрацію вмінь у різних видах діяльності (багатоаспектне).

Учитель має право добирати форми, методи та інструменти оцінювання, спираючись на нормативні рекомендації і освітні технології, що він використовує, а також зважаючи на індивідуальні особливості учнів.

Ключовою ланкою в системі контролю в закладах ЗСО є поточний контроль, що проводиться систематично з метою встановлення рівнів опанування навчального матеріалу та здійснення корегування щодо застосовуваних технологій навчання. Основна функція поточного контролю – навчальна. Запитання, завдання, тести тощо спрямовані на закріплення вивченого матеріалу й повторення пройденого, тому індивідуальні форми доцільно поєднувати із фронтальною роботою класу. Також звертаємо увагу на важливість урахування мотиваційно-стимулюючої функції поточного оцінювання.

Цілями підсумкового оцінювання є:

- встановлення відповідності результатів навчання здобувачів освіти вимогам Державного стандарту базової середньої освіти та/або очікуваним результатам навчання, визначеним модельними навчальними програмами;
- надання здобувачам освіти та їхнім батькам, а також іншим зацікавленим суб'єктам об'єктивної інформації про навчальні можливості й здобутки конкретного учня/учениці.

Тематичне оцінювання пропонуємо здійснювати на підставі результатів опанування учнями матеріалу теми відповідно до вимог навчальних програм упродовж її вивчення з урахуванням поточних оцінок, різних видів навчальних робіт з урахуванням проведених діагностичних (контрольних) робіт або без проведення таких робіт.

Перед початком вивчення чергової теми вчитель має ознайомити

учнів із тривалістю вивчення теми (кількість занять); кількістю й тематикою обов'язкових робіт і термінами їхнього проведення; умовами оцінювання.

Зміст завдань для перевірки навчальних досягнень з теми має відповідати очікуваним результатам навчання учнів, визначеним програмою, та критеріям оцінювання.

Відповідно до інструкції з ведення класного журналу 5-11 (12) класів закладів ЗСО, затвердженої наказом МОН України від 03.06.2008 № 496, тематична оцінка виставляється до класного журналу в колонку із написом «тематична» без зазначення дати.

Оцінка за семестр ставиться за результатами тематичного оцінювання і контролю груп загальних результатів. Оцінюються такі групи загальних результатів «Проводить дослідження природи», «Опрацює та використовує інформацію», «Усвідомлює закономірності природи». Рекомендуємо оцінювати результати «Проводить дослідження природи» упродовж семестру, визначивши заздалегідь дослідження, які підлягатимуть оцінюванню. Семестровий контроль проводиться з метою перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу в обсязі навчальних тем, розділів і підтвердження результатів поточних оцінок, отриманих учнями раніше. Завдання для проведення семестрового контролю складаються на основі програми, охоплюють найбільш актуальні розділи й теми вивченого матеріалу, розробляються вчителем з урахуванням рівня навченості учнів, що дає змогу реалізувати диференційований підхід до навчання. При виставленні семестрової оцінки мають ураховуватися динаміка особистих навчальних досягнень учня/учениці з предмета впродовж семестру, важливість теми, тривалість її вивчення, складність змісту тощо.

Річне оцінювання здійснюється на підставі семестрових або скорегованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним від оцінок за I і II семестри. При виставленні річної оцінки мають ураховуватися: динаміка особистих навчальних досягнень учня/учениці з предмета впродовж року; важливість тем, які вивчались у I і II семестрах, тривалість їхнього вивчення та складність змісту.

Учні мають право на підвищення семестрової оцінки. Скорегована семестрова оцінка виставляється без дати в колонку з написом «скорегована» поряд із колонкою «I (II) семестр». Колонки для виставлення скорегованих оцінок відводяться навіть за відсутності учнів, які виявили бажання їх корегувати.

Річна оцінка виставляється до журналу в колонку з надписом «річна» без зазначення дати.

Звертаємо увагу, що запропоновані загальні критерії оцінювання результатів навчання (додаток 2

наказу МОН від 01.04.2022 № 289) є орієнтовними і можуть бути застосовані в частині, що відповідає очікуваним результатам навчання, визначеним належною модельною навчальною програмою. Критерії оцінювання розробляються відповідно до загальних критеріїв оцінювання з урахуванням характеристик груп загальних результатів. Оцінювання має бути зорієнтованим на очікувані групи результатів навчання, передбачені модельною навчальною програмою з відповідного курсу.

Нормативно-правове забезпечення освітнього процесу в 5 класах у 2022-2023 н.р.:

– Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти на період до 2029 року «Нова українська школа»;

– Закон України «Про освіту» (2017);

– Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020);

– Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти»;

– Наказ МОНУ від 18.04.2006 № 304 зі змінами відповідно до наказу від 22.11.2017 № 1514 «Про затвердження Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України»;

– Наказ МОНУ від 03.06.2008 № 496 «Про затвердження Інструкції з ведення класного журналу учнів 5-11(12) класів загальноосвітніх навчальних закладів»;

– Наказ МОНУ від 14.07.2015 № 762 зі змінами відповідно до наказу від 14.07.2015 № 621 «Про затвердження Порядку переведення учнів закладу загальної середньої освіти на наступний рік навчання»;

– Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти»;

– Наказ МОНУ від 19.02.2021 № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти»;

– Наказ МОНУ від 12.07.2021 № 795 «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти»;

– Наказ МОНУ від 10.08.2021 № 898 «Про внесення змін у додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 липня 2021 р. № 795»;

– Наказ МОНУ від 13.12.2021 № 1358 «Про внесення змін у додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 липня 2021 р. № 795».

– Наказ МОНУ від 01.04.2022 № 289 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти».

Ганна ЧАУС, доцент кафедри математичної, природничої та технологічної освіти Академії, кандидат біологічних наук;
Олена РОМАНЕЦЬ, доцент кафедри, кандидат історичних наук;
Ельміра СОКОЛОВА, старший викладач кафедри;
Тетяна ПОТАПОВА, методист навчально-методичної лабораторії вивчення базових дисциплін Академії

Математична галузь НУШ: методичні коментарі

Понад 1000 вчителів математики в минулому навчальному році підвищили кваліфікацію на курсах для вчителів математики, які викладатимуть математику в 5-х класах за Концепцією Нової української школи.

Зупинимось на основних особливостях освітньої реформи математичної галузі.

По-перше, ефективність упровадження Державного стандарту базової середньої освіти залежить від ґрунтового опрацювання нормативних документів і використання дієвих практичних прийомів, які мотивуватимуть школярів до навчання з математики в 5-х класах. Держстандартом визначено мету та принципи освітнього процесу в закладах базової середньої освіти й окреслено вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири для їхнього оцінювання.

Метою математичної освітньої галузі є розвиток особистості учня через формування математичної компетентності у взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями для успішної освітньої та подальшої професійної діяльності впродовж життя, що передбачає засвоєння системи знань, удосконалення вміння розв'язувати математичні та практичні задачі; розвиток логічного мислення та психічних властивостей особистості; розуміння можливостей застосування математики в особистому та суспільному житті.

Базовим навчальним планом визначено річний діапазон кількості годин для вивчення кожної освітньої галузі. У 5-6-х класах закладів ЗСО з українською мовою навчання для реалізації математичної освітньої галузі встановлено обсяг у межах:

- мінімального показника, який становить 280 годин;
- максимального – 420 год;
- рекомендованого – 350 год.

Згідно з Типовим навчальним планом (<https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>) діапазон тижневого навчального навантаження цієї освітньої галузі становить від 4 до 6 год (рекомендовано – 5 год). Резерв навчальних годин (різниця між рекомендованою та мінімальною кількістю годин) становить 1 год, який може бути розподілений між обов'язковими для вивчення та вибірковими освітніми компонентами.

Держстандартом передбачено, що школярі мають опанувати базові знання математичної освітньої галузі за такими напрямками:

- методологія математики (математична термінологія і символика; математичні твердження; аксіоми і теореми; методи доведення тверджень; індуктивні та дедуктивні міркування; формулювання, доведення та спростування гіпотез; метод математичного моделювання);

- числа і вирази (числові множини; натуральні, цілі, раціональні та ірраціональні числа, дії із ними та їх порівняння; десяткові дробі; відношення і відносні величини, відсотки, пропорції; вирази та їх перетворення); рівняння і нерівності (рівняння та системи рівнянь; нерівності та системи нерівностей);

- функції (функціональні залежності; елементарні функції та їх властивості; числові послідовності; арифметична та геометрична прогресії);

- геометрія і вимірювання геометричних величин (первинні геометричні об'єкти (фігури та відношення); аксіоми планіметрії; найпростіші геометричні фігури: трикутники, багатокутники; основні геометричні форми: лінії, поверхні, тіла; коло та круг; многогранники і тіла обертання: призма, піраміда, циліндр, конус, куля; геометричні перетворення (рухи, перетворення подібності); рівність і подібність фігур; вимірювання відрізків і кутів; площа плоскої геометричної фігури; об'єм і площа поверхні тіла; вимірювання та обчислення площ і об'ємів фігур);

- координати та вектори (система координат, прямокутна декартова система координат; лінії в прямокутній декартовій системі координат на площині; скалярні та векторні величини; координати вектора; відношення векторних величин; операції над векторами);

- дані, статистика та ймовірність (дані, їх види, представлення та перетворення; статистичне дослідження та його основні етапи; числові характеристики вибірки; елементи комбінаторики; ймовірність випадкової події).

Передбачається, що на основі здобутих знань школярі опанують такі вміння та навички:

- дослідження проблемних ситуацій та виокремлення проблем, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів;

- моделювання процесів і ситуацій, розробка стратегії, плану дій для розв'язання проблем;

- критична оцінка процесів і результатів розв'язання проблем;

- розвиток математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіння математичною мовою.

У Державному стандарті обов'язкові результати навчання учнів

позначено індексами. Розберемося, як він розшифровується на прикладі індекса 6 МАО 1.2.1-2:

- перша цифра вказує на порядковий номер року навчання, на завершення якого очікується досягнення результату навчання (6 клас);

- скорочений буквенний запис означає освітню галузь (МАО – математична освітня галузь).

Цифри після буквенного запису означають номер:

- групи споріднених результатів навчання (1);

- загальних результатів навчання учнів, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі (2);

- конкретних результатів навчання учнів, що визначають їхній навчальний прогрес за освітніми циклами (1);

- орієнтир для оцінювання, на основі якого визначається рівень досягнення учнями результатів навчання (2).

Отже, досягнення обов'язкових результатів навчання учнів адаптаційного циклу у математичній освітній галузі очікується по завершенню 6 класу.

Математична освітня галузь включає 4 групи споріднених результатів навчання, а саме:

1. Дослідження ситуацій і виокремлення проблем, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів.

2. Моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій.

3. Критичне оцінювання процесу та результату розв'язання проблемних ситуацій.

4. Розвиток математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіння математичною мовою.

По-друге, згідно з нормативними документами заклади ЗСО мають право на свободу вибору форм, змісту та способів оцінювання результатів навчання учнів. В наказі Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 № 289 надано рекомендації щодо організації вкрай важливого складника освітнього процесу, а саме визначення сформованості ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів 5-6 класів НУШ.

За рішенням педагогічної ради закладу освіти оцінювання може здійснюватися за системою, визначеною законодавством, або за власною шкалою. Складниками системи оцінювання навчальних досягнень школярів 5-6 класів НУШ є:

Формувальне (поточне формувальне) оцінювання (може здійснюватися у формі самооцінювання,

взаємооцінювання учнів, оцінювання з використанням окремим інструментів (карток, шкал, щоденника спостереження вчителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учнів тощо);

Поточне оцінювання (спрямоване на закріплення вивченого матеріалу й повторення пройденого, може проводитись у формі індивідуальної та фронтальної роботи класу й мати мотиваційно-стимулюючий характер);

Підсумкове оцінювання (складається з таких видів оцінювання: тематичне оцінювання, яке здійснюється на основі поточного оцінювання, семестрове оцінювання, що виставляється за результатами тематичного оцінювання та контролю груп загальних результатів, визначених Держстандартом, річне оцінювання, що здійснюється на підставі загальної оцінки результатів навчання за I та II семестри).

По-третє, нагадаємо, що у закладах освіти вже відбувся вибір однієї з модельних навчальних програм математичної галузі для закладів загальної середньої освіти: «Математика. 5-6 класи» (автори: Бурда М.І., Васильєва Д.В.); «Математика. 5-6 класи» (Мерзляк А.Г., Номіровський Д.А., Пихтар М.П., Рубльов Б.В., Семенов В.В., Якір М.С.); «Математика. 5-6 класи» (Істер О.С.); «Математика. 5-6 класи» (Василишин М.С., Милян А.І., Працьовитий М.В., Простакова Ю.С., Школьнік О.В.); «Математика. 5-6 класи» (Беденко М.В., Клочко І.Я., Кордиш Т.Г., Тадеєв В.О.); «Математика. 5-6 класи» (Радченко С.С., Зайцева К.С.); «Математика. 5-6 класи» (Скворцова С.О., Тарасенкова Н.А.) – рекомендовані Міністерством освіти і науки України: наказ МОН від 12.07.2021 № 795.

Нагадаємо, що головним завданням модельної програми є визначення послідовності досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета та види навчальної діяльності. На основі модельної програми вчитель розробляє навчальну програму, яка конкретизує та чітко визначає результати навчання учнів, визначає мінімальне й максимальне навантаження і затверджується на педраді закладу освіти.

Далі – на стор. 35

Закінчення. Початок на стор. 34

Адаптивність курсу математики в НУШ для учнів 5-6 класів передбачає формування абстрактного мислення через наявне наочно-дієве мислення, наочно-образне мислення та абстрактно-логічне мислення, тому у навчальному процесі застосовуються діяльнісний та компетентнісний підходи, проектні методики та інтерактивні технології.

Усе більшого значення набувають компетентісно-орієнтовані завдання – це діяльнісні завдання; завдання, які моделюють реальну життєву ситуацію; завдання, що побудовані на актуальному для учнів матеріалі.

Класифікація компетентісно-орієнтованих завдань за характером: ціннісно-орієнтовані завдання; особистісно-орієнтовані завдання; проблемно-пошукові завдання; завдання, пов'язані з комунікативними потребами людини.

Функції компетентісно-орієнтованих завдань: мотиваційна; організаційна; формувальна; оцінювальна; світоглядна; особистісна.

Компетентісно-орієнтовані завдання задають діяльність, містять необхідну інформацію, мотивують на виконання та визначають критерії оцінки.

Рівні компетентісно-орієнтованих завдань: рівень відтворення; рівень встановлення зв'язків; рівень міркування.

Перший рівень**(рівень відтворення):**

– Відтворення математичних фактів, методів і виконання обчислень.

– Застосування базових математичних знань у стандартних, чітко сформульованих ситуаціях.

– Розв'язування однокрокових текстових задач, розуміння простих алгебраїчних залежностей.

– Учні можуть читати й інтерпретувати дані, представлені в таблицях, на графіках, картах, різних шкалах.

Приклад 1

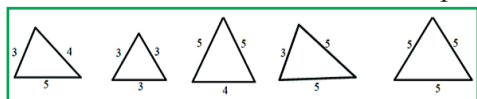
Тема: Переставний закон множення.

Компетентність: математична.
Задача: Обчислити: $25 \cdot 189 \cdot 4$

Приклад 2

Тема: Переставний закон множення.

Компетентність: математична.
Задача: Серед трикутників, зображених на малюнку, виберіть один зайвий. Поясніть свій вибір.

Приклад 3

Тема: Числові та буквені вирази. Формули.

Компетентність: математична, підприємливість і фінансова грамотність.

Задача: У магазині канцтоварів Софія і Аліна вирішили придбати олівці та фарби. Вартість упаковки олівців – x грн, фарб – y грн. Що означають наступні вирази:

$$\begin{aligned} 2x + 3y &= 65 - \underline{\hspace{2cm}} \\ 3x - 3y &= 12 - \underline{\hspace{2cm}} \\ 4x - 16 &= 4y - \underline{\hspace{2cm}} \\ 5x + 2y &= 109 - \underline{\hspace{2cm}}? \end{aligned}$$

Другий рівень**(рівень встановлення зв'язків)**

– Встановлення зв'язків та інтеграція матеріалу з різних математичних тем, необхідних для вирішення поставленого завдання.

– Застосування знань у різноманітних ситуаціях.

– Уміння упорядковувати, співвідносити, розв'язувати багатокрокові текстові задачі.

– Виконання нескладних алгебраїчних завдань, що містять складання виразів, розв'язування систем лінійних рівнянь, уміння визначати значення величин, використовуючи відомі формули.

– Інтерпретування інформації, представлені в таблицях і на графіках.

Приклад 4

Тема: Числові та буквені вирази. Формули.

Компетентність: математична, підприємливість і фінансова грамотність.

Задача: У магазині канцтоварів Софія і Аліна вирішили придбати олівці та фарби. Вартість упаковки олівців – x грн, фарб – y грн. Софія вирішила придбати 2 упаковки олівців та фарби. Чи вистачить їй 190 гривень на оплату покупки, якщо олівці коштують 85 грн, а фарби 27 грн?

Приклад 5

Тема: Комбінаторні задачі. Компетентність: математична, підприємливість і фінансова грамотність.

Задача: Діана, гуляючи по торговому центру, побачила стенд із книгами, які її зацікавили хоче вибрати набір із трьох книг.

Питання 1. Яку мінімальну ціну та яку максимальну ціну можна заплатити в цьому магазині за такий набір?

Питання 2. Діані сподобались три види детективів, два – пригодницьких, один – фантастика, один – історичні книги, два – навчальні посібники. Дівчинка хоче взяти на подарунок 2 книги. Скільки різних наборів може скласти Діана?

Жанр книги	Ціна, грн
Детективи	143, 176, 181
Пригоди	140, 190
Фантастика	220
Історичні книги	195
Навчальні посібники підготовки до ЗНО	167, 180

Приклад 6

Тема: розподільний закон множення.

Компетентність: математична.

Задача: обчислити:

$$\left(5\frac{1}{3} \cdot 8\frac{7}{9} + 5\frac{1}{3} \cdot \frac{2}{9}\right) - \left(2\frac{1}{3} \cdot 2\frac{2}{7} + 2\frac{1}{3} \cdot 6\frac{5}{7}\right) = 5\frac{1}{3} \left(8\frac{7}{9} + \frac{2}{9}\right) - 2\frac{1}{3} \left(2\frac{2}{7} + 6\frac{5}{7}\right) = 5\frac{1}{3} \cdot 9 - 2\frac{1}{3} \cdot 9 = 9 \cdot \left(5\frac{1}{3} - 2\frac{1}{3}\right) = 27$$

Третій рівень**(рівень міркування)**

– Узагальнення, вирішення нестандартних проблем, роботи висновки на основі вихідних даних і обґрунтування їх.

– Застосування знань алгебраїчних понять і залежностей, складання алгебраїчних моделей.

– Уміння самостійно виділити в ситуації проблему, яку можна вирішити засобами математики та розробити відповідну їй математичну модель.

Приклад 7

Тема: Дії з натуральними числами.

Компетентність: математична, підприємливість і фінансова грамотність, інноваційність, громадянська та соціальна компетентності.

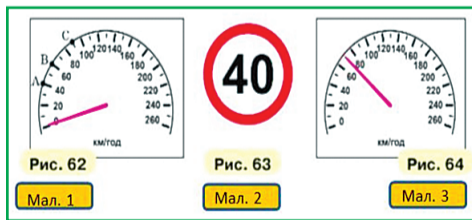
Задача: Сім'я має річний бюджет 120 000 грн. На прожиття вона витрачає 7 000 грн щомісяця. Чи має можливість ця сім'я придбати товари: газову плиту вартістю 10 200 грн, сімейну оздоровчу путівку ціною 35 000 грн.?

Приклад 8

Тема: Шкала. Координатний промінь.

Компетентність: математична, підприємливість і фінансова грамотність, інноваційність, громадянська та соціальна компетентності, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій.

Задача: На малюнку 1 зображено шкалу спідометра автомобіля. Із якою швидкістю їде автомобіль, якщо стрілка його спідометра вказуватиме на точку А, на точку В, на точку С. (І рівень). Водій автомобіля, побачивши знак обмеження (мал. 2), подивився на спідометр (мал. 3). На скільки кілометрів за годину потрібно зменшити швидкість? (ІІ рівень).

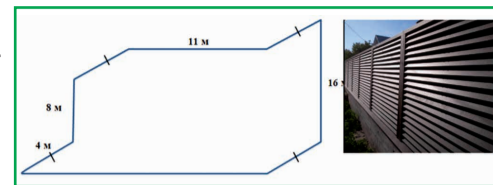
Приклад 9

Тема: Многокутники. Рівні фігури.

Компетентність: математична, підприємливість і фінансова грамотність, інноваційність, інформаційно-комунікаційна компетентність.

Задача: Оленка проживає у будинку, який обгороджений парканом. План зображений на рисунку.

Завдання 1. Порахуйте периметр ділянки (І рівень).

Завдання 2. Батьки дівчинки хочуть поставити паркан «Жалюзі». Скільки листів

паркану потрібно закупити, якщо ширина одного листа 2 м? (ІІ рівень).

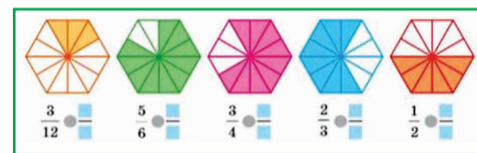
Завдання 3. Використайте Інтернет, дізнайтеся ціну одного листа паркану. Порахуйте, яку суму грошей необхідно зібрати батькам для покупки огорожі.

Приклад 10

Тема: Уявлення про звичайні дроби.

Компетентності: математична, громадянська та соціальна компетентності, інноваційність, навчання впродовж життя.

Задача: Запишіть дріб, що позначає незафарбовану частину від цілого. (І рівень).

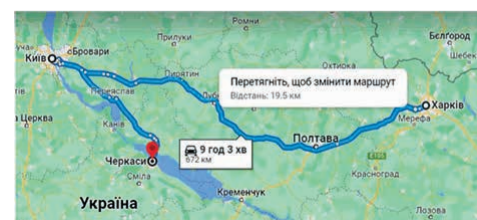
Задача: До приходу 7 друзів ви вирішили спекти піцу. Вам відомо, що 3 з них люблять піцу з помідором і сиром, Ви і ще 1 – з ковбасою і сиром, ще двоє з м'ясом і сиром і один із куркою та сиром. Зобразіть на малюнку, як виглядатиме така піца. (ІІ рівень).

Задача: 1/4 піци потрібно закласти помідором, 1/8 – ковбасою, 1/2 м'ясом, 2/16 куркою. Зобразіть таку піцу на макеті.

Приклад 11

Тема: Дії зі звичайними дробами. Компетентності: математична, громадянські та соціальні компетентності, навчання впродовж життя.

Задача: Відстань від Харкова до Києва становить 483 км, від Києва до Черкас на 294 км менша. Ви їдете від Харкова до Черкас, Інтернету немає, заправок із бензином теж не видно, але в автомобілі залежалась старенька карта, ви її розгортаєте та бачите, що орієнтовно ви вже проїхали приблизно третину свого шляху, витративши при цьому 14 л бензину. Яка мінімальна кількість бензину має бути у залишку, щоб прибути до кінцевого пункту без додаткової заправки?

Людмила ХАРЛАШ, старший викладач кафедри математичної, природничої та технологічної освіти Академії, кандидат філософських наук

Особливості викладання модельної навчальної програми міжгалузевого інтегрованого курсу «STEM» у 5 класах НУШ у 2022-2023 н. р.

(для вчителів природознавства, технологій та інформатики)

Із 2016 року в освітньому просторі України набирає оберти тренд STEM-освіти. Вона є реакцією на зростаючий дефіцит науковців, фахівців інженерно-технічних напрямків, технологів, конструкторів, будівельників тощо. А також відповідає обраною Україною курсу на зміцнення конкурентоздатності та розвитку високих технологій. STEM-освіта – це низка чи послідовність освітніх програм, які покликані вирішити зазначені проблеми, підняти науковий та промисловий, технологічний престиж держави.

На шляху до інтенсивного розвитку українська економіка потребує значної кількості фахівців, які володітимуть якісно новим переліком компетентностей, що знаходяться на перетині декількох галузей, зокрема науки, технологій, інженерії, математики. Як підготувати такого спеціаліста, який встигав би за змінами, був би на хвилі у світі, що стрімко змінюється? Відповідь на це запитання пропонує перша версія Національної концепції розвитку STEM-освіти, прийнята у 2020 році, де визначено перелік STEM-компетентностей (Концепція розвитку STEM-освіти <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#n8>).

Вагомим результатом упровадження STEM-освіти в Україні у 2016-2021 роках, експериментальної роботи регіонального рівня за темою «Науково-методичні засади створення інноваційної моделі STEM-освіти» на базі закладів Дніпропетровщини стала поява у переліку модельних навчальних програм базової загальної середньої освіти **Модельної навчальної програми авторів Бутурліної О.В., Артсма О.С. «STEM. 5-6 класи (міжгалузевий інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти** (<https://drive.google.com/file/d/11on1K-ALTZf2wTRXaM3exqGBpWnlPC/view?usp=sharing>) рекомендованої Міністерством освіти і науки України (наказ МОН від 12.07.2021 № 795 (у редакції наказу МОН від 29.09.2021 № 1031)).

Авторським колективом програми та навчального посібника STEM у розробці використано кращий досвід впровадження STEM-освіти та викладання STEM-програм у Північній Америці, Європі, Австралії, Азії. Автори пропонують свій шлях втілення ідей STEM у межах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти.

Програма міжгалузевого інтегрованого курсу STEM є результатом багаторічної роботи вчителів-інноваторів Дніпропетровщини. Вона апробована в межах науково-дослідної роботи у 2018-2020 роках на базі експериментальних закладів області.

Сьогодні це простий і зрозумілий інструмент для вчителя, який поділяє ідеї STEM-освіти. Використання програми забезпечує масове та стандартизоване впровадження STEM.

Розроблено зошит для роботи учнів на уроках, що є бортовим журналом юного дослідника. Робочий зошит має гриф МОН для використання у закладах освіти.

Із 1 вересня 2022 р. у школах України починається впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти. **Рекомендуємо керівникам закладів освіти, які ставлять пріоритетом розвиток наукової грамотності, дослідницьких навичок та інноваційності здобувачів освіти**, складаючи освітню програму, включати до переліку обраних програм **Міжгалузевий інтегрований курс STEM**.

Кількість годин та їх розподіл за темами, розділами, вибір форм, методів і

засобів навчання, вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Для ефективної групової роботи над проєктами доцільно проводити **поділ класу на групи**.

Основні ідеї міжгалузевого інтегрованого курсу STEM

Метою впровадження курсу «STEM» у системі базової загальної середньої освіти є розвиток у здобувачів освіти STEM-компетентностей, що визначені Концепцією розвитку природничо-математичної (STEM-освіти) через залучення їх до дослідження, винахідництва, освоєння нових технологій та проєктну діяльність; рання професійна орієнтація; розвиток уявлень про галузі STEM в економіці та кар'єру в Україні; виховання свідомого ставлення до власного внеску у добробут українського суспільства.

Завданням курсу є:

1. Формування у здобувачів освіти ключових компетентностей відповідно до Державного стандарту базової загальної середньої освіти та STEM-компетентностей, визначених Концепцією розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти).

2. Формування цілісного, системного уявлення про феномени природи, науки і техніки.

3. Формування у здобувачів освіти стійкого інтересу до науково-технічної творчості, нових технологій, предметів природничо-математичного циклу та підвищення мотивації до їх вивчення.

4. Розвиток критичного та технічного мислення здобувачів освіти.

5. Рання професійна орієнтація та популяризація STEM-освіти та STEM-професій.

6. Отримання досвіду у винахідництві, моделюванні, конструюванні, розробці автоматизованих систем і розумних пристроїв, датчиків, програмуванні.

7. Розвиток навичок проєктної діяльності та проєктного менеджменту шляхом реалізації навчальних проєктів у супроводі вчителя, в команді та самостійно.

8. Формування особистої відповідальності за результати своєї діяльності на прикладі розробки власних і спільних проєктів.

Зміст курсу відповідає цінностям, закладеним у Державному стандарті базової середньої освіти, сприяє становленню вільної особистості, підтримці її самостійності, підприємливості та ініціативності, розвитку критичного мислення та впевненості в собі; формуванню у здобувачів освіти активної громадянської позиції, патріотизму, готовності працювати на благо рідної землі.

Реалізація програми дозволяє досягти наступних обов'язкових результатів навчання для наступних освітніх галузей:

- *мовно-літературної освітньої галузі* – здатність сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів, зокрема інформаційних і художніх текстах, медіатекстах, і використовувати інформацію для збагачення власного досвіду та розвитку; висловлювати власні думки, почуття, ставлення та ідеї, взаємодіяти з іншими особами у письмовій формі, зокрема інтерпретуючи інформаційні та художні тексти; у разі потреби взаємодіяти з іншими особами в цифровому просторі, дотримуючись норм літературної мови;

- *математичної* – вміння досліджувати проблемні ситуації та виокремлювати

проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів; моделювати процеси і ситуації, розробляти стратегії, плани дій для розв'язання проблем;

- *природничої* – усвідомлення цілісності природничо-наукової картини світу; розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту (індивідуально та у співпраці з іншими особами);

- *технологічної* – реалізація творчого потенціалу здобувача освіти, готовність до зміни довкілля без загрози йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб; вміння формулювати ідею та втілювати задум у готовий продукт за алгоритмом проєктно-технологічної діяльності;

- *інформатичної* – здатність використовувати цифрові інструменти і технології для розв'язання проблем, розвитку, творчого самовираження.

Програма курсу STEM сприяє розвитку соціальних компетентностей, так званих soft skills (м'які/гнучкі навички). Це вміння працювати в команді; визнавати і реалізовувати власний потенціал, розвиток лідерських навичок і готовність займати і відстоювати лідерські позиції, емоційний інтелект, стресостійкість, гнучкість і адаптивність, які сьогодні є запорукою роботи в умовах високої турбулентності (додаток 1).

Основні дидактичні принципи, на яких ґрунтується курс: науковість, наочність, доступність, випереджальний характер, особиста значущість, спіральність, наступність.

Реалізація програми здійснюється через проєктну діяльність.

Протягом одного навчального року учням пропонується реалізувати від 5 до 10 проєктів за різними темами, що носять міждисциплінарний характер, поєднуючи природознавчі, технологічні, математичні та інформатичні аспекти пізнання і дослідження.

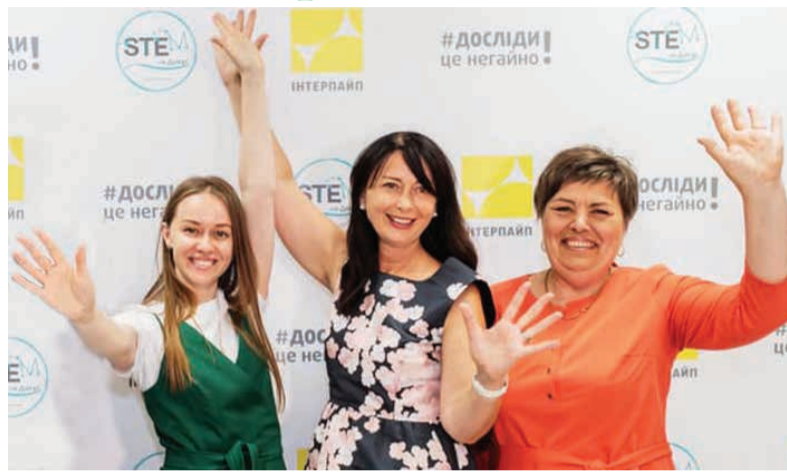
Зміст та структура курсу

У **вступі** актуалізуються уявлення про проєкт, і організацію проєктної діяльності; формується уявлення про галузі STEM, STEM-освіту та STEM-професії.

П'ять змістових модулів присвячені вибраним темам, що відповідають змісту природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної освітніх галузей, спрямовані на дослідження феноменів природи, науки і техніки та пов'язаних із ними сфер діяльності людини за класифікатором професій, тобто її взаємодії у системах: «людина - людина», «людина - техніка», «людина - природа», «людина - знак», «людина - образ».

Зміст модулів може нести пропедетичний характер або поглиблювати та закріплювати знання та навички з програм природознавства, інформатики і технологій.

Іх послідовність самостійно визначає вчитель залежно від змісту програм

природничої, технологічної та інформатичної галузей.

Підсумковий модуль передбачає проведення учнівських хакатонів, захисту учнівських проєктів, відвідування регіональних підприємств, організацій та установ, а також проведення STEM-фестивалів та STEM-пікніків.

Кожен змістовий модуль має складатися з 5-7 занять, присвячених:

- науковому бекграунду проєкту;
- технологічним рішенням, пристроям і винаходам у відповідній галузі;
- інженерному дизайну прототипів об'єктів, що вивчаються;
- математичному аналізу та моделюванню вимірюванням і розрахункам;
- дослідженню світу професій;
- презентації учнівських проєктів.

Планування проєктної діяльності здійснює вчитель спільно з учнями відповідно до переліку рекомендованих проєктів, враховуючи особливості і можливості закладу, класного колективу, професійні якості самого вчителя.

Проєкти, запропоновані до виконання в межах курсу, можуть відрізнятися за:

- тривалістю і кількістю учасників – це короткотривалі індивідуальні чи групові проєкти, і довготривалі колективні, які мають результатом досить потужний продукт;

- ресурсами (інструментами, засобами та матеріалами), що можуть бути залучені для їх реалізації (залежно від можливостей та ідей розробників і виконавців). Проєкти можуть бути виконані з паперу, картону, деревини, конструкторів Lego, з використанням роботизованих комплексів тощо. Автори проєктів можуть використати для втілення ідей віртуальні середовища – для тривимірного моделювання (TinkerCad, Blender та інші).

Наприклад, у **вступі** основна увага приділяється поняттям «STEM», «STEM-освіта», «STEM-професії» та «проєкт». Звертають увагу на визначення понять, закріпленню набутих у початковій школі знань про типи, етапи, основні складові проєктів і навичок панування проєктної діяльності. Здобувачам пропонується розробити резюме проєкту «Створення шкільного STEM-Центру» та «Мій шлях до успіху».

Перший модуль програми 5-го класу присвячений найближчому середовищу буття учня – школі. Принцип природовідповідності вимагає уважного ставлення до адаптації здобувачів 5-х класів у новому оточенні. Новий клас, новий класний керівник, нові вчителі, нові вимоги, іноді нові однокласники. Подолати цей складний період допоможе дослідження шкільного середовища. Під гаслом «Доследи це негайно!» автори пропонують п'ятикласникам під керівництвом педагога уважно ознайомитись із шкільним простором, персоналом, правилами, знайти свою роль учасника освітнього процесу та

Далі – на стор. 37

Система планування роботи школи

ПЛАН роботи закладу освіти – гордість чи ганьба керівника. Питанню планування роботи закладу освіти має надаватися першочергова увага. Запорукою успішного плану є науково-методична (теоретична) підготовка керівника і його заступників:

- уміння визначитись з перспективами (близькою, середньою і далекою);
- уміло і якісно використовувати «алгоритм» при підготовці та складанні плану роботи на рік;
- системний науково-аналітичний підхід до виконання (контролю за виконанням) запланованого.

Основополагаючі фактори в роботі керівника з цього питання:

I. Продумане планування роботи школи – важлива умова раціональної діяльності закладу.

Плануючи роботу школи, необхідно керуватись такими принципами, як: науковість, перспективність, системність, наступність і послідовність у діяльності, конкретність, демократизація й гласність, неперервність.

План – це першочерговий засіб для об'єднання зусиль усіх педагогів, спрямовування педагогічного колективу на рішення головних для школи завдань і одержання при цьому найкращого кінцевого результату. Якісний річний план роботи школи допомагає адміністрації створити з окремих педагогів колектив одного цілісного, домогтися оптимального кінцевого результату.

- Вимоги до плану:
- забезпечити системність в роботі всіх ланок закладу (педагогічного та учнівського колективів, батьківської громадськості), домогтися раціонального ритму в роботі;
 - створити належні умови для доцільного використання кадрів та ресурсів;
 - постійний зв'язок із громадськими організаціями.

SWOT-аналіз для використання при плануванні

SWOT – це акронім (синтез) слів strengths (сили), weaknesses (слабкості), opportunities (сприятливі можливості) і threats (загрози). Внутрішня обстановка закладу – S і W, зовнішня – O і T. (Табл. 1).

Таблиця 1

Середовище	Позитивний вплив	Негативний вплив
Внутрішнє	Strengths (сила), властивості проєкту чи колективу, які дають переваги перед іншими	Weaknesses властивості, які ослаблюють проєкт (слабкість)
Зовнішнє	Opportunities – зовнішні ймовірні фактори, які дають допоміжні можливості для досягнення мети (можливості)	Threats – зовнішні ймовірні фактори, які можуть ускладнити досягнення мети (небезпеки)

Приклад типової SWOT-таблиці ЗНЗ на етапі переходу школи на профільне навчання (табл. 2).

Таблиця 2

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Наявність:</p> <ul style="list-style-type: none"> • напрацьованих зв'язків із закладами освіти; • висококваліфікованих кадрів; • широкого спектру профілів з різних напрямків; • альтернативних можливостей профнавичання на базі інших закладів тощо 	<ul style="list-style-type: none"> • слабка методична база закладу освіти; • невідповідність навчальних програм вимогам роботодавців (відірваність від практики); • низький рівень психологічної адаптивності випускників школи тощо
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • потреба у профілях з профілів, що вивчаються в школі; • прогнозуються перспективи, пов'язані з відродженням сфери соціально-побутового обслуговування населення тощо 	<ul style="list-style-type: none"> • відсутність шкільної концентрації профільного навчання; • складна процедура документального оформлення професійного навчання; • недосконалість нормативно-правова база фінансування навчальних програм тощо

SWOT-аналіз допомагає відповісти на наступні запитання:

- Чи використовує колектив, дирекція внутрішні сильні сторони або відмінні (суттєві) переваги у своїй стратегії? Якщо суттєвих переваг немає, то які з їх потенційно сильних сторін можуть ними стати?
- Чи є слабкості в колективі його уразливими місцями, або вони не дають можливості якісно виконувати заплановане? Які слабкості потребують коригування, виходячи зі стратегічних міркувань? Чи можливе коригування?
- Які сприятливі можливості дають реальні шанси на успіх (сприятливі можливості без способів їх реалізації – ілюзії)?
- Які загрози повинні найбільш турбувати керівника і які стратегічні дії він повинен зробити для успішного вирішення проблеми?

Типові недоліки в плануванні та шляхи їх усунення:

- сформульовані завдання (проблемна тема) не завжди впливають з комплексного аналізу роботи школи за минулий рік;
- відсутність органічного зв'язку між завданнями та конкретними заходами з їх реалізації;
- немає чіткої системи заходів з удосконалення навчально-виховної роботи;
- відсутність органічного зв'язку та взаємодії між різними видами планів, які складаються в школі;
- цільова установка в здійсненні контролю не має прямого зв'язку із загальними завданнями школи, які сформульовані на початку плану.

Як підсумок – визначаються наступні етапи усунення (упередження) недоліків у плануванні:

- чітко дотримуємось «алгоритму» – наказ, творча група, постановка задач, «міні» і «підсумкова» наради;
- аналізуємо роботу за навчальний рік;
- порівнюємо, що ми зробили, з тим, що ми хотіли зробити (завдання попереднього року);
- формулюємо нові завдання, виходячи з аналізу;
- плануємо виконання цих завдань;
- організуємо їх виконання;
- здійснюємо контроль виконання поставлених завдань;
- проводимо регулювання та корекцію.

Етапи підготовки та написання проєкту річного плану роботи. Перший етап

У безрезневі канікули відбувається нарада при директорі, на яку запрошуються: заступники директора, голова профкому, актив учнів, медична сестра, психолог школи, завідувач бібліотекою, учителі, керівники шкільних методичних об'єднань, керівники творчих (динамічних) груп.

На цій нараді кожному учаснику дається завдання в місячний строк подати свої рекомендації до відповідних розділів плану роботи школи (указується точний розділ, підрозділ).

Другий етап

У школі протягом квітня проводиться «Банк ідей» (що освітяни пропонують запровадити чи зробити в новому навчальному році).

Таблиця 3

№ з/п	Прізвище, ініціали	Пропозиція
1.		1.
		2.

Третій етап

У травні (після 9-го числа) збирається на засідання оргкомітет і, маючи на руках матеріали учасників наради при директорі

та «Банк ідей», аналізують кожний розділ майбутнього річного плану роботи та розподіляють, хто з адміністрації школи (директор, заступники, педагог-організатор, психолог) відповідатиме за підготовку конкретного розділу чи підрозділу річного плану роботи.

Четвертий етап

На нараді при директорі (середина травня), на яку запрошуються всі ті ж учасники, які були на першому етапі, доводиться проєкт плану (повідомляє голова оргкомітету). Прийнятий цією нарадою план (проєкт) наприкінці травня надається для ознайомлення педагогічному колективу школи.

П'ятий етап

Упродовж червня-липня можуть ще вноситись корективи, уточнення. Директор їх акумулює, готуючись до остаточного затвердження. Затверджується план на стартовій педраді в серпні поточного року.

Шостий етап

Складається цифрограма річного плану роботи та здійснюється за ним тижневе планування.

Розділи плану на рік визначаються і затверджуються педагогічною радою (за умови роботи закладу не в екстремальних умовах).

- Приклад:
- I. Вступ.
 - II. Організаційні заходи щодо реалізації чинного законодавства.
 - III. Організація роботи з розвитку здібностей і талантів учнів.
 - IV. Заходи з виховання учнів на національних традиціях України.
 - V. Заходи з санітарно-гігієнічного виховання і фізичного розвитку учнів.
 - VI. Організація професійних консультацій учнів.
 - VII. Заходи з педагогізації батьків.
 - VIII. Координація дій школи з місцевими радами (адміністраціями).
 - IX. Робота з забезпечення професійних знань і вмінь вчителів школи.
 - X. Організація фінансово-господарської діяльності школи та створення матеріально-технічної бази.
 - XI. Координація внутрішньшкільного контролю.

Пример структури плану:

1. Вступ (аналіз роботи школи за попередній навчальний рік, завдання на новий навчальний рік).
2. Підвищення якості навчально-виховного процесу.
3. Позакласна і позашкільна виховна робота.
4. Методична робота школи.
5. Підвищення кваліфікації та атестація вчителів.
6. Упровадження досягнень науки та передового педагогічного досвіду.
7. Управління школою; внутрішній контроль.
8. Організаційно-господарська робота, зміцнення навчально-матеріальної бази школи.

Перспективне планування. Розклад уроків. Циклограма роботи закладу освіти.

Система планування роботи школи передбачає наявність органічного зв'язку та взаємодії між різними видами планів, які складаються в школі.

У закладах ЗСО I-III ступенів встановлюється своя система загальношкільного планування.

Міністр народної освіти України Михайло Володимирович Фоменко всередині 80-х років минулого століття повів боротьбу з бюрократизмом в освітніх закладах, відмінив звітність перед РайВО керівників за кількість відвідуваних уроків. Завдяки цьому директор школи отримав можливість аналізувати відвідувані заходи в довільній формі (а не нав'язаним шаблоном).

Наводимо систему планування Криворізької СЗШ № 35 (тоді директором був автор):

1. Перспективний план роботи школи (на 5 років, основним підґрунтям для нього стало чітке бачення близької, середньої і далекої перспектив).
2. План роботи школи на навчальний рік (за основу брався розроблений педколективом «Алгоритм»).
3. Календарний план роботи школи на півріччя.
4. Графіки загальношкільних заходів. (На розгляд педагогічної ради).
5. Розклади уроків і позаурочних занять.
6. Плани роботи учнівських організацій.

Вважаємо за необхідне кожному керівнику відпрацювати особисте тижневе планування роботи школи.

Директор школи, його заступники з навчально-виховної та виховної роботи, відповідно до річного плану роботи школи складають тижневі плани довільної форми, які мають сприяти чіткій і цілеспрямованій їх діяльності.

Тижневий план складається наприкінці чи на початку тижня (після аналізу роботи школи за минулий тиждень). План обговорюється на нараді при директорі (як правило – у п'ятницю).

Перспективний план роботи школи (на 5 років) передбачає перспективне прогнозування розвитку матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення та навчально-виховного процесу закладу ЗСО.

Найбільш оптимальним терміном для перспективного прогнозування вважається 5 років, оскільки цей термін передбачений окремими нормативними документами, зокрема «Типовим положенням про атестацію педагогічних працівників України».

Перспективне прогнозування не може бути єдиним за формою і змістом для всіх шкіл. У ньому повинні враховуватись місцеві умови і особливості кожної школи.

У перспективному прогнозуванні можуть бути такі розділи:

- Вступ;
- Розвиток матеріально-технічної бази;
- Зміни в сітці класів та контингентів учнів;
- Забезпечення школи педагогічними кадрами;
- Графік атестації;
- Графік курсової перепідготовки;
- Вивчення системи роботи вчителів;
- Вивчення стану викладання основ наук;
- Вивчення окремих напрямків виховної роботи.

Усі ці матеріали, після обговорення і затвердження, розміщуються на окремому стенді в учительській.

Перспективні завдання можуть бути визначені також в галузі методичної роботи, науково-педагогічних проблем, наукової організації праці вчителя, вивчення, узагальнення і впровадження в практику передового педагогічного досвіду, результатів наукових досліджень, проведення конференцій та педагогічних читань.

Циклограма:

Досягнення системи, системності, чіткості, послідовності в організації роботи педагогічного колективу сприяє циклограма управлінської праці. У тих випадках, коли у ній враховано всі види діяльності й директор школи забезпечує їх

Технології стабілізації емоційного стану дітей з ООП

Сьогодні тема стабілізації емоційного стану дітей є гостро актуальною, а особливо для дітей з особливими освітніми потребами. В умовах війни надзвичайно важливо підтримати і зберегти психологічне здоров'я як дітей з ООП, так, і дорослих і батьків, що виховують дітей з особливими освітніми потребами.

Усі учасники освітнього процесу опинилися в різних складних умовах, що супроводжується низкою гострих емоційних переживань, гіперактивності. В умовах воєнного часу негативні емоційні переживання посилюються, вони активніше проявляються, і багато вчителів і батьків звертаються за порадами, як дітей врівноважити, як їх залучити до уроку, та як їх зробити сфокусованішими на певному виді діяльності. З огляду на це, надзвичайно важливим є опанування дорослими технік емоційної стабілізації дітей, які допоможуть полегшити процес входження учнів у навчальний процес, ефективно долати тривожні стани, нав'язливі думки і страхи.

Для опанування та використання технік стабілізації емоційних станів спочатку потрібно актуалізувати причини та ознаки виникнення тривожних розладів у дітей з ООП.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) – психічний розлад, різновид неврозу, що може виникати в результаті переживання однієї чи кількох психотравматичних подій, таких як, наприклад, військові дії, теракти, переміщення, аварії чи стихійні лиха, важка фізична травма, загроза смерті чи ін.

Але не всі діти, дорослі, що пережили різні події будуть мати посттравматичний стресовий розлад. За статистикою у дорослих це до 15 %, а у дітей приблизно 30 % серед тих, хто дійсно постраждав чи пережив психотравмуючі події. Також ПТСР настає не відразу, він може проявитися через тиждень чи декілька місяців, але потрібно звертати увагу на дитину. Якщо в неї з'явилися зміни в поведінці, або виникають підозри, то треба проговорити з батьками про цю ситуацію, та поради звернутися до психолога чи психіатра за допомогою.

Серед ознак, на які потрібно звернути увагу виділяють:

- 1) безсилля і пасивність, відсутність звичайних реакцій;
- 2) генералізований страх;
- 3) підвищена збудливість і незібраність;
- 4) пізнавальна плутанина;
- 5) нічні жахіття, інші порушення сну;
- 6) регресивні симптоми;
- 7) нездатність збагнути смерть, як неминучість;
- 8) нав'язливі думки і образи;

9) соматичні симптоми (болі в животі, головні болі);

10) підсилені реакції на гучні звуки;

11) «заморожування» (раптова нерухомість);

12) метушливість, нехарактерний плач;

13) уникання або тривога у відповідь на конкретні стимули, специфічно пов'язані, з травмою, включаючи бачене і фізичні відчуття.

Серед принципів стабілізації емоційного стану, виокремлюють наступні:

Принцип 3Д:

- дихання (допомогає стабілізувати емоційний стан та зняти тривожність);

- дотик (завдання, вправи на дотик);

- дія (залучення дітей до практичної діяльності).

Принцип 2П – позитивне переконання (переконуємо та трансформуємо дитячі переживання в позитив).

Принцип дихання (видих довший за вдих):

1. Надування кульки (навіть не фактично, а уявити, що ми надуємо кульку).

2. Техніка «Свіча й квітка».

Уявіть, що у вас в одній руці приємно пахне квітка, а в іншій – запалена свічка.

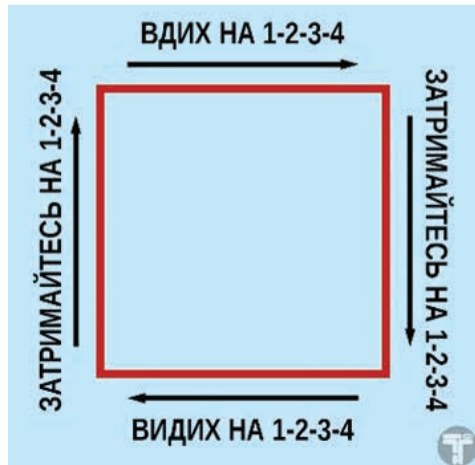
- Повільно зробіть вдих через ніс й уявіть, що відчуваєте запах квітки.

- Повільно видихніть через рот, наче задуваєте свічку.

- Повторіть кілька разів.

3. Кольорове повітря.

4. «Дихання по квадрату» – вдих-затримка-дихання-видих-затримка-дихання.

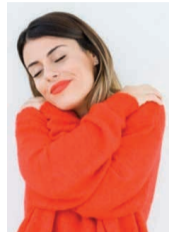

Принцип дотику:

1. Розминаємо руки.

2. Обіймаємо себе.

3. Ліплення дитини.

4. Вправа «Обійми метелика».

5. Погладити котика.

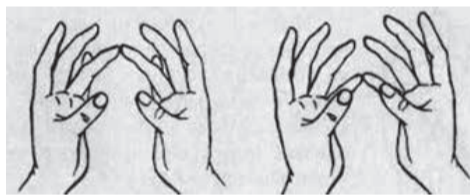
6. Ковток води.

7. Віртуальне умивання.

8. Вправа «Дикий Лев».

9. Вправа «Звірячі лапки».

10. Вправа «Хоровод пальчиків».

Принцип дії:

1. Струснутися, як собачка після дощу.

2. Вправа «Лінивий кіт».

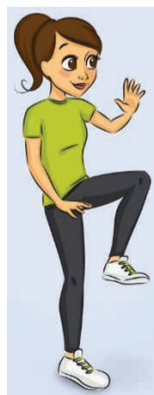

3. Пострибати як зайчик.

4. Вправа «Метроном».

5. Вправа «Літачок».

6. Вправа «Чапля».

7. Робота з крейдою, фломастерами. Не можна використовувати акварель.

8. Техніка заземлення 5-4-3-2-1. Заспокійлива техніка, яка зміцнює зв'язок із реальністю, застосовуючи 5 чуттів: 5 речей, які можна побачити, 4 речі, яких можна торкнутися, 3 речі, яких можна почути, 2 речі, які можна понюхати; 1 річ, яку можна спробувати.

Перед початком вправи слід глибоко вдихнути. Зверніть увагу на:

- **одну річ**, яку ви можете **спробувати** на смак (візьміть цукерку або згадайте смак останньої страви, яку ви куштували);

- **дві речі**, які ви можете **понюхати** (зверніть увагу на запахи навколо, знайдіть предмет із сильним запахом);

- **три речі**, які ви можете **почути** (звуки схожі на тикання годинника, пташиний спів за вікном або шурхіт паперу);

- **чотири речі**, які ви можете **відчутти** та яких можете **торкнутися** (торкнутися якогось предмету, взяти до рук, ніби зважити та відчутти тактильно);

- **П'ять речей**, на які ви можете **подивитися** або які ви **бачите** (відображення у дзеркалі, смс на телефоні, букви, малюнки).

Не менш ефективною на вплив та стабілізацію емоційного стану дітей з ООП впливають методи арттерапії. Її підвиди дають можливість підібрати найбільш корисні вправи для кожної дитини індивідуально, та усунути психологічні проблеми.

Більше вправ, порад та арттерапевтичних вправ щодо підтримки дітей з ООП та стабілізації їхнього емоційного стану можна знайти в методичних рекомендаціях на сайті Академії, які уклали фахівці ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти спільно з практичними психологами інклюзивно-ресурсних центрів:

«Психологічна підтримка дітей з ООП в умовах війни» – <https://dano.dp.ua/1912-psikhologichna-pidtrimka-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-umovakh-vijni>

«Арттерапія без кордонів» – <https://dano.dp.ua/1928-artterapiya-bez-kordoniv>

Світлана ТОЛОШНА, методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти Академії

Рекомендації кафедри виховання та культури здоров'я до серпневих нарад

Навчальний рік 2021-2022 року у змістовному плані буде проходити як рік початку впровадження у базовій школі Концепції Нової української школи. У зв'язку з цим на перший план виходять завдання змістовно-педагогічного, організаційного, методичного, підручничкового, комунікаційно-виховного забезпечення системних інновацій, які супроводжують реалізацію цілей НУШ на даному етапі освітніх реформ. Представлені нижче рекомендації акцентують увагу на основних напрямках роботи для оптимального здійснення вказаних реформ в основних сферах відповідальності кафедри виховання та культури здоров'я Академії.

Найважливіші зрушення очікуються у межах навчальної дисципліни «Фізична культура», яка все більше конститується як самостійна освітня галузь діяльності у соціокультурному просторі й викладається у закладах загальної середньої освіти як окремий предмет.

У межах НУШ основна мета предмета «Фізична культура» – формування в учнів мотивації до занять фізичною культурою і спортом, потреби до збереження і зміцнення здоров'я, набуття учнями життєво необхідних рухових вмінь і навичок, комплексного розвитку пізнавальних здібностей, та моральних якостей, використання засобів фізичного виховання в організації здорового способу життя, що реалізується на основі компетентнісного підходу.

Формування знань, умінь, ставлень є сутністю компетентнісного підходу, що системно впроваджується реформами НУШ, і саме він забезпечує здатність успішно виконувати життєво необхідні рухові вміння та навички, усвідомлювати значимість занять фізичною культурою для збереження здоров'я і оволодіння навичками здорового способу життя.

В освітньому процесі потрібно орієнтуватися на регулятиви державного стандарту, за якими результатами навчання є те, що учні регулярно здійснюють фізкультурну діяльність, демонструють рухові вміння та навички з фізичної культури, використовують їх у різних життєвих ситуаціях, здатні до самооцінювання свого фізичного стану, керуються правилами чесної гри, уміють боротись, вигравати і програвати, усвідомлюють значення фізичних вправ для здоров'я, задоволення, формування рис, самовираження та соціальної взаємодії.

У процесі вивчення предмета має застосовуватися комплексний підхід до вирішення освітніх, оздоровчих та виховних завдань. При цьому на сьогодні основні цілі виглядають наступним чином:

• **освітні** – розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок

життєво необхідних рухових дій, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності, формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереженні та зміцненні здоров'я, фізичного розвитку, формування основ здорового способу життя і створення умов для покращення фізичного й психоемоційного стану;

• **оздоровчі** – розширення функціональних можливостей систем організму шляхом цілеспрямованого розвитку основних фізичних якостей і природних здібностей, збереження і зміцнення здоров'я школярів, формування практичних навичок щодо самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку, збільшення обсягу рухової активності, яка приносить радість дитині;

• **виховні** – реалізація комунікативної функції фізичного виховання, формування морально-вольових якостей та позитивного ставлення до оточуючої дійсності, усвідомлення значення занять спортом і Олімпійського руху для формування прагнення до досягнення успіху, самоповаги, впевненості у собі, формування творчих здібностей засобами фізичної культури.

У межах Концепції нової української освіти запрограмовані суттєві зміни до розуміння специфіки класно-урочної системи. Стосовно змін в організації уроку фізичної культури в закладі ЗСО, який продовжує залишатися основною формою організації навчально-виховного процесу, слід вказати на наступні цілі: • забезпечення оптимізації навчально-виховного процесу із застосуванням елементів інноваційних методів навчання та здійснення міжпредметних зв'язків; • забезпечення освітньої, виховної, оздоровчої, розвивальної спрямованості навчального процесу; • формування в учнів умінь і навичок самостійно займатися фізичними вправами; • забезпечення диференційованого підходу до організації навчального процесу з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного розвитку, рухової підготовленості та статі, урахування їх мотивів та інтересів до занять фізичними вправами; • використання вчителем різноманітних організаційних форм, засобів, методів і прийомів навчання; • досягнення оптимальної рухової активності протягом кожного уроку з урахуванням стану здоров'я.

Виховна складова освітнього процесу у межах дисципліни «Фізична культура» має орієнтуватися на наступні напрями вдосконалення фізичного виховання в школах:

• удосконалення організації освітнього процесу – розробка нових підходів до планування режиму дня, проведення основних форм фізкультурно-оздоровчої роботи в режимі

дня, уроку фізичної культури, позакласної роботи відповідно до норм рухової активності;

• забезпечення оптимізації освітнього процесу на основі інтегрованого навчання з використанням елементів інноваційних методів навчання і виховання для підвищення мотивації до занять фізичною культурою і спортом;

• створення необхідних умов для підвищення рівня теоретико-методичних знань і формування механізмів самореалізації, самовиховання, які необхідні для становлення особистості у процесі рухової діяльності.

Найважливішим орієнтиром у процесі викладання предметів «Здоров'я, безпека та добробут» і «Основи здоров'я» є впровадження компетентнісного підходу, що слід вважати однією з підвалин реформ, здійснюваних у межах настанов НУШ. Успішна реалізація ідеї компетентнісного навчання залежить від багатьох чинників. Насамперед, вона потребує якісного навчально-методичного забезпечення і масової підготовки вчителів з методики викладання і створення сприятливого навчального середовища. Вчителям, які викладають курси, що реалізують освітню галузь «Соціальна і здоров'язбережувальна» (СЗО), рекомендується пройти дистанційне навчання за такими онлайн-курсами: • Основи здоров'язбережувальної компетентності (<http://multycourse.com.ua/ua/>); • Основи соціальної компетентності (<http://lit.multycourse.com.ua/ua/>).

Після безкоштовного проходження навчання за онлайн-курсами, усі бажаючі можуть отримати сертифікати про підвищення кваліфікації (<http://appk.com.ua/>).

Базові інтегровані курси «Здоров'я, безпека та добробут» і «Основи здоров'я» забезпечують досягнення 100 % загальних і конкретних результатів, передбачених Державним стандартом для освітньої галузі.

Системні зміни процесу викладання вказаних дисциплін мають бути зорієнтовані на наступні пріоритети: партнерство між учнями і вчителем, який є фасилітатором навчального процесу; інклюзивність – усі учні класу залучені до навчальної діяльності; розвивальне навчання – проектна діяльність, що враховує індивідуальні стилі сприйняття і стратегії навчання учнів: робота в групах, мозковий штурм, проекти, тематичні дослідження, рольові ігри тощо; навчання на ситуаціях, наближених до реального життя (важливих для безпеки, здоров'я, соціалізації та самореалізації учнів). Детально методи навчання наведено за посиланням <https://is.gd/HDCabX>. Навчально-методичне забезпечення

базових інтегрованих курсів наявне для вільного використання за посиланням http://autta.org.ua/ua/resources/textbooks_materials/.

Оцінювання навчальних досягнень учнів має здійснюватися відповідно до орієнтовних вимог до оцінювання, затверджених наказом МОН від 21.08.2013 № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти». Зміст завдань для перевірки навчальних досягнень з теми має відповідати очікуваним результатам навчання учнів, визначеним програмою, та критеріям оцінювання. Завдання для перевірки навчальних досягнень мають спиратися не стільки на базові знання учнів, як на вміння застосовувати їх.

Перелік навчальних програм та навчальної літератури, яка може використовуватись в освітньому процесі, розміщено на офіційних вебсайтах Міністерства освіти і науки України та Інституту модернізації змісту освіти. Додаткові ресурси для формування соціальної та здоров'язбережувальної компетентностей (підручники і зошити-практикуми для учнів, розробки уроків для вчителя, онлайн-курси для підготовки і підвищення кваліфікації вчителів за освітньою галуззю СЗО тощо) у вільному доступі представлено на порталі преевентивної освіти <http://autta.org.ua/>.

У разі виникнення потреби в організації дистанційного навчання, звертаємо увагу, що у межах академічної автономії питання організації освітнього процесу, виконання освітньої програми, навчального плану є внутрішніми питаннями кожного закладу ЗСО, його педагогічної ради та завданням педагогічних працівників. Отже, під час дистанційного навчання учителі мають вжити заходів щодо виконання календарно-тематичних планів із додержанням вимог державних стандартів освіти шляхом використання технологій дистанційного навчання та, за потреби, ущільнення відповідного матеріалу (на розсуд учителя) з організацією повторення окремих тем на початку очного навчання.

Поряд із системними інноваціями у навчальному процесі нас очікує і комплексне оновлення **виховної роботи**, яка у межах Концепції НУШ орієнтує педагогів на активізацію та максимальне використання потенціалу освітніх суб'єктів до саморозвитку та самореалізацію. В умовах

Далі – на стор. 43

Закінчення. Початок на стор. 42

освітніх реформ здійснюється зміна освітньої парадигми: пропонується інший зміст, підходи, ставлення, поведінка, педагогічний менеджмент. Розвиток школи, прогрес в напрямку її виховної роботи може здійснюватися лише як інноваційний процес.

Виховна діяльність повинна бути спрямована на використання комплексного підходу щодо виховного процесу у закладах освіти.

У Новій українській школі виховний процес є невід'ємною складовою освітнього процесу у закладах освіти і має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, культурних цінностях Українського народу, цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини і громадянина, принципах, визначених Законом України «Про освіту».

Єдність навчання, виховання і розвитку учнів забезпечується спільними зусиллями всіх учасників освітнього процесу.

Міністерство освіти і науки зосереджує увагу на тому, що в умовах воєнної агресії російської федерації в Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту Незалежності та територіальної цілісності України.

Важливі документи для ознайомлення:

- Наказ МОН від 6.06.2022 року за № 527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказ МОН від 16.06.2015 № 641» (<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-v-zakladah-osviti-ukrayini-ta-viznannya-takim-sho-vtrativ-chinnist-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641>);

- Стратегічні підходи до національно-патріотичного виховання дітей та молоді, визначеними в Указі Президента України від 18.05.2019 № 286/219 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>);

- Постанова Кабінету Міністрів України від 9.10.2020 № 932, яка затвердила План дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text>);

- Постанова КМУ від 30.06.2021 № 673, яка затвердила Державну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на період до 2025 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-%D0%BF#n11>).

Важливими є нововведення, які очікуються на нинішньому етапі освітніх реформ у сфері позашкільної роботи. Тут продовжується перетворення освітнього простору на інноваційне середовище, в якому молодь отримує навички та вміння самостійно здобувати знання і застосовувати їх у практичній діяльності, як вказано в Концепції НУШ.

Реформи продовжуються на основі впровадження нового стандарту освіти, покращення матеріально-технічної бази, створення прозорої системи фінансування закладів освіти та підвищення престижу професії педагога.

На поточний навчальний рік продовження реформ Нової української школи здійснюється за такими напрямками, як: затвердження модельних навчальних програм для базової середньої освіти, розвиток інклюзивної освіти і позашкільля, а також підготовка до участі України в дослідженнях PISA-2022 і TIMSS. Позашкільля – дуже важливий елемент цієї системи і держава несе відповідальність за її розвиток.

У 2022-2023 н. р. освітня реформа «Нова українська школа» продовжить активно впроваджуватися у позашкільлі. НУШ – це середовище активного навчання, де діти можуть розвивати навички, які у майбутньому стануть їм у пригоді в реальному житті. Для удосконалення системи позашкільної освіти та приведення Закону України «Про позашкільну освіту» у відповідність до Закону України «Про освіту», 25 січня 2022 року Верховною Радою України в першому читанні ухвалено законопроект щодо вдосконалення функціонування системи позашкільної освіти, підвищення її якості, а також розширення доступу до неї.

У сучасних умовах на позашкільну освіту покладаються нові функції – формування лідера, успішної, конкурентоспроможної особистості. Виховання особистості засобами позашкільної освіти передбачає створення умов не лише для адаптації до нових суспільних і економічних відносин, але також для особистісного, творчого розвитку, професійного самовизначення дітей та молоді; актуалізує індивідуальні потреби особистості дитини.

Як зазначається у Концепції НУШ, здобувачі освіти мають вміти навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями, яких сьогодні потребує більшість професій.

Міністерство освіти і науки пропонує 5 ключових змін позашкільної освіти – від створення нової моделі фінансування до модернізації змісту. Найголовнішою зміною має стати нова модель фінансування позашкільної освіти, а також визнання результатів позашкільної освіти. Потрібно також звернути увагу на

можливість зарахування результатів позашкільля у ЗСО – такі можливості відкриває новий Закон «Про освіту». Йдеться, наприклад, про можливість зарахування на уроках з фізичної культури результатів дитини у спортивній школі.

Потрібно звернути особливу увагу на системну модернізацію змісту позашкільної освіти через оновлення програм у позашкільних закладах та оновлення напрямів гурткової роботи. Також важливим напрямом реформування галузі слід вважати переорієнтацію позашкільних закладів на маркетингові засади та участь у ринковій конкуренції на ринку освітніх послуг, що пов'язано з активністю на шляху розширення спектру послуг позашкільних закладів.

Нові державні стандарти у сфері позашкільної освіти також мають упроваджуватися на основі компетентнісного підходу. Враховуючи, що в сучасних умовах зміст освіти спрямований на формування компетентностей особистості, необхідним є включення основних компетентностей до навчальних планів, програм, посібників тощо. Крім цього, важливим є безпосереднє введення їх в навчально-виховний процес у позашкільних закладах освіти.

Після закінчення закладу ПО вихованець має володіти ключовими компетентностями, а це, окрім традиційних, – підприємливість та інноваційність, економічна компетентність тощо; а також наскрізними вміннями, такими як: критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, ухвалювати рішення, вирішувати проблеми, які формуються на основі закладених в кожний предмет наскрізних змістових ліній («Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» тощо).

З огляду на те, що за новими держстандартами навчання у закладах позашкільної освіти будуть започатковані нові методики викладання, запроваджені проектна робота та навчання через діяльність, змінний формат спілкування вихованців, педагогів і батьків, слід виокремити наступні методичні рекомендації щодо реалізації ключової реформи МОНУ «Нова українська школа» у позашкільлі: • інтегрування усієї системи позашкільної освіти на базі 5-7 загальнонаціональних платформ; • широке впровадження кейсових технологій у системі позашкільної освіти; • формування у віртуальному просторі з використанням мережевих технологій «Гіпермаркету знань» для сфери позашкільної освіти; • виокремлення у сфері позашкільної освіти спеціалізованого треку для профорієнтації; • комунікативна переорієнтація навчального процесу з домінуванням (80 % навчального часу) комунікативної ініціативи вихованців; • системне впровадження

маркетингового управління у позашкільній освіті.

Особливо необхідно виділити художньо-естетичний напрям позашкільної освіти, який реалізується відповідними гуртками та студіями. Адже виховання на цінностях – це один із компонентів формули Нової української школи, а саме: проведення заходів щодо популяризації мистецтва, культури, національних звичаїв і обрядів, відродження фольклорної спадщини, виховання дітей на культурно-історичних традиціях українського народу.

Провідною ознакою сучасної освіти є тяжіння до інтегрування різного роду навчальної інформації; різноманітні форми практичної діяльності вихованців, у процесі чого відбувається їхнє самовираження: в малюванні, ліпленні, конструюванні тощо. Водночас, доцільно спонукати вихованців до прояву різних мистецьких ініціатив: власних інтерпретацій виконання творчих робіт (насамперед із застосуванням цифрових та медіа ресурсів), організації артмобів, творчо-пізнавальних квестів, різноманітних мистецьких (зокрема дослідницько-пошукових) заходів, у процесі виконання проєктів (індивідуальних, групових, колективних) тощо. Важливим видом діяльності є аналіз-інтерпретація творів мистецтва, у процесі якого формується критичне мислення, навички здобуття, опрацювання та аналізу необхідної інформації, виявлення і обґрунтування власного ставлення до твору мистецтва чи мистецького явища. Спрямування слухачів на активну діяльність надає їм більшої самостійності й відповідальності, сприяє кращому осмисленню мети та результатів своєї діяльності.

На завершення слід сказати, що в умовах воєнного стану освітній процес буде здійснюватися здебільшого в дистанційній та змішаній формах. Найпоширеніші та практично перевірені застосунки і технології для дистанційного навчання: а) застосунки – Zoom, Google Meet, Вайбер, Telegram, Microsoft Teams; б) технології – електронні платформи із завданнями-тестами, ігрові онлайн-платформи, практичні завдання в онлайн-режимі за участю педагога.

Для організації дистанційного навчання, на допомогу педагогам розроблено методичні рекомендації «Організація дистанційного навчання в школі» (<https://nus.org.ua/news/yak-nalagodytydystantsijne-navchannya-posibnykdlya-shkil-vid-go-smart-osvita-ta-mon>).

Лариса ЛАВРОВА,
завідувач кафедри виховання та культури здоров'я Академії;
Борис БРАТАНІЧ,
професор кафедри;
Вікторія САВЧЕНКО,
Андрій КУЦІЙ, доценти;
Світлана КУШНИКОВА,
Людмила ШАБАЄВА,
Олена ЯШИНА,
Тетяна АНДРІЮЩЕНКО,
старші викладачі кафедри

ПОЗАШКІЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

З вірою у Перемогу

«Найдорожчий скарб у кожного народу – його діти, його молодь, і що свідоміше громадянство, то з більшою увагою ставиться воно до виховання дітей, до забезпечення їм найкращих умов життя» – писала українська педагогиня-реформаторка Софія Русова, яка 100 років тому піклувалася про створення національної української школи.

Сьогодні, у XXI столітті ідею української національної просвіти розвиває наш Центр позашкільної освіти Дніпропетровської обласної ради, попри усі виклики часу.

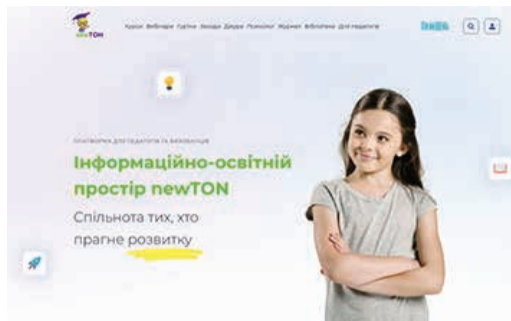
Система роботи центру постійно удосконалюється. Різні напрямки навчально-виховної діяльності допомагають розкривати індивідуальність, розвивати і формувати особистість, виховувати громадянина через любов до української пісні, танцю, мови, історії, краєзнавчих досліджень, туристичних подорожей Батьківщиною, через участь у громадських акціях і суспільних подіях.

Три роки тому Обласний центр позашкільної освіти почав свою роботу під патронатом губернатора Валентина Резніченка з довготривалого тематично-екскурсійного проекту «Шляхами героїв», який ознайомив майже 20 тисяч здобувачів освіти Дніпропетровської області з воєнними об'єктами, історичними подіями і героями-захисниками. Пізніше цей проект був представлений вихованцями центру Міністру освіти і науки України, під час її перебування на Дніпропетровщині, і визнаний як унікальний виховний здобуток України.

Бажання поширювати формати викладання історії Української держави надихнуло нас на вихід за межі шкільної програми і втілення в життя іншого довготривалого освітнього проекту «Тиждень», який зібрав навколо себе педагогічну та учнівську спільноту спочатку на стратегічних сесіях, а пізніше, в умовах в умовах всесвітньої пандемії, – на щотижневих онлайн-заяттях, які ви можете подивитися на однойменному освітньому порталі.

Ми пишаємося тим, що кількість слухачів онлайн-курсу перевищує 15 тисяч осіб.

Далі були реалізовані проекти «Патріотичний марафон» і «Збережи свою ідентичність», в рамках яких упродовж навчального року проведено понад 50-ти різноформатних дистанційних заходів. У них взяли участь майже 12 тисяч дітей і дорослих, які досліджують своє родинне коріння.

Зараз триває пізнавально-розважальний проект «Мое патріотичне літо», який фінішує на початку нового навчального року. Запрошуємо всіх відвідати сторінку нашого центру у соцмережах, знайти анонс проєкту і приєднатися до участі.

Ви можете знайти нас за посиланнями: Фейсбук – <https://www.facebook.com/kzpcopodor>; Інстаграм – <https://instagram.com/kzpcopodor?igshid=1fp92jrinht3h>; Тік-ток – www.tiktok.com/@kzpcopodor; Телеграм – https://t.me/newton_pozashkillya; а також на освітньому порталі «Newton» – <https://newton.net.ua/>

Вихованці центру мають можливість тренуватися у представників сімейних династій, які продовжують здобувати спортивні нагороди України, надаючи особистий приклад дітям, які наполегливо рушають за ними на спортивний п'єдестал. Цього року наші діти принесли певну кількість спортивних кубків і віру в перемогу України на всіх фронтах.

Відома в Україні гра «Сокіл» («Джурра») стала улюбленим брандом центру, а учасники II обласного етапу гри минулого року – захисниками, які зараз боронять нашу Батьківщину. Три роки тому ми починали гру в очному форматі на базі реабілітаційного центру «Перлина Придніпров'я», а цього літа продовжили в онлайн-форматі гри «Квізіз».

Для одних людей гра – це змагання заради змагань. Для наших дітей – змагання, щоб познайомитися, подружитися і йти разом по життю, стоячи пліч-о-пліч за свою малу Батьківщину, за рідну країну. Тому відеозвернення, яке юні джури підготували та відправили військовим, яскраво продемонстрували і єдність, і наступність поколінь.

До речі, наші педагоги, які нині знаходяться на передовій, завжди використовують можливість поспілкуватися з дітьми онлайн. Цей зв'язок не порушується, навпаки – діти бачать взірць мужності й у відповідь – самі демонструють взірць стійкості, займаючись волонтерською справою в тилу. Тому патріотичний проект «Щоденник репортажів про роботу в тилу «Трудова звитяга. Шана і повага», який триває вже 3-й місяць поспіль, має великий попит у здобувачів освіти, їх батьків, колег-педагогів.

Вихованці центру разом із однолітками із закладів освіти області упродовж декількох років отримували системні знання від наших педагогів і мали творчий майданчик для реалізації

своїх ідей, думок, поглядів, починаючи з воркшопів і лідерських хабів, у яких взяли участь понад 1000 підлітків, продовжуючи напрямок роботи учнівського самоврядування дослідницькою акцією «Козак Ріг мандрує Дніпропетровщиною» і закінчуючи всеукраїнськими лідерськими форумами і флешмобами до Дня Незалежності України, що вже стали традиційними.

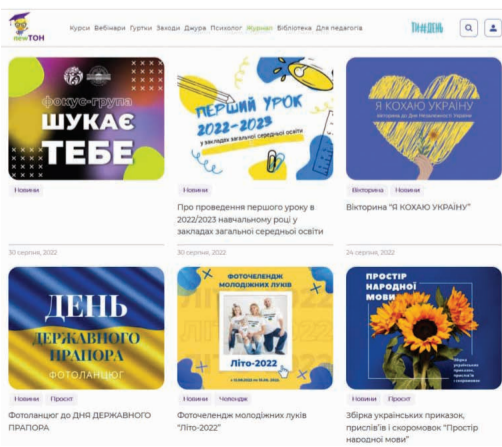
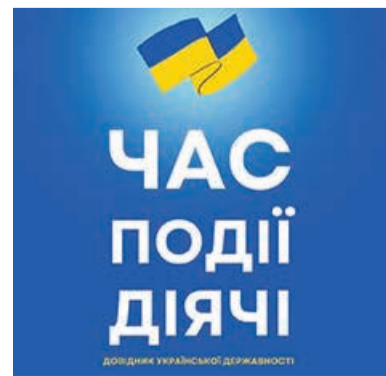
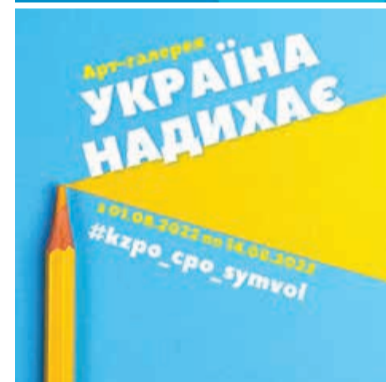
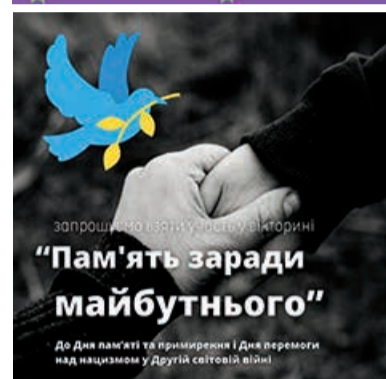
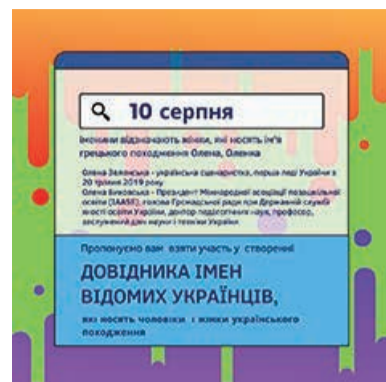
Тому події 24 лютого допомогли дітям та їх батькам, а також нашим партнерам серед закладів освіти області зберегти вектор руху до громадянського самовизначення і продовжити працювати разом. До системи роботи ми додали полегшений графік, пов'язаний з сигналами повітряної тривоги, низку відео-уроків з безпеки життєдіяльності під час воєнного стану для дітей і тематичних відеосемінарів для колег-педагогів, а ще зібрали наших вимушених емігрантів на міжнародних форумах, присвячених співпраці зі всесвітнім волонтерським рухом, підтримці європейської спільноти і просуванню української культури в європейській простір. Ми вдячні представникам міжнародних громадських організацій, консульств за участь у п'яти міжнародних марафонах, а також у житті наших вихованців за кордоном.

Позашкільна освіта надає можливість для вільного розвитку особистості, соціальна адаптація полегшується завдяки власному вибору у вільний час занять за інтересами, по душі, з улюбленими педагогами. Соціальний інтелект здобувачів освіти формується завдяки високому рівню їх обізнаності у соціальних справах, які сягають далеко за межі вивчення шкільних предметів і своєчасно допомагають визначитися з майбутньою професією.

Зрозуміло, що все це неможливо без абсолютної підтримки, з одного боку мудрого керівництва, з другого – креативних педагогів, а з третього – люблячих батьків. Тому успіх позашкільного освітнього закладу сьогодні – це переоцінка цінностей життя і особлива атмосфера поєднання поглядів і думок педагогів, батьків і вихованців, які згодом стають великою родиною однодумців і перетворюють звичайне життя дитини з обов'язковою освітою на диво, надаючи можливість спочатку особистісного, а потім – громадянського вибору, за яким гордо майорить український Прапор, лунає державний Гімн і співають дитячі серця.

Ми щиро вдячні великому колу однодумців – нашим керівникам, педагогам, батькам наших дорогих дітей, які підтримали усі ініціативи центру і провели разом незабутні часи духовного єднання в молитві за Україну.

Юлія СКЛЯР,
директор КЗПО «Центр позашкільної освіти» ДОР»;
Оксана САЛЬНІКОВА,
завідувач відділу

Трансформація профтехосвіти в синергії з роботодавцями

Дніпропетровщина – промислово-аграрний регіон, що має у своїй структурі економіки потужні підприємства відомих компаній України. Область є значущою з логістики та має вихід на європейські держави.

Науковий потенціал супроводжує багато напрямків національного значення економіки – гірничодобувної, вугільної, ракетно-космічної, сільськогосподарської.

Відомо, що кадрове забезпечення є визначальним в результативності роботи підприємств.

Освітня галузь області інтегрує всі ланки освіти, запроваджує нові підходи в діяльності закладів. Останні п'ять років важливим напрямком стала децентралізація управління, демократизація освітнього процесу. На жаль, результати роботи закладів із забезпечення підприємств фахівцями необхідного професійного рівня відсутні. Причин цьому багато.

Притому, в останній час з'явилося багато нових причин у зв'язку з воєнними діями – значне переміщення робітничого потенціалу на інші території України, виїзд за кордон, призов до лав Збройних сил.

Перелічене та давно накопичене мотивує до радикальних, оперативних, короткотермінових дій на всіх рівнях, від центру до регіону.

Як би не формувались нові закони, нормативні акти, але без «включення» роботодавця, його кадрового, матеріального ресурсів зміни відбуваються дуже повільно. А у воєнний час це не може задовольнити економіку.

То ж Дніпропетровщина, її окремі потужні регіони, як Кривбас, давно розпочали об'єднання зусиль професійної (професійно-технічної) освіти, підприємств, влади, громадськості.

Вісім років тому досвід інтеграції партнерів в Кривому Розі заслуговувався на колегиї Міністерства освіти і науки України.

Учасники процесу формування трудового робітничого потенціалу стали активно об'єднуватися навколо Федерації організацій роботодавців Дніпропетровщини (ФОРД), торгово-промислової палати (ТПП), наукових центрів.

Інтеграційним процесам сприяють громадські об'єднання професійної освіти – обласна організація Всеукраїнської асоціації працівників професійної освіти, рада директорів закладів П(ПТ)О.

Налагоджена співпраця з іноземними колегами ФОРД, ТПП сприяла вивченню та

запровадженню досвіду європейських держав із соціального партнерства, дуальної освіти, профорієнтаційної роботи, часткових кваліфікацій, запровадження вхідного контролю, розробки професійних стандартів, функціонування професійних рад, наглядових рад.

Багато із переліченого щорічно включається в мініпроекти, які реалізуються ФОРД з німецькою організацією NORDMETALL землі Мекленбург-Передня Померанія за підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини (далі – Глобальний проект).

За п'ять років реалізації Глобального проекту досягнуто багато реальних результатів, які практично впроваджуються в економіку Дніпропетровщини чи стають основою в напрацюванні Законодавчих та нормативних документів. Наприклад, на базі ФОРД створено громадську спілку «Центр компетенцій Федерації організацій роботодавців Дніпропетровщини», яка має призначення задовольняти консультативні потреби підприємств, що входять до складу ФОРД.

За зразком Німеччини, наказом Міністерства економіки України від 11.01.2022 № 75-22 розроблено та затверджено професійний стандарт «Верстатник широкого профілю». Зміст навчання професії передбачає формування компетенцій більш широкого застосування в умовах сучасних технологій виробництва.

Уже на новий 2022-2023 н. р. замовлено дану професію 27 підприємствами області.

Результати проведеного анкетування 170 підприємств області в рамках реалізації Глобального проекту виявили, що у формуванні регіонального замовлення стала більш важливою рада П(ПТ)О регіону. Окремі професії скорочено в регіональному замовленні та з'явилися нові професії за запитом нових технологій виробництва.

Особливого значення набула необхідність поєднання зусиль роботодавців і закладів П(ПТ)О в умовах воєнного стану, коли ситуація просто змушує прискорено формувати трудовий потенціал із наявних людських ресурсів, задовольняти потреби тимчасово переміщених осіб, реагувати на потреби воєнного комплексу, релокованих підприємств.

Прийнятими Верховною Радою законами України, зокрема Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування національної системи

кваліфікацій» внесені зміни до Кодексу Законів про працю України, Законів України «Про освіту», «Про оплату праці», «Про зайнятість населення».

Проголошено багато нових можливостей для громадян і нових обов'язків для суб'єктів, зайнятих формуванням трудового робітничого потенціалу.

Одним із таких – є запровадження часткових кваліфікацій.

Професійна (професійно-технічна) освіта Дніпропетровщини приєдналась до трьох напрямків міжнародного співробітництва України з часткових кваліфікацій. А саме, проекту Європейського фонду освіти, яким передбачається напрацювання навчальних програм з часткових кваліфікацій в рамках Глобального проекту та запровадження навчання в недержавних навчальних структурах, розробки навчальних програм і здійснення навчання частковим кваліфікаціям тимчасово переміщених осіб в рамках програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Започатковане і зроблене спільними зусиллями профтехосвітян області разом з соціальними партнерами передбачає системну роботу в сфері П(ПТ)О з підготовки нашої держави для вступу до Європейського Союзу.

Це лише початок трансформування професійної освіти. Ситуація вимагає широкої активності всіх учасників процесу формування трудового робітничого потенціалу, прискорення прийняття підзаконних актів, які супроводжуватимуть практичну роботу на всіх рівнях, у всіх регіонах, у всіх галузях економіки.

Переконані, що лише спільними зусиллями профтехосвітян і роботодавців ми трансформуємо професійну освіту України.

Віктор ВАСИЛИНЕНКО,
директор Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області, заслужений працівник освіти України, голова Дніпропетровського обласного відділення Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти

Формування регіонального замовлення ЗП(ПТ)О Дніпропетровщини в 2022 році – виклики, пріоритети

Ринок праці Дніпропетровської області зазнає впливу різних факторів глобального та національного масштабів, серед яких: воєнний стан в країні, міграція населення, трудова тіньова економіка, розширення спектру альтернативних форм зайнятості, зміщення робочих місць з великих підприємств у малі та мікро-підприємства, зростання соціальних запитів молоді, поширені стереотипи про низьку престижність робітничих професій. Однак за період війни український бізнес вже встиг адаптуватися до нових умов.

Проте збитки від воєнної агресії російської федерації все ж великі, частина компаній була змушена припинити своє існування. Ринок праці, хоча й поживляється, але не такими

значними темпами, як хочеться. Компанії вимушені релокуватися у безпечні регіони, тому змінилася структура ринку праці в розрізі регіонів. Попит на роботу перевищує пропозиції. Та все ж є підстави сподіватися, що позитивна динаміка відновлення ринку праці збережеться.

Ці тенденції спричиняють суттєве зростання вимог до гнучкості системи професійної (професійно-технічної) освіти, яка забезпечує підготовку кваліфікованих робітників за широким спектром професій. В області функціонують 53 державні заклади П(ПТ)О, які готують фахівців для регіонального ринку праці із затребуваних професій, з них 6 вищих професійних училищ, 9 професійно-технічних училищ,

17 центрів професійно-технічної освіти, 21 професійний ліцей.

У 2021-2022 н. р. в державних закладах П(ПТ)О області навчалось 19,427 тисяч осіб, з них на базі базової загальної середньої освіти – 14,008 тисяч осіб, на базі повної ЗСО – 5,419 тисяч. Система професійної освіти Дніпропетровщини характеризується високим рівнем виконання державного та регіонального замовлення, високими показниками працевлаштування і закріплення випускників на рівні середніх показників в Україні, запровадженням дуальної форми здобуття освіти у підготовку кваліфікованих робітників.

Обсяги державного та регіонального замовлення на прийом молоді для

підготовки робітничих кадрів в закладах П(ПТ)О визначаються щороку.

Регіональне (державне) замовлення на підготовку робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів є засобом державного регулювання і задоволення потреб економіки держави, регіону та суспільства у кваліфікованих кадрах, забезпечення конституційного права громадян на

Далі – на стор. 46

Формування регіонального замовлення ЗП(ПТ)О Дніпропетровщини в 2022 році – виклики, пріоритети

Закінчення.
Початок на стор. 45

здобуття освіти відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей. Визначаються та затверджуються обсяги:

- регіонального замовлення – на підставі Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 994-р «Про схвалення методичних рекомендацій щодо формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів»;

- державного замовлення – згідно Закону України від 20.11.2021 № 5499-VI «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів».

Виконавцями регіонального (державного) замовлення виступають заклади П(ПТ)О області.

Регіональне замовлення формується департаментом освіти і науки облдержадміністрації за поданням закладів П(ПТ)О, пропозиціями Дніпровської міської ради, погодженими з Дніпропетровським обласним центром зайнятості, з урахуванням прогнозних показників потреби в кадрах на регіональному ринку праці на рік, що настає за плановим роком.

Критеріями формування та розміщення регіонального замовлення є:

- задоволення потреб регіону у кваліфікованих кадрах з урахуванням прогнозних показників (відсоток працевлаштування випускників закладів освіти; відсоток задоволення заявлених потреб регіону у кадрах з відповідною освітою, питома вага серед них випускників закладів освіти);

- вартість послуг з підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця за кошти обласного бюджету, бюджету м. Дніпра.

Прогнозні показники регіонального замовлення складаються департаментом освіти і науки ОДА з урахуванням пропозицій всіх зацікавлених сторін і затверджуються головою облдержадміністрації у розрізі закладів освіти, обсягів прийому та випуску робітничих кадрів, освітньо-кваліфікаційних рівнів П(ПТ)О (освітньо-професійного ступеня фахової передвищої освіти), професій (галузей знань і спеціальностей) на плановий рік.

Державне замовлення. За замовленням Міністерства освіти і науки України постановою КМУ від 07.07.2022 № 769 «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних і робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2022 році» у поточному році для навчання в закладах П(ПТ)О України за кошти державного бюджету виділено 5701 місце, що майже на 19 % менше ніж у 2021 році. Визначено 13 професій загальнодержавного значення.

У закладах П(ПТ)О області у 2022 році проводиться підготовка робітничих кадрів за 7 професіями загальнодержавного значення, що складає 54 % від загальної кількості визначених професій, а саме: «Помічник машиніста тепловоза», «Помічник машиніста електровоза», «Монтажник

систем утеплення будівель», «Слюсар-ремонтник», «Верстатник широкого профілю», «Токар», «Фрезерувальник». Водночас у закладах П(ПТ)О області відсутнє державне замовлення за професіями «Верстатник деревообробних верстатів», «Налагоджувальник верстатів і маніпуляторів з програмним керуванням», «Монтер колії», «Монтажник систем вентиляції, кондиціонування повітря, пневмотранспорту й аспірації» (останній випуск за цією професією відбувся у 2021 році – 22 особи в Дніпровському регіональному центрі професійно-технічної освіти), «Зварник», «Слюсар з механоскладальних робіт».

Обсяги державного замовлення 2022 року для закладів П(ПТ)О області складають 14,9 % (у 2021 році – 12,7 %) від загального обсягу, затвердженого Постановою КМУ № 769. Державне замовлення на підготовку робітничих кадрів за професіями загальнодержавного значення цього року отримали 18 закладів П(ПТ)О області (34 % від загальної кількості закладів). У 2022 році обсяги державного замовлення збільшено на 13,1 %, найбільший обсяг за професіями «Слюсар-ремонтник» та «Верстатник широкого профілю». За 4 професіями – «Фрезерувальник», «Слюсар-ремонтник», «Верстатник широкого профілю» та «Помічник машиніста електровоза» – заклади П(ПТ)О області мають значний відсоток бюджетних місць (від 25 % до 55 %) у загальному обсязі, затвердженому Постановою КМУ № 769.

Результати опитування роботодавців в рамках українсько-німецького проекту «Розвиток соціального діалогу в Дніпропетровському регіоні», яке проведено в 7 новостворених районах, свідчать, що найбільш затребувані професії на виробництві («Електрогазозварник», «Верстатник широкого профілю», «Електрослюсар (слюсар) черговий та з ремонту устаткування», «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів», «Машиніст крана (кранівник)», «Бухгалтер») збігаються зі спеціальностями, які увійшли до двадцятки професій регіонального замовлення (виняток – «Вальцювальник», «Оператор верстатів з програмним керуванням», «Водій тролейбуса, навантажувача»).

Регіональне замовлення. Розпорядженням голови Дніпропетровської ОДА від 24.02.2022 № Р-191/0/3-22 «Про затвердження обсягів регіонального замовлення на підготовку фахівців і робітничих кадрів для закладів освіти Дніпропетровської області» затверджено регіональне замовлення на підготовку робітничих кадрів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Кваліфікований робітник» для 53 державних закладів П(ПТ)О та 3 закладів фахової передвищої освіти.

Навчально-методичний центр ПТО у Дніпропетровській області здійснив порівняльний аналіз регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів для обласних закладів освіти за 2021 рік та плану на 2022 рік з ринком праці Дніпропетровщини. В ході аналізу використані інформаційні матеріали, аналітичні та статистичні дані Державної служби зайнятості України, обласного центру зайнятості, Національного агентства

кваліфікації, Національного інституту стратегічних досліджень, Експертно-аналітичного центру кадрового порталу grc.ua, сайту пошуку роботи в Україні – Work.ua, Поради HR-експертів для роботодавців prohr.rabota.ua та результатів опитування роботодавців 7 районів області. Результати аналізу зорієнтовано на потреби розвитку системи П(ПТ)О регіону, формування попиту та пропозиції на кадри за робітничими професіями у післявоєнний період.

Загальний обсяг плану регіонального замовлення на 2022 рік становить 7180 особи, що на 13 % менше обсягів 2021 року (8286 особи), зокрема в:

- 41 закладі П(ПТ)О та 3 закладах фахової передвищої освіти, які фінансуються з обласного бюджету, обсяг замовлення 6108 осіб, що на 3 % менше обсягів 2021 року (6314 особи);

- 12 закладах П(ПТ)О, які фінансуються з бюджету міста Дніпра, обсяг замовлення 1072 особи, що на 46 % менше обсягів 2021 року (1972 особи).

Обсяги регіонального замовлення щорічно зменшуються: 2020 рік – 8 790 осіб, 2021 рік – 8 286 осіб, 2022 – 7 180 осіб. У 2022 році обсяги регіонального замовлення зменшилися на 10 професій.

План регіонального замовлення на 2022 рік сформовано з 60 професій.

До плану регіонального замовлення увійшли 4 нові професії:

- «Слюсар з ремонту дорожньо-будівельних машин і тракторів» в інтеграції з професією «Машиніст екскаватора одноковшового»;

- «Майстер з діагностики та налагодження електронного устаткування автомобільних засобів»;

- «Плодоовічник» в інтеграції з професією «Лаборант хіміко-бактеріологічного аналізу»;

- «Пекар» в інтеграції з професією «Кондитер».

Найбільші обсяги регіонального замовлення, що відповідає потребам економіки регіону, заплановано на професії для галузей економіки (% від загальних обсягів замовлення): електротехнічного виробництва 19 %; громадського харчування 11,8 %; сільського господарства 10,5 %; будівництва 8,9 %; автомобільного транспорту 8,4 %.

У регіональному замовленні з'явилися нові професії, які проліцензовані закладами П(ПТ)О в 2022 році – «Слюсар з ремонту дорожньо-будівельних машин та тракторів», «Майстер з діагностики та налагодження електронного устаткування автомобільних засобів». Відновлено набір на професії «Пекар», «Плодоовічник». Проліцензовано нову професію «Майстер з монтажу та обслуговування систем відновлювальної енергетики».

Із 21 професії зменшено обсяги в порівнянні з 2021 роком, зокрема з професій: «Офіціант» в інтеграції – 31 %; «Контролер-касир» в інтеграції – 37 %; «Монтажник з монтажу сталевих та залізобетонних конструкцій» в інтеграції з професією «Електрозварник ручного зварювання» – 52 %; «Робітник фермерського господарства» – 56 %.

Припинено набір в області на професії «Оператор поштового зв'язку», «Оператор комп'ютерної верстки»,

«Оформлювач вітрин, приміщень, будівель», «Монтажник систем утеплення будівель», «Електромонтажник з освітлення та освітлювальних мереж», «Електромеханік з ремонту та обслуговування ЛОМ», «Пресувальник гарячих труб», «Оператор з ветоброблення тварин», «Контролер-касир», «Продавець продовольчих товарів».

До регіонального замовлення у 2022 році не увійшли 6 професій, за якими заклади П(ПТ)О, що фінансуються з бюджету м. Дніпра, здійснювали підготовку робітничих кадрів у 2021 році: «Перукар (перукар-модельєр)», «Кравець», «Закрійник», «Офіціант», «Робітник з комплексного обслуговування й ремонту будинків», «Оператор комп'ютерної верстки», «Друкар офсетного плоского та флексографічного друкування».

За даними Національного інституту стратегічних досліджень, порталу grc.ua та Work.ua ситуація на ринку праці зміниться, частина популярних професій утратить актуальність.

Після закінчення війни буде великий попит на робітничі професії для відновлення зруйнованої інфраструктури в Україні, зокрема промислових підприємств, будинків, доріг, мостів і залізничних колій.

Державною науковою установою «Інститут освітньої аналітики» визначено окремий перелік перспективних професій, необхідних для відбудови територій та реструктуризації пріоритетних видів економічної діяльності у контексті довгострокового розвитку країни, а саме: реструктуризація вугільної та інших підгалузей видобувної промисловості; сфера енергозбереження, енергоефективність та розвиток відновлювальної енергетики; будівництво, реконструкція та відбудова зруйнованих війною об'єктів нерухомості; промисловість, зокрема машинобудування. Підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації фахівців за даними напрямками може проводитися в закладах П(ПТ)О.

Отже, заклади П(ПТ)О Дніпропетровщини готові надавати освітні послуги молоді та незайнятому населенню, задовольняти потреби ринку праці у кваліфікованих робітниках:

- здійснювати професійне навчання та навчання видам робіт осіб, чи часткових професійних кваліфікацій для влаштування на робочі місця;

- сприяти формуванню додаткових компетентностей у здобувачів освіти за запитом роботодавців відповідно до навчальних програм та за їх межами;

- упроваджувати підвищення кваліфікації та перекваліфікації працюючих на виробництвах, у професійних закладах;

- на госпрозрахунковій основі практикувати навчання видам робіт, певним компетенціям для самозайнятості населення;

- налагоджувати координацію дій усіх структур, задіяних у процесі формування робітничого потенціалу: влади, бізнесу, П(ПТ)О та системного взаємодіювання про необхідність в робітничих кадрах і можливостях та результатах роботи ЗП(ПТ)О.

Олена ГУРСЬКА,
методист НМЦ ПТО

Запровадження часткових кваліфікацій – інноваційні рішення профосвіти

Формування сталої мотивації роботодавців до зміни практики роботи з розвитку кадрового потенціалу власного підприємства у напрямі ідентифікації компетенцій при працевлаштуванні працівників, оцінки якості праці та підвищення рівня кваліфікації працівників залежить від основних сформульованих вимог до результатів професійної діяльності, визначених у професійних стандартах.

Професійна освіта повинна налаштуватися на задоволення таких потреб, особливо в умовах воєнного та повоєнного стану, коли кожна галузь економіки потребуватиме величезних ресурсів, насамперед у робітничих кадрах.

У відповідь на попит на гнучкіші форми освіти і навчання різноманітні державні та приватні освітні установи розвивають у Європі й по всьому світу можливість навчання за меншим обсягом часу, аніж традиційні кваліфікації. Наразі у документі «Європейські пріоритети щодо вмінь та навичок» (липень 2020 року) Європейська комісія запропонувала стратегію для допомоги людям з розвитку навичок, потрібних для швидкозмінного ринку праці і оголосила про нову ініціативу щодо мікрокваліфікацій (англ. мовою *microcredentials*), або «часткових кваліфікацій».

Переваги запровадження часткових кваліфікацій: • зв'язок із попитом на ринку праці конкретних навичок/компетенцій, як наслідок – задоволення конкретної потреби; • швидке реагування на зміни на ринку праці, що дозволяє людині швидко отримати роботу; • усунення розриву між кваліфікацією формальної освіти і вимогами конкретної галузі або робочого місця; • полегшений доступ до формальної освіти через підтримку індивідуального навчання орієнтованого на конкретні потреби здобувачів освіти, які можуть розвиватися у своєму власному темпі; • самостійна цінність, тому що вони можуть бути значною частиною кваліфікації або додатковою/

допоміжною, які можуть мати значення на ринку праці, таким чином додаючи цінність до кваліфікації формальної освіти; • сприяння визнанню навичок, знань та компетенцій людини через гнучкість навичок і компетенцій, покращуючи процес навчання протягом усього життя, сприяючи визнанню навчальних досягнень, здобутих поза формальною освітою, дозволяючи визнати майстерність або більш високий рівень навичок у певній галузі; • економія коштів і дорогоцінного часу.

Враховуючи вимоги Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування національної системи кваліфікацій», унормовується внесення змін до окремих статей Закону України «Про освіту», а саме: в статті 34 визначено термін, вимоги до процедури визнання чи отримання повних або часткових освітніх або професійних кваліфікацій, в статті 38 регламентовано, що Національне агентство кваліфікацій створює і веде реєстр кваліфікацій. У статтях 41, 21 КЗпП про інтеграцію часткових кваліфікацій у трудове законодавство через внесення терміну «часткова кваліфікація», прийняття до уваги при укладенні трудового договору виду занять (професія), повної або часткової професійної кваліфікації, якою володіє особа.

В Україні у 2019 році почало діяти Національне агентство кваліфікацій (НАК) – колегіальний орган, уповноважений на реалізацію державної політики у сфері кваліфікацій. Одне з важливих завдань НАК – забезпечити присвоєння та/або підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами.

У відповідності до статті 34 Закону України «Про освіту» кваліфікаційний центр – це суб'єкт, уповноважений на оцінювання і визнання результатів навчання осіб, зокрема здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти, присвоєння/

підтвердження відповідних професійних кваліфікацій. Кваліфікаційним центром може бути юридична особа або її структурний чи відокремлений підрозділ, акредитований в установленому порядку, які, як правило, створюються та діють у межах однієї чи то декількох видів професійної діяльності або галузей.

У відповідності до Порядку акредитації кваліфікаційних центрів, затвердженого Постановою КМУ від 22 вересня 2021 р. № 986, передбачена процедура акредитації кваліфікаційних центрів Національним агентством кваліфікацій, яка містить наступні кроки: • юридична особа – заявник звертається до НАКу з заявою та визначеним переліком документів; • Національне агентство кваліфікацій, зокрема експерт НАКу, за визначеними критеріями здійснює акредитацію кваліфікаційного центру; • заявник набуває статусу кваліфікаційного центру з моменту прийняття НАКом рішення про акредитацію.

Заявник – юридична особа, перед відкриттям кваліфікаційного центру повинен: • привести установчі документи до встановлених вимог; • проаналізувати запити роботодавців на конкретну послугу по визнанню часткових кваліфікацій; • розробити угоди для заключення з кваліфікованими оцінювачами; • укласти угоди із фахівцями, які можуть бути кваліфікованими оцінювачами (вимоги щодо кваліфікації, стажу роботи і компетентності з оцінювання); • розробити пакет контрольних матеріалів для здійснення процедур оцінювання та їх критерії оцінювання; • організувати апробацію контрольних матеріалів (за попередньою домовленістю з освітніми установами); • підготувати звіти про валідність банку тестових завдань; • забезпечити комплексну систему захисту контрольних матеріалів від несанкціонованого копіювання; • проаналізувати професійний стандарт на визначення

необхідних обладнаних робочих місць для здійснення оцінки результатів; • у разі потреби, розробити договори оренди на використання потрібного устаткування; • укласти договори оренди з підприємствами на використання обладнання, приміщень; • розробити процедуру присвоєння/підтвердження кваліфікації, яка буде узгоджена з контрольними матеріалами та наявною матеріальною базою; • розробити розділ на сайті установи-заявника і підготувати необхідну інформацію та її розміщення на сайті.

Отже, вище перераховані заходи, надають можливість створити систему валідації неформального та інформального навчання шляхом сертифікації окремих навичок чи професійних компетенцій через центри кваліфікацій. Отримані сертифікати можуть бути визнані як для продовження формальної освіти та навчання, так і на ринку праці.

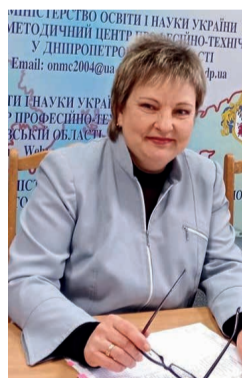
Часткові кваліфікації набувають великого значення у безперервному професійному навчанні, що надає людині більше можливостей і сприяє розвитку й задоволенню потреб економіки та суспільства у швидкозмінному світі, а також є ефективним інструментом реформування системи підготовки кадрів.

На сьогоднішній момент є впевненість у тому, що професійні кваліфікації даватимуть можливості для працевлаштування та кар'єрного розвитку, сприятимуть соціальній інтеграції, розвитку конкурентоспроможності, продуктивності та зростання. Якщо сформулювати все це двома словами, то вони повинні відповідати існуючому соціально-економічному реаліям.

Олена ГРИШАЄВА,
заступник директора НМЦ ПТО

Організація освітнього процесу у закладах П(ПТ)О в умовах воєнного стану

Підготовка до нового навчального року цьогоріч має певні особливості. Міністерством освіти і науки України визначені пріоритети у діяльності закладів освіти: • сприяння обороні України, зокрема всебічна підтримка працівників та здобувачів освіти, які зі зброєю в руках встали на захист Батьківщини; • гарантування безпечних умов навчання та праці для всіх учасників освітнього процесу в умовах воєнного часу; • забезпечення якості освіти, яка впливатиме на перспективи добробуту здобувачів освіти та їх родин (лист МОН від 27.06.2022 № 1/7035-22 «Про підготовку до початку та особливості організації освітнього процесу в 2022/23 навчальному році»).

В умовах сьогодення пріоритетом для освіти є створення безпечних умов здобувачам освіти і працівникам закладів П(ПТ)О. Тож, робота закладів профтехосвіти організовується залежно від безпекової ситуації за рішенням Дніпропетровської обласної військової адміністрації.

Сьогодні колективи закладів готуються до організації освітнього процесу в режимі офлайн, але налаштовані прийняти

виклики щодо навчання за дистанційною або змішаною формами організації освітнього процесу, а саме: • прийняти рішення щодо використання технологій дистанційного (змішаного) навчання в освітньому процесі на період дії воєнного стану; • внести відповідні зміни до робочих навчальних планів; • розробити і затвердити розклад занять, з урахуванням безпекової ситуації та відповідності місць у бомбоховищах (укриттях) у залежності від кількості здобувачів освіти, які перебувають у закладі; • визначити перелік компетентностей, тем навчальних програм, видів навчальних занять для проведення із використанням технологій дистанційного (змішаного) навчання; • визначити перелік вебресурсів, необхідних для забезпечення навчання в розрізі професій.

Для забезпечення якісної організації освітнього процесу за дистанційною (змішаною) формою навчання має функціонувати сучасне електронне освітнє середовище.

Особливу увагу слід звернути на функціонування вебсайту закладу освіти та офіційної сторінки у соціальних мережах «Дистанційне та змішане навчання». Доцільно оновити сторінку на сайті та доповнити навчальним контентом. Необхідно оновити персональні сайти та професійні блоги педагогічних працівників, наповнити контентом електронні бібліотеки закладів.

Для поінформованості батьків здобувачів освіти створити (1 курс навчання) та актуалізувати (2-3 курс) групи в месенджері. Системою надавати інформацію про перебіг і зміни в організації навчального процесу.

У зв'язку з реальною загрозою для життя та здоров'я здобувачів освіти ЗП(ПТ)О рекомендовано створити окремий розділ на сайті закладу щодо дій у надзвичайних ситуаціях.

У жорстоких реаліях воєнного стану перед профтехосвітянами стоїть важливе завдання – формування компетентностей, необхідних для ринку праці, національних цінностей та моделей активного громадянства, зміцнення соціальної єдності, взаєморозуміння, співробітництва щодо захисту прав і свобод.

Листом МОН України від 10.08.2022 № 1/9105-22 «Щодо організації виховного процесу у закладах освіти у 2022-2023 навчальному році» визначені пріоритетні напрямки виховної роботи: • права дитини та їх реалізація; • національно-патріотичне виховання (громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання); • протидія булінгу; • запобігання домашньому насильству; • запобігання та протидія торгівлі людьми; • профілактика шкідливих звичок і девіантної поведінки; • сприяння розвитку учнівського самоврядування; • сімейне виховання.

При організації виховної роботи класним керівникам слід звертати увагу на безпеку в інтернет-середовищі та психологічну підтримку здобувачів освіти, першочергово – внутрішньо переміщених осіб.

Направляти здобувачів освіти на використання інформації лише з офіційних джерел.

При проведенні виховних заходів можливо використовувати інформаційні матеріали Українського державного центра національно-патріотичного виховання, Національного еколого-натуралістичного центра учнівської молоді МОН України, Українського інституту розвитку освіти. При проведенні виховних годин, з метою національно-патріотичного виховання, формування громадянських компетентностей необхідно знайомити здобувачів освіти з Героями сучасності: воїнами-захисниками, волонтерами, працівниками ДСНС, медичними працівниками, громадянами, які наближають Перемогу.

Важливою формою виховної роботи в умовах дистанційного (змішаного) навчання залишаються тематичні тренінги, челенджі, флешмоби.

Упевнені, що колективи закладів профтехосвіти організовано проведуть 2022-2023 н. р. та забезпечать якісну підготовку робітничих кадрів для відбудови нашої держави.

Ірина ЄМЕЦЬ, методист НМЦ ПТО

ФОРД – координатор взаємодії закладів П(ПТ)О та підприємств регіону

Дніпропетровська область завдяки значним покладам корисних копалин, потужній промисловій базі, розвинутому агропромислому комплексу посідає одне з перших місць в Україні за рівнем економічного розвитку, особливо у таких галузях, як: гірничодобувна, металургійна, машинобудування, енергетика, сільськогосподарське виробництво, переробна.

Найбільшими промисловими центрами області виступають міста Дніпро, Кривий Ріг, Кам'янське. Потужні промислові підприємства розташовані також у Нікополі, Павлограді, Марганці, Покровську та Новомосковську.

У регіоні здійснюють господарську діяльність 63 великих промислових підприємств і 30,8 тисяч підприємств малого та середнього бізнесу практично всіх основних видів економічної діяльності із загальним рівнем зайнятості штатних працівників – майже 700 тисяч осіб.

Обсяг реалізованої продукції за 2021 рік великими підприємствами дорівнює 22,2 млн \$ (17,5 % від України), підприємств малого та середнього бізнесу – 15,9 млн \$ (8,3 % від України). За цим показником область посідає друге місце по Україні.

Особливості економіки області, потреби регіонального ринку праці вимагають реорганізації та розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти для підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, затребуваних економікою регіону. Тому створення умов для збалансування регіонального ринку робочої сили та поліпшення умов для зайнятості населення, перехід до формування навчальних програм закладів П(ПТ)О відповідно до потреб ринку праці, запитів роботодавців знаходяться у полі уваги Федерації організацій роботодавців Дніпропетровщини.

За час існування федерації її членами стали 18 обласних галузевих та дві територіальних організації роботодавців, які представляють 80 % виробничого потенціалу регіону та об'єднують 380 великих підприємств і малого та середнього бізнесу, зокрема – 90 базових бюджетоутворюючих, з числом працюючих понад 425 тисяч осіб.

Дніпропетровщина – визнаний лідер за рівнем регіонального соціального діалогу, свої напрацювання, як надбання, ми доводимо до національного рівня. У нас активно працює обласна тристороння Соціально-економічна рада.

Партнерство, ось уже шостий рік, із німецьким Освітнім центром землі Мекленбург-Передня Померанія та організацією роботодавців NORDMETALL стало катализатором розвитку соціального діалогу у Дніпропетровському регіоні. Федерація, маючи прямий доступ до передового європейського досвіду, досягла вагомих результатів, помітних на національному рівні. Це і професійне навчання за дуальною системою, і профорієнтація школярів, і розвиток наставництва на підприємствах, підвищення безпеки праці на виробництві, питання соціального страхування працюючих.

Дніпропетровщина домоглася порозуміння у вирішенні низки важливих для регіону питань, зокрема: щодо мінімізації наслідків здійснення проекту декарбонізації для наших територіальних громад вугледобувного Західного Донбасу; щодо віднесення витрат підприємств на навчання фахівців на валові витрати, а не з прибутку, які зараз роботодавці змушені виплачувати тощо.

Одним із основних напрямків роботи ФОРД є забезпечення інтеграції діяльності закладів П(ПТ)О з підприємствами регіону.

Зазначена робота спрямована на забезпечення переорієнтації сучасної П(ПТ)О на європейські підходи до навчання майбутніх робітників.

Суттєвим впливовим фактором є зміни в підході формування завдань закладів П(ПТ)О – орієнтація на виконання завдань державного та регіонального замовлень з відповідними рівнями фінансування.

За участю ФОРД у травні Дніпропетровською обласною державною адміністрацією затверджені обсяги регіонального замовлення з професій, які затребувані роботодавцями за підсумками анкетування 171 підприємства області й 53 державних закладів П(ПТ)О.

За ініціативою ФОРД до «Стратегії регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року», яка затверджена рішенням Дніпропетровської обласної ради від 07.08.2020 № 624-24/VII увійшли проекти «ЕХАМ Дніпро» – зовнішнє управління підготовки професійних кадрів на підприємствах та «Дуальна освіта в дії».

Завдяки запровадженню в управлінні та функціонуванні закладів П(ПТ)О державно-приватного партнерства: забезпечується врахування вимог роботодавців, з'являються умови для організації короткострокового стажування педагогічних працівників з метою ознайомлення із новими виробничими технологіями й устаткуванням. А також забезпечення здобувачів освіти робочими місцями під час проходження виробничого навчання і виробничої практики, які відповідають вимогам кваліфікаційних характеристик, та спільне формування замовлень на підготовку робітничих кадрів.

Здійснюється інтеграція діяльності профтехосвіти і соціальних партнерів-роботодавців шляхом спільного опрацювання законодавчих і нормативно-правових документів, участі в розробці державних стандартів з конкретних професій, а також у заходах, які проводять сторони, забезпечується взаємне розміщення матеріалів у соцмережах.

Федерація активно долучається до розроблення професійних стандартів

за найбільш затребуваними видами трудової (професійної) діяльності, професіями та кваліфікаціями, які користуються попитом на ринку праці області – затверджені нові професійні стандарти за спеціальностями: «Верстатник широко профілю», «Авторемонтник», «Опоряджувальник будівельний», «Машиніст дорожньо-будівельних машин».

Зазначені стандарти вперше за роки Незалежності України розроблені за ініціативи Федерації роботодавців з урахуванням міжнародного – німецького досвіду. Стандарти є більш комплексними, з розширеним переліком компетенцій, тому актуальні для роботодавців на ринку праці.

До розробки професійних стандартів залучено фахівців-освітян і роботодавців Дніпропетровщини, Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти області, профспілки.

Окрім розробки сучасних професійних стандартів у співпраці з соціальними партнерами – профспілками та обласною владою, за німецьким досвідом одержані інші вагомні здобутки. А саме, з професійної орієнтації школярів молодших класів (проект «Мініфеномента») та старшокласників (проект «Школа-економіка»), розвитку наставництва на виробництві та інших складових, важливих для впровадження дуальної системи професійної освіти.

Сподіваємося, що робота, проведена ФОРД, НМЦ ПТО з німецькими партнерами, закладами П(ПТ)О, підприємствами області дасть змогу в скрутний воєнний час усе ж таки організувати роботу в новому 2022-2023 н. р., а очікувані результати будуть ефективними для економіки Дніпропетровщини.

Віктор СЕРГЄЄВ,
голова Федерації
організацій роботодавців
Дніпропетровщини, доктор
економічних наук, заслужений
діяч науки і техніки України

Реалії та перспективи впровадження дуальної освіти

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 15.05.2018 № 473 «Про розширення переліку закладів професійної (професійно-технічної) освіти для впровадження елементів дуальної форми навчання» Криворізький професійний транспортно-металургійний ліцей увійшов у дуальну освіту з професією «Помічник машиніста тепловоза; слюсар з ремонту рухомого складу» на базі повної загальної середньої освіти, термін навчання 1,5 роки.

Ліцеєм розроблені практичні кроки для впровадження дуального навчання.

Крок 1: Плануйте програму задалегідь.

В освітній сфері навчальний рік відмінний від календарного, і є певні етапи планування, які оминати не можна. В навчальному закладі створіть робочу групу, з числа досвідчених педпрацівників, та здійсніть між ними розподіл обов'язків: налагодження зв'язку з роботодавцем, робота над освітньою програмою, складання робочого навчального плану, профорієнтація, вивчення досвіду впровадження елементів дуальної освіти тощо (дорожня карта).

Необхідно визначитись з підприємством, готовим до такої співпраці. Перспективи дуальної освіти, а саме: зміна ролі роботодавця в освітньому процесі, здались нам цікавими,

тому ми вирішили співпрацювати з двома великими підприємствами. Міжнародна компанія Метінвест – це гірничо-металургійні підприємства, які здійснюють перевезення вантажу залізничним транспортом, тому потребують помічників машиніста тепловоза. Також у Кривому Розі функціонує відокремлений структурний підрозділ «Криворізьке локомотивне депо» регіональної філії «Придніпровська залізниця», ТОВ «ЮНІКАС-ТК», що також є перспективою працевлаштування для наших випускників.

Крок 2: Знайдіть роботодавця, у якого існує дефіцит робочої сили.

Критеріїв відбору підприємств, з якими ви будете працювати у напрямку дуальної освіти, не існує.

Але є фактори, які необхідно врахувати перед початком такої співпраці:

- висока і стабільна репутація підприємства в вашому регіоні;
- високий рівень впровадження технологічних інновацій;
- відкритість і готовність до діалогу, співпраці із закладами П(ПТ)О;
- готовність призначити наставників, з числа працівників, для роботи зі здобувачами освіти в умовах виробництва;
- готовність до участі в коригуванні навчально-плануючої документації щодо професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах дуальної форми здобуття освіти;
- важливе територіальне розташування підприємства.

Основною особливістю опрацьованих освітніх програм дуальної

**Закінчення.
Початок
на стор. 48**

підготовки є співвідношення теоретичного та виробничого навчання 40/60 – де 40 % теоретична підготовка та 60 % виробниче навчання (або 30/70).

З цього починається роль роботодавця в освітньому процесі. Роботодавець вже не отримує такого робітника, яким його зробив навчальний заклад, а сам має можливість готувати й бачити свого майбутнього співробітника в дії під час виробничої практики.

Крок 3: Опрацюйте робочі навчальні плани, графік навчального процесу та освітні програми на модульно-компетентнісному підході разом із роботодавцем.

В освітній програмі мають бути вписані компетенції майбутнього фахівця, їх відповідність рамці кваліфікацій, навчальний план і графік освітнього процесу, узгоджені з роботодавцем. Ніхто краще роботодавця не знає, які саме фахівці йому потрібні і що вони мають знати та вміти унаслідок навчання.

У ході такої підготовчої роботи важливо, також, визначитись з джерелами фінансування навчання, адже тут, згідно з чинним законодавством, можуть бути різні варіанти, і окремі роботодавці, насправді, можуть фінансувати підготовку фахівців для себе.

Ретельно сплануйте разом з роботодавцем під час створення дуальної освітньої програми графік освітнього процесу. Можливо це буде поетапна блочна система навчання (місяць робота місяць аудиторного навчання), навчання тиждень на місяць чи два дні на два тижні. Тут варіантів може бути багато, й основні обмеження полягають лише в необхідності виконання навчального плану і врахуванні специфіки роботи на підприємстві чи установі. У роботодавця щодо цього можуть бути законодавчі обмеження, визначені трудовим кодексом.

Реалізація модульно-компетентнісного підходу передбачає розроблення модульних програм, які відображають основні вимоги з міжпредметних курсів і плановану професійну діяльність; навчально-методичних матеріалів, що інтегрують у своїй структурі теоретичне і практичне навчання; системи внутрішнього та зовнішнього контролю оцінювання якості навчання, що застосовується з урахуванням відповідних принципів і механізмів. Кожен модуль має відображати плановані результати навчання, його зміст (критерії діяльності та оцінювання), методи навчання. Межі модуля при його розробленні визначаються сукупністю теоретичних знань і практичних навичок, які учень повинен продемонструвати після закінчення вивчення модуля.

Основні складові розроблення таких програм: • орієнтація на потреби конкретного підприємства; • гнучкість структури освітньої програми стосовно змін параметрів зовнішнього середовища і внутрішніх умов організації процесу навчання; • забезпечення «прозорості» результатів

навчання для здобувачів освіти, педагогів, майстрів виробничого навчання, керівників освітніх установ, роботодавців, громадськості, представників адміністративних структур.

Загальні принципи модульно-компетентнісного підходу: • принципи формування освітньої програми; • принципи реалізації освітньої програми; • принципи контролю ефективності програми.

Важливим документом співпраці в напрямку дуальної освіти є укладання тристоронніх угод: навчальний заклад – підприємство – здобувач освіти. Цей документ врегулює відносини трьох сторін, а найбільше ним можуть бути зацікавлені саме роботодавці, які можуть домовитись зі здобувачем освіти про те, що після закінчення навчання він зможе ще певний час працювати на цьому підприємстві. Або задати якісь свої інші умови. З досвіду можна сказати, що здобувачі освіти теж зацікавлені в тому, щоб по закінченні навчання залишитись на вже пізаному робочому місці.

Крок 4: Здійсніть правильний вибір професії, за якою будете впроваджувати дуальне навчання.

Навчальному закладу не достатньо тільки мати ліцензію, кадри та матеріальну базу. Стан економіки постійно змінюється і важливо звертати увагу на попит кадрів найсучасніший на державному та регіональному рівнях. Урядом визначено перелік професій державного значення, на які радимо звернути увагу, або ж в кожному регіоні є свої специфічні сфери діяльності. (Професія державного значення «Помічник машиніста тепловоза/електровоза»). Дуальна форма здобуття освіти не повинна абсолютизуватися, а рішення про її впровадження та вибір спеціальностей, підготовка за якими здійснюватиметься за дуальною формою, має прийматися з огляду на потреби роботодавців та особливості національної економіки й законодавства.

Далі процес проходження виробничого навчання та виробничої практики здавалось би стандартний. Розпорядженням по підприємству здобувачів освіти розподіляють на робочі місця та за кожним закріплюють наставника.

Важливі моменти позитивної співпраці:

1. Представники АТ «Укрзалізниця» активно долучились до опрацювання РНП та освітніх програм.

2. Завчасно (майже за місяць) розпочали заходи щодо підготовки працівників здобувачів освіти на робочі місця на період виробничого навчання та виробничої практики.

3. Здійснено перевірку знань з охорони праці.

4. З кожним здобувачем освіти підписано тристоронні угоди (навчальний заклад – здобувач освіти – підприємство). Якщо учень неповнолітній, то угода підписується батьками.

На підприємстві своєчасно видається наказ про закріплення за робочими ділянками та закріплення наставників. Створено умови для переодягання на початку та наприкінці зміни, видано робочий одяг (зимовий і літній), згідно з графіком

здійснюється його заміна та чистка, видані засоби гігієни. Своєчасно видані пропуски та оплачуються лікарняні листи (у разі хвороби). Перед початком доступу до робіт зі здобувачами освіти проведено тестування на пильність та реакцію (така вимога роботи на підприємстві). Словом, все налаштовано так, аби здобувачі освіти вже з перших днів відчули себе членами робочого колективу.

З першого дня виробничої практики здобувачам освіти нараховується оплата за визначеним тарифом. Майбутні робітники присутні на «оперативках» на початку зміни, таким чином пізнають весь процес робочої зміни, хоч їх роль в цьому мінімальна.

Період виробничого навчання є періодом адаптації до робочого місця майбутнього робітника. Отримуючи професійну освіту на підприємствах, молодь на практиці набуває навички для їх подальшого застосування. Це сприяє професійній соціалізації молоді, яка навчається зміцнювати власні позиції у виробничих умовах. Підприємства виграють від системи дуальної підготовки ще й тим, що після закінчення навчання робітників можна відразу залучати до виробництва, тобто відпадає необхідність тривалого введення у справу.

Для інноваційного процесу навчання майбутніх робітників необхідні висококваліфіковані викладачі та майстри виробничого навчання, які володіють фундаментальними професійними знаннями та інформаційно-комунікативними технологіями, педагогічними технологіями та методикою навчання, вмінням застосовувати професійний досвід у процесі навчання.

Сучасні освітні програми неможливі без використання стимуляційних технологій і методів. Сьогодні Україна надає широкі можливості керуватися впровадженнями у навчально-методичний процес нових методик.

Застосовуються унікальні навчальні дії за допомогою макетів, зразків та діючих електрифікованих схем для аналізу та кращого засвоєння уроку здобувачами освіти. Працюючи в умовах дистанційного навчання викладачі систематично розробляють тести, які спонукають відповідально ставитися до навчання та розвивають професійні навички у майбутніх робітників.

Серед мотиваційних інструментів, які можуть бути реалізовані в межах співпраці підприємства та здобувачами освіти, можна назвати: • виплату заробітної плати здобувачам освіти за фактично відпрацьований час на підприємстві (періоди навчання на робочому місці); • призначення роботодавцями мотивуючих стипендій кращим студентам за успішне теоретичне навчання та активну участь у проходженні виробничої практики на підприємствах; • сплату роботодавцем вартості навчання здобувачам освіти на контрактній основі в закладі освіти.

Крок 5: Приділіть увагу формуванню контингенту.

Останнім часом формування контингенту закладу освіти – це

болоче питання. Особливої уваги потребує відбір молоді для дуальної освіти. Результати опитувань свідчать про низьку обізнаність випускників шкіл про цю форму навчання. На перший погляд, при профорієнтації можна приводити багато позитивних аргументів: менше теорії, а більше практики, гарантоване робоче місце, оплата виробничого навчання та виробничої практики, соціальні гарантії на рівні працівників підприємства. Але важливо не приховувати і відповідальність здобувача освіти: після підписання тристоронньої угоди підприємство сподівається що цей учень вже їх потенційний майбутній працівник, це фінансові вливання, це робота наставників.

Юридично випускник закладу освіти не несе відповідальність перед підприємством, де проходив виробничу практику. Скоріше це моральна відповідальність, це запорука подальшої співпраці навчального закладу з цим підприємством. Про це обов'язково необхідно вести роз'яснювальну роботу ще до початку навчання. Значну увагу слід приділити віковій здобувачів освіти. В нашому випадку (в залежності від складності професії) на період виходу учнів на виробниче навчання умовою оформлення на робоче місце є повноліття. Врахувати математично перед зарахування на навчання це не складно. Складно те, що ми залишаємось без контингенту, якщо будемо це враховувати на початку формування групи. І це не є проблемою тільки навчального закладу, така проблема хвилює молодь та їх батьків. Згідно з Положенням про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти здобувач освіти може обирати місце для проходження професійно-практичної підготовки відповідно до переліку суб'єктів господарювання, які уклали договори щодо провадження професійної освіти за дуальною формою із закладом освіти.

Перспективи та очікування:

1. Глибоко вивчити позитивний досвід (вітчизняний та інших країн) впровадження дуальної освіти. Для цього намагаємось брати участь в заходах з обміну досвідом (конференції, вебінари), долучились до українсько-німецького проекту «Розвиток соціального діалогу в Дніпропетровському регіоні».

2. Розширити перелік підприємств для співпраці (наразі ведуться активні перемовини з Арселор Міттал, Криворіжіндустрбуд).

3. Розширити перелік професій для впровадження елементів дуальної освіти.

4. Працювати над створенням оптимальних моделей розподілу часу навчання в закладі освіти та на робочому місці, з урахуванням особливостей роботи в різних галузях.

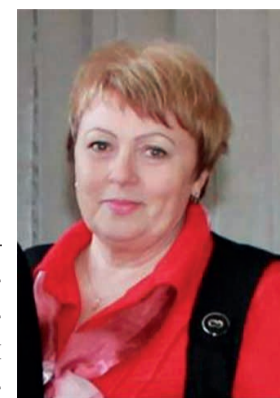
5. Сподіваємось на урегулювання питання наставництва на підприємстві.

Ганна БУЛГАКОВА, заступник директора з навчальної роботи Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею

Перший урок у 2022-2023 н. р. в закладах П(ПТ)О

«МИ УКРАЇНЦІ: ЧЕСТЬ І СЛАВА НЕЗЛАМНИМ!»

Традиційно початок навчального року супроводжується проведенням Першого уроку, який розкриває важливі події країни, регіону, міста та навчального закладу.

В умовах воєнного стану актуальним і важливим питанням постає формування активної громадянської позиції, національно-патріотичного виховання молоді.

Міністерство освіти і науки України пропонує тему Першого уроку «**Ми українці: честь і слава незламним!**», яка висвітлює мужність і героїзм воїнів-захисників нашої держави.

Враховуючи воєнні події у державі, відзначення Дня пам'яті захисників України (29 серпня), з метою формування у здобувачів освіти патріотизму, ціннісних життєвих навичок, національно-патріотичного виховання, формування громадянської позиції Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області пропонує матеріали для підготовки та проведення Першого уроку у 2022-2023 н. р.

Проведення Першого уроку має стати поштовхом для мотивації до навчання та отримання робітничої професії з метою відбудовування країни в післявоєнний час, активізації волонтерського руху. При проведенні уроку «Ми українці: честь і слава незламним!» доцільно звернути увагу на питання історії українського державотворення, розвитку та зміцнення держави, історії державних символів України. Це може бути урок-роздум про історичну долю України, героїку сучасних захисників суверенітету і територіальної цілісності країни, розмова про сьогодні і перспективи України.

У разі прийняття рішення щодо дистанційного та/або змішаного навчання пропонуємо провести Перший урок у режимі онлайн з **урахуванням інформаційної безпеки:**

– підготувати відеозвернення здобувачів освіти, батьків, викладачів, майстрів виробничого навчання, керівників освітнього закладу, роботодавців, представників громадських організацій на сторінках соціальних мереж (WhatsApp, Facebook, Instagram);

– підготувати відеоматеріали про діяльність закладу професійної (професійно-технічної) освіти за літній період (участь у конкурсах, результати виробничої практики, досягнення здобувачів освіти тощо).

На початку уроку можливо розпитати здобувачів освіти, як вони

пережили ці важкі місяці війни, про наслідки війни, хід військових дій, героїзм наших воїнів, чи вірять вони в Перемогу, чи робили щось для її наближення.

Запитати чому, на їхню думку, справжні українці не шкодують ні коштів, ні здоров'я, ні навіть життя заради свободи, незалежності та цілісності нашої держави. Дізнатися у молоді, що потрібно для того, щоб відчувати себе справжніми українцями? Що для цього потрібно робити? Як здобувачі освіти розуміють поняття Батьківщина? Який зміст вкладено у це слово? Кожен має відповісти на запитання: «А що є для мене Україна, Батьківщина?»

При проведенні Першого уроку **рекомендуємо використати:**

– інфографіку втрат ворога на актуальну дату;

– візуалізацію теми та звуковий супровід;

– фото зруйнованих міст та селищ;

– матеріали челенджів закладів П(ПТ)О: «Миру, тобі, Україно!» «Ми відбудуємо країну» (#Миру_тобі_Україно, #УС_ПТО_Дніпропетровщина, #Ми_відбудуємо_країну, #УС_ПТО_Дніпропетровщина).

Також пропонуємо при підготовці Першого уроку використовувати **корисні інтернет-ресурси:**

– Указ Президента України від 23 серпня 2019 року № 621 «Про День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України» (<https://www.president.gov.ua/documents/6212019-29269>);

– Афоризми про Україну (<https://www.imath.kiev.ua/~golub/aforcollect/UKRAINE/THEME/ukraine.htm>)

– Комплексний план заходів із належного вшанування пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за Незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2019 р. № 1096-р (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1096-2019-%D1%80#Text>);

– Указ Президента України № 143/2022 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії рф проти України» (<https://www.president.gov.ua/documents/1432022-41729>);

– Конспекти першого уроку 2022 н. р. (<https://erudyt.net/vixovni-zaxodi/konspekti-do-1-veresnya>);

– Відео: «Українські діти, які постраждали від війни» (<https://youtu.be/8ob1hP-21jo>), «Безпечна поведінка дітей під час війни» (<https://youtu.be/kHiXhGis7ag>), Безпека дітей під час війни (<https://youtu.be/Eoz9gP7j3Eg>),

– Поради захисника для дітей (<https://youtu.be/Eoz9gP7j3Eg>);

– Пісні («Хай буде мир» (<https://youtu.be/a9nUOmf-dol>), «Доброго вечора, ми з України!» (<https://youtu.be/DGGZyQ0SVpg>), «Стефанія – мамо», «Ой у лузі червона калина» та ін.);

– «Поезія Вільних» (<https://konkurent.ua/publication/91877/poeziya-vilnih-minkult-zbirae-virshi-pro-viynu/>);

– матеріали телеканалів «В Україні війна: добрі та різні історії людей у воєнний час» (<https://novy.tv.ua/dobriistoriyi/>), «Історії війни» (<https://dnipro.tv/projects/istorii-viiny/>), історії переселенців – «СВОІ» (<https://24tv.ua/24-kanal-zbiraye-istoriyi-pereselestantsiv-svoyi-24-kanal-n2098330>).

Довідкові матеріали

24 лютого росія оголосила про початок вторгнення в Україну. Російські війська обстрілюють та знищують ключові об'єкти інфраструктури, здійснюють масовані обстріли житлових районів українських міст і селищ з використанням артилерії, реактивних систем залпового вогню та балістичних ракет. Але український народ з великим почуттям патріотизму та вірою в Перемогу захищає Незалежність та цілісність України.

Агресія – застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканості або політичної незалежності іншої держави, або в будь-який інший спосіб, несумісний із Статутом Організації Об'єднаних Націй (Резолюція 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї від 14 грудня 1974 року). Відповідно до Закону України «Про оборону України» збройна агресія – застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України. Збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій: вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України; напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України.

Лінія зіткнення – умовне розмежування між тимчасово неконтрольованою територією та контрольованою територією.

Окупація – тимчасове зайняття збройними силами воюючої сторони у міжнародному конфлікті території ворога у період ведення бойових дій.

Анексія – примусове набуття (приєднання) території однією державою за рахунок іншої держави. Таке набуття (приєднання) передбачає здійснення окупації відповідної території та чіткий намір здійснювати таку окупацію постійно (corpus et animus). У сучасному міжнародному праві анексія не розглядається як законний спосіб набуття території, оскільки є порушенням заборони або загрози застосування сили. На відміну від прагнення держави відмовитися від території, анексія виникає, коли «приймаюча» держава заявляє, що тепер вона володіє цією територією. Анексія зазвичай відбувається слідом за військовою окупацією території, коли окупант вирішує зміцнити свій фізичний контроль шляхом набуття законного права. Анексія території є адміністративною дією, пов'язаною із завоюванням. Випадки анексії у сучасній практиці не є типовими і зазвичай розглядаються як незаконні.

В освітньому просторі слід звертати увагу на правильну термінологію та визначення!

• Окремі райони Донецької та Луганської областей (ОРДЛО), терористичні організації «ДНР» і «ЛНР», квазідержавні утворення «ДНР» і «ЛНР», А НЕ Донецька Народна Республіка (ДНР), Луганська Народна Республіка (ЛНР), оскільки це псевдодержавні утворення із самопроголошеними органами, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, контрольовані рф. Відповідно до Заяви Верховної Ради «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами російської федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян», затвердженої Постановою Верховної Ради України від 4 лютого 2015 року, «ДНР» та «ЛНР» визнані терористичними організаціями;

Далі – на стор. 51

Продовження.**Початок на стор. 50**

Незаконні збройні формування, збройні формування рф, озброєні банди, групи найманців, А НЕ ополченці чи народне ополчення, оскільки російська федерація чинить злочин агресії проти України та здійснює тимчасову окупацію частини її території за допомогою збройних підрозділів і формувань рф, що складаються з регулярних з'єднань і підрозділів, підпорядкованих міністерству оборони та іншим силовим відомствам рф, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих і фінансованих російською федерацією, окупаційної адміністрації рф, самопроголошені органи, підпорядковані рф, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України;

Сучасна російсько-українська війна, А НЕ внутрішній конфлікт чи громадянська війна, оскільки нинішня війна не є результатом внутрішньодержавного конфлікту на міжетнічному, міжконфесійному або будь-якому іншому ґрунті, чи рухом, організованим визначеними лідерами, широко підтриманим населенням.

Проросійські бойовики із самого початку перебували під повним контролем спецслужб рф і реалізовували план військово-політичного керівництва рф із дестабілізації та розчленування України. Ідеологічні засади війни розроблено поза Україною, їх основою стала концепція так званого «русско-го мира», сформована в росії ще в минулому столітті. Повний контроль і фінансове забезпечення діяльності квазідержавних утворень «ДНР» і «ЛНР» здійснюється рф через ФСБ та ГРУГШЗС рф. У бойових діях бере участь контингент військовослужбовців збройних сил рф. У таких умовах тези «внутрішнього конфлікту» чи «громадянської війни», «спецоперація» є хибним і маніпулятивним продуктом російської пропаганди. У Зверненні Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї

ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання російської федерації державою-агресором від 27 січня 2015 року йдеться, що російська федерація є державою-агресором, яка вчиняє акти збройної агресії проти України.

Звитяга – це перемога в бою, героїчний подвиг, досягнення, успіхи, здобуті подоланням труднощів у чому-небудь. Тому потрібно вчити сучасне молоде покоління українців перемагати будь-які життєві виклики та труднощі.

Патріотизм – це любов і відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам (Вікіпедія).

Патріотизм – це переконання, що твоя країна краща від інших тому, що саме ти в ній народився. (Бернард Шоу).

Цитати про патріотизм

Ліна Костенко: «Я ніколи не дозволяв собі думати, що в Україні є п'ята колона. Але ж вона вже йде потоптом по моїй душі! Раніше ж принаймні ненависть до українців хоч якось камуфлювалася, а тепер тебе просто готові знищити: «Хотели свою незалежність? Вот вам!» Виїли Україну зсередини, як лисиця бік у спартанця, ще й дивуються – чого ж вона така скособошена? Чого кульгає в Європу, тримаючись за скривавлений бік? Усю обгризуть, як піраньї, і сипонуть врозтіч».

Г. Сковорода: «Коли не зможу нічим любій вітчизні прислужитись, в усякому разі з усієї сили намагатимуся ніколи ні в чому не шкодити».

О. Гончар: «Сама історія запитає кожного з нас у цей день: хто ти? Чи справді вичавив із себе тоталітарного раба, чи здатен відстояти себе як людину, відстояти завтрашній день своєї згорьованої, прекрасної України?»

Джон Кеннеді: «Нація проявляється не лише в людях, яким вона дає життя, але і в тому, яким людям вона віддає пошесті, яких людей вона пам'ятає».

Джамала: «Треба бути вдячними всім українцям, які представляють нашу країну на міжнародній арені! І не важливо, чи це учасники Євробачення або наші спортсмени на Олімпійських іграх, не важливо, які місця вони посідають. Мені

хочеться більше бачити цих людей, хочу, щоб їх іменами наша країна пишалася. Підростаючому поколінню українців важливо бачити, що вони живуть в крутій країні з крутими людьми: чемпіонами, видатними співаками та артистами і т. д. Це заохочує і мотивує!».

Джамала: «Це моя патріотична позиція: якщо нас не бачать, треба зробити все, щоб побачили!»

Цитати про Батьківщину

Т. Шевченко: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля».

Л. Костенко: «В дитинстві відкриваєш материк, котрий назветься потім – Батьківщина».

Ч. Айтматов: «Той, хто в біді кидає свій народ, стає його ворогом».

І. Світличний: «Вітчизна – це не хтось і десь, я – теж Вітчизна».

Г. Сковорода: «Я не покину Батьківщини. Мені моя сопілка і вівця дорожчі царського вінця».

Цитати про війну

Вільям Теккерей: «Війна в однокровній мірі обкладає даниною чоловіків і жінок, але з одних стягає кров, з інших – сльози».

Джон Кеннеді: «Або людство покине з війною, або війна покине з людством».

Гі Де Мопассан: «Війна – варварство, коли нападають на мирного сусіда, але це освячений борг, коли захищають Батьківщину».

Рабіндранат Тагор: «Війну, де повстає на брата брат, Всевишній прокляне стократ».

Цитати про мир

Бернард Шоу: «Можна брати міста та вигравати битви, але не можна підкорити цілий народ».

Дуайт Ейзенхауер: «Ми прагнемо миру, тому що знаємо: мир – це той клімат, у якому може бути свобода».

Сенека: «Не проливати нічиєї крові, забезпечити спокій усьому світові та мир своєму віку – ось найвища доблесть».

Семен Франк: «Ніякі лиходії та злочинці не зробили у світі стільки зла, не пролили стільки людської крові, як люди, які хотіли бути рятувальниками людства».

Цицерон: «Мир – це свобода, заснована на визнанні прав будь-якої людини».

Мігель де Сервантес Сааведра: «Мир – найвище благо, якого люди бажають у цьому житті».

Віктор Гюго: «Мир – чеснота цивілізації, війна – її злочин».

Кіп Хаббард: «Мир має свої перемоги, їх не менше, ніж у війни, але йому не доводиться ставити стільки пам'ятників».

Топфрази війни

Війна наділяє цілий народ спільним досвідом, схожими спогадами, емоціями та переживаннями. Щоб усе це висловити і зафіксувати ключові моменти війни, потрібні влучні слова та справді народні гасла. Російсько-українська війна вже витворила цілу низку таких символічних фраз.

Слава Україні! Національне гасло, поширене серед українців ще з часів революції 1918-1921 років. З 2018 року – військово-вітання у Збройних силах України та в Національній поліції.

Доброго вечора, ми з України! Фраза стала популярною завдяки однойменному музичному треку електронного дуєту PROBASS & HARDI, реліз якого відбувся 2014 року. Слова, з яких зробили семпл (відрізок аудіоінформації, вирізаний або записаний з якого-небудь наявного джерела), озвучив учасник українського гурту «ДахаБраха» Марко Галаневич.

Скажи «паляниця». В українських містах це стало своєрідним паролем, що допомагає виявляти російські диверсійно-розвідувальні групи.

Як ти? Сподіваюсь, ти в безпеці. Досвід життя у стані постійної загрози змінив культуру спілкування і традиційні привітання українців.

Вірю в ЗСУ. Так українці за кожної нагоди висловлюють повагу, вдячність і підтримку всім, хто захищає країну від окупантів. А ще будують плани і мріють, довіряючи своїй армії.

Тіток-войска. Так українці зневажливо характеризують загої кадрирівців, які позиціонують себе як жорстоких воїнів, а насправді більше зайняті зйомками відеороликів.

Бандеромобіль. Іще під час АТО волонтерські конструкторські бюро, прагнучи допомогти українській армії, створювали бронемашини. Ці тюнінговані машини стали страшилкою для російських окупантів, які називають їх «бандеромобілями», «вундервафлями» та «шушпанцерами».

Орієнтовний сценарій Першого уроку у 2022-2023 н. р. «Ми українці: честь і слава незламним!»

Мета: виховувати у здобувачів освіти патріотичні почуття, національну свідомість, гордість та шанобливе ставлення до героїв – захисників незалежної України; показати масштаби війни; підвести здобувачів освіти до усвідомлення зовнішньої політики української держави у відстоюван-

ні Незалежності й готовності до захисту рідної землі; розвивати вміння аналізувати події, факти, історичні явища.

Обладнання: Державний Прапор України; музичні записи, ілюстративний матеріал, комп'ютер; проектор. Портрети видатних осіб України, відео та аудіофайли,

мультимедійна презентація.

Хід уроку

/Епіграф... /

Організаційний момент

Мотивація та емоційне налаштування. /Відео «Моя Батьківщина – Україна» (<https://www.youtube.com/watch?v=DUGAyKqRLVE>). Декламування вірша В. Сосюри

«Любїть Україну». Лунає Гімн України/.

Викладач. Перше вересня – це плани, сподівання, мрії, задуми на весь навчальний рік. Тож наша перша зустріч незвичайна – це урок державності, громадянськості, людяності, патріотизму.

Далі – на стор. 52

Закінчення.**Початок на стор. 50**

Впевнені, що у світлі тих буремних подій, які відбуваються в нашій державі, ви не залишитеся байдужими до того, про що ми говоритимемо.

Новий 2022-2023 н. р. розпочинається в умовах війни. Наші відважні Збройні сили кують Перемогу на фронті, дорослі роблять усе для Перемоги в тилу, навіть діти шукають способи допомоги армії. Всі українці мають розуміти, за що точиться героїчна боротьба – за збереження Незалежності нашої держави і нації. Це зумовлює важливість актуалізації питання формування активної громадянської позиції, національно-патріотичного виховання здобувачів освіти. Адже саме патріотизм є найнадійнішим союзником у цій визвольній війні.

Тому перший урок цього навчального року присвячений глибокому усвідомленню, що ж таке Батьківщина, держава, патріотизм, якими були, є і мають стати українці, щоб ні у кого ніколи не виникало бажання нав'язувати українцям, як їм жити, з ким дружити, якою мовою говорити і куди рухатися у розвитку своєї суверенної незалежної держави.

Сьогодні ми покажемо масштаб небезпеки війни й можливість в її запобіганні; визначимо позицію України в цьому питанні, пригадаємо історію воєн, проаналізуємо події й факти, спробуємо з'ясувати ціннісне ставлення до всіх держав та особисту відповідальність за долю країни.

Вправа «Асоціативний куц»

Викладач. Друзі, з чого для вас починається Україна?

Здобувачі освіти. Для мене Україна – це ...

/Відео «Моя країна – Україна» (<https://www.youtube.com/watch?v=wcC3hDNzLhM/>).

Сьогодні ми з вами говоримо про нашу рідну Україну, тож згадаємо її багатостраждальну історію та доведемо, що ми гідні громадяни своєї Батьківщини.

Викладач. Сторінка історії України.

Україна – країна трагедій і краси, країна, де найбільше люблять волю і найменше знали її. Країна гарячої любові до народу і чорної йому зради. Країна вікової героїчної боротьби за волю.

Основні віхи становлення української державності. */Перегляд відеоперформансу «ДНК України» (<https://www.youtube.com/watch?v=WiZDik18hnc/>).*

Вправа «Ланцюжок».**Мозковий штурм.****Поняття «Україна»**

Викладач. В Україні, як держави, є свої...? */Варіанти відповідей: суверенна територія,*

народ, закони, традиції, звичаї, державна мова, символи, демократія, національний дух тощо/.

Вправа «Ланцюжок».**Мозковий штурм.****Поняття «народ»**

Викладач. Що означає поняття «народ»?

Здобувачі освіти. Народ – це... *(Варіанти відповідей: я, друзі, моя сім'я, родичі, знайомі та ін.).*

Вправа**«Символи та сенкани»**

/Робота в групах, об'єднаних за кольорами (синій, жовтий, білий). Перегляд презентації «Символи України»/.

Викладач. Кожна держава має свою символіку – державну і народну. Розділимося на групи: I група – «Державні символи», II – «Народні символи», III – «Культурні символи». Пригадайте, які символи України ви знаєте та створіть сенкани.

Викладач. Світ знає величезну кількість воєн, кожна з них повинна була б служити нагадуванням для всіх про те, що найжорстокіша ціна за них – це життя людей і мирне небо над головою. Здавалося б, уроки долі треба запам'ятовувати, але, як свідчить історія, люди повторюють свої помилки знову і знову. За підрахунками істориків упродовж останніх 6 тисяч років мирними, тобто без воєн, були лише 292 роки. Поясніть чому?

/Відповіді здобувачів освіти/.

Вправа «Учимося креативно мислити»

Викладач. Що б не сталося, які б проблеми не виникли, все можна вирішити мирним шляхом. Слід пам'ятати, що завжди є вихід. Іноді він може бути зовсім несподіваним. Слід виробляти вміння шукати нестандартні рішення.

Потренуємо свою креативність, спробувавши дібрати закінчення до висловів відомих людей. Як ви вже здогадалися, вони мають бути зовсім не банальними. Наприкінці нашої зустрічі ми заслухаємо ваші відповіді й порівняємо з авторськими. Можливо, хтось змінить думку, а хтось щось додасть до написаного.

/На партах перед здобувачами освіти лежать картки з початком речення, вони його продовжують. По закінченні роботи відкладають картки на край столу до кінця заходу/.

• Якщо бажаєш, щоб світ змінився, стань... (Махатма Ганді).

• Не йдїть війною проти закону, прийміть закони проти... (Єврейське прислів'я).

• Визнання проблеми – половина успіху в її... (Зигмунд Фрейд).

• Війна в однаковій мірі обкладає даниною чоловіків і жінок, але з одних вона стягає кров, а з інших... (В. Теккерей).

• Війна буде повторюватися до тих пір, поки питання про неї буде вирішуватися не тими, хто... (Анрі Барбюс).

Викладач. Покоління XXI століття хвилює майбутнє планети. Ми прагнемо миру та мріємо, щоб не було вбивств, щоб не гриміли постріли, не лилася кров. Однак війни на планеті не вщухають майже ніколи. То в одному кінці землі, то в іншому спалахує страшне полум'я, і тоді знову гинуть люди, ллється кров, плачуть матері й діти. На жаль, людське бажання вирішувати соціальні, політичні, національні суперечки лише з позиції сили лежить в основі багатьох проблем світу.

Війна – смертельно небезпечна хвороба, якою заражені всі покоління. Наприклад: Стародавній світ – троянська війна – після викрадення Єлени ахейці розпочали війну з троянцями, щоб повернути дружину своєму царю. Середньовіччя – війни виникали на релігійній основі. Хрестові походи забрали життя сотень тисяч людей. Друга світова війна – Гітлер вважав арійську расу кращою за інші. Основний план Гітлера полягав у тому, щоб встановити панування над усім світом, перетворивши населення інших країн на рабів. Для світу це стало трагедією й призвело до смерті десятків мільйонів людей.

Сьогодні над Україною закружляли темні хмари лихоліття. Чорні сили РФ хочуть розірвати на частини нашу державу, забрати в нас мирне та щасливе життя. Наша держава не готувалася до війни. Ми – мирні люди. Але десятки тисяч людей за покликом серця взяли зброю в руки й стали на захист рідної землі. Ще недавно ми з вами не знали дуже багатьох слів, пов'язаних із війною, тепер же майже кожна родину так чи інакше опалило полум'я військових подій. Національне гасло «Слава Україні! – Героям слава!», набуло нового змісту.

Трагічні події в Україні, починаючи з 2014 року, тривожать і не залишають байдужим жодного громадянина країни. Кожному з нас необхідно усвідомити, за що боролися учасники Євромайдану й заради чого пожертвувала своїм життям «Небесна сотня». Ми пам'ятаємо наших героїв, які боролися проти несправедливості, стояли на смерть за мир у нашій державі.

Чи захищає зараз Батьківщину хтось із ваших близьких чи знайомих?

/Розповіді здобувачів освіти. На даному етапі уроку – згадати воїнів-захисників закладу, громади, які загинули, захищаючи рідну Україну. На фоні музики хлопці та дівчата запалюють свічки. Хвилину мовчання/.

Повернемося до висловів, які ви дописували на цьому уроці. Пропоную переглянути їх і за необхідності дописати. Зачитаємо ваші варіанти й послухаємо авторські.

• Якщо бажаєш, щоб світ змінився, стань... цією зміною. (Махатма Ганді);

• Не йдїть війною проти закону, прийміть закони проти...війни. (Єврейське прислів'я);

• Визнання проблеми – половина успіху в її... розв'язанні. (Зигмунд Фрейд);

• Війна в однаковій мірі обкладає даниною чоловіків і жінок, але з одних вона стягає кров, а з інших ... сльози. (В. Теккерей);

• Війна буде повторюватися до тих пір, поки питання про неї буде вирішуватися не тими, хто... помирає. (Анрі Барбюс).

Погодьтеся, деякі авторські продовження були зовсім несподіваними для вас, але не менш слухними. Трапляється, що із зовсім, здавалося б, безвиході є нестандартний вихід, необхідно лише його розгледіти.

Викладач. Кожен народ любить свою Батьківщину, робить усе для її процвітання, слави, свободи, незалежності. І ми живемо в Україні, волелюбній, мирній державі, й усім серцем любимо її – милу, дорогу країну, хочемо, щоб вона була процвітаючою, сильною, завжди вільною і незалежною!

Вправа «Коло заключних слів». Створення колажу

/Здобувачі освіти формулюють відповідь на запитання: «Якою ви мрієте бачити Україну?» Відповіді записують на пелюстках квітки-символу України/.

Викладач. Друзі, ви повинні впевнено йти до своєї мети. Ми маємо бути єдині, спільно приносити нашій державі користь. Ви маєте будувати своє майбутнє. Ми обов'язково здобудемо Перемогу у цій жорстокій війні. І ми обов'язково всі разом відбудуємо нашу перлину – Україну!

Інтернет-посилання, що можуть бути використані у сценарії:

• <https://www.youtube.com/watch?v=Yv9W-IM83bY;>

• <https://www.youtube.com/watch?v=wA09qgGUw9k;>

• <https://www.youtube.com/watch?v=WiZDik18hnc;>

• <https://www.youtube.com/watch?v=wcC3hDNzLhM;>

• [https://www.youtube.com/watch?v=DUgAyKqRLVE.](https://www.youtube.com/watch?v=DUgAyKqRLVE)

Матеріали про проведення заходів пропонуємо розміщувати у соціальних мережах за хештегом #Слава_незламним_ДніпропетровщинаПТО

Тамара КЕРНИЦЬКА,
методист НМЦ ПТО

Презентація електронного збірника «Мистецтво сценічного слова»

10 серпня 2022 року у приміщенні Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей пройшла презентація електронного методичного посібника «Мистецтво сценічного слова», який підготували співробітники Дніпровської академії неперервної освіти спільно з Дніпропетровською обласною організацією Національної спілки письменників України, вчителями закладів освіти Дніпропетровщини, науковцями закладів вищої освіти та здобувачами освіти. Посібник отримав схвалення науково-методичної ради Академії.

Електронна книга містить два розділи – драматургічний і музичний. До першого увійшли п'єси майже 30 письменників України та Польщі, другого – пісні на поезії українських класиків літератури – Т. Шевченка, Л. Українки та сучасних українських поетів. Даний посібник призначений на допомогу вчителям закладів освіти, які з 1 вересня викладатимуть інтегрований міжпредметний курс «Драматургія і театр» (інтеграція літератури й мистецтва) у 5-6 класах Нової української школи. Він стане у пригоді для читання і застосування у практиках вчителям, батькам, здобувачам освіти, громадянам України та зарубіжжя. Матеріали зорієнтовано на розвиток життєвих

компетентностей, групової роботи, формування навичок говоріння, формування творчого середовища, колективу для реалізації освітнього проєкту, психологічного позитивного клімату співпраці, толерантності і взаємної поваги. Стане помічником у подоланні негативних чинників військового стану та діяльності молодого покоління у важкі часи сьогодення.

У презентаційному заході взяли участь освітяни, письменники та митці міста й області.

Гостей привітала директор закладу Ольга Прокопович-Ткаченко, адже саме фахівці закладу надали технічну допомогу у створенні книги. Про творчу й організаційну роботу зі створення посібника розповіли автори проєкту – завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат філософських наук, доцент Іван Безена та методист навчально-методичного центру забезпечення якості освіти Академії, письменниця Еліна Заржицька. Письменниця, журналістка, літературний та арт-критик, психолог Ольга Репіна поділилася, як працювала над п'єсами «Історія синього чайника» та «Курячий бог».

У рамках презентації посібника, працівники бібліотеки підготували лялькову виставу на основі твору розміщеного в даному посібнику

за п'єсою Лариси Омельченко «Наша книжечка охайна – вірна подруга дітей». Сучасна байкарка Олена Федіна розказала про перший досвід створення віршованої п'єси «Козацька слава», за мотивами раніше написаної казки про козаків письменницею Еліною Заржицькою.

Людмила Сердюковська, яка є авторкою романів на животрепетні теми сьогодення, розказала, що тематика п'єси – про безпеку, що очікують на дитину в Інтернеті – була погоджена з 12-річним сином.

До учасників презентації із відеозверненнями звернулися автори посібника: Сергій Коловоротний (Польща), Тетяна Череп-Пероганич (Київ), Тала Владимірова (Запоріжжя-Львів) та Тая Цибільська (Кременчук).

Відмінник культури України, член Асоціації композиторів Національної всеукраїнської музичної спілки, лауреат музичної премії імені Віталія Кирейка, завідувачка музично-теоретичним відділом Дніпропетровської дитячої музичної школи № 3 Валентина Фалькова і член Конгресу літераторів України та Асоціації композиторів Дніпропетровської обласної організації Національної всеукраїнської музичної спілки

Олена Швець-Васіна привітали присутніх виконанням мелодій і пісень. Ноти цих творів, у числі багатьох інших, увійшли до електронного збірника. Крім того, на присутніх очікував приємний сюрприз. Композиторки вперше презентували дві пісні, які написали на рядки поезій письменниці із Кам'янського Марії Дружко.

Наостанок директор і художній керівник творчого об'єднання «Телетеатр», лауреат театрального фестивалю «Січеславна», кінофестивалю «Кіноголос», член Національної спілки театральних діячів України Ольга Волошина дала професійну оцінку збірнику «Мистецтво сценічного слова». Вона зазначила, що цей електронний посібник дуже потрібний для сучасної української школи, сучасного педагога, культурного та творчого розвитку українських дітей та підлітків.

Електронний методичний посібник знаходиться у відкритому доступі за посиланням – <http://bibliochild.dp.ua/elektronni-knyhy>

Підготував Іван БЕЗЕНА, завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат філософських наук, доцент

Літературні варті Дніпра

Дніпропетровські письменники й освітяни вирішили відзначити 90 річницю від дня створення рідної області створенням електронного методичного посібника «Січеславщина: На варті слова».

Книга об'єднує понад 40 імен найкращих літераторів Дніпропетровщини, основні відомості про яких відображає біографічний покажчик. Короткий словник пояснює значення окремих слів, уживаних в певний період часу.

Видання містить як методичний, так і практичний блоки, покликані примножити не лише любов до рідного слова, але й до рідного краю, його літератури та культурно-історичної спадщини, донести значення придніпровського слова в аспекті мовно-літературної традиції та мовної комунікації.

Методичний посібник охоплює майже всі галузі діяльності Дніпропетровської області, відображає їх у текстах письменників рідного краю (від О. Гончара, П. Загребельного, В. Сіренка до сьогодення), фіксує мовно-літературну традицію попередніх 100-150 років життя області. Багатогранність письменницьких доробків розкриває широкий

мовно-літературний діапазон та торкається вагомих питань Дніпропетровщини: краєзнавчого; етнографічного; історичного; соціального; національно-патріотичного; літературного та ін.

Краєзнавчі деталі зображені, зокрема, у текстах М. Миколаєнка, О. Басанця, Є. Безуса, М. Дружко, Ю. Купіч (описи міст і сіл області) та ін. Етнографічні особливості краю переконливо постають у текстах О. Кравченко (Девіль). Культурно-історична спадщина повноцінно розкрита у легендах про козаків Е. Заржицької.

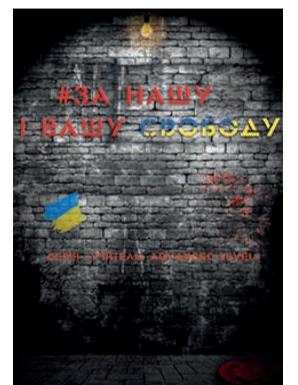
Вченою радою Дніпровської академії неперервної освіти від 30.06.2022 № 7 збірник диктантів «Січеславщина: На варті слова» рекомендовано для методичного застосування в освітньому просторі школи.

«Тексти письменників Дніпропетровської області, які потрапили на сторінки методичного посібника «Січеславщина: На варті слова» – не лише якісний тренажер з письма, добірка диктантів, але й взірць кращих традицій української літератури», – зазначив ректор Дніпровської академії неперервної освіти, професор Віктор Сиченко.

Збірник диктантів розміщено за посиланням – <https://dobm.dp.ua/elektrona-biblioteka/>

Еліна ЗАРЖИЦЬКА, методист навчально-методичного центру забезпечення якості освіти Академії

До Дня Незалежності України Дніпровська академія неперервної освіти, Дніпропетровська обласна організація НСПУ та Обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова приготували подарунок усім громадянам нашої країни, усім небайдужим і люблячим рідну землю, тим, хто виховує молодь, юним українцям і тим, хто зараз відстоює свободу й незалежність країни – II том збірника

#За нашу і вашу свободу

У підготовці матеріалів посібника (за ред. проф. Віктора Сиченка, упорядники – Еліна Заржицька та Іван Безена) брали участь: письменники, журналісти, науковці, студенти-дослідники, краєзнавці й бібліотекарі. Дослідження дописувачів різноманітні за тематикою; це не лише біографічні дослідження, а й літературознавчі. Автори розповідають і про таких видатних особистостей, як Улас Самчук, Ігор Калинець, Іван Сокульський, Олесь Завгородній, Ганна Світлична, Микола Невидайло, і про менш відомих широкому загалу – Аркадій Казка, Михайло Дубовик, Мирослав Ірчан...

Збірник рекомендовано Вченою радою Академії від 31.03.2022 року № 5 для методичного застосування в освітньому просторі школи. Ініціатори створення книги сподіваються, що збірник допоможе поглибити знання про нашу славу історію й літературу.

Із I і II томами збірника бажаючи можуть ознайомитися за посиланням – https://dobm.dp.ua/elektrona-biblioteka/?fbclid=IwAR38ciy8UswSSTrv88bZRL-ScqU_Wgfsu64iEesPAEzMcVFp0cGqF10fkI

Нагадаємо, що до I тому збірника увійшли розробки уроків та сценарні плани позашкільних заходів від учителів нашого регіону.

